

Stichting
Pensioenfonds
Flexsecurity

Stichting Pensioenfonds Flexsecurity
Diememere 25
1112 TC DIEMEN

Ingeschreven in het Handelsregister van de
Kamer van Koophandel onder nummer 34111370

Jaarverslag over het boekjaar
1-1-2019 t/m 31-12-2019

Inhoud

	Pagina
Bestuursverslag	
Voorwoord	5
Meerjarenoverzicht	7
Profiel van het fonds	9
De omgeving van Flexsecurity in 2019	10
Missie, visie en strategie	13
De ontwikkeling van het fonds	16
De ontwikkeling van de financiële positie	25
Beleid en uitvoering	34
Beleggingen en rendementen	52
Uitvoeringskosten	68
Risicobeheersing	78
Besturing van het fonds	91
Verantwoording en toezicht	
Rapportage van de visitatiecommissie	102
Oordeel verantwoordingsorgaan	105
Gebeurtenissen na balansdatum	110
Ondertekening	111
Jaarrekening	
Balans per 31 december	114
Staat van baten en lasten	116
Kasstroomoverzicht	118
Algemene informatie	121
Grondslagen voor waardering van activa en passiva	123
Toelichting op de balans per 31 december	129
Toelichting op de staat van baten en lasten	139
Risicobeheer	145
Gebeurtenissen na balansdatum	150
Overige gegevens	
Actuariële verklaring	151
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	153
Personalia Flexsecurity	157

Bestuursverslag

Voorwoord

In 2019 bestond de Stichting Pensioenfonds Flexsecurity twintig jaar. Op 16 februari 1999 om precies te zijn, ging het fonds officieel van start en werden de eerste (toen nog) guldens ingelegd in de pensioenkapitalen van de deelnemers. Twintig boekjaren later, eind 2019, bereikte Flexsecurity voor het eerst een balanstotaal van meer dan een half miljard euro. En misschien nog indrukwekkender, in die twintig jaren hebben honderdduizenden mensen bij Flexsecurity een groot of klein pensioen opgebouwd.

Het bestuur heeft in 2019 nauwelijks de tijd genomen om stil te staan bij deze mijlpalen. Tijd om stil te staan is er namelijk zelden in een pensioenwereld waarin de veranderingen snel gaan en er altijd veel te doen is. Terugkijkend op 2019 constateert het bestuur met name een aantal positieve ontwikkelingen:

- De beleggingen hebben in 2019 boven verwachting gepresteerd, waardoor er in alle (leeftijds)groepen uitstekende rendementen zijn gerealiseerd;
- Door de invoering van de automatische waardeoverdracht blijft de pensioenbestemming voor kleine pensioenen behouden en kunnen premies voor de lange termijn worden belegd;
- Automatische waardeoverdracht en het vervallen van hele kleine pensioenen dragen bij aan een hogere mate van efficiëntie in de administratie;
- Veel bestuurlijke doelstellingen zijn in 2019 gerealiseerd, zoals het tot stand brengen van nieuw strategisch beleid op het gebied beleggingen en communicatie;
- Uit het uitgevoerde deelnemersonderzoek blijkt dat de tevredenheid over de informatievoorziening en het draagvlak voor maatschappelijk verantwoord beleggen onder de deelnemers gestegen zijn;
- Steeds meer deelnemers bouwen bij Flexsecurity substantiële pensioenkapitalen op.

Over deze ontwikkelingen kunt u meer lezen in dit verslag. Tegelijkertijd zijn er ontwikkelingen die tot zorgen leiden:

- De uitvoeringskosten zijn in 2019 licht gestegen en veel kostencomponenten kennen een beperkte samenhang met de omvang van het fonds;
- De toenemende verplichtingen op het gebied van governance en compliance vragen steeds meer aandacht en geld;
- De ontwikkelingen rond arbeidsongeschiktheid zijn zonder meer verontrustend te noemen.

Met name het laatste punt weegt zwaar voor het bestuur. De sterk gestegen instroom van nieuwe arbeidsongeschikte deelnemers in combinatie met de tegenvallende kansen op herstel na arbeidsongeschiktheid leiden in 2019 tot forse financiële nadelen voor het fonds en daarmee voor de deelnemers. In 2019 heeft het fonds die extra lasten kunnen dragen, maar naar de toekomst toe is het de vraag hoeveel rek er nog zit in de draagkracht van het fonds wanneer de situatie rondom arbeidsongeschiktheid niet wijzigt.

Die conclusie werd ook getrokken bij de Eigen Risico Beoordeling die het bestuur in 2019 heeft uitgevoerd, waarin verschillende risicoscenario's zijn onderzocht. De conclusie van de ERB was onder meer dat het bestuur niet of nauwelijks over mogelijkheden beschikt om de ontwikkeling van het arbeidsongeschiktheidsrisico te beheersen. Als de stijgende kosten voor arbeidsongeschiktheid zich vanaf 2020 voortzetten, kan dat grote gevolgen hebben voor de toekomstige uitvoering van de pensioenregelingen door Flexsecurity.

In dit verslag wordt teruggekeken op 2019 en wordt ook vooruit gekeken naar 2020 en de jaren daarna. De invulling van het pensioenakkoord, de mogelijke komst van een nieuwe pensioenregeling voor de uitzendsector en een specifieke pensioenregeling voor payrollwerknemers zijn zaken die veel voorbereiding vragen. De Coronacrisis toont aan dat de toekomst verre van zeker is en dat aanpassen aan de omstandigheden een voorwaarde is om op de lange termijn doelstellingen te kunnen bereiken. Flexsecurity probeert in die onzekere wereld ook in de komende jaren het beste te doen voor uw pensioen.

Het bestuur

Meerjarenoverzicht

	2019	2018	2017	2016	2015
Aantal aangesloten ondernemingen	29	30	30	34	36
Aantal verzekerden					
Actieve deelnemers	61.967	66.825	64.219	64.645	65.332
Gewezen deelnemers	187.478	230.877	235.095	230.082	227.005
Totaal	249.445	297.702	299.314	294.727	292.337
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	58.812	58.069	53.903	50.186	47.936
Uitkeringen (ineens) aan deelnemers:					
Ten behoeve van nabestaandenpensioen	-177	-181	-239	-319	-198
Ten behoeve van afgekochte pensioenen	-21.619	-24.931	-24.348	-35.953	-16.300
	-21.796	-25.112	-24.587	-36.272	-16.498
Saldo van overdrachten van rechten	-22.002	-11.891	-4.595	-4.077	-4.262
Uitvoeringskosten en kosten bezoldiging bestuursleden	-3.309	-3.162	-3.274	-3.098	-2.973
Uitvoeringskosten als percentage van de premie	5,6%	5,4%	6,1%	6,2%	6,2%
Uitvoeringskosten per deelnemer in euro's	13,27	10,62	10,94	10,51	10,17
Uitvoeringskosten per actieve deelnemer	53,40	47,32	50,98	47,92	45,51
Kosten vermogensbeheer t.o.v. gemiddeld belegd vermogen	0,55%	0,52%	0,54%	0,53%	0,58%
Financiële positie					
Belegd vermogen	485.219	430.656	406.879	365.830	343.514
Stichtingskapitaal en reserves	13.238	9.974	8.572	8.940	12.348
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	447.807	399.396	395.828	353.599	330.763
Minimaal vereist eigen vermogen	9.003	7.232	6.591	8.577	7.049
Vereist eigen vermogen	9.003	7.232	6.591	8.577	7.049
Beleggingsopbrengsten					
Directe beleggingsopbrengsten	5.871	4.668	5.588	4.268	4.039
Indirecte beleggingsopbrengsten	42.070	-12.539	18.641	14.489	3.448
Kosten vermogensbeheer	-1.050	-1.199	-680	-1.200	-914
Totale beleggingsopbrengsten	46.891	-9.070	23.549	17.557	6.573

	2019	2018	2017	2016	2015
Beleggingen					
Aandelen	135.805	120.266	128.761	109.812	101.251
Vastrentende waarden	248.684	224.209	192.792	172.400	154.372
Indirecte beleggingen in vastgoed	41.259	36.235	32.743	30.066	26.425
Derivaten (valutatermijncontracten)	298	-110	571	-154	-256
Overige beleggingen inclusief liquide middelen	59.173	49.946	52.012	53.706	57.543
Totaal belegd vermogen	485.219	430.546	406.879	365.830	339.335
<i>waarvan voor risico deelnemers</i>	<i>437.265</i>	<i>392.981</i>	<i>387.649</i>	<i>346.897</i>	<i>324.450</i>
Performance beleggingsportefeuilles					
Beleggingsrendement Basispensioen	5,5%	-1,3%	3,0%	2,8%	1,1%
Beleggingsrendement rendementsportefeuille	20,4%	-6,1%	15,7%	8,2%	3,3%
Beleggingsrendement vastrentendewaardeportefeuille	4,9%	0,5%	0,7%	3,6%	1,6%
Beleggingsrendement matchingportefeuille	22,1%	4,9%	-3,8%	14,2%	-0,6%
Beleggingsrendement liquiditeitenportefeuille	-0,7%	-0,7%	-0,7%	-0,7%	-0,1%
Dekkingsgraad	102,7%	102,3%	102,1%	102,4%	103,5%
Beleidsdekkingsgraad	102,4%	102,5%	102,1%	102,4%	103,5%
Reële dekkingsgraad ¹⁾	100,7%	101,2%	101,2%	101,5%	103,5%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	101,8%	101,7%	101,6%	102,3%	102,0%
Vereiste dekkingsgraad	100,8%	101,7%	101,6%	102,3%	102,0%

1) De reële dekkingsgraad is gedefinieerd als de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de 'indexatiedekkingsgraad'. De indexatiedekkingsgraad is de dekkingsgraad waarbij volledige toeslagverlening op basis van prijsinflatie mogelijk is, onafhankelijk van de eigen toeslagambitie van het fonds.

Profiel van het fonds

Stichting Pensioenfonds Flexsecurity ('Flexsecurity', 'het fonds', 'pensioenfonds'), is opgericht op 16 februari 1999 en statutair gevestigd in Amsterdam. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 34111370.

Flexsecurity is een ondernemingspensioenfonds en treedt op als pensioenuitvoerder van de pensioenregelingen van de dochterondernemingen van Randstad Groep Nederland B.V. die zich bezig houden met uitzending, detachering en payrolling. Het kenmerkende element van deze aangesloten werkgevers is dat zij werknemers (flexwerkers) ter beschikking stellen van opdrachtgevers om onder leiding en toezicht van deze opdrachtgevers werkzaamheden te verrichten.

Voor de uitvoering van de sinds 1999 geldende pensioenregeling is binnen de uitzendsector een bedrijfstakpensioenfonds ingesteld, te weten Stichting Pensioenfonds voor Personeelsdiensten ('StiPP'). Sinds 2004 is de deelname aan de pensioenregeling wettelijk verplicht gesteld voor alle werkgevers en werknemers in de uitzendsector. Randstad Groep Nederland en haar dochterondernemingen vallen onder de werkingssfeer van de bedrijfstakregeling, maar zijn door StiPP op vrijwillige basis vrijgesteld van de verplichte deelneming. Deze ondernemingen kunnen de pensioenregelingen door middel van het pensioenfonds Flexsecurity uitvoeren.

Het fonds voert twee pensioenreglementen uit, te weten het Basispensioen en het Pluspensioen. Zowel het Basis- als het Pluspensioen zijn pensioenregelingen op basis van een beschikbare-premiesystematiek. Deelnemers nemen over het algemeen kort deel aan de pensioenregelingen, waardoor het fonds gekenmerkt wordt door een groot aantal gewezen deelnemers met veelal kleine pensioenen. Flexsecurity keert zelf geen levenslange pensioenen uit; op de pensioendatum moet de deelnemer zelf een pensioenuitkering aankopen bij een verzekeraar naar keuze.

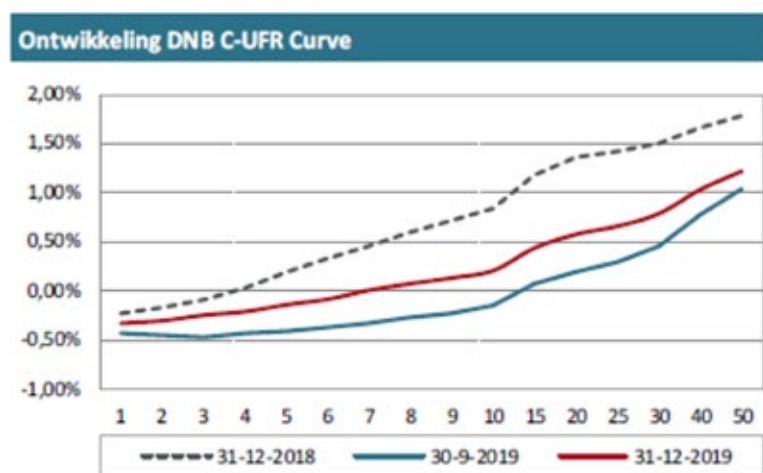
Flexsecurity heeft een paritair samengesteld bestuur bestaande uit vier personen. Daarnaast is er een verantwoordings-orgaan ingesteld dat een aantal goedkeuringsrechten heeft ten aanzien van essentiële bestuursbesluiten. Beide organen zijn samengesteld uit vertegenwoordigers van werkgevers en deelnemers. Het intern toezicht wordt uitgeoefend door een visitatiecommissie. Het pensioenfonds heeft geen personeel in dienst: alle uitvoerende werkzaamheden (pensioenadministratie, uitbetaling, vermogensbeheer, communicatie, etc.) zijn uitbesteed aan gespecialiseerde partijen.

De omgeving van Flexsecurity in 2019

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste ontwikkelingen in de externe omgeving van Flexsecurity kort beschreven. Er was sprake van een uitstekend beleggingsjaar, er waren geen grote wijzigingen binnen de pensioenregeling en er waren weinig nieuwe regels die in 2019 geïmplementeerd hoefden te worden. Anderzijds blijkt dat op de langere termijn de omgeving voor Flexsecurity steeds meer uitdagingen gaat brengen, waar het fonds zich terdege op zal moeten voorbereiden. Onderstaand volgt een overzicht van de belangrijkste zaken die in 2019 aan de orde waren.

Een uitstekend beleggingsjaar

In 2019 was sprake van uitzonderlijk hoge rendementen in vrijwel alle beleggingscategorieën. Dit was mede het gevolg van het ingrijpen van de centrale banken in de economie. Als gevolg van de inzet van forse steunmaatregelen was in Europa sprake van een verdere daling van de toch al lage rentes. In augustus 2019 bereikte de rente voor looptijden van 10 jaar en langer absolute laagterecords. Daardoor liepen de koersen van obligaties en andere vastrentende waarden stevig op. Naar het einde van het jaar, toen de angst voor een recessie was verdwenen, liepen de rentes weer wat op. Per saldo was over geheel 2019 sprake van een forse daling van de lange termijnrente. Onderstaande grafiek toont de ontwikkeling van de rente voor verschillende looptijden gedurende 2019.

(Bron: CACEIS)

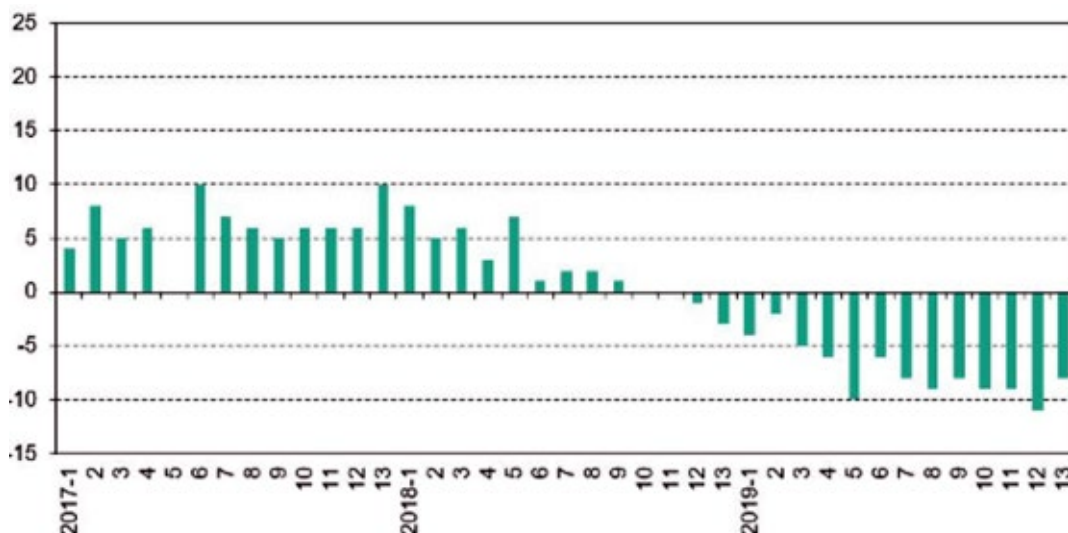
Mede als gevolg van de dreigende handelsoorlog tussen China en de Verenigde Staten en de onzekerheid rond de Brexit liep de wereldhandel terug. Ook nam het tempo van de groei wereldwijd af. Desondanks deden de aandelenkoersen het uitstekend en werden er ongekende rendementen gerealiseerd. Ook in andere zakelijke waarden waren de rendementen ongekend.

Voor Flexsecurity leidde dit tot een forse stijging van de participatiewaarden van de beleggingen van de deelnemers en een groei van het belegde vermogen. Die ontwikkeling betekende voor de deelnemers van Flexsecurity die met pensioen gingen helaas niet dat ze ook hogere pensioenen konden aankopen. De gedaalde rente is namelijk ook bepalend voor de hoogte van de pensioenuitkering die de deelnemers met hun bij Flexsecurity opgebouwde pensioenkapitaal op de pensioendatum kunnen aankopen bij een verzekeraar. De pensioenkapitalen van de deelnemers stegen dus in waarde, maar de tarieven van de verzekeraars stegen ongeveer net zo hard mee. Meer informatie over de beleggingsresultaten is te vinden in het hoofdstuk 'Beleggingen en rendementen'.

Krimp in de uitzendsector

De Nederlandse economie kende in 2019 een forse groei, waardoor de krapte op de arbeidsmarkt toenam. Dat leidde ertoe dat veel werkgevers besloten om personeel eerder een dienstverband aan te bieden en minder gebruik te maken van externe flexibiliteit, zoals uitzendarbeid. Eind 2019 was het aantal werknemers met een vaste arbeidsrelatie met 4% gestegen ten opzichte van 2018. Het aantal werknemers met een flexibele arbeidsrelatie daalde met 5%. Deze ontwikkeling had zijn weerslag op de uitzendmarkt in Nederland. Eind 2019 was het aantal werkzame uitzendkrachten met 10% gedaald ten opzichte van een jaar daarvoor.

De trend in het aantal uitzenduren was gedurende geheel 2019 negatief ten opzichte van 2018 en versterkte gedurende het jaar:

(Bron: ABU Marktmonitor periode 13 – 2019)

De precieze teruggang in uitzenduren verschilt weliswaar per sector, maar over alle sectoren was in 2019 sprake van een teruggang. Voor Flexsecurity heeft een dergelijke marktontwikkeling uiteraard ook gevolgen. Met name in het Basispensioen was sprake van een forse daling van het aantal actieve deelnemers. In het Pluspensioen was er van krimp nog weinig te merken, maar daar zette de al enige jaren voortdurende veroudering van het actieve deelnemersbestand zich voort. De ontwikkelingen en de gevolgen hiervan worden toegelicht in het hoofdstuk 'De ontwikkeling van het fonds'.

Meer efficiëntie in de administratie

In 2019 werden geen grote wijzigingen in de regels rond pensioenen doorgevoerd, maar voor Flexsecurity was de invoering van de Wet waardeoverdracht kleine pensioenen een belangrijk wapenfeit, waar lang naar was uitgekeken. Deze wet stelt het fonds in staat om kleine pensioenen van gewezen deelnemers op een efficiënte wijze over te dragen aan de nieuwe pensioenuitvoerder van de gewezen deelnemers. Daarnaast kwamen door deze wet ruim 30.000 zeer kleine pensioenkapitalen te vervallen.

Meer hierover is te vinden in het hoofdstuk 'De ontwikkeling van het fonds'.

Op weg naar wijzigingen in de pensioenregeling

Flexsecurity voert de Basispensioenregeling en de Pluspensioenregeling uit, zoals die door sociale partners in de belangrijkste cao's voor de uitzendsector zijn overeengekomen. In deze pensioenregelingen zijn in 2019 geen grote wijzigingen doorgevoerd. Wel werd duidelijk dat er voor het eerst in jaren door de werkgevers en vakbeweging weer serieus gepraat werd over aanpassingen in de regeling. Met name een verkorting of afschaffing van de huidige wachttermijn van 26 weken is daarbij een belangrijk element. Daarnaast werd in 2019 wettelijk vastgelegd dat vanaf 2021 voor payrollwerknemers een aparte en afwijkende pensioenregeling zal gaan gelden. Flexsecurity zal die regeling mogelijk gaan uitvoeren ten behoeve van de Randstad-ondernemingen en gaat hierover in 2020 met de payrollwerkgevers het gesprek aan.

Ook het in 2019 tussen sociale partners en overheid tot stand gekomen Pensioenakkoord zal relevant zijn voor de toekomst van de regeling. Deze ontwikkelingen zullen naar verwachting in 2020 en volgende jaren leiden tot wijzigingen in de uitvoering en de kenmerken van Flexsecurity.

Financiële positie pensioenfondsen

Ondanks de goede beleggingsrendementen vertoonden de dekkingsgraden van de meeste pensioenfondsen in 2019 een teleurstellende ontwikkeling. Door de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid moesten er aanpassingen worden gedaan in de regelgeving om kortingen van pensioenen aan het eind van het jaar te kunnen voorkomen.

Voor een pensioenfonds zoals Flexsecurity dat uitsluitend een beschikbare premieregeling uitvoert, zijn die ontwikkelingen minder relevant. Toch heeft het fonds ook een dekkingsgraad, die in 2019 eveneens verslechterde. Over de oorzaken daarvan is meer te lezen in het hoofdstuk 'De ontwikkeling van het fonds'.

Duurzaamheid als maatschappelijk thema

Het thema duurzaamheid neemt een steeds belangrijkere rol in het maatschappelijk debat in. Met name jongeren hebben duidelijke voorkeuren als het gaat om het behoud van de planeet en de keuzes die in dat kader gemaakt worden. De relevantie van die ontwikkeling voor Flexsecurity is vooral gelegen in de wijze waarop het fonds de gelden van de deelnemers belegt. Flexsecurity heeft in 2019 een onderzoek uitgevoerd onder deelnemers om meer te weten te komen over de wensen en voorkeuren van de deelnemers op gebied van duurzaam beleggen. Daarnaast zijn er aanpassingen in de beleggingen doorgevoerd. Dit wordt verder toegelicht in het hoofdstuk 'Beleggingen en rendementen'.

Missie, visie en strategie

Flexsecurity heeft als formele doelstelling in de statuten opgenomen 'te voorzien in pensioen- en andere uitkeringen ten behoeve van deelnemers en hun nagelaten betrekkingen'. Dat is een nogal mechanisch geformuleerde doelstelling, die aan de hand van de missie, visie en strategie concreter wordt gemaakt. In dit hoofdstuk worden deze missie, visie en strategie toegelicht en wordt aangegeven welke vorderingen er in 2019 gemaakt zijn met de realisatie hiervan.

Missie, visie en strategie

Flexsecurity heeft de volgende missie geformuleerd:

Op zorgvuldige en efficiënte wijze uitvoering geven aan de pensioenovereenkomst van de flexwerkers van Randstad Groep Nederland op een wijze die aansluit bij de kenmerken van de deelnemers en de aangesloten ondernemingen.

Om deze missie te realiseren is het van belang om de specifieke aspecten van de sector en de daarin meestal zeer korte dienstverbanden te onderkennen. De visie die Flexsecurity daarbij heeft, is dat de sturingsmiddelen voor het pensioenfonds zeer beperkt zijn, gezien de aard van de pensioenregelingen en de inhoudelijke vastlegging daarvan in cao-bepalingen. Binnen de beschikbare beleidsruimte richt het bestuur zich op de volgende drie pijlers:

- Een optimalisering van het beleggingsbeleid voor de (gewezen) deelnemers;
- Het voeren van een overzichtelijke en betrouwbare, volledige administratie;
- Helder communiceren op basis van de waarden: 'betrouwbaar, toegankelijk en transparant'.

Een belangrijk onderdeel van de visie is dat alle inspanningen van Flexsecurity kostenbewust worden uitgevoerd. Gelet op de veelal geringe omvang van de ingelegde premies en de spaarkapitalen is een kostenefficiënte uitvoering een randvoorwaarde voor een goede pensioenuitvoering. Iedere euro die aan uitvoering wordt besteed, kan immers niet in pensioen worden gestoken.

De door Flexsecurity gevolgde strategie laat zich kenmerken door een eenvoudige en transparante werkwijze. Vanuit het oogpunt van kostenbeheersing en de gemoeide grote volumes zijn de administratieve processen eenvoudig en doeltreffend van opzet. Ruimte voor keuzemogelijkheden voor deelnemers is om die reden binnen de opbouwfase van de regeling zeer beperkt aanwezig. In het beleggingsbeleid wordt een doelbewust onderscheid gemaakt tussen de verschillende leeftijdsgroepen binnen het fonds, waarmee getracht wordt een beleggingsbeleid te voeren dat op de beste wijze invulling geeft aan de missie van het fonds.

De missie, visie en strategie van Flexsecurity zijn in 2019 ongewijzigd gebleven. Wel heeft het bestuur zich nadrukkelijk ingespannen om de missie, visie en strategie nadrukkelijk door te vertalen naar verschillende beleidsdocumenten die in 2019 zijn vastgesteld of geactualiseerd. Het bestuur probeert om de kenmerken van Flexsecurity tot uiting te brengen in het gevoerde beleid op basis van de genoemde pijlers. Dat betekent dat er per beleidsterrein een vertaling wordt gemaakt van de missie, visie en strategie naar concrete doelstellingen en aanpak, bij voorkeur in meetbare resultaten.

Realisatie in 2019

In 2019 zijn op verschillende beleidsterreinen vorderingen geboekt die de link met de missie, visie en strategie hebben versterkt. Onderstaand worden enkele voorbeelden genoemd:

- Het bestuur heeft in 2019 de hoofdlijnen van een nieuw beleggingsbeleid vastgesteld waarmee nadrukkelijker gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheden om per leeftijdsgroep een verschillende risicohouding toe te passen;
- De administratie van het fonds is vereenvoudigd door de toepassing van het laten vervallen van tienduizenden pensioenen van minimale omvang en het automatisch overdragen van tienduizenden pensioenen met een beperkte omvang;
- Het bestuur heeft een nieuw communicatiebeleid ontwikkeld en vastgesteld voor de periode 2020 – 2022 waarin nadrukkelijk gebruik gemaakt wordt van moderne communicatiemiddelen en waarbij wordt getracht de onderscheidende kenmerken van het fonds steeds te benadrukken;

- Het bestuur zet nadrukkelijk in op nieuwe instrumenten zoals data-analyse om de administratieve verwerking en de communicatie met deelnemers te verbeteren. Op verschillende manieren wordt innovatie van werkprocessen ingezet om de strategische doelstellingen te realiseren;
- De implementatie van de Wet waardeoverdracht kleine pensioenen, waaraan het bestuur een nadrukkelijke bijdrage heeft geleverd, stelt het fonds in staat om de pensioenuitvoering kostenefficiënter in te richten terwijl het pensioenkapitaal van de deelnemer behouden blijft.

Deze wapenfeiten worden in dit bestuursverslag nader toegelicht. Tegelijkertijd signaleert het bestuur ontwikkelingen die een bedreiging kunnen vormen voor de ontwikkeling en mogelijk het voortbestaan van het fonds. De ontwikkelingen rond de dekking van het arbeidsongeschiktheidsrisico en de kosten die gemaakt moeten worden om te voldoen aan nieuwe wettelijke verplichtingen dwingen het bestuur om kritisch te blijven kijken naar de haalbaarheid en houdbaarheid van de doelstellingen.

Tijd voor een nieuwe missie, visie en strategie?

De uitzendwereld en de pensioenwereld zijn doorlopend in beweging. Mede als gevolg van wijzigingen in wet- en regelgeving is het karakter van Flexsecurity sinds de oprichting in 1999 aanmerkelijk veranderd. De komst van het Pluspensioen in 2008, de afkoop van kleine pensioenen in 2009, de komst van de automatische waardeoverdracht in 2019, het toenemende aantal flexwerkers dat tijdelijk in Nederland verblijft en de komende wijzigingen in de regels voor pensioenen van flexwerkers zoals het payrollpensioen hebben hun weerslag op de wijze waarop Flexsecurity de missie invult en de pensioenregelingen uitvoert. Dat leidt ook tot de vraag in hoeverre de huidige missie, visie en strategie nog steeds de lading dekken.

Eind 2018 hebben het bestuur en het verantwoordingsorgaan zich gebogen over de vraag of een wijziging van de missie, visie en strategie wenselijk zou zijn, gegeven alle wijzigingen in wet- en regelgeving, zowel in de uitzendsector als in de pensioensector. Aan de hand van verschillende scenario's is gekeken welke gevolgen deze zouden kunnen hebben voor het toekomstperspectief van Flexsecurity en welke specifieke gevoeligheden het fonds kent als het gaat om toekomstige ontwikkelingen. De conclusies van deze exercitie laten zich als volgt samenvatten:

- Het fonds blijft qua aantal actieve deelnemers naar verwachting stabiel, maar groeit verder qua belegd vermogen;
- De groei komt zowel qua premie als qua voorziening uit het Pluspensioen;
- De gemiddelde leeftijd van actieve en gewezen deelnemers blijft stijgen;
- De omvang van de pensioenkapitalen per deelnemer stijgen en nemen vooral bij oudere deelnemers flink toe;
- Het aantal deelnemers met een kapitaal boven de afkoopgrens neemt toe en zal de komende jaren leiden tot een aanzienlijke toename van het aantal ingaande pensioenen boven de afkoopgrens;
- De komst van automatische waardeoverdracht en het vervallen van hele kleine pensioenen leiden tot een daling van het aantal kleine pensioenen van gewezen deelnemers;
- De ontwikkeling van de (kosten van) arbeidsongeschiktheid in het Pluspensioen blijft structureel een risicofactor van belang voor het fonds;
- Het fonds is zeer gevoelig voor een scenario waarin de premiestroom (om welke reden ook) zou eindigen.

Deze ontwikkelingen hebben gevolgen voor de besturing van het fonds, het te ontwikkelen beleid en de communicatie met de belanghebbenden. Daarnaast spelen komende wijzigingen in wet- en regelgeving en de cao's in de uitzendwereld een belangrijke rol bij de realisatie van de doelstellingen.

Ondanks de veranderende omgeving worden de missie, visie en strategie van het fonds door het bestuur en het verantwoordingsorgaan nog steeds als passend beschouwd. Er tekenen zich weliswaar veel nieuwe ontwikkelingen af, maar er is nog geen aanleiding om de missie, visie en strategie ter discussie te stellen. Wel wordt doorlopend getoetst of het wenselijk is om de strategie op beleidsterreinen aan te scherpen en bij te stellen.

Ontwikkeling toekomstvisie

Het bestuur ziet doorlopend nieuwe mogelijkheden om de pensioenuitvoering te verbeteren op een wijze die recht doet aan de belanghebbenden. Innovatie wordt ingezet om administratieve processen te verbeteren en efficiënter in te richten. Met een nieuw communicatiebeleid wil Flexsecurity zich nadrukkelijker op de kaart zetten, het kennisniveau van deelnemers verhogen en uiteindelijk meer vertrouwen bij de deelnemers verdienen. De komst van de automatische waardeoverdracht leidt tot gezondere verhoudingen tussen actieve en gewezen deelnemers binnen het fonds, waardoor het relatieve kostenniveau op termijn kan dalen. Ook komen er steeds meer deelnemers met substantiële pensioenkapitalen, waardoor de relevantie van het fonds voor de deelnemers zal toenemen. De komst van automatische waardeoverdracht leidt tot meer focus in het beleggingsbeleid, waardoor er meer waarde kan worden toegevoegd voor alle groepen deelnemers. Vanaf 2021 zal het fonds waarschijnlijk ook de uitvoering van een aparte pensioenregeling voor payrollwerknemers verzorgen. Stuk voor stuk positieve ontwikkelingen die de komende jaren hun invloed zullen hebben op de ontwikkelingen binnen het fonds en die de mogelijkheid bieden om de missie en visie verder te versterken.

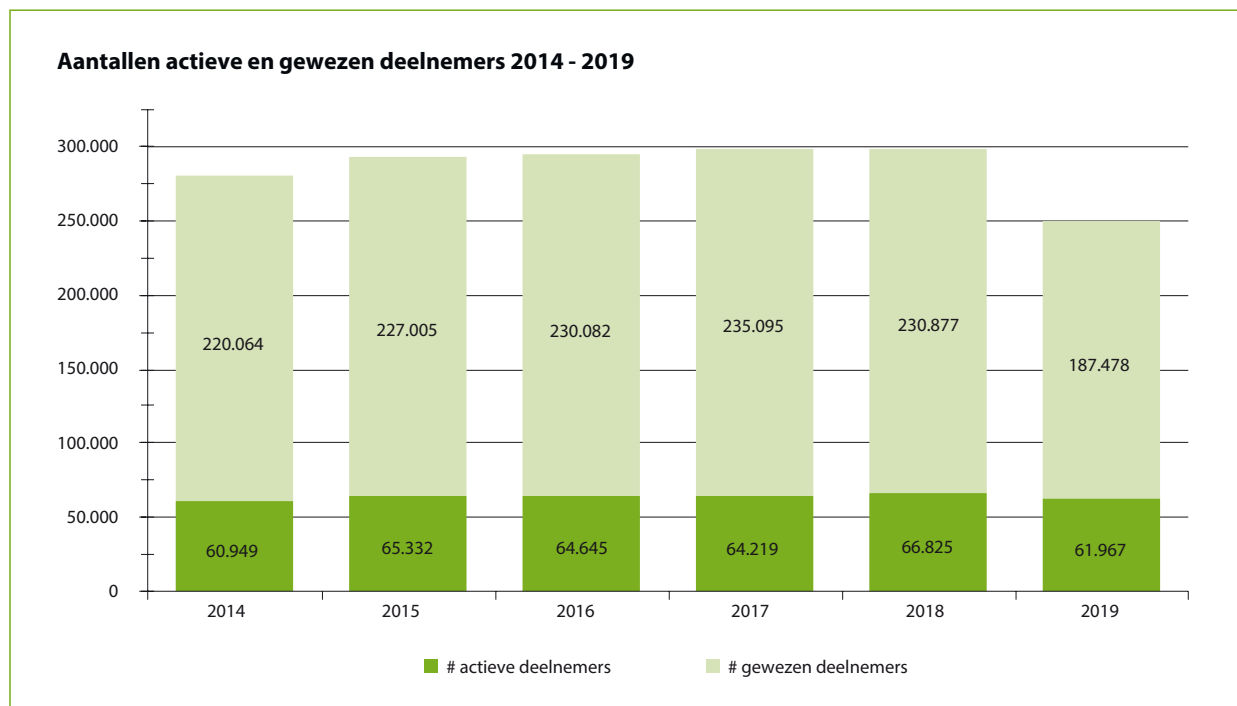
Anderzijds is het bestuur zich bewust dat voor de langere termijn diverse risico's aan de orde kunnen zijn die de houdbaarheid van de pensioenuitvoering en daarmee van het fonds kunnen bedreigen. Het bestuur ziet verschillende aanleidingen, die elkaar mogelijk ook kunnen versterken. Deze risico's worden in dit bestuursverslag nadrukkelijk benoemd en dwingen het fonds om – in overleg met sociale partners – na te denken over de wijze waarop deze uitdagingen in de toekomst kunnen worden beheerst. Tegelijkertijd zal er nadrukkelijk nagedacht moeten worden over mogelijke alternatieve scenario's, zoals dat van een sluiting van het fonds. In 2020 is de opdracht voor het bestuur enerzijds om in de missie en visie scherper de toegevoegde waarde van Flexsecurity als pensioenuitvoerder naar voren te brengen, waarbij een antwoord geformuleerd zal moeten worden op de gesignaleerde bedreigingen. Anderzijds zal het bestuur in kaart moeten brengen welke maatregelen er genomen moeten worden om ook in een afwijkend scenario de beste zorg te kunnen dragen voor de pensioenen van de deelnemers.

De ontwikkeling van het fonds

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de ontwikkelingen die Flexsecurity in 2019 heeft doorgemaakt. De ontwikkeling van de deelnemerspopulatie, de pensioenuitvoering, de financiële positie en andere relevante ontwikkelingen gedurende het verslagjaar worden toegelicht.

Ontwikkeling deelnemersbestand

In 2019 nam het deelnemersbestand van Flexsecurity in omvang aanzienlijk af, met name het aantal gewezen deelnemers daalde fors. Het totale aantal deelnemers daalde van 297.702 (2018) naar 249.445. Dat is een daling van ruim 16%, die vooral kan worden verklaard uit de grote daling van het aantal gewezen deelnemers.

Het aantal gewezen deelnemers daalde in 2019 per saldo met 43.399. Deze opvallende daling ten opzichte van het redelijk stabiele verloop in de voorgaande jaren laat zich met name verklaren uit het eenmalig laten vervallen van hele kleine pensioenen, een uitvloeisel van de Wet waardeoverdracht klein pensioen. In 2019 kwamen maar liefst 32.405 hele kleine pensioenen (met een waarde van maximaal € 2,- per jaar) te vervallen.

Zonder die specifieke en eenmalige gebeurtenis zou er nog steeds sprake zijn geweest van een forse daling. Dat werd veroorzaakt doordat in 2019 een samenloop plaatsvond van twee manieren van beëindiging van kleine pensioenen (met een waarde tussen € 2,- en € 484,09 per jaar) :

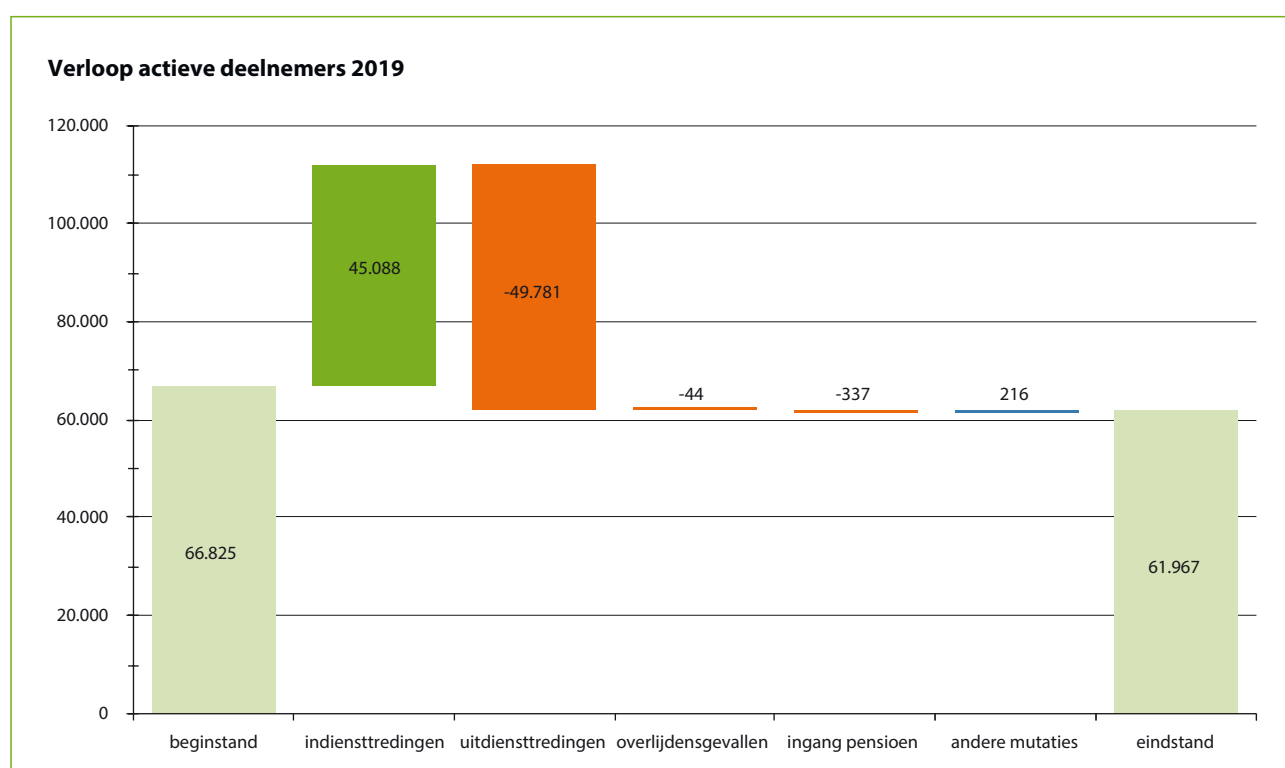
1. Het laatste jaar van (tussentijdse) afkopen van kleine pensioenen. In 2019 werden er ruim 28.893 kleine pensioenen afgekocht. Dat is iets minder dan in de voorgaande jaren, maar nog altijd een aanzienlijk aantal;
2. Het eerste jaar van de automatische waardeoverdrachten van kleine pensioenen, hoewel de daadwerkelijke uitvoering daarvan pas in september kon beginnen. In 2019 werden er 15.741 kleine pensioenen automatisch overgedragen naar de nieuwe pensioenuitvoerder van de betreffende gewezen deelnemers.

Naast deze twee belangrijke redenen voor de daling van het aantal deelnemers zijn er ook de meer traditionele factoren voor uitstroom, zoals pensionering, afkoop van kleine pensioenen op pensioendatum, reguliere waardeoverdrachten en overlijden. Ondanks de substantiële daling van het aantal gewezen deelnemers als gevolg van de introductie van de Wet waardeoverdracht klein pensioen blijft het aandeel van de gewezen deelnemers dominant in de totale samenstelling van het pensioenfonds.

Verloop actieve deelnemers

Bij de actieve deelnemers was er in 2019 per saldo sprake van een afname van 4.858 deelnemers, ofwel ruim 7%. Als gevolg van de daling van het aantal werkzame uitzendkrachten nam vooral in het Basispensioen het aantal actieve deelnemers af. Op de verslagdatum waren er 61.967 actieve deelnemers (2018: 66.825).

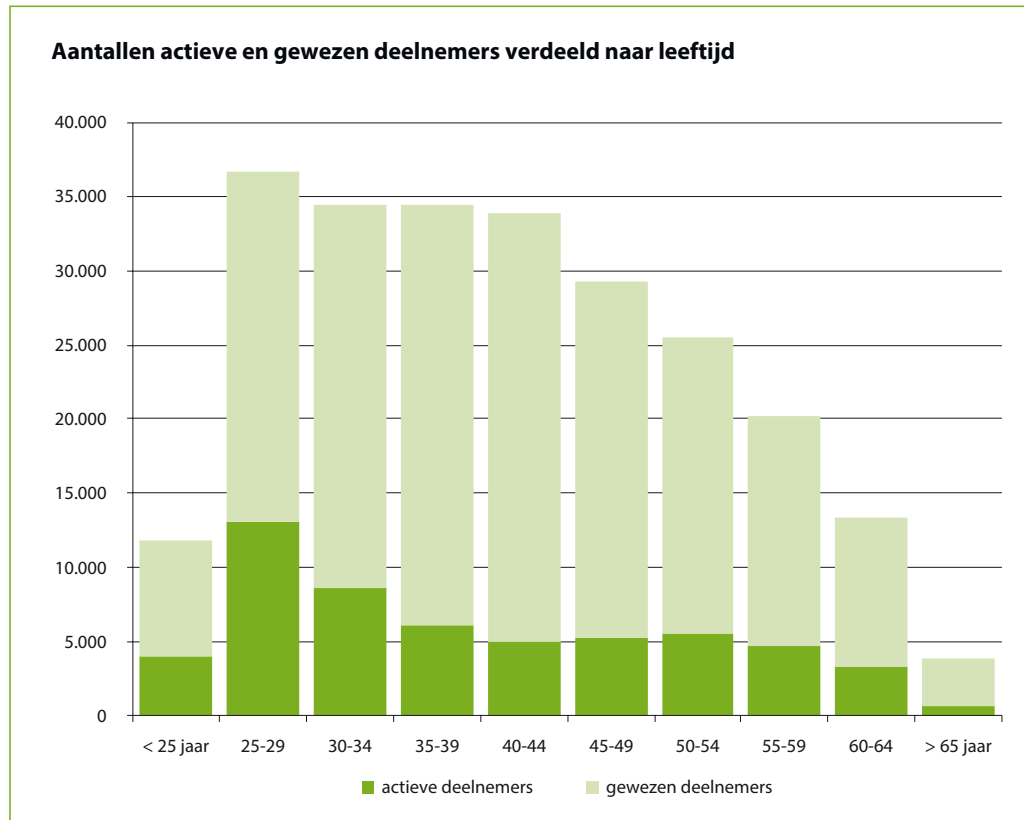
Het verloop van de actieve deelnemers was in 2019 als volgt:

Zoals gebruikelijk was er ook in 2019 sprake van een hoge in- en uitstroom. De actieve verblijfstijd in de pensioenregelingen van Flexsecurity blijft voor de meeste deelnemers kort.

Leeftijdverdeling

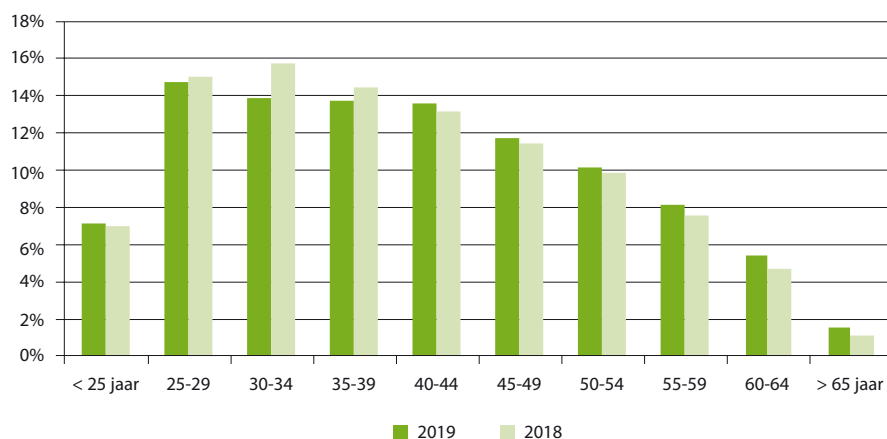
De leeftijdsopbouw van het fonds (actieve en gewezen deelnemers) was eind 2019 als volgt:

De grootste leeftijdsgroep is die van (gewezen) deelnemers tussen 25 en 29 jaar oud, hoewel de groepen van 30 tot en met 44 jaar daar weinig voor onder doen. De leeftijdsopbouw van Flexsecurity wordt met de jaren steeds vlakker, hoewel vanaf 45 jaar het relatieve aandeel van de leeftijdsgroepen kleiner wordt.

Absoluut gezien zitten in de groep 25-29 jaar de meeste actieve deelnemers. Voor de leeftijden van 40 tot en met 64 jaar kan gesteld worden dat er sprake is van een tamelijk vlakke verdeling over de leeftijdsgroepen.

De verhoudingen tussen de leeftijdsgroepen zijn als gevolg van de versterkte daling van het aantal gewezen deelnemers licht veranderd. Uit de onderstaande grafiek wordt duidelijk dat ten opzichte van 2018 vooral sprake is van een afname van het aantal gewezen deelnemers uit de groep van 30 tot en met 39 jaar. Als gevolg daarvan is het relatieve aandeel van de leeftijden vanaf 40 jaar juist weer toegenomen. De gemiddelde leeftijd van alle (gewezen) deelnemers is als gevolg van deze ontwikkeling ook gestegen van 40,4 jaar naar 41,1 jaar.

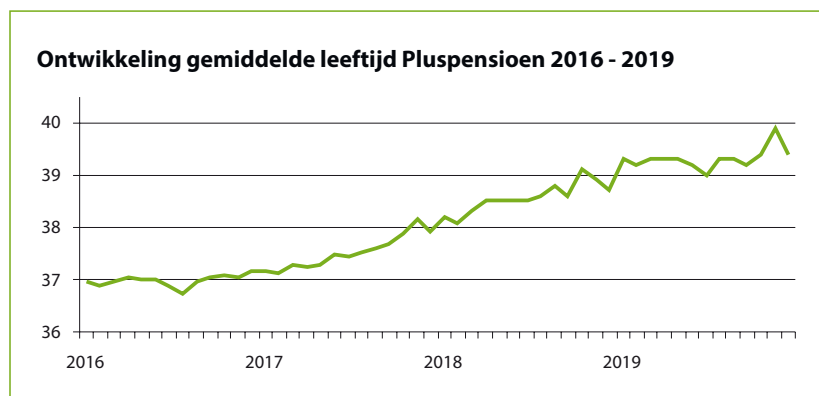
Ontwikkeling leeftijdsgroepen 2018 - 2019

De zogenaamde 'rijpingsgraad' ofwel de verhouding tussen het aantal gewezen deelnemers en het totaal aantal deelnemers, is in 2019 voor het eerst in enkele jaren flink gedaald. Dit percentage schommelde de laatste jaren rond de 79%. Als gevolg van de sterkere afname van het aantal gewezen deelnemers is de verhouding tussen actieve en gewezen deelnemers eind 2019 op 25 / 75 komen te liggen, een rijpingsgraad van 75% dus.

De verwachting is dat het aantal gewezen deelnemers de komende jaren verder zal gaan dalen. Vanaf 2021 zullen ook de automatische waardeoverdrachten van kleine pensioenen die vóór 2018 zijn opgebouwd, gaan plaatsvinden. De schatting is dat als gevolg hiervan het aantal gewezen deelnemers op een termijn van enkele jaren met 50.000 verder zal afnemen. De ontwikkeling van de verhouding tussen actieve en gewezen deelnemers is van belang, omdat de kosten voor pensioenbeheer worden gefinancierd uit de ontvangen premiestortingen voor de actieve deelnemers. Flexsecurity maakt ook voor gewezen deelnemers kosten, maar hier staan geen premie-inkomsten tegenover. Een beheersing van het aantal gewezen deelnemers is daarom van belang om het aandeel van de pensioenbeheerkosten in de totale premie op een acceptabel niveau te kunnen houden.

Veroudering deelnemers Pluspensioen

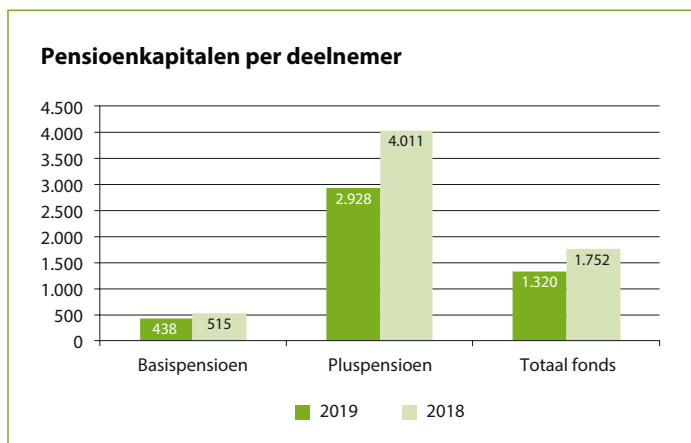
De eerder gesignaleerde veroudering van het gehele deelnemersbestand is ook terug te zien bij de actieve deelnemers in het Pluspensioen, zoals weergegeven in onderstaande grafiek over de periode van 2016 tot en met 2019.

Sinds 2016 is er sprake van een duidelijk stijgende lijn in de gemiddelde leeftijd van de actieve deelnemers. In het Pluspensioen wordt een leeftijdsafhankelijke staffel gehanteerd, waarbij de procentuele premie-inleg van de deelnemers stijgt met de jaren. De geheven doorsneepremie is echter onafhankelijk van de leeftijd van de deelnemers. Als gevolg van de stijging van de gemiddelde leeftijd neemt de laatste jaren de inleg per deelnemer toe. Deze ontwikkeling is één van de redenen geweest voor de premieverhogingen die sinds 2017 zijn doorgevoerd voor het Pluspensioen. De trend van verdergaande veroudering blijkt in 2019 overigens minder sterk te zijn geweest dan in de voorgaande jaren. Desalniettemin houdt het bestuur, mede op basis van demografische ontwikkelingen, in de premiestelling rekening met een verdere veroudering van het actieve deelnemersbestand in de komende jaren.

Ontwikkeling pensioenkapitalen

In het Pluspensioen wordt relatief (per deelnemer) meer geld ingelegd dan in de Basispensioenregeling. In geld gemeten groeit het belegd vermogen van het Pluspensioen daarom harder dan het Basispensioen. Ondanks deze groei en ondanks het maximale gebruik van de mogelijkheden om de aanwas van hele kleine en kleine pensioenen tegen te gaan, blijven de opgebouwde pensioenkapitalen per deelnemer gemiddeld genomen beperkt van omvang. Zoals in de onderstaande grafiek 'pensioenkapitalen per deelnemer' te zien is, is het kapitaal per deelnemer ultimo 2019 gemiddeld € 1.753. Het gemiddelde is bij het Basispensioen beduidend lager (€ 515) en bij het Pluspensioen beduidend hoger (€ 4.011) dan dit bedrag. Wel is ten opzichte van 2018 sprake van een substantiële stijging van de gemiddelde kapitalen, met name in het Pluspensioen. Dat is vooral te danken aan de forse afname van het aantal kleine pensioenen van gewezen deelnemers in 2019. De verwachting is dat de gemiddelde omvang van de pensioenkapitalen de komende jaren zal blijven stijgen.

De hoogte van de gemiddelde kapitalen ligt ook in het Pluspensioen nog altijd onder de bedragen die Flexsecurity hanteert voor de bepaling van de zogenaamde afkoopgrens, ofwel de grens voor een klein pensioen. Desondanks zijn er met name in het Pluspensioen steeds meer (gewezen) deelnemers met een pensioenkapitaal dat boven deze grens ligt. De pensioenen van deze gewezen deelnemers kunnen niet automatisch worden overgedragen en zullen naar verwachting leiden tot aankoop van een levenslange pensioenuitkering op de pensioendatum.

Ingaande pensioenen

De pensioenleeftijd in de regelingen van Flexsecurity ligt op 67 jaar. Deelnemers worden echter al zes maanden voor de AOW-datum (in 2019 lag de AOW-leeftijd op 66 jaar en vier maanden) benaderd voor de ingang van hun pensioen. Ongeveer de helft van deze personen laat het pensioen ook daadwerkelijk ingaan op de AOW-datum. De andere helft kiest ervoor om het pensioen op 67-jarige leeftijd te laten ingaan.

De leeftijdsgroep van 65 jaar en ouder is binnen Flexsecurity vrij beperkt ten opzichte van de andere leeftijdsgroepen. Toch waren er in 2019 in totaal 1.334 personen die hun ouderdomspensioen lieten ingaan (2018: 1.575). Het overgrote deel heeft een pensioenkapitaal dat op de pensioendatum onder de afkoopgrens ligt. Dat leidt in vrijwel alle gevallen tot een eenmalige afkoop van het pensioen. Dit betrof in 2019 in totaal 1.203 personen (2018: 1.424). In 2019 werd derhalve 90% van de ingaande pensioenen afgekocht, waarmee het percentage vrijwel gelijk was aan dat van 2018. Gelet op de stijgende omvang van de gemiddelde pensioenkapitalen is de verwachting dat dit percentage de komende jaren zal gaan dalen en dat er relatief minder afkopen van kleine pensioenen zullen plaatsvinden. In absolute zin zal er desondanks sprake zijn van een stijgend aantal afkopen van kleine pensioenen op pensioendatum, omdat het aantal ouderen binnen Flexsecurity jaarlijks blijft toenemen.

De deelnemers met een pensioen boven de afkoopgrens kopen een levenslange pensioenuitkering aan bij een verzekeraar naar keuze. Flexsecurity keert immers zelf geen levenslange pensioenen uit. Om deelnemers te ondersteunen bij het maken van deze keuze, biedt Flexsecurity de ondersteuning van een onafhankelijke tussenpersoon aan, te weten Apple Tree te Amsterdam. Onder andere met behulp van een website waarop aanbiedingen van verschillende verzekeraars kunnen worden vergeleken, kan de deelnemer zijn keuze maken. De deelnemer wordt, indien gewenst, ook verder begeleid bij het administratieve proces van de pensioeningang. Flexsecurity draagt een deel van de kosten van de ondersteuning van Apple Tree. Deelnemers zijn niet verplicht om gebruik te maken van de diensten van Apple Tree en kunnen ook zelf of met ondersteuning van een eigen adviseur hun keuze maken. In 2019 maakten 131 van de 137 (gewezen) deelnemers met een ingaand ouderdomspensioen gebruik van de diensten van Apple Tree.

Vast of variabel pensioen

Bij het maken van de keuze voor een verzekeraar kan de (gewezen) deelnemer sinds 2016 ook een keuze maken tussen een vast of variabel pensioen. Een vast pensioen kent een gegarandeerde hoogte en wordt tijdens de levenslange looptijd niet verhoogd of

verlaagd. Een variabel pensioen kan – zoals de naam al zegt – tijdens de uitkeringsperiode variëren in hoogte. Er is een beperkt aantal verzekeraars dat variabele pensioenen aanbiedt, waarbij de aangeboden producten ook nog eens van elkaar kunnen verschillen. Van de 137 (gewezen) deelnemers die in 2019 hun pensioen aankochten, waren er drie die daarbij de keuze voor een variabel pensioen maakten. Dat is (afgerond) twee procent van het totaal. Meer over de redenen hiervoor en de visie van Flexsecurity op variabele pensioenen kunt u lezen in het hoofdstuk ‘Beleid en uitvoering’.

Niet-opgevraagde pensioenen

Een deel van de personen die recht hebben op een ingaand pensioen wordt helaas niet of niet tijdig gevonden. Uitvoeringsorganisatie AZL hanteert een protocol om (gewezen) deelnemers met een ingaand pensioen terug te vinden. Dat betekent dat er contact gezocht wordt door middel van brieven, e-mails en telefoon. Desondanks blijkt een deel van de mensen (met name degenen die in het buitenland verblijven) niet te worden gevonden. Deze pensioenkapitalen worden door Flexsecurity aangehouden en periodiek wordt een nieuwe poging ondernomen om de pensioengerechtigden te vinden. Eind 2019 waren er in totaal 614 personen die recht hebben op een ingaand pensioen. Hiervan hadden er 9 personen een pensioenkapitaal boven de wettelijke afkoopgrens.

Ingaande partner- en wezenpensioenen

Naast ingaande ouderdomspensioenen kent Flexsecurity ook ingaande partner- en wezenpensioenen. In 2019 waren deze als volgt verdeeld:

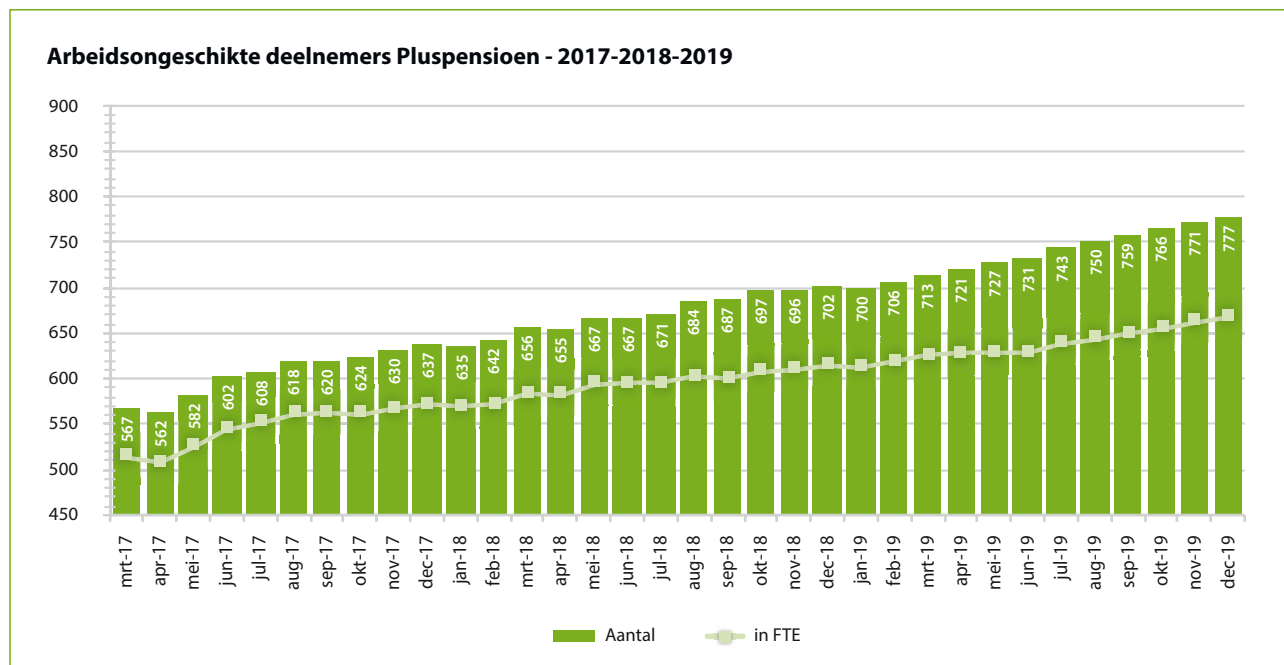
	Afkoop	Aankoop uitkering	Totaal
Partnerpensioen	121	9	130
Wezenpensioen	23	0	23

Ook de deelnemers met een ingaand partner- of wezenpensioen kunnen gebruik maken van de diensten van Apple Tree, als zij op grond van de hoogte van de uitkering een levenslange pensioenuitkering moeten aankopen.

Arbeidsongeschikte deelnemers

De Pluspensioenregeling omvat risicoverzekeringen voor overlijden en arbeidsongeschiktheid van actieve deelnemers. De risicoverzekering in geval van arbeidsongeschiktheid dekt de premievrije voortzetting van pensioenopbouw voor deelnemers die gedurende hun deelname aan het Pluspensioen ziek en aansluitend arbeidsongeschikt worden. Sinds 2018 draagt Flexsecurity de financiële gevolgen van deze verzekering in eigen beheer. Het fonds houdt een voorziening aan waaruit de kosten van de premievrije voortzetting worden gefinancierd. Als de voorziening niet toereikend is, gaat dit ten laste van het eigen vermogen van Flexsecurity. De ontwikkeling van de instroom van arbeidsongeschikten is daarom van groot belang voor het fonds. Onderstaand wordt ingegaan op de ontwikkeling van de arbeidsongeschiktheid in 2019.

Het aantal arbeidsongeschikte deelnemers nam in 2019 toe van 702 (ultimo 2018) naar 777 (ultimo 2019). Onderstaande grafiek toont de ontwikkeling over in de periode van maart 2017 tot en met december 2019.

Met name in de tweede helft van 2019 was sprake van een verhoogde instroom van nieuwe gevallen. In de maanden juli tot en met augustus kwamen er gemiddeld 14 nieuwe gevallen per maand bij en werden er 6 gevallen beëindigd. Een beëindiging kan veroorzaakt worden door een nieuwe beoordeling door het UWV, maar kan ook samenhangen met het bereiken van de AOW-leeftijd door de deelnemer. De weergegeven aantallen hebben dus niet altijd een relatie met de financiële gevolgen voor het pensioenfonds. Daarop wordt nader ingegaan in het onderdeel 'Ontwikkeling van de financiële positie' in dit hoofdstuk.

Beleggingskeuzes

Anders dan veel andere uitvoerders van beschikbare premieregelingen biedt Flexsecurity aan haar (gewezen) deelnemers nauwelijks beleggingskeuzes. De reden hiervoor is dat het maken van beleggingskeuzes een complexe afweging is waarbij deelnemers vanwege de wettelijke zorgplicht zorgvuldig moeten worden ondersteund. Ook moet jaarlijks worden getoetst of de gemaakte keuzes nog steeds aansluiten bij het (mogelijk veranderende) profiel van de deelnemer. Gezien de overwegend korte actieve verblijfsduur van de meeste deelnemers, de geringe omvang van de pensioenkapitalen en de aanzienlijke kosten die gemoeid zijn met het aanbieden van beleggingskeuzes en het vervullen van de zorgplicht, heeft het bestuur besloten om beleggingskeuzes uitsluitend aan te bieden wanneer dat wettelijk verplicht is.

Sinds 2018 bestaat die verplichting, die samenhangt met de mogelijkheid van aankoop van een variabel pensioen op de pensioendatum. Iedere uitvoerder van beschikbare premieregelingen is verplicht om deelnemers die tien jaar of korter van hun pensioendatum verwijderd zijn de keuze te bieden voor een afwijkend (risicovoller) beleggingsbeleid. In het standaard beleggingsbeleid van Flexsecurity (zie voor een nadere uitleg het hoofdstuk 'Beleggingen en rendementen') worden de beleggingsrisico's afgebouwd naar een minimaal niveau op de pensioendatum. De afwijkende keuze voor het zogenaamde 'beleggingsalternatief' betekent dat vanaf 57-jarige leeftijd de risico's van beleggen in zakelijke waarden en het renterisico op een stabiel niveau worden gehandhaafd tot de pensioendatum. Dat zal naar verwachting op de langere termijn een hoger beleggingsresultaat opleveren, maar kan tevens op de korte termijn tot forse schommelingen van de pensioenkapitalen en minder voorspelbaarheid van het aan te kopen pensioen leiden. Deze keuze voor het 'beleggingsalternatief' is met name van belang voor

deelnemers die mogelijk van plan zijn om op de pensioendatum een variabel pensioen aan te kopen. Het beleggingsprofiel sluit namelijk aan bij het beleggingsbeleid van de meeste variabele pensioenproducten die verzekeraars aanbieden. De keuze voor het 'beleggingsalternatief' staat open voor actieve en gewezen deelnemers.

Eind 2019 namen de volgende aantallen (gewezen) deelnemers van 57 jaar en ouder in het Basispensioen en Pluspensioen deel in het beleggingsalternatief:

	Keuze voor Beleggingsalternatief	Totale omvang groep 57 en ouder	Procentuele deelname Beleggingsalternatief
Basispensioen	40	14.450	0,28%
Pluspensioen	237	11.070	2,14%
Totaal	277	25.520	1,09%

Actieve en gewezen deelnemers die de leeftijd van 57 jaar bereiken en nieuw toetredende deelnemers van 57 jaar en ouder wordt de vraag voorgelegd of zij gebruik willen maken van het Beleggingsalternatief. In 2019 heeft 5,2% van deze bevroagde deelnemers aangegeven gebruik te willen maken van het beleggingsalternatief. Als deelnemers niet reageren, worden de beleggingen beheerd op basis van het standaard beleggingsbeleid waarin risico's worden afgebouwd naar de pensioendatum. Deelnemers kunnen een keuze voor het beleggingsalternatief te allen tijde herzien of alsnog overstappen als dat gewenst is.

De ontwikkeling van de financiële positie

Met betrekking tot de financiële positie van het pensioenfonds had het bestuur van Flexsecurity van oudsher vooral oog voor twee aandachtsgebieden: de beleggingen en de kostendekkendheid van de geheven premie. Sinds het fonds vanaf 2018 het arbeidsongeschiktheidsrisico in eigen beheer is gaan dragen, is de financiële ontwikkeling van deze voorziening voor risico van het fonds ook van belang geworden. Tot slot heeft Flexsecurity ook te maken met de vaststelling van dekkingsgraden, waarover maandelijks gerapporteerd wordt. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de ontwikkelingen rond de verschillende aspecten van de financiële positie. Het laatste financiële onderdeel waar het bestuur grote waarde aan hecht betreft de ontwikkeling van de uitvoeringskosten van het fonds. Dit wordt nader toegelicht in het hoofdstuk 'Uitvoeringskosten'.

Ontwikkeling participatiewaarden

Aangezien Flexsecurity alleen zuivere beschikbare-premieregelingen uitvoert, is de hoogte van het pensioenkapitaal van de (gewezen) deelnemers direct afhankelijk van de waardeontwikkeling van de beleggingen. Deze laat zich het beste meten in de ontwikkeling van de waarde van de participaties in de beleggingsdepots van Flexsecurity. Binnen het Pluspensioen wordt onderscheid gemaakt in beleggingen per leeftijdsgroep. Er zijn tien leeftijdsgroepen. Zodoende zijn er in totaal elf participatiewaarden die maandelijks worden vastgesteld op basis van de behaalde beleggingsresultaten: één voor het Basispensioen en tien (per leeftijdsgroep) voor het Pluspensioen.

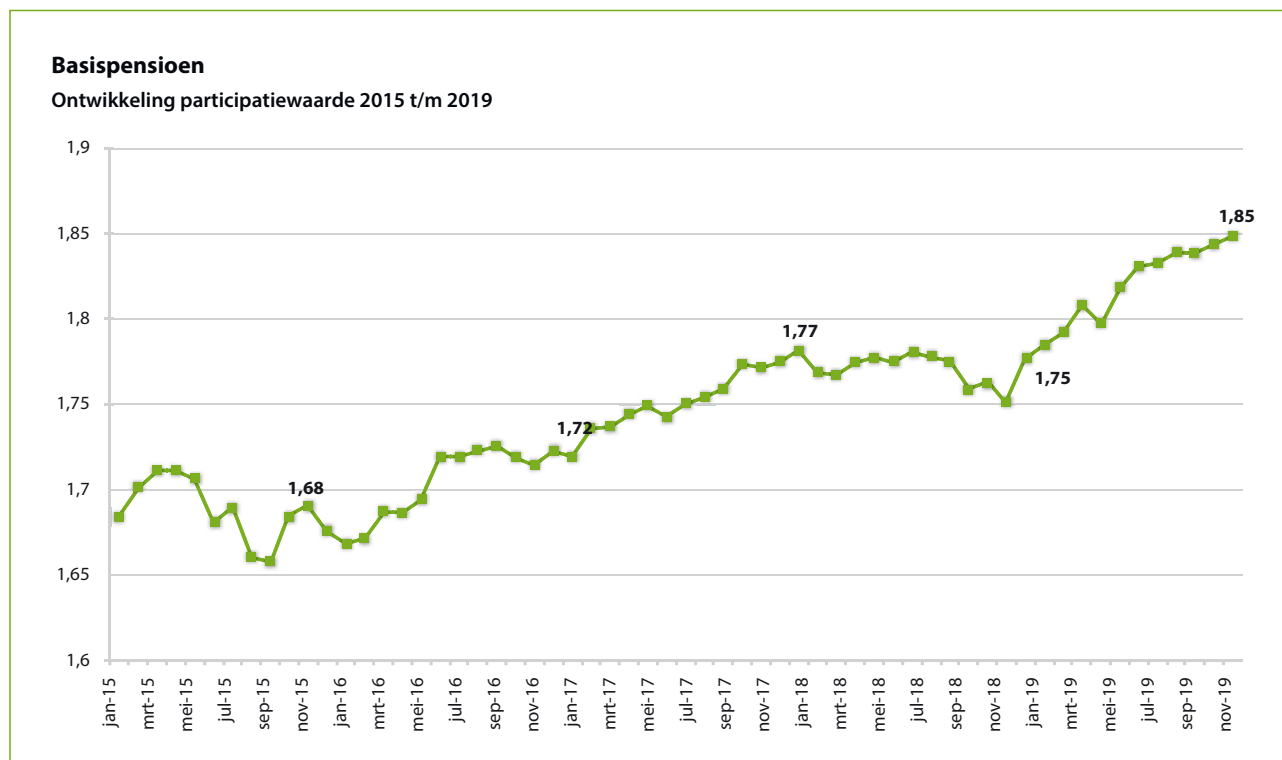
Een overzicht van de participatiewaarden per einde van het verslagjaar is opgenomen in de onderstaande tabel 'Ontwikkeling participatiewaarden'.

Ontwikkeling participatiewaarden

	Participatie waarde ultimo 2018	Participatie- waarde ultimo 2019	Waarde ontwikkeling 2019
	In €	In €	In €
Basispensioen			
– Alle leeftijden	1,7517	1,8488	+ 5,5%
Pluspensioen			
– 21-39 jaar	204,07	235,91	+15,6%
– 40-44 jaar	203,05	231,56	+14,0%
– 45-49 jaar	201,00	226,08	+12,5%
– 50-54 jaar	206,49	229,84	+11,3%
– 55-57 jaar	208,08	229,54	+10,3%
– 58-59 jaar	206,16	226,97	+10,1%
– 60-61 jaar	202,83	222,83	+9,9%
– 62-63 jaar	200,71	220,38	+9,8%
– 64-65 jaar	194,43	213,70	+9,9%
– 66 jaar en ouder	192,37	211,27	+9,8%

Na een daling van de meeste participatiewaarden in 2018 was in 2019 over de gehele linie sprake van forse tot zeer forse stijgingen. In het hoofdstuk 'Beleggingen en rendementen' wordt ingegaan op de oorzaken van deze stijgingen.

De waarde van een participatie van het Basispensioen – feitelijk de voortzetting van het beleggingsdepot voor de pensioenregeling waarmee Flexsecurity in 1999 begon – steeg in 2019 van € 1,7517 naar € 1,8488; een stijging van 5,5%. De ontwikkeling van de participatiewaarde van het Basispensioen in de laatste vijf jaar is opgenomen in de onderstaande grafiek 'Ontwikkeling participatiewaarde Basispensioen 2015 - 2019'.

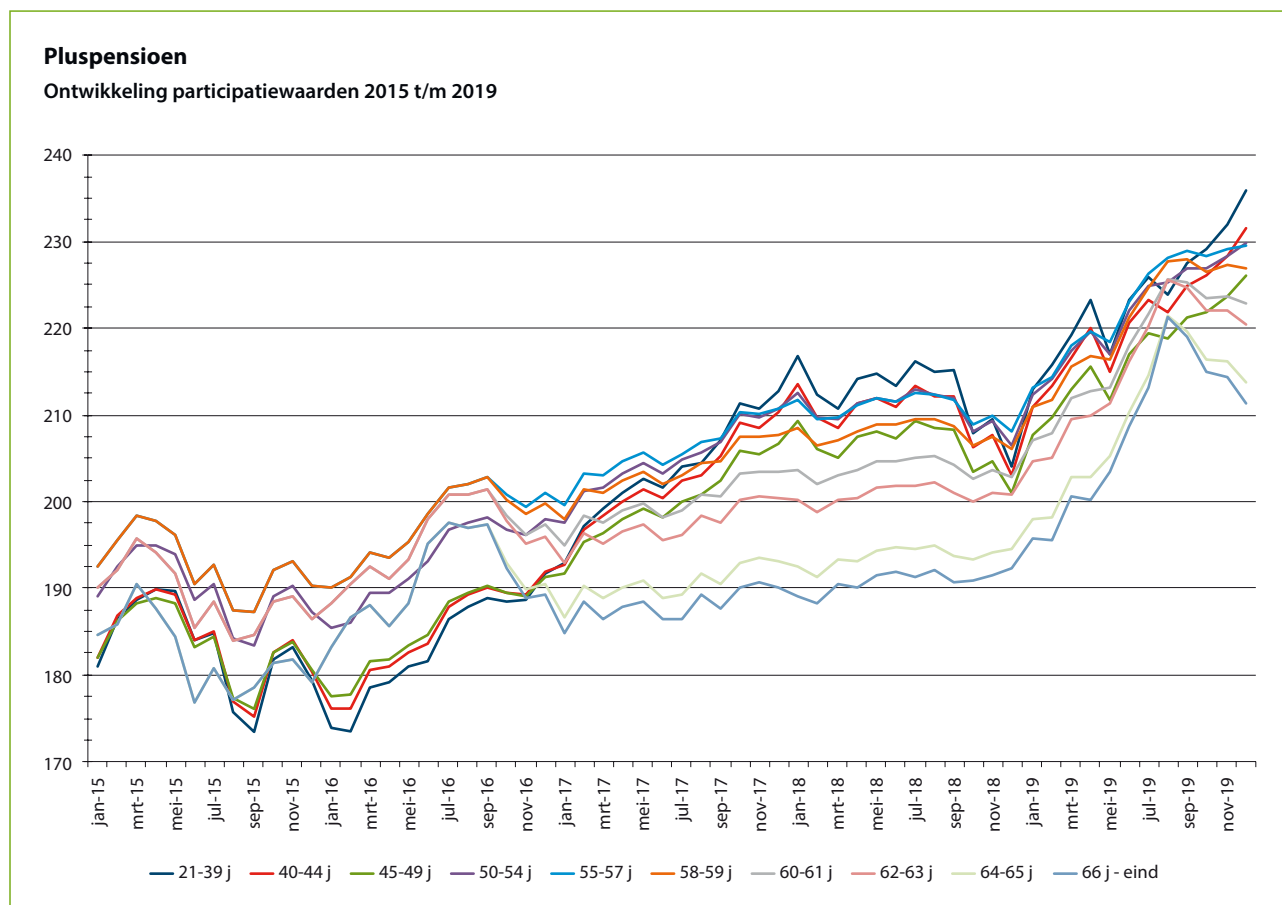

De beleggingsportefeuille van het Basispensioen is relatief defensief van aard. Gezien de kleine pensioenkapitalen van deelnemers aan deze regeling, waardoor de meeste kapitalen tot nog toe door Flexsecurity ruim voor de pensioendatum worden afgekocht, is behoud van kapitaal het belangrijkste uitgangspunt. Daarom wordt voor 80% in vastrentende waarden en geldmarktproducten belegd. 20% van de gelden van het Basispensioen zijn belegd in risicovollere producten, te weten zakelijke waarden als aandelen en onroerend goed. Hiermee wordt beoogd een stabiel rendement te behalen. Bij oprichting van het pensioenfonds in 1999 is de waarde van een participatie op € 1,- gesteld. Twintig jaar later is deze waarde aangegroeid tot € 1,85 (afgerond). Sinds de oprichting van het fonds is daarmee een gemiddeld meetkundig beleggingsrendement van +4,24% per jaar behaald.

Vanwege de beëindiging van de mogelijkheid van tussentijdse afkoop van kleine pensioenen en de introductie van de automatische waardeoverdracht is het aparte beleggingsbeleid voor het Basispensioen met ingang van 1 april 2020 beëindigd en wordt voor alle deelnemers van Flexsecurity op dezelfde wijze – door middel van leeftijdsgroepen – belegd.

Voor de beleggingsportefeuille van het Pluspensioen worden sinds 2010 leeftijdsgroepen gehanteerd die elk een andere beleggingsmix hebben. Sinds september 2016 zijn er tien verschillende leeftijdsgroepen. Het belangrijkste uitgangspunt voor samenstelling van de beleggingsmixen van deze leeftijdsgroepen is dat hoe ouder de deelnemer is, des te minder beleggingsrisico er genomen wordt. Op deze wijze is de kans groter dat naarmate de deelnemer dichterbij zijn pensioendatum komt, de hoogte van de met het kapitaal bij een verzekeraar aan te kopen, levenslange pensioenuitkering minder fluctueert.

De ontwikkeling van de participatiewaarden van het Pluspensioen sinds 2015 is te zien in de grafiek 'Ontwikkeling participatiewaarde Pluspensioen 2015 - 2019'.

Deze grafiek laat zien dat de participatiewaarden van het Pluspensioen na een kortstondige 'dip' eind 2018 in 2019 weer de weg naar boven vonden. Overigens waren de verschillen in de ontwikkeling van de participatiewaarden in 2019 groter dan ooit, met name in de tweede helft van het jaar. Op de redenen van deze verschillen wordt nader ingegaan in het hoofdstuk 'Beleggingen en rendementen'.

In 2019 manifesteerde de beoogde relatie tussen risico en rendement in de leeftijdsgroepen zich positief: daar waar meer beleggingsrisico gelopen wordt, wordt gemiddeld genomen een hoger rendement behaald. En: daar waar defensiever wordt belegd – in de 'oudere' leeftijdsgroepen – is het rendement gemiddeld relatief wat lager, maar in geval van rentedalingen worden hier ook hoge rendementen behaald teneinde de 'koopkracht' van de pensioenkapitalen op peil te houden.

Als gevolg van de forse stijgingen van alle participatiewaarden is het belegd vermogen voor risico van deelnemers in 2019 eveneens fors gestegen, ondanks de verhoogde uitstroom van kleine pensioenen.

Kostendekkendheid pensioenpremie

De volumes van de pensioenpremies zijn in 2019 gestabiliseerd ten opzichte van 2018. De daling van het aantal deelnemers werd deels gecompenseerd door een stijging van het aantal gewerkte uren per deelnemer en een stijging van de grondslagen waarover de pensioenpremie wordt berekend. Daarnaast werd de doorsneepremie van het Pluspensioen aan het begin van het jaar verhoogd van 11,4% naar 11,7% van de pensioengrondslag.

Alles bij elkaar stegen de door de deelnemers en de werkgever voor beide pensioenregelingen verschuldigde pensioenpremies van € 58,1 miljoen in 2018 naar € 58,8 miljoen in 2019. De omvang van de pensioenpremies is dus marginaal toegenomen.

De zogeheten kostendekkende pensioenpremie bestaat bij Flexsecurity uit de ten behoeve van de pensioenkapitalen van de deelnemers in de beleggingsdepots gestorte premies plus de kosten voor risicodekkingen voor overlijden en arbeidsongeschiktheid, de uitvoeringskosten van het fonds en een opslag voor toekomstige uitvoeringskosten (à 2,5% van de gestorte premies). In de kosten voor risicodekkingen wordt rekening gehouden met de vrijval van pensioenkapitalen van overleden deelnemers zonder nabestaanden.

De kostendekkende premie bedroeg in 2019 € 54,3 miljoen (2018: € 55,0 miljoen). De kostendekkende premie is dus lager dan de ontvangen premie, er is dus sprake van een premieoverschot van € 4,5 miljoen (2018: overschot van € 3,0 miljoen). In 2017 was er nog sprake van een premietekort, waarna het bestuur in 2018 besloot tot een verhoging van de doorsneepremie van het Pluspensioen. De premieverhogingen die sinds 2018 zijn doorgevoerd hebben bijgedragen aan de financiële positie van het fonds.

De kostendekkende premie is in 2019 licht gedaald ten opzichte van 2018 als gevolg van de daling van het aantal deelnemers. De verhoging van de pensioengrondslagen en de voortgaande relatieve veroudering van de actieve deelnemers aan het Pluspensioen hebben deze daling weer deels teniet gedaan. De deelnemerspopulatie van het Pluspensioen verandert de laatste jaren qua samenstelling zodanig dat op basis van de leeftijdsafhankelijke staffel voor premiestortingen in de pensioenkapitalen van deelnemers, een groter deel van de verschuldigde premie gestort wordt. Met andere woorden: de gemiddelde actieve deelnemer aan het Pluspensioen – gewogen naar pensioengrondslag – wordt in hoog tempo ouder. Deze ontwikkeling is te verklaren uit de veranderingen in de werknemerssamenstelling van de aangesloten werkmaatschappijen. Flexsecurity heeft hier geen invloed op, maar volgt de ontwikkelingen op maandbasis om, indien nodig, tijdig maatregelen te kunnen nemen.

Ondanks het premieoverschot in het verslagjaar heeft het bestuur besloten om de doorsneepremie van het Pluspensioen met ingang van 2020 verder te verhogen naar 12,0%. De redenen voor deze nieuwe premieverhoging zijn enerzijds de verwachte verdere veroudering van het deelnemersbestand en anderzijds de sterk stijgende kosten in verband met de dekking van het arbeidsongeschiktheidsrisico. Het verantwoordingsorgaan heeft de benodigde goedkeuring voor de premieverhoging gegeven

Het overzicht van de premies is opgenomen in onderstaande tabel.

Pensioenpremies

In € 1.000

	2019	2018
Feitelijke (verschuldigde) premie	58.812	58.069
Kostendekkende premie	54.265	55.032
Premieoverschot/-tekort	4.547	3.037

De samenstellingen van genoemde feitelijke en kostendeekkende premies zijn terug te vinden in de volgende tabel.

Feitelijke (verschuldigde) pensioenpremie

In € 1.000

	2019	2018
Premiebijdragen Basispensioen (door werkgever)	14.977	15.088
Premiebijdragen Pluspensioen (door werkgever en deelnemers)	43.778	42.836
Overige premies voor risico deelnemers	57	145
Totaal	58.812	58.069

Te zien is dat – net als in 2018 - de groei van het premievolume feitelijk geheel te danken is aan de groei van het Pluspensioen. Inmiddels vertegenwoordigt het Pluspensioen 74,4% van het totale premievolume.

Kostendeekkende pensioenpremie

In € 1.000

	2019	2018
Premiestortingen in pensioenkapitalen deelnemers	48.359	49.295
Risicopremies	3.468	3.253
Directe uitvoeringskosten	2.231	2.248
Solvabiliteitsopslag	207	236
Totaal	54.265	55.032

Uit de ontvangen premies worden de kosten voor het pensioenbeheer gefinancierd. Deze kosten stegen in 2019 naar € 3,3 miljoen (2018: € 3,2 miljoen). Het bestuur streeft ernaar om de uitvoeringskosten van Flexsecurity zo laag mogelijk te houden om een optimale benutting van de pensioenpremies mogelijk te maken. De uitvoeringskosten worden gefinancierd uit het verschil tussen de verschuldigde pensioenpremies en de in de pensioenkapitalen van de deelnemers te storten bedragen (te storten premies). Het grootste deel van dit bedrag betreft de kosten die administratieve uitvoerder AZL bij Flexsecurity in rekening brengt. Meer informatie over de uitvoeringskosten is te vinden in het gelijknamige hoofdstuk van dit verslag.

Ontwikkeling voorziening risico deelnemers

De technische voorziening voor risico deelnemers bestaat uit de optelsom van alle pensioenkapitalen van de individuele (gewezen) deelnemers. De ontwikkeling van deze voorziening is afhankelijk van de gerealiseerde beleggingsrendementen, de instroom van nieuwe premies en de uitstroom van deelnemers als gevolg van pensioneringen, waardeoverdrachten en afkopen van kleine pensioenen. In 2019 heeft de voorziening zich als volgt ontwikkeld:

Ontwikkeling voorziening risico deelnemers

In € 1.000

	2019	2018
Voorziening primo	399.396	395.828
Premie	47.179	48.092
Premie arbeidsongeschikten	1.121	1.072
Rendement	44.283	-8.931
Inkomende waardeoverdrachten regulier	745	1.059
Inkomende automatische waardeoverdrachten	5.663	0
Uitgaande waardeoverdrachten regulier	-3.696	-3.760
Uitgaande automatische waardeoverdrachten	-17.976	0
Afkopen kleine pensioenen	-21.145	-28.877
Afkopen en uitkeringen op pensioendatum	-6.708	-4.938
Overlijden	-681	-488
Vervallen hele kleine pensioenen	-319	0
Overige mutaties	-55	339
Voorziening ultimo	447.807	399.396

De stijging van de voorziening risico deelnemers van ruim € 47 miljoen is min of meer gelijk aan de premie die in 2019 is toegevoegd. De aanzienlijke groei als gevolg van het hoge rendement werd min of meer teniet gedaan door de optelsom van uitgaande waardeoverdrachten, afkopen van kleine pensioenen en ingaande pensioenen die het fonds verliet. Dit is het gevolg van het bewuste beleid van Flexsecurity om zoveel als mogelijk afscheid te nemen van kleine pensioenen van gewezen deelnemers. Opvallend is verder de forse stijging van de post 'Afkopen en uitkeringen op de pensioendatum'. Zowel het aantal deelnemers dat de pensioendatum bereikt als het gemiddelde pensioenkapitaal van deze deelnemers stijgt jaarlijks.

Ontwikkeling voorziening arbeidsongeschiktheid

Naast de belangstelling voor de beleggingen en de kostendekkendheid van de pensioenpremies heeft het bestuur van Flexsecurity sinds 2018 een ander financieel onderwerp dat veel aandacht vraagt, te weten de ontwikkeling van de voorziening inzake arbeidsongeschiktheid. Flexsecurity heeft dit risico in 2018 – noodgedwongen – voor het eerst volledig in eigen beheer genomen. Voorheen werd dit risico financieel voornamelijk gedragen door een verzekeringsmaatschappij. Bij het eindigen van het voormalige verzekeringscontract bleek echter geen verzekeraar in Nederland te vinden die bereid was om het arbeidsongeschiktheidsrisico van Flexsecurity te verzekeren.

In de kostendekkende premie wordt een bijdrage geheven voor de financiering van deze dekking. Deze premie moet toereikend zijn voor de financiering van de nieuwe schadegevallen. Daarnaast zijn er grondslagen voor de financiering van deze voorziening vastgesteld. Deze hebben met name betrekking op de kansen op revalidering (herstel tot een lagere mate of beëindiging van arbeidsongeschiktheid) en overlijden. Aan de hand van de gerealiseerde resultaten wordt getoetst of de gehanteerde premiestelling en grondslagen realistisch zijn. Is dat niet het geval, dan moeten deze worden aangepast. Als er sprake is van een stijging van de voorziening als gevolg van een aanpassing van de grondslagen, dan gaat dat ten laste van het eigen vermogen en dus van de financiële positie van het fonds.

In de onderstaande tabel wordt de ontwikkeling van de voorziening arbeidsongeschiktheid weergegeven.

Ontwikkeling voorziening arbeidsongeschiktheid

In € 1.000

	2019	2018
Voorziening primo	21.044	2.169
Overname herverzekerde aanspraken in eigen beheer	0	15.898
Wijziging herverzekerde aanspraken naar eigen beheer	0	292
Invalidering	3.114	2.224
Revalidering	-946	-875
Overlijden	-72	-193
Risicopremie overlijden	23	21
Risicopremie arbeidsongeschiktheid	1.033	1.142
Benodigde intrest	-36	-35
Uitkeringen (vrijgestelde premies)	-1.121	-1.006
Vrijval overlijdensrisicopremie over uitkeringen	.46	-41
Wijziging rentetermijnstructuur	1.618	406
Wijziging sterftegrondslagen	-1.151	-13
Aanpassing voorziening uitlooprisico	204	55
Aanpassing revalideringskansen	1.371	1.000
Aanpassing opslag overlijdensrisico	2.020	0
Voorziening ultimo	27.055	21.044

De voorziening is in één jaar tijd met ruim € 6 miljoen ofwel 28,5% toegenomen. De belangrijkste redenen voor deze enorme stijging zijn:

- De instroom van nieuwe arbeidsongeschikte deelnemers blijkt hoger dan tevoren werd ingeschat. Dat bleek eerder al uit de ontwikkeling van de aantallen arbeidsongeschikte deelnemers en wordt ook in financieel opzicht bevestigd met een stijging van de financiële last van € 2,2 miljoen (2018) naar € 3,1 miljoen (2019);
- De kansen op revalidering van arbeidsongeschikte deelnemers blijken, ondanks geleverde inspanningen, lager dan tevoren werd ingeschat. Op grond van onderzoek is gebleken dat na een eerdere aanpassing van de revalideringskansen eind 2018 ter hoogte van € 1 miljoen eind 2019 wederom een aanpassing moest worden gedaan ten bedrage van € 1,4 miljoen;
- De kansen op overlijden van arbeidsongeschikte deelnemers blijken juist een stuk hoger dan oorspronkelijk ingeschat. Hoewel dat gegeven op zich tot een verlaging van de voorziening leidt, staat daar een verhoogde kans op het doen van uitkeringen aan nabestaanden tegenover. Ook dat risico moet binnen de voorziening gedekt worden. Per saldo is sprake van een nadelige aanpassing van € 0,9 miljoen;
- De rente is in 2019 weer fors gedaald. De wijziging van de rentetermijnstructuur leidt tot een nadeel van € 1,6 miljoen.

De benodigde middelen voor het aanzuiveren van de voorziening arbeidsongeschiktheid zijn, voor zover dit niet kon worden gefinancierd uit premie en beleggingsrendementen, onttrokken aan het eigen vermogen van het fonds. In de hoofdstukken 'Beleid en uitvoering' en 'Risicobeheersing' wordt nader ingegaan op de gevolgen die deze ontwikkeling van de voorziening arbeidsongeschiktheid voor Flexsecurity heeft.

Voorziening toekomstige uitvoeringskosten

Het fonds kent ook een voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten. Deze voorziening is qua omvang gekoppeld aan de omvang van de voorziening voor risico deelnemers, ofwel de optelsom van de pensioenkapitalen van de (gewezen) deelnemers. De pensioenkapitalen zijn als gevolg van de hoge beleggingsrendementen in 2019 sterk gestegen en dus is de voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten meegegroeid. Als gevolg hiervan nam de voorziening toe van € 10,5 miljoen (2018) naar € 11,9 miljoen eind 2019.

Resultaat, eigen vermogen en dekkingsgraden

Vanwege de relatief eenvoudige opzet van het pensioenfonds en de beperkte relevantie van (actuariële) aannames bij het vaststellen van de financiële positie, kan het resultaat van Flexsecurity tamelijk eenvoudig in beeld worden gebracht. Waardeoverdrachten, afkopen en uitkeringen leiden nooit tot resultaten voor het fonds, omdat in alle gevallen de volledige waarde wordt aangewend en er geen aannames over aanspraken worden gehanteerd. In onderstaande tabel is de uitsplitsing over de verschillende resultaten inzichtelijk gemaakt.

Resultaatbepaling

In € 1.000

	2019	2018
Beleggingsopbrengsten	1.025	-510
Resultaat op premie	4.755	3.206
Resultaat op sterfte	1.447	674
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	-1.184	-458
Aanpassing technische voorziening	-3.125	-1.491
Andere oorzaken	346	-19
Totaal	3.264	1.402

Per saldo resulteert er in 2019 een positief resultaat van € 3,3 miljoen, maar 'onder de motorkap' is er sprake van flinke uitslagen in de deelresultaten. Het positieve resultaat is vooral te herleiden tot een aanzienlijk overschot uit de geheven premie, positieve beleggingsopbrengsten voor risico van het fonds en een winstdeling op de herverzekering van het overlijdensrisico. Daar tegenover staan de eerder toegelichte nadelige resultaten inzake arbeidsongeschiktheid en de noodzakelijke aanpassingen van de grondslagen voor de hiervoor aangehouden voorziening.

Onder de resultaten zoals vermeld onder de post Aanpassing technische voorziening zit ook een specifiek resultaat, dat nadere toelichting verdient. Het betreft een positief resultaat van € 0,3 miljoen dat voortvloeit uit het laten vervallen van ruim 32.000 hele kleine pensioenen (omvang onder € 2) in 2019. De middelen die zijn vrijgevallen als gevolg van het laten vervallen van deze hele kleine pensioenen zijn daarmee toegevoegd aan het eigen vermogen van het pensioenfonds.

Het positieve resultaat van € 3,3 miljoen (2018: € 1,4 miljoen) wordt toegevoegd aan het eigen vermogen van het fonds, dat als gevolg hiervan toenam van € 10 miljoen naar € 13,2 miljoen. Het eigen vermogen, in de verslaggeving gepresenteerd als 'algemene reserve', is naast de voorziening toekomstige uitvoeringskosten bedoeld voor (mogelijke) toekomstige financiële verplichtingen en voor het opvangen van eventuele tekorten. Dat was bijvoorbeeld in 2019 het geval omdat de AO-voorziening ontoereikend bleek en kan in de toekomst mogelijk aan de orde zijn als gevolg van hoge of doorlopende uitvoeringskosten, bijvoorbeeld in geval er – om wat voor reden dan ook – geen actieve deelnemers meer bij het fonds zouden zijn.

Flexsecurity moet op basis van het Financieel Toetsingskader (FTK) voor pensioenfondsen beschikken over een minimaal vereist eigen vermogen (MVEV). Dit MVEV bedraagt ultimo 2019 € 9,0 miljoen (2018: € 7,2 miljoen). In het MVEV is onder meer een buffer ten behoeve van het overlijdensrisico opgenomen. Deze buffer is gelijk aan 66% van het MVEV. Hoewel dit overlijdensrisico volledig herverzekerd is, schrijft het FTK voor dat hiervoor een financiële buffer bij het pensioenfonds aanwezig moet zijn, die daarmee dus drukt op de financiële positie van het fonds.

Het vereist eigen vermogen (VEV) dat Flexsecurity eveneens in het kader van het FTK moet hebben, bedraagt € 3,5 miljoen (2018: € 2,0 miljoen). Aangezien het VEV lager is dan het MVEV, wordt deze op basis van de vereisten van het FTK gelijkgesteld aan het MVEV.

Het eigen vermogen van het fonds, de algemene reserve (of het eigen vermogen), is groter dan het MVEV en het VEV; de financiële positie van het fonds is daarmee toereikend op basis van de wettelijke regels van het FTK voor pensioenfondsen in Nederland. Het verschil tussen de algemene reserve van het fonds en de hoogte van het MVEV is klein; het fonds verkeert niet in een tekortsituatie, maar dient consequent zijn financiële positie te monitoren en mogelijk maatregelen te nemen om een dergelijk tekort te voorkomen. Met name de ontwikkelingen rond de voorziening arbeidsongeschiktheid en de instroom van nieuwe arbeidsongeschiktheidsgevallen zijn daarbij bepalend. De premieverhogingen die de laatste jaren in het Pluspensioen zijn doorgevoerd, zijn de meest concrete maatregelen om deze ontwikkelingen te beheersen.

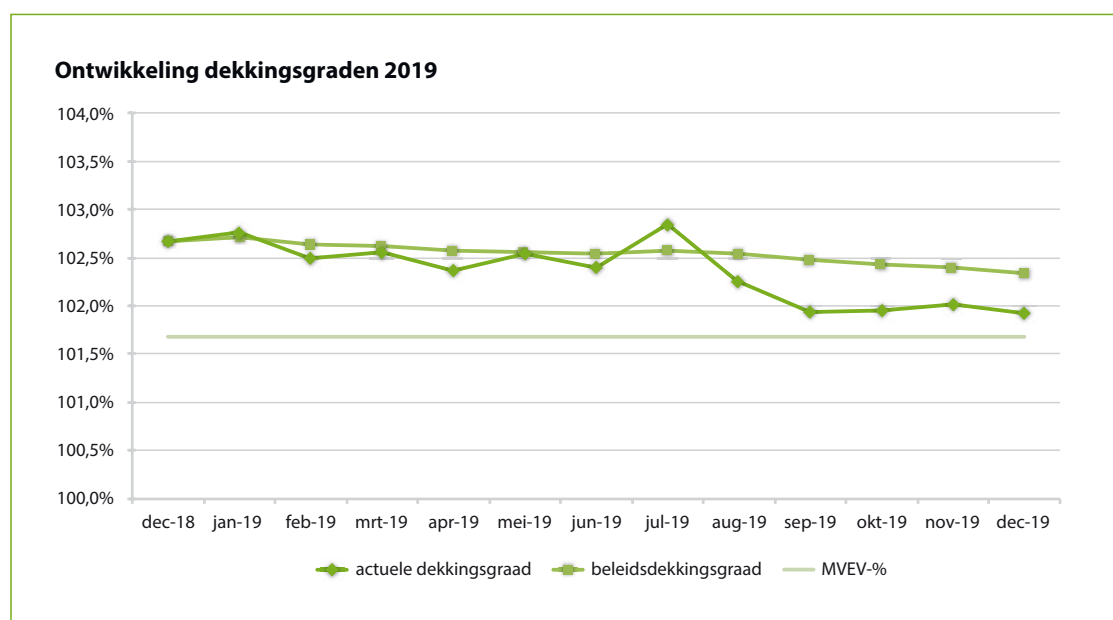
De dekkingsgraden van het fonds weerspiegelen de financiële positie van het fonds. Zie onderstaande tabel:

Dekkingsgraden Flexsecurity

Ultimo jaar

	2019	2018
Dekkingsgraad	102,72%	102,31%
Beleidsdekkingsgraad	102,43%	102,48%
Minimaal vereiste dekkingsgraad (o.b.v. MVEV)	101,85%	101,68%
Vereiste dekkingsgraad (o.b.v. VEV = MVEV)	101,85%	101,68%
Reële dekkingsgraad	100,70%	101,23%

De actuele en de beleidsdekkingsgraad hebben zich gedurende het jaar als volgt ontwikkeld:

De financiële positie van Flexsecurity is in 2019 min of meer stabiel gebleven. De aanwezige buffers zijn nog steeds beperkt van omvang. Enerzijds is dat positief, omdat hiermee vermeden wordt dat er veel premiegelden worden aangewend voor buffervorming. Anderzijds kunnen financiële tegenvallers een grote invloed hebben op de financiële positie. Het bestuur volgt de ontwikkelingen in de financiële positie daarom nauwgezet, om indien nodig tijdig te kunnen bijsturen.

Beleid en uitvoering

In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van en verantwoording afgelegd over de activiteiten die door het bestuur van Flexsecurity in 2019 zijn ondernomen om de pensioenregelingen van Flexsecurity conform de missie, visie en strategie van het fonds uit te voeren. Daarbij staan de realisatie van de geformuleerde beleidsvoornemens en het inspelen op nieuwe ontwikkelingen centraal. Ook wordt ingegaan op specifieke aspecten van de pensioenuitvoering die in het verslagjaar de aandacht vroegen. Het bestuur geeft in de volgende paragrafen aan in hoeverre de beleidsvoornemens voor 2019 zijn gerealiseerd en welke andere activiteiten bestuurlijke betrokkenheid hebben gevraagd. Tot slot worden de beleidsdoelstellingen voor 2020 benoemd.

Wat waren de beleidsdoelstellingen voor 2019?

Jaarlijks formuleert het bestuur van Flexsecurity bij aanvang van het jaar een aantal beleidsdoelstellingen in het kader van de eigen besturing en verantwoording aan de belanghebbenden. Hierbij worden – los van alle zaken die het pensioenfonds moet doen of overkomen gedurende het jaar – de specifieke bestuurlijke aandachtspunten benoemd die voor het bestuur leidend waren. Dat waren in 2019 de volgende onderwerpen:

- Het beheersen van de schadelast van de premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid;
- Implementeren automatische waardeoverdracht voor kleine pensioenen en laten vervallen hele kleine pensioenen;
- Vaststellen van een gewenste en passende methode om de ophanging en uitvoering van de sleutelfuncties conform IORP II binnen het pensioenfonds te borgen;
- Opstellen van een nieuw strategisch beleggingsbeleid voor de periode 2020 – 2022, met daarbij als specifiek thema de wenselijkheid / noodzaak om in de toekomst nog een apart beleggingsbeleid voor het Basispensioen te voeren;
- Onderzoeken van de mogelijkheden en consequenties om als fonds zelf variabele uitkeringen te verstrekken;
- Uitvoeren van een Eigen Risico Beoordeling (ERB) en het herijken van de systematiek van risicobeheersing;
- Het treffen van structurele maatregelen gericht op de juistheid en volledigheid van de door de werkgever aangeleverde premiebestanden;
- Uitvoeren van een nieuw deelnemers- / risicobereidheidsonderzoek, bij voorkeur in samenwerking met StiPP;
- Opstellen van een nieuw strategisch communicatiebeleid, mede op basis van de uitkomsten van het deelnemersonderzoek;
- Onderzoeken (in samenwerking met uitbestedingspartijen) van de mogelijkheden om data-analyse te gebruiken voor een meer deelnemergerichte administratie en communicatie.

In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van de wijze waarop het bestuur de genoemde beleidsdoelstellingen heeft geprobeerd te realiseren en de mate waarin dit gelukt is. Daarnaast zijn er in 2019 andere beleidsonderwerpen geweest die de aandacht van het bestuur hebben gevraagd en waarvan kort verslag wordt gedaan.

Het beheersen van de schadelast van de premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid

Een belangrijke doelstelling voor 2019 was om te komen tot een betere beheersing van de schadelast die voortvloeit uit de risicoverzekering voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid. Het bestuur moet constateren dat, ondanks alle aandacht die hieraan besteed is en acties die hiervoor ondernomen zijn, de lasten en de risico's alleen maar zijn toegenomen. Het bestuur acht de doelstelling niet gerealiseerd en constateert dat de risico's die samenhangen met arbeidsongeschiktheid bepalend kunnen zijn voor de toekomst van het pensioenfonds.

Sinds 2008 kent de Pluspensioenregeling een verzekering voor het premievrijstellingsrisico voor arbeidsongeschikte deelnemers. Dat houdt in dat een deelnemer in het Pluspensioen die gedurende de actieve deelnameperiode ziek wordt en aansluitend in de WIA belandt, recht heeft op voortzetting van pensioenopbouw ten laste van het fonds. Deze verzekering dekt ook het zogenaamde 'uitlooprisico', wat inhoudt dat ook de deelnemers die werkzaam zijn op basis van een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd, verzekerd zijn voor dit risico. In veel gevallen zijn deze personen al (geruime tijd) niet meer in dienst van de werkgever tegen de tijd dat de twee jaar wachttijd voor de WIA verstreken is.

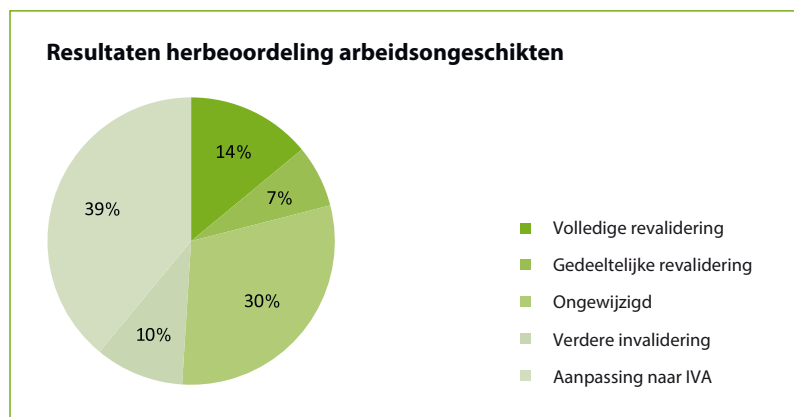
Flexsecurity had dit risico vanaf de aanvang van deze verzekering in 2008 tot en met 2017 volledig verzekerd. Sinds 2018 heeft het fonds het risico noodgedwongen volledig in eigen beheer moeten nemen en houdt het fonds een voorziening aan voor de financiering van de schadegevallen. Voor de vaststelling van deze voorziening hanteert het fonds actuariële grondslagen die betrekking hebben op de verwachte kansen van overlijden en (gedeeltelijk) herstel.

Zoals nader is toegelicht in het hoofdstuk 'De ontwikkeling van het fonds' is in 2019 gebleken dat de aannames omtrent arbeidsongeschiktheid nadrukkelijk moesten worden bijgesteld. De kansen op revalidering van arbeidsongeschikte deelnemers blijken in de praktijk een stuk lager te liggen dan tevoren op basis van algemene statistieken werd aangenomen, ondanks de inspanningen die Flexsecurity hiertoe in samenwerking met de werkgever Randstad Groep Nederland verricht. Daarnaast bleek een noodzakelijke aanpassing van de sterftekansen eveneens tot een nadelig financieel resultaat te lijden. Verder nam de instroom van nieuwe arbeidsongeschikten met name in de tweede helft van het jaar sterk toe, waardoor de premiestelling niet toereikend bleek. Deze trend zette zich in de eerste maanden van 2020 overigens voort.

Als we kijken naar de maatregelen die door het bestuur genomen zijn om de risico's te beheersen, dan is de conclusie dat de resultaten niet toereikend zijn. De geleverde inspanning op het gebied van herbeoordeling van arbeidsongeschikte deelnemers zijn in 2019 geïntensiveerd, de premiestelling voor het arbeidsongeschiktheidsrisico is verhoogd en de ontwikkeling van het arbeidsongeschiktheidsrisico en de daaruit voortvloeiende financiële gevolgen voor het fonds zijn inmiddels het meest prominente onderwerp op de agenda van het bestuur. De analyse van de verzekeringstechnische risico's heeft geleid tot een aanzienlijke bijstelling van de grondslagen.

De inspanningen ten aanzien van de herbeoordelingen van arbeidsongeschikten worden uitgevoerd door het bedrijfsonderdeel Health@Work van Randstad Groep Nederland, dat gespecialiseerd is in re-integratie en beoordeling van arbeidsongeschiktheid. Er worden bij het UWV dossiers opgevraagd en aanvullende onderzoeken uitgevoerd om vast te stellen of (her)beoordelingen tijdig en terecht worden uitgevoerd. Indien nodig vraagt Health@Work uit naam van de voormalige werkgever bij het UWV herbeoordelingen aan. Deze inspanningen worden uitsluitend uitgevoerd ten aanzien van deelnemers die door het UWV een WGA-status is toegekend. Hun arbeidsongeschiktheid wordt door het UWV als gedeeltelijk en/of tijdelijk van aard ingeschat. Deelnemers met een IVA-status, van wie de kans op revalidatie op nihil worden ingeschat, worden niet in de herbeoordelingen meegenomen.

De afgeronde herbeoordelingen hebben in 2019 tot het volgende resultaat geleid:

In ruim 20% van de gevallen heeft de aangevraagde herbeoordeling tot een verlaging van het arbeidsongeschiktheidspercentage of een volledige revalidering geleid. Dat zijn de positieve resultaten die de inspanningen en kosten op dit gebied rechtvaardigen. De 30% gevallen waarin de mate van arbeidsongeschiktheid niet werd aangepast, leiden niet tot enig resultaat. Voor de andere resultaten is de uitkomst voor Flexsecurity nadelig. Met name de 39% van de gevallen waarin naar aanleiding van de uitgevoerde herbeoordelingen de status door het UWV veranderd is van WGA naar IVA, leidt ertoe dat de financiële last van het pensioenfonds toeneemt. De eerder ingeschatte revalidatiekansen komen dan namelijk geheel te vervallen.

Voor het bestuur zijn deze resultaten geen reden om de werkzaamheden rond de herbeoordelingen te beëindigen. De financiële gevolgen van de herbeoordelingen pakken per saldo voor Flexsecurity positief uit. Daarnaast bieden de herbeoordelingen meer zekerheid ten aanzien van de juiste inschatting van de mate van arbeidsongeschiktheid van de deelnemers. Wel constateert het bestuur dat de resultaten van de herbeoordelingen onvoldoende lijken om de oorspronkelijke inschattingen ten aanzien van revalidatie te realiseren.

Deze conclusie vertaalt zich in een neerwaartse aanpassing van de revalidatiekansen. In de praktijk blijken vooral voor personen die langdurig in de WGA verblijven (langer dan 5 jaar) de werkelijke kansen op revalidatie aanmerkelijk lager te liggen dan op basis van de algemene statistieken werd aangenomen. Dit is ook de categorie die na herbeoordeling veelal in de IVA (volledige en blijvende arbeidsongeschiktheid) belandt. Eind 2018 had al een eerste aanpassing van deze kansen plaatsgevonden die voor Flexsecurity een nadelig financieel effect van € 1 miljoen had. Omdat de resultaten van de revalidatie in 2019 en op basis van het vijfjarige gemiddelde wederom onder de aannames in de grondslagen lagen, was eind 2019 een nieuwe aanpassing ter grootte van € 1,4 miljoen noodzakelijk. Daarnaast bleek uit een nader onderzoek naar de sterftekansen van deze groep deelnemers dat deze kansen dusdanig hoger lagen dan verwacht, dat een aanvullende verhoging van de voorziening van € 0,9 miljoen nodig was om dit te kunnen financieren.

Met inachtneming van deze aanpassingen in de grondslagen kan gesteld worden dat de voorziening voldoende prudent is vastgesteld op basis van de meest actuele en concrete inzichten. Daarvoor is in de afgelopen twee jaar wel een toevoeging van in totaal € 3,3 miljoen noodzakelijk geweest. De hiervoor benodigde middelen zijn onttrokken aan het eigen vermogen, waardoor de financiële positie van het fonds kwetsbaarder is geworden.

Met inachtneming van de inzichten omtrent de toenemende instroom van nieuwe arbeidsongeschikten en de bijstelling van de actuariële grondslagen heeft het bestuur in de premiestelling voor het Pluspensioen in 2020 de bewuste keuze gemaakt om de kosten van de arbeidsongeschiktheidsdekking afzonderlijk inzichtelijk te maken. Daarnaast was - net als in de twee voorgaande jaren - wederom een premieverhoging in het Pluspensioen noodzakelijk om de stijgende kosten van arbeidsongeschiktheid te kunnen dekken. Vanaf 2020 bestaat de premie voor het Pluspensioen in plaats van één procentuele doorsneepremie uit twee componenten, te weten:

- Een premie van 11,1% van de pensioengrondslag voor de financiering van de Pluspensioenregeling, zoals die door cao-partijen is overeengekomen;
- Een premie van 0,9% van de pensioengrondslag voor de aanvullende arbeidsongeschiktheidsdekking, die verder gaat dan in de cao is overeengekomen.

De optelsom van deze premies is 12,0% van de pensioengrondslag, waarmee het totale premieniveau voor het Pluspensioen gelijk is aan het premieniveau dat het bedrijfstakpensioenfonds StiPP hanteert. Vanwege historische redenen zijn er echter twee essentiële verschillen tussen de arbeidsongeschiktheidsdekking die Flexsecurity biedt ten opzichte van de dekking die StiPP biedt. Ten eerste verzekert Flexsecurity het zogenaamde 'uitlooprisico' voor deelnemers die werkzaam zijn op basis van een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd die in de meeste gevallen niet meer in dienst van de werkgever zijn op het moment dat men in de WIA belandt. StiPP verzekert dit uitlooprisico niet, waardoor het aantal deelnemers dat aanspraak kan maken op deze dekking in de praktijk vele malen kleiner is. Het tweede verschil is dat de arbeidsongeschikte deelnemers van Flexsecurity een premievrij pensioen opbouwen op basis van de leeftijdsstaffel, dus met oplopende premiepercentages. Bij StiPP behoudt de arbeidsongeschikte deelnemer het premiepercentage dat gold op het moment van aanvang van de arbeidsongeschiktheid.

Door deze verschillen is de premielast voor arbeidsongeschiktheid bij Flexsecurity vele malen hoger dan bij StiPP. De meerkosten worden weerspiegeld in de 0,9% premie die hiervoor wordt geheven. Bij een geschat premievolumen van circa € 45 miljoen voor het Pluspensioen in 2020 is dat een jaarpremie van € 3,4 miljoen voor deze extra dekking. Een dekking waar circa 150 deelnemers gebruik van zullen maken en die gefinancierd wordt door circa 25.000 actieve deelnemers en hun werkgevers. Het bestuur vindt deze verhoudingen inmiddels onverantwoord en daarmee niet langer uitlegbaar aan de deelnemers. Zoals uit de risico-inschattingen in het hoofdstuk 'Risicobeheersing' van dit bestuursverslag duidelijk zal worden, vormen de kosten van arbeidsongeschiktheid voor Flexsecurity een vrijwel onbeheersbaar risico.

Het bestuur van Flexsecurity heeft in 2019 nadrukkelijk aandacht gevraagd bij de aangesloten werkgevers en de ondernemingsraad voor dit onderwerp en verzocht om maatregelen te treffen om de regeling uitvoerbaar te houden. Het bestuur acht het doorvoeren van verdere toekomstige premieverhogingen voor deze dekking onverantwoord en onevenwichtig. De visitatiecommissie van Flexsecurity heeft in zijn oordeel aan het bestuur in overweging gegeven om de uitvoering van de aanvullende arbeidsongeschiktheidsdekking te weigeren. Het bestuur vindt dat vooralsnog een stap te ver en probeert in 2020 in samenwerking met de verantwoordelijke partijen te komen tot een aanpassing van de regeling die op een evenwichtige wijze recht doet aan de belangen van alle partijen.

Implementeren automatische waardeoverdracht voor kleine pensioenen en laten vervallen hele kleine pensioenen

De succesvolle implementatie van de nieuwe mogelijkheden voor automatische waardeoverdracht was een belangrijke doelstelling voor 2019. Daarbij was veel afhankelijk van de medewerking van onze uitvoeringsorganisatie AZL. Hoewel de constatering is dat de automatische overdrachten wat traag op gang kwamen, waren de beoogde resultaten eind 2019 vrijwel volledig gerealiseerd en is er een beter zicht gekomen op de toekomstige ontwikkeling van het fonds.

Hoewel de Wet waardeoverdracht klein pensioen al op 1 maart 2018 in werking is getreden, liet de praktische toepasbaarheid van deze langverwachte regels nog tot 2019 op zich wachten. De wet regelt dat de tussentijdse afkoopmogelijkheid voor kleine pensioenen (waar Flexsecurity grootschalig gebruik van maakte) eind 2019 is afgeschaft en dat kleine pensioenen vanaf 1 augustus 2019 zonder

betrokkenheid van de gewezen deelnemers automatisch kunnen worden overgedragen naar de nieuwe pensioenuitvoerder van de gewezen deelnemers. Op deze manier blijven kleine pensioenen hun pensioenbestemming behouden en worden tegelijkertijd administratiekosten van het pensioenfonds voor relatief kleine pensioenen zoveel mogelijk verminderd. Naast de automatische waardeoverdracht regelt de wet ook dat 'heel kleine pensioenen' met een waarde van minder dan twee euro per jaar van rechtswege komen te vervallen.

Het bestuur van Flexsecurity heeft in 2018 en 2019 actief geparticipeerd in sectorale werkgroepen om de toepassing van de automatische waardeoverdracht uit te werken. Daarbij is getracht om het belang van eenvoudige en praktisch toepasbare procedures leidend te maken. Hierdoor kunnen uitvoeringskosten structureel worden verlaagd en blijven tegelijkertijd de rechten van deelnemers adequaat beschermd.

Flexsecurity heeft beleid vastgesteld ten aanzien van de mogelijkheden van de Wet waardeoverdracht klein pensioen en dit beleid vastgelegd in de pensioenreglementen. Flexsecurity maakt gebruik van de mogelijkheden om kleine pensioenen over te dragen aan de nieuwe pensioenuitvoerder van de gewezen deelnemer, zowel ten aanzien van nieuwe kleine pensioenen als ten aanzien van kleine pensioenen die in het verleden zijn opgebouwd. Het bestuur en het verantwoordingsorgaan achten het gebruik van automatische waardeoverdracht in het belang van de gewezen deelnemers, omdat hiermee de kans vergroot wordt dat de pensioenbestemming ook voor kleine pensioenen behouden blijft. Voor actieve deelnemers vindt Flexsecurity het gebruik van automatische overdracht eveneens van groot belang, omdat hiermee onnodige uitvoeringskosten voor kleine pensioenen van toekomstige gewezen deelnemers kunnen worden vermeden.

In het strakke tijdschema dat in de wetgeving was voorzien, zouden de kleine pensioenen van gewezen deelnemers waarvan de deelneming in 2018 was geëindigd, in de periode van augustus tot en met december 2019 moeten worden overgedragen. Omdat de nieuwe werkprocessen bij alle betrokken uitvoeringsorganisaties met enkele kinderziektes gepaard gingen, kwamen de automatische overdrachten pas laat in het jaar op gang. Uiteindelijk heeft Flexsecurity in 2019 in totaal 29.443 kleine pensioenen aangeboden voor automatische waardeoverdracht bij het Pensioenregister. Dit leidde in 18.381 gevallen tot een geslaagde overdracht, hetgeen neerkomt op een 'succeskans' van 62,4%. Met deze geslaagde overdrachten werd een totale overdrachtswaarde van € 20,7 miljoen overgedragen. De gemiddelde waarde per overdracht bedroeg € 1.126.

De top-10 van pensioenuitvoerders aan wie de meeste kleine pensioenen in 2019 werden overdragen zag er als volgt uit:

Pensioenuitvoerder	Aantal	Percentage
Stichting Pensioenfonds ABP	3.111	16,925%
StiPP	2.908	15,821%
Pensioenfonds Zorg en Welzijn	1.385	7,535%
PME (Pensioenfonds van de Metalektro)	1.225	6,664%
Pensioenfonds Horeca en Catering	770	4,189%
Pensioenfonds Vervoer	755	4,108%
Pensioenfonds Metaal en Techniek	683	3,716%
Nationale-Nederlanden	560	3,047%
Bpf. Detailhandel	529	2,878%
Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij N.V.	470	2,557%
Overig	5.985	32,561%

Deze grootste tien uitvoerders in de lijst zijn goed voor twee derde deel van de uitgaande overdrachten. Dit betreft met name de grootste bedrijfstakpensioenfondsen, waarbij StiPP (waarvan de Randstad-ondernemingen vrijgesteld zijn) een prominente plaats inneemt. Voor de 11.062 kleine pensioenen die niet konden worden overgedragen geldt dat gedurende vier jaren nogmaals jaarlijks een poging zal worden ondernomen. Is de overdracht daarna nog niet geslaagd, dan heeft het fonds de mogelijkheid om het kleine pensioen alsnog af te kopen.

Het is Flexsecurity in 2019 niet gelukt om alle kleine pensioenen waarvan de deelneming in 2018 was geëindigd, tijdig aan te bieden bij het Pensioenregister. Omdat het proces later op gang kwam en omdat er rekening gehouden moest worden met de benodigde liquiditeit voor de uitgaande kapitalen, heeft het bestuur eind 2019 besloten om aan DNB een ontheffing te vragen van deze verplichting. Deze ontheffing is verleend door DNB en in februari 2020 zijn de laatste automatische overdrachten uitgevoerd die betrekking hadden op 2018.

Flexsecurity ontving in 2019 in totaal 5.591 inkomende kleine pensioenen, waarbij de top-10 van overdragende partijen vrijwel overeenstemt met het hierboven vermelde overzicht. Omdat bijna alle grote uitvoerders eind 2019 het proces van automatische overdracht in werking hadden, veronderstelt het bestuur dat de weergegeven aantallen een redelijke indicatie geven van het verloop van automatische overdrachten in de toekomst.

In januari 2020 heeft Flexsecurity de aanvraag bij het Pensioenregister uitgevoerd voor de 98.671 kleine pensioenen waarvan de einddatum vóór 2018 lag. Helaas bleek de succeskans van deze groep met 46,9% aanzienlijk lager te liggen dan voor de eerste groep. Deze kleine pensioenen zullen overigens pas vanaf 2021 kunnen worden overgedragen, omdat de uitvoering van deze operatie over alle pensioenuitvoerders in Nederland centraal gecoördineerd zal plaatsvinden.

Naast de toepassing van de automatische overdracht heeft Flexsecurity ervoor gekozen om gebruik te maken van de mogelijkheid om de in het verleden opgebouwde 'hele kleine pensioenen' van maximaal € 2,- pensioen per jaar voor gewezen deelnemers te laten vervallen. Dit betreft pensioenkapitalen met een waarde tussen de nul en veertig euro. Gezien de leeftijdsamenstelling van Flexsecurity betreft het veelal relatief jonge gewezen deelnemers die nog ver verwijderd zijn van hun pensioendatum. Het bestuur heeft een afweging gemaakt tussen de kosten die de komende tientallen jaren gemaakt zouden moeten worden om deze minimale pensioenen te administreren en het belang voor de betreffende deelnemers om deze pensioenen in stand te houden. Omdat de uitvoeringskosten voor deze hele kleine pensioenen een steeds grotere last zouden gaan vormen voor de premiebetalende deelnemers en de hoogte van deze pensioenen niet in verhouding staat tot de kosten die gemaakt moeten worden om deze kleine pensioenen in stand te houden, heeft het bestuur besloten om gebruik te maken van de wettelijke mogelijkheid om de hele kleine pensioenen in 2019 te laten vervallen.

Via een campagne van de overheid en berichten op de website van Flexsecurity zijn de betreffende deelnemers met hele kleine pensioenen in 2018 gewezen op de mogelijkheid om het hele kleine pensioen alsnog af te kopen. Enkele honderden deelnemers hebben gebruik gemaakt van deze mogelijkheid. Voor alle nieuwe hele kleine pensioenen die vanaf 2019 ontstaan geldt een wettelijke regel dat deze van rechtswege komen te vervallen.

In totaal zijn binnen Flexsecurity in 2019 de volgende aantallen hele kleine pensioenen komen te vervallen:

Vervallen hele kleine pensioenen	Kapitaal	
	Aantal	(in € 1.000)
Opgebouwd voor 2019	32.405	319
Opgebouwd in 2019	2.196	13
Totaal	34.601	332

Met het laten vervallen van de hele kleine pensioenen (inclusief de aantallen die in het verleden zijn opgebouwd) is in 2019 een totaalbedrag van € 332.469,63 gemoeid geweest. De gemiddelde hoogte van de vervallen kapitalen bedroeg in 2019 € 9,61. De gelden die in 2019 beschikbaar zijn gekomen ten gevolge van het laten vervallen van de hele kleine pensioenen zijn toegevoegd aan het eigen vermogen van het fonds en worden aldus ingezet voor het verlagen van de administratieve kostendruk. Dit zal ook in de toekomst zo gebeuren.

De implementatie van de automatische waardeoverdracht en het vervallen van hele kleine pensioenen binnen Flexsecurity zijn in 2019 goed gelukt. De werkprocessen worden maandelijks uitgevoerd en zijn kostenefficiënt ingericht. De zorg van het bestuur zit echter in de lage succeskans die gerealiseerd wordt, met name ten aanzien van de kleine pensioenen uit het verleden. Dit leidt ertoe dat bijna de helft van de kleine pensioenen nog steeds binnen het fonds blijft. Dit beeld is ook bij andere pensioenuitvoerders te zien. De sleutelvraag is waarom in zo vele gevallen overdracht niet mogelijk blijkt. Het bestuur is voornemens om in 2020 nader onderzoek te doen naar de oorzaken en achtergronden, zowel binnen het eigen fonds als in breder verband met andere fondsen in de Pensioenfederatie. Als er meer inzicht kan worden verkregen in de redenen, kan ook nagedacht worden aan mogelijke alternatieven of aanpassingen in de regelgeving.

Borgen van ophanging en uitvoering sleutelfuncties (IORP II)

Het doel was om in 2019 de inrichting van de sleutelfuncties binnen het pensioenfonds te organiseren, met inachtneming van de daartoe geldende regels en de schaalgrootte en mogelijkheden van het fonds. Omdat de duiding van de regels door de toezichthouder in 2019 lang op zich liet wachten, kon dit doel niet gerealiseerd worden. Eind 2019 en begin 2020 werd de gewenste duidelijkheid gegeven, zodat deze doelstelling alsnog in 2020 kan en zal worden gerealiseerd.

Met de komst van de IORP II-regels in januari 2019 zijn een aantal nieuwe regels voor pensioenuitvoerders geïntroduceerd, met name ten aanzien van governance, communicatie, risicobeheersing en maatschappelijk verantwoord beleggen. Het overgrote deel van deze nieuwe regels is door Flexsecurity in 2019 in samenwerking met de uitbestedingspartijen zonder problemen geïmplementeerd. De meeste aandacht in de pensioensector ging uit naar de wijze waarop de invulling van de 'sleutelfuncties' zou moeten plaatsvinden, een nieuw begrip dat in de IORP II-regelgeving werd geïntroduceerd.

Voor de implementatie van deze sleutelfuncties was de boodschap van de toezichthouder dat de toepassing van de nieuwe regels zou plaatsvinden met inachtneming van de kenmerken van het pensioenfonds, dus met oog voor de omvang en de beschikbare middelen. Dat betekent dat de toepassing van de regels voor kleinere pensioenfondsen zoals Flexsecurity anders zou kunnen uitpakken dan voor grote fondsen met een andere organisatorische opzet. Bij de introductie van de regels in januari 2019 werd in ieder geval duidelijk gemaakt dat, gezien de omvang en kenmerken van het fonds, Flexsecurity tot september 2020 de tijd zou krijgen om te voorzien in de invulling van de sleutelfuncties.

Dat gaf het bestuur de tijd om in 2019 de ontwikkelingen rond de invulling van de sleutelfuncties bij grotere pensioenfondsen en de reacties van de toezichthouder te volgen. Gaandeweg het proces werd duidelijk dat DNB steeds meer gewicht ging toekennen aan de onafhankelijkheid en de specifieke deskundigheid van de sleutelfunctiehouders. Voor het bestuur van Flexsecurity werd daarmee duidelijk dat het niet realistisch was om, gelet op de smalle bestuurlijke bezetting en de specifieke deskundigheid van de bestuursleden, de sleutelfuncties binnen het bestuur te vervullen. De keuze was om ofwel het bestuur uit te breiden met twee bestuursleden die de sleutelfuncties zouden moeten vervullen, dan wel om externe sleutelfunctiehouders aan te trekken. Mede gelet op de kosten en het gewenste behoud van de slagvaardigheid van het bestuur heeft het bestuur eind 2019 gekozen voor de invulling van de sleutelfuncties door middel van de variant van 'insourcing'. Dit houdt in dat voor de sleutelfuncties van risicobeheer en interne audit externe deskundigen worden aangetrokken die zich voor langere tijd aan het fonds verbinden en geen banden hebben met belanghebbenden, uitbestedingspartijen of andere betrokkenen bij het fonds. Naast deze sleutelfunctiehouders zal de certificerende actuaire de rol sleutelfunctiehouder actuariële zaken gaan vervullen. Ondanks deze vertraging in het beoogde proces heeft Flexsecurity in 2019 niet stilgezeten en is het bestuur zo praktisch mogelijk aan de slag gegaan met de sleutelfuncties. Zo zijn praktische afspraken gemaakt met de certificerende actuaire over de omvang en uitvoering van de actuariële functie en is KPMG als onafhankelijke partij aangesteld als vervuller van de interne auditfunctie. KPMG heeft in 2019 een audit uitgevoerd naar de werkzaamheden rond het maandelijkse proces van verwerking van inkomende en uitgaande geldstromen, vaststelling van participatiewaarden en herbalanceren van beleggingen. Ook heeft KPMG een inventarisatie uitgevoerd naar de uitvoering van interne auditwerkzaamheden bij de diverse uitbestedingspartijen van Flexsecurity. Bestuursleden hebben in 2019 opleidingen gevolgd om de systematiek en werkwijze van de interne auditfunctie beter te begrijpen.

De invoering van de betekent een intensivering van de besturing van het fonds, waardoor meer afstemming en onvermijdelijk ook formalisering aan de orde zal zijn. Het is de vraag of dat altijd toegevoegde waarde zal hebben voor de realisatie van de doelstellingen van het fonds. Anderzijds probeert het bestuur er het beste van te maken en de sleutelfuncties op een zo effectief mogelijke wijze in te zetten, ter verhoging van de kwaliteit van de besturing. De zorg zit vooral in de meerkosten die het fonds als gevolg van de invoering van de sleutelfuncties zal gaan maken. De kosten voor de inzet van de sleutelfunctiehouders, de werkzaamheden van de vervullers en de extra afstemming en overleg die hiertoe nodig zijn, zullen naar schatting leiden tot een structurele kostenstijging van circa € 100.000 per jaar. Op de beperkte begroting van een klein pensioenfonds als Flexsecurity betekent dat een forse verzwaring van de governancekosten. Zonder afbreuk te doen aan de toegevoegde waarde die de uitvoering van de sleutelfuncties kan krijgen, constateert het bestuur dat het in stand houden van een pensioenfonds van beperkte omvang een steeds grotere uitdaging gaat worden.

Opstellen van een nieuw strategisch beleggingsbeleid 2020 - 2022

Beleggingsbeleid is één van de drie kernelementen van de strategie van Flexsecurity. Na de uitvoering van een nieuwe ALM-studie in de tweede helft van 2018 zijn de conclusies hiervan in 2019 vertaald naar een nieuw strategisch beleggingsbeleid. Dit beleid is in de eerste maanden van 2020 geïmplementeerd. Daarmee is deze doelstelling volledig gerealiseerd.

Als gevolg van de invoering van de automatische overdracht van kleine pensioenen is vanaf 2020 voor een aanzienlijk deel van de (gewezen) deelnemers het karakter van de pensioenregeling van Flexsecurity aanzienlijk gewijzigd. Tot en met eind 2019 werden jaarlijks tienduizenden kleine pensioenen van gewezen deelnemers afgekocht. De focus voor het beleggingsbeleid was daarom mede gericht op het behoud van de ingelegde premies, vooral in het Basispensioen. Door de komst van de automatische waardeoverdracht is met ingang van 2020 een einde gekomen aan deze tussentijdse afkopen en behouden ook de kleine pensioenen hun bestemming als pensioengeld. Dat kan zijn na de overdracht van het kapitaal bij de nieuwe pensioenuitvoerder, dan wel bij Flexsecurity zelf als overdracht niet mogelijk blijkt. Daarnaast is er sprake van een toenemend aantal gewezen deelnemers met een pensioenkapitaal boven de afkoopgrens.

Deze ontwikkelingen leiden ertoe dat vanaf 2020 voor alle (gewezen) deelnemers de focus meer is komen te liggen op de 'blijvers' binnen het fonds. Deze ontwikkelingen vragen om structurele aanpassingen in het beleggingsbeleid. In de ALM-studie is in 2018 onderzocht welke aanpassingen waarde zouden kunnen toevoegen voor de deelnemers van Flexsecurity, zonder het relatief risicomijdende karakter van de meeste deelnemers uit het oog te verliezen. Dit leidde tot de volgende conclusies:

- Vanwege het eindigen van de tussentijdse afkoop is het voeren van een apart beleggingsbeleid voor het Basispensioen niet langer wenselijk;
- Het is in het belang van de deelnemers om de lifecyclesystematiek met leeftijdsgroepen ook toe te passen op het Basispensioen;
- Om de beoogde rendementen op lange termijn te kunnen realiseren, is een toevoeging van extra zakelijke waarden aan de beleggingsmix noodzakelijk. Dit leidt tevens tot een verhoging van het 'inkooprisico' op de pensioendatum;
- Om die reden wordt gekozen voor een beheerste verhoging van het zakelijke waardenrisico met 10%-punt voor de jongere leeftijdsgroepen;
- Het risico van een risicovoller beleggingsbeleid in combinatie met (automatische) overdracht van pensioenkapitalen naar pensioenuitvoerders die een middelloonregeling uitvoeren, leidt in bepaalde scenario's weliswaar tot een hoger risico voor de deelnemer, maar het bestuur acht dit risico acceptabel;
- Een aanpassing van het aantal leeftijdsgroepen leidt niet tot betere beleggingsresultaten, daarom blijven de huidige tien leeftijdsgroepen gehandhaafd.

Aan de hand van deze conclusies heeft het bestuur in 2019 de uitwerking van het nieuwe strategische beleggingsbeleid voor de periode 2020 – 2022 ter hand genomen. Hierbij is het verantwoordingsorgaan nadrukkelijk betrokken geweest, onder andere door middel van een gezamenlijke studiedag. Vanwege de gewijzigde marktomstandigheden sinds de uitvoering van de ALM-studie werd begonnen met een verificatie van de ALM-uitkomsten door de ALM-adviseur. De conclusie was dat ondanks de lagere renteniveaus de conclusies van die studie nog steeds valide waren.

Vervolgens is, met de inzet van de fiduciaire vermogensbeheerder, het nieuwe strategische beleid verder ingevuld. Daarbij zijn de bovenvermelde conclusies van de ALM-studie vertaald naar nieuw beleid. Een belangrijke aanvulling daarop is de keuze om, gelet op de verwachte uitgaande geldstromen vanwege de automatische waardeoverdracht, geen nieuwe categorieën van illiquide beleggingen toe te voegen. Ook is ervoor gekozen om in het nieuwe beleid strategisch de afdekking van het valutarisico achterwege te laten.

Het nieuwe strategische beleggingsbeleid is begin 2020 met goedkeuring van het verantwoordingsorgaan vastgesteld door het bestuur en is, vanwege de Coronacrisis, in twee stappen ingevoerd. Per 31 maart 2020 zijn de beleggingen van het Basispensioen overgeheveld naar de bestaande leeftijdsgroepen. Per 30 april 2020 is de beleggingsmix voor de vijf jongste leeftijdsgroepen aangepast aan het nieuwe strategische beleid.

Onderzoeken van de mogelijkheden om zelf variabele pensioenuitkeringen te verstrekken

Flexsecurity verstrekt zelf geen pensioenuitkeringen. De deelnemers worden geacht om op de pensioendatum zelf een uitkering aan te kopen bij een verzekeraar naar keuze. In de praktijk bleek echter dat deelnemers zelden overgingen tot aankoop van een variabele pensioenuitkering. Het bestuur heeft onderzocht wat de redenen hiervoor zijn en of het wenselijk zou zijn om dergelijke uitkeringen zelf te gaan verstrekken. De conclusie was dat het verstrekken van variabele pensioenuitkeringen niet noodzakelijk en ook niet wenselijk is. Deelnemers die een variabele uitkering willen kopen, kunnen gebruik maken van een passend aanbod in de markt. Daarmee is dit voornemen volledig gerealiseerd.

Dankzij de introductie van de Wet verbeterde premieregeling hebben deelnemers van Flexsecurity sinds enkele jaren de mogelijkheid om op pensioendatum een variabele pensioenuitkering aan te kopen. Zo'n variabele uitkering is minder zeker dan de gebruikelijke garantie-uitkering die door de meeste deelnemers wordt aangekocht, maar heeft als voordeel dat er tijdens de uitkeringsperiode geprofiteerd kan worden van het nemen van beleggingsrisico. Het aanbod van variabele pensioenuitkeringen is vanaf 2017 enigszins moeizaam op gang gekomen met een beperkt aantal verzekeraars als aanbieders.

Voor deelnemers van Flexsecurity bleek echter dat in de praktijk de aankoop van een variabele uitkering niet zo eenvoudig was. De meeste aanbieders hanteren namelijk ondergrenzen aan de pensioenkapitalen van minimaal € 25.000 tot € 50.000. Dat zijn ondergrenzen die hoger liggen dan het pensioenkapitaal van de gemiddelde pensioengerechtigde van Flexsecurity. Daarnaast is sprake van complexe financiële producten die veel begeleiding vragen.

Het bestuur heeft met ondersteuning van een consultant onderzocht of er bij de deelnemers interesse zou zijn als het fonds zelf een variabele uitkering zou gaan uitvoeren en wat in dat geval de consequenties voor het fonds zouden zijn. Ook is kritisch gekeken in hoeverre het beschikbare marktaanbod aan variabele pensioenproducten aansluit bij de kenmerken van de doelgroep.

Op basis van het uitgevoerde onderzoek is het bestuur tot de conclusie gekomen dat er geen overtuigende argumenten zijn om zelf een variabele uitkering aan te bieden. De interesse voor variabele uitkeringen onder de deelnemers blijkt in de praktijk gering te zijn. Daarnaast is er inmiddels een klein maar adequaat marktaanbod beschikbaar waarbij lagere ondergrenzen gehanteerd worden, zodat de gehele doelgroep van Flexsecurity bediend kan worden. Tot slot was de conclusie dat het aanbieden van een eigen variabele uitkering zou leiden tot toenemende complexiteit in de administratie, extra kosten en verregaande verplichtingen en risico's op het gebied van voorlichting en zorgplicht. Op grond hiervan heeft het bestuur geconcludeerd dat het uitvoeren van variabele pensioenuitkeringen niet noodzakelijk en ook niet wenselijk is.

In 2019 heeft het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een eerste evaluatie van de Wet verbeterde premieregeling laten uitvoeren. Om onduidelijke redenen zijn Flexsecurity en StiPP als de twee grootste pensioenfondsen die premieregelingen uitvoeren, niet betrokken geweest bij deze evaluatie. Naar aanleiding hiervan hebben beide fondsen eind 2019 aan de Minister hun opmerkingen bij de evaluatie kenbaar gemaakt. Flexsecurity en StiPP zijn van mening dat de evaluatie een aantal belangrijke aspecten miskent en dat de getrokken conclusies niet representatief zijn voor de brede deelnemersgroep die zij representeren. Beide fondsen hebben nadrukkelijk aandacht gevraagd voor de grote groep deelnemers met kleine pensioenen, die in het evaluatieonderzoek over het hoofd waren gezien.

Uitvoeren van een Eigen Risico Beoordeling en herijking van de risicobeheersing

De doelstellingen voor 2019 op het gebied van risicobeheersing waren om te komen tot een Eigen Risico Beoordeling (ERB) en om op basis van de conclusies van de ERB de systematiek van risicobeheersing te herijken. Eind 2019 is de ERB inderdaad afgerond, maar is de beoogde herijking (nog) niet gerealiseerd. Dat onderwerp wordt doorgeschoven naar 2020. De doelstelling is dus gedeeltelijk gerealiseerd.

De vaststelling van een Eigen Risico Beoordeling (ERB) is één van de nieuwe verplichtingen die voortvloeit uit de IORP II regelgeving. Hoewel de ERB in beginsel slechts eens per drie jaar hoeft te worden uitgevoerd, heeft het bestuur er bewust voor gekozen om de ERB zo snel mogelijk, dus in 2019, uit te voeren. Het bestuur ziet de ERB namelijk als een goede basis voor de herijking van de risicobeheersing, een onderwerp dat al langer op de agenda staat. De uitdaging was dat er ook bij externe adviseurs op dat moment nog nauwelijks praktijkervaring was opgedaan met de uitvoering van de ERB en dat voor Flexsecurity als 'atypisch' pensioenfonds mogelijk andere risicoscenario's en afwegingen aan de orde zijn dan bij een traditioneel pensioenfonds.

Met behulp van een externe consultant heeft het bestuur in enkele sessies getracht om een helder beeld te vormen van de verschillende risico's die het fonds loopt en van mogelijke scenario's waarin deze risico's zich zouden kunnen manifesteren. Vervolgens zijn deze scenario's cijfermatig uitgewerkt en is vastgesteld in hoeverre de beheersingsmaatregelen effectief zijn. In het hoofdstuk 'Risicobeheersing' wordt nader ingegaan op de conclusies van de ERB.

Hoewel het altijd lastig is om onzekere scenario's op waarde te kunnen schatten, maakte de ERB voor het bestuur vooral duidelijk dat risico's in veel gevallen onderling verbonden zijn en daarmee tot een 'domino-effect' kunnen leiden. Ook de toetsing van de beheersmaatregelen maakte duidelijk dat het fonds voor de beheersing van enkele cruciale risico's sterk afhankelijk is van externe partijen.

De ERB werd afgerond in december 2019. De doelstelling om op basis van de ERB te komen tot een herijking van de systematiek van risicobeheersing kon daarmee niet meer in het verslagjaar worden gerealiseerd. De vertraging in de beoogde aanstelling van de sleutelfunctiehouder risicobeheer vormde een aanvullende reden om de herijking van de risicobeheersing door te schuiven naar 2020.

Het treffen van structurele maatregelen gericht op de juistheid en volledigheid van de door de werkgever aangeleverde premiebestanden

Flexsecurity streeft naar een volledige en foutloze administratie. In het verleden is meerdere malen gebleken dat de aanlevering van deelnemersgegevens door de aangesloten werkgevers niet altijd juist en volledig was. Om dit risico beter te kunnen beheersen, was het doel om in samenwerking met de werkgever te komen tot een hogere kwaliteit in de aanlevering van gegevens en uitvoering van controles op de juistheid en volledigheid. Beide doelstellingen zijn eind 2019 gerealiseerd en zullen vanaf 2020 bijdragen aan een verbetering van de administratie.

Dit onderwerp betreft het risico van 'geen premie wel recht', een situatie die kan ontstaan wanneer de door de werkgever aangeleverde deelnemersgegevens niet volledig of niet correct zijn en deelnemers daardoor niet de juiste pensioenaanspraken opbouwen. Hoewel het pensioenfonds niet verantwoordelijk is voor de volledigheid en juistheid van de aangeleverde premiebestanden, bepaalt de Pensioenwet dat het pensioenfonds in die situatie door de deelnemers wel aan te spreken is op de pensioenaanspraken die men had moeten verwerven. Flexsecurity kan in voorkomende gevallen de werkgever aanspreken op een volledige aanlevering en zal de kosten van eventuele correcties in rekening brengen bij de werkgever. Het is echter niet zeker of dat ook in de (verre) toekomst mogelijk zal zijn. Daarom spant het bestuur zich in om de kans op onjuiste of onvolledige aanmeldingen zo klein mogelijk te maken.

Uit eerder onderzoek is gebleken dat in een beperkt aantal gevallen sprake was van een te late aanmelding of aanmelding van deelnemers in de verkeerde regeling (Basispensioen in plaats van Pluspensioen). De complexiteit van de toetredingsregels voor de pensioenregeling, het gebrek aan correcte informatie over het arbeidsverleden van uitzendkrachten en het grote aantal verschillende werkmaatschappijen binnen Randstad Groep Nederland waren hier mede debet aan. Mede op grond van deze resultaten heeft de werkgever eind 2019 de eigen automatisering zodanig aangepast dat een betere telling van de relevante arbeidshistorie ertoe moeten leiden dat de kans op fouten in de aanmelding aanzienlijk wordt verkleind.

Om niet volledig afhankelijk te zijn van de maatregelen van de aangesloten werkgevers heeft Flexsecurity zelf ook aanvullende maatregelen genomen om controles uit te voeren op de aangeleverde bestanden. Met behulp van data-analyse is een controle-instrument gebouwd waarmee op basis van de in het verleden ontvangen gegevens de consistentie van aangeleverde gegevens wordt gecontroleerd. Mogelijke fouten in de aanlevering die worden gesignaleerd, worden teruggekoppeld aan de werkgever. De werkgever kan vervolgens de benodigde correcties doorvoeren. Dit systeem, waarvoor de ontwikkeling is gestart in 2019, is sinds begin 2020 operationeel. Het bestuur verwacht dat met de combinatie van beide maatregelen het risico van onjuiste gegevensaanlevering beter beheerst wordt.

Uitvoeren van een nieuw deelnemers- / risicobereidheidsonderzoek

In 2016 heeft Flexsecurity een onderzoek onder deelnemers uitgevoerd naar zaken als risicobereidheid, tevredenheid over informatievoorziening en voorkeuren voor maatschappelijk verantwoord beleggen. In 2019 is opnieuw een soortgelijk onderzoek uitgevoerd. Ook nu, net als drie jaar eerder, in samenwerking met StiPP.

Het bestuur hecht grote waarde aan de mening van de deelnemers. Daarom heeft het fonds in samenwerking met StiPP een nieuw onderzoek onder deelnemers laten uitvoeren door onderzoeksbureau Motivaction. De doelstelling van het onderzoek was om de mening van de deelnemers te peilen ten aanzien van onderwerpen als het vertrouwen in het fonds, risicobereidheid, informatievoorziening, maatschappelijk verantwoord beleggen en keuzes ten aanzien van de pensioenuitkering. Om een vergelijking te kunnen maken met de resultaten van het onderzoek dat drie jaar eerder is gehouden, is het onderzoek vergelijkbaar van opzet gehouden.

Helaas bleek de deelname aan het onderzoek met 927 respondenten lager dan verwacht. Desondanks is de groep groot genoeg om de beantwoording van de vragen als representatief te kunnen beschouwen voor de gehele groep deelnemers.

Uit de beantwoording van de vragen komen de volgende bevindingen naar voren:

- Deelnemers geven Flexsecurity een 6,6 als rapportcijfer voor de algehele tevredenheid. Dat is iets hoger dan drie jaar geleden. Deelnemers in het Pluspensioen geven een hoger cijfer dan deelnemers in het Basispensioen.
- Deelnemers hebben geen wantrouwen, maar ook weinig uitgesproken vertrouwen in Flexsecurity. Een groot deel van de respondenten geeft aan geen mening te hebben over de vragen die te maken hebben met vertrouwen in het fonds.
- De deelnemers geven een betere waardering voor de informatievoorziening, het gemiddelde cijfer is gestegen van een 5,9 drie jaar geleden naar een 6,5. Ook hier zijn deelnemers in het Pluspensioen positiever dan deelnemers in het Basispensioen.
- Het draagvlak voor maatschappelijk verantwoord beleggen is toegenomen ten opzichte van drie jaar geleden. Bijna de helft van de respondenten vindt maatschappelijk verantwoord beleggen belangrijker dan een maximaal rendement.
- Ook denkt een groeiend aantal deelnemers dat maatschappelijk verantwoord beleggen kan leiden tot lagere risico's en hogere beleggingsrendementen.
- Deelnemers vinden vooral dat Flexsecurity niet moet investeren in de wapenindustrie, in landen waar mensenrechten onder druk staan en landen of bedrijven waar corruptie heerst. Ook beleggingen in duurzame energie en gezondheid worden positief beschouwd.
- De risicobereidheid van de deelnemers is net als drie jaar geleden nog steeds laag, maar wel iets gestegen.
- De meeste deelnemers geven de voorkeur aan een vaste uitkering op pensioendatum. De groep die een variabele uitkering zou overwegen, is wel gegroeid ten opzichte van 2016.
- Veel deelnemers ervaren onzekerheid ten aanzien van hun pensioen. Met name jongere deelnemers hebben weinig vertrouwen in de zekerheid en de hoogte van hun toekomstige pensioenuitkering.

De algemene conclusie van het onderzoek is dat deelnemers zich, net als in 2016, nog steeds weinig verbonden voelen met Flexsecurity. Veel vragen worden beantwoord met "weet niet / geen mening", waaruit afgeleid kan worden dat men te weinig beeld heeft van het fonds om een antwoord te kunnen geven. Ook bij degenen die al langer deelnemen in de regeling is de verbondenheid gering. Deelnemers zijn onzeker over hun pensioen, hetgeen tevens de lage risicobereidheid verklaart. Het kennisniveau over de eigen pensioensituatie is laag. Deze uitkomsten zijn alle min of meer vergelijkbaar met de resultaten uit het eerdere onderzoek. Het enige duidelijke verschil is te vinden in de opinie over maatschappelijk verantwoord beleggen, waarvoor duidelijk meer steun te vinden is.

Het bestuur neemt de conclusies van het onderzoek ter harte bij de concretisering van de strategie en de bepaling van toekomstig beleid. In 2019 zijn de conclusies met name meegenomen bij het ontwerp van het nieuwe beleggingsbeleid en het nieuwe communicatiebeleid. De kernvraag blijft hoe het fonds erin kan slagen om meer vertrouwen te krijgen van de deelnemers. De inspanningen van het bestuur zullen er dan ook op gericht zijn om het vertrouwen te versterken en het kennisniveau van deelnemers te verhogen.

Het teleurstellende aantal respondenten in het onderzoek was voor het bestuur aanleiding om de onderzoeksopzet ter discussie te stellen. De conclusie was dat het uitvoeren van een uitgebreid onderzoek naar een onderwerp waar weinig deelnemers affiniteit mee voelen, in de toekomst steeds lastiger zal worden. Toch vindt het bestuur het van belang om de mening van deelnemers te peilen en op de hoogte te blijven van veranderende wensen en meningen van de achterban. Daarom zal het fonds in de toekomst eerder gebruik gaan maken van korte enquêtes over specifieke onderwerpen, eventueel gericht op doelgroepen om op de hoogte te blijven van de meningen en wensen van de deelnemers.

Opstellen van een nieuw strategisch communicatiebeleid

Communicatie is één van de drie pijlers onder de strategie van Flexsecurity. Het communicatiebeleid was echter gedateerd en paste niet meer bij de veranderende kenmerken van het fonds en de deelnemers. Daarom is, conform doelstellingen, in de tweede helft van 2019 een nieuw communicatiebeleid opgesteld.

In de visie van Flexsecurity is communicatie één van de drie manieren waarop het fonds zich kan onderscheiden van andere pensioenuitvoerders en waarmee de binding met de deelnemers kan worden vergroot. Op basis van de uitkomsten van het uitgevoerde onderzoek onder de deelnemers is gekeken hoe beter kan worden ingespeeld op de wensen en behoeften van de deelnemers en welke doelstellingen op communicatiegebied de komende jaren de prioriteit zouden moeten krijgen.

Voor de totstandkoming van het nieuwe communicatiebeleid is de ondersteuning van een gespecialiseerde consultant ingeschakeld. Aan de hand van twee workshops en enkele bijeenkomsten met het volledige bestuur is een nieuw communicatiebeleid vormgegeven, dat in de periode van 2020 tot en met 2022 leidend zal zijn voor de uitvoering van het beleid. Daarin zijn de volgende doelstellingen opgenomen:

- Flexsecurity wil dicht bij de belangrijkste doelgroepen komen, relevant zijn en inzicht geven;
- Met de communicatie wil Flexsecurity vooral zoveel mogelijk het onderwerp pensioen onder de aandacht brengen en de bekendheid van de deelnemers met het fonds vergroten;
- Flexsecurity wil duidelijke en vindbare informatie bieden aan haar doelgroepen.

Om deze doelstellingen te realiseren zal Flexsecurity moderne technieken inzetten, maar niet voorop lopen in de ontwikkeling ervan. Ontwikkelingen als de toenemende maatschappelijke aandacht voor pensioen, de verdere digitalisering, de automatische waardeoverdracht, de mogelijkheden van data-analyse en de komst van een nieuw pensioenstelsel kunnen helpen om Flexsecurity nadrukkelijker op de kaart te zetten. Daar staat tegenover dat er rekening moet worden gehouden met de strikte bepalingen van de AVG, een toename van anderstaligen in het pensioenfonds, het risico van informatie-overkill, een negatief pensioensentiment en wantrouwen jegens financiële instellingen.

De strategie is erop gericht om allereerst de bekendheid van pensioen en Flexsecurity voor de deelnemers te verhogen. Vervolgens wordt de deelnemer in verbinding gebracht met de communicatiemiddelen van het fonds, door op een creatieve wijze aan te sluiten bij de belevingswereld van de deelnemers en gericht en gelaagd te communiceren. Tot slot worden de inspanningen erop gericht om de binding te vergroten en de aandacht van de deelnemers vast te houden.

In het nieuwe beleid zal Flexsecurity nadrukkelijker proberen om aan te sluiten bij de communicatiemiddelen van de aangesloten werkgevers. Dat betekent bijvoorbeeld meer aanwezigheid op websites van de werkgevers, maar ook herkenbaar taalgebruik. Ook wordt getracht om de vindbaarheid van Flexsecurity te vergroten door initiatieven op het gebied van online marketing. Door middel van gebruik van filmpjes en animaties wordt getracht om de drempel naar kennisdeling te verlagen en het pensioenreglement zal op een begrijpelijke wijze aan de deelnemers beschikbaar worden gesteld. Verder wordt onderzocht of een eigen app een geschikt middel is om de binding met het fonds te verhogen. De realisatie van het communicatiebeleid zal in nauwe samenwerking met uitvoeringsorganisatie AZL plaatsvinden.

In het beleidsplan zijn duidelijke en meetbare doelstellingen geformuleerd. Jaarlijks wordt op basis van het strategische beleid een jaarplan opgesteld waarin - binnen de budgettaire mogelijkheden - de voorgenomen acties worden bepaald. Periodiek zal door middel van metingen onder deelnemers worden vastgesteld of de doelstellingen van het beleid ook daadwerkelijk worden gerealiseerd.

Het communicatiebeleid is in maart 2020 met een positief advies van het verantwoordingsorgaan vastgesteld.

Onderzoeken van de mogelijkheden van data-analyse voor deelnemergerichte administratie en communicatie.

Het bestuur hecht sterk aan de inzet van voortdurende innovatie in de administratie en communicatie. Daarom is het voornemen geformuleerd om te onderzoeken of data-analyse mogelijkheden kan bieden om de administratie en communicatie met deelnemers te verbeteren. In 2019 zijn de voorbereidingen getroffen om met data-analyse te beginnen. De resultaten zullen in 2020 worden beoordeeld.

Data-analyse is het verzamelen en analyseren van grote hoeveelheden gegevens. Flexsecurity heeft in de loop der jaren een enorme database opgebouwd met gegevens van deelnemers en kan met behulp van deze gegevens statistische informatie afleiden over zaken die relevant zijn voor de pensioenuitvoering. Door data-analyse kan vastgesteld worden of er voorspellende factoren zijn voor het gedrag en de keuzes van deelnemers. Daarmee kan weer geanticipeerd worden op mogelijke toekomstige ontwikkelingen.

Er zitten ook kritische kanten aan data-analyse. Zo kan het analyseren van deelnemersgegevens op gespannen voet komen te staan met de privacy van deelnemers, is het risico dat er onjuiste conclusies worden getrokken of kan er sprake zijn van stereotypering van deelnemers.

Het bestuur van Flexsecurity onderkent de mogelijkheden die data-analyse kan bieden, maar is tevens bewust van de risico's die hierbij aan de orde zijn. De overtuiging van het bestuur is dat, mits zorgvuldig ingezet, data-analyse kan helpen om gericht te communiceren en om deelnemers te helpen bij het maken van de juiste keuzes. Ook kan data-analyse helpen om de vindbaarheid en herkenbaarheid van het fonds voor de deelnemers te vergroten. Omdat Flexsecurity geen selectiebeleid kan en mag voeren ten aanzien van de toetreding van deelnemers, is er geen risico dat data-analyse kan leiden tot benadeling van betrokkenen.

Voor de uitvoering van data-analyse heeft het bestuur de ondersteuning van een externe consultant ingeroepen. Met behulp van uitvoeringsorganisatie AZL zijn in 2019 gegevensbestanden geschikt gemaakt voor toepassing van data-analyse. De inspanningen worden gefinancierd uit het gezamenlijke innovatiebudget dat AZL en Flexsecurity hebben ingesteld. De eerste onderzoeken richten zich op de volgende vragen:

- Is het mogelijk om op basis van deelnemersgegevens voorspellingen te doen omtrent de verwachte (actieve) verblijfstijd binnen het pensioenfonds?
- Kunnen op basis van de resultaten van de uitvraag voor automatische waardeoverdracht de factoren worden benoemd die bijdragen aan een verlaging van de kans op een succesvolle automatische waardeoverdracht?

Beide onderzoeken hebben als doel om de administratie en communicatie efficiënter in te richten. Inzichten omtrent de verblijfstijd binnen het fonds kunnen helpen om de communicatie gericht uit te voeren en om deelnemers eerder te wijzen op relevante keuzemogelijkheden. De analyse ten aanzien van automatische waardeoverdrachten kan inzicht bieden in de redenen waarom overdrachten niet lukken en welke mogelijke alternatieven kunnen bijdragen aan het behoud van de pensioenbestemming voor deze deelnemers.

Het bestuur verwacht de opgedane kennis in 2020 toe te kunnen passen bij de uitvoering van het communicatiebeleid en de administratie. Afhankelijk van de toegevoegde waarde van data-analyse op deze vraagstukken zal bepaald worden of data-analyse ook op andere vraagstukken zal worden ingezet.

Overige bestuurlijke aandachtspunten

Naast de realisatie van de voorgenomen beleidsdoelstellingen heeft het bestuur als taak om ook op andere terreinen te zorgen dat Flexsecurity voldoet aan alle gestelde voorwaarden en anticipeert op (mogelijke) komende wijzigingen in wet- en regelgeving en andere omstandigheden. Onderstaand worden de belangrijkste dossiers en acties toegelicht.

Nieuwe uitvoeringsovereenkomst en premiestelling

De basis voor de uitvoering van de pensioenregelingen wordt gevormd door de uitvoeringsovereenkomst die Flexsecurity heeft gesloten met Randstad Groep Nederland B.V.. Deze uitvoeringsovereenkomst liep eind 2019 af. In 2019 is overleg gevoerd met de werkgever over de verlenging van de uitvoeringsovereenkomst. In onderling overleg is besloten dat, gelet op alle mogelijke komende wijzigingen in de pensioenregeling, een verlenging van de uitvoeringsovereenkomst voor een periode van twee jaar (2020 en 2021) de meest gepaste termijn zou zijn. De overeenkomst is onder vrijwel gelijklopende voorwaarden gesloten, waarbij de werkgever de benodigde instemming van de ondernemingsraad heeft verkregen en het bestuur voorafgaand de goedkeuring van het verantwoordingsorgaan heeft verkregen.

De enige inhoudelijke aanpassing in de nieuwe uitvoeringsovereenkomst betreft de aanpassing van de geheven doorsneepremie voor het Pluspensioen. Zoals aangegeven in het hoofdstuk 'De ontwikkeling van het fonds' is de laatste jaren sprake van een voortgaande veroudering van het actieve deelnemersbestand en scherp oplopende kosten van de arbeidsongeschiktheidsdekking. Daarom heeft het bestuur besloten om de doorsneepremie voor het Pluspensioen in 2020 te verhogen naar 12,0% van de pensioengrondslag (2019: 11,7%). Deze doorsneepremie bestaat uit twee componenten, te weten:

- Een doorsneepremie van 11,1% voor de uitvoering van de Pluspensioenregeling zoals overeengekomen in de cao;
- Een aanvullende premie van 0,9% voor de uitvoering van de aanvullende arbeidsongeschiktheidsdekking.

Met deze aanpassing is de premie voor het Pluspensioen binnen Flexsecurity gelijk aan de premiestelling van het bedrijfstakpensioenfonds StIP. De premie voor het Basispensioen is in 2020 ongewijzigd gebleven op 2,6% van het pensioengevend loon. Aangezien het verantwoordingsorgaan een goedkeuringsrecht heeft ten aanzien van de vaststelling van de premie, is deze goedkeuring gevraagd en verkregen.

Communicatie

Naast het opstellen van een nieuw communicatiebeleid heeft Flexsecurity in 2019 ook niet stilgezeten als het gaat om de doorlopende communicatieve inspanningen. De informatievoorziening en de functionaliteiten van de website zijn verder uitgebreid. Ook is de meest essentiële informatie over het pensioenfonds en de pensioenregelingen in het Engels en Pools terug te vinden. Op de fondswaarsite kunnen de deelnemers met behulp van DigiD tevens via het pensioenportaal hun eigen, persoonlijke (pensioen) gegevens benaderen. In 2019 zijn voor het eerst de jaarlijkse pensioenoverzichten voor gewezen deelnemers beschikbaar gesteld.

Alle deelnemers en gewezen deelnemers zijn in begin 2019 individueel geïnformeerd over de reglementswijzigingen met betrekking tot automatische waardeoverdracht en het vervallen van hele kleine pensioenen. Verder is de informatievoorziening aan actieve deelnemers geïntensiveerd aan de hand van digitale nieuwsbrieven en periodieke updates van de beleggingsresultaten. Aan de hand van het klik- en zoekgedrag van de deelnemers op de website wordt geanalyseerd welke communicatieve uitingen de meeste aandacht genereren.

Flexsecurity maakt nadrukkelijk gebruik van de mogelijkheden van digitale informatievoorziening. Daarvoor houdt het fonds een aansluiting bij Mijnoverheid.nl in stand en wordt gebruik gemaakt van DigiD als identificatiemiddel voor de persoonlijke omgeving op de website. Door gebruik te maken van deze voorzieningen, die door de overheid worden aangeboden, streeft Flexsecurity ernaar om de bereikbaarheid van relevante informatie en de kans op het vinden van de (gewezen) deelnemers zo groot mogelijk te maken. Voor beide diensten is door het fonds een vergoeding aan de overheid verschuldigd, die de laatste jaren sterk in prijs is gestegen. Het bestuur heeft de afweging gemaakt of de stijgende kosten die verbonden zijn aan de digitale informatievoorziening acceptabel zijn en of er mogelijke alternatieven zijn. De conclusie is dat, ondanks de grote prijsstijging, er geen reëel alternatief beschikbaar is en dat de kosten onvermijdelijk zijn. Via de Pensioenfederatie wordt getracht om de overheid te bewegen om bij de kostenontwikkeling van deze voorzieningen het maatschappelijk belang van het gebruik ervan in overweging te nemen.

Vaststelling risicohouding

Als basis voor het beleggingsbeleid hanteert Flexsecurity zowel een kwalitatieve als een kwantitatieve omschrijving van de risicohouding. Hiermee wordt, mede op basis van onderzoek onder de deelnemers van het fonds, aangegeven welke mate van (beleggings)risico per leeftijdsgroep als wenselijk en acceptabel wordt beschouwd. De kwantitatieve ofwel cijfermatige bepaling van de risicohouding wordt bij beschikbare premieregelingen uitgedrukt in de vorm van de maximaal aanvaardbare daling van het aan te kopen pensioen op pensioendatum in een 'slechtweerscenario' ten opzichte van het verwachte scenario. De uitkomst van deze toets laat zien hoe groot de negatieve afwijking van het pensioen zou mogen zijn als er sprake is van een dergelijk negatief scenario. De kwantitatieve risicohouding van Flexsecurity is in 2018 vastgesteld en afgestemd met het verantwoordingsorgaan, dat voor het bestuur van Flexsecurity als equivalent van de sociale partners binnen de Randstad-ondernemingen wordt beschouwd. Daarnaast is de risicohouding getoetst aan die van bedrijfstakpensioenfonds StiPP, dat hierover ook overleg heeft gevoerd met de sociale partners in de uitzendsector. De aldus vastgestelde kwantitatieve risicohouding is het vertrekpunt geweest voor de uitvoering van de ALM-studie en de daarin gemaakte keuzes.

In 2019 heeft DNB een onderzoek uitgevoerd onder uitvoerders van beschikbare premieregelingen, waaronder Flexsecurity, naar de vaststelling van de risicohouding. In augustus 2019 ontving Flexsecurity de terugkoppeling van dit onderzoek, waarin DNB constateerde dat het fonds op twee onderdelen niet zou voldoen aan de vereisten van de regelgeving. DNB was van mening dat bij de vaststelling van de risicohouding onvoldoende rekening was gehouden met de mate van risico die de deelnemer kan lopen (risicodraagvlak) en wil lopen (risicotolerantie). Hoewel het bestuur van mening is dat genoemde aspecten niet voortvloeien uit de toepasselijke wetgeving, onderkent het bestuur dat hier geen onderzoek naar is gedaan. Ook in het in 2019 uitgevoerde deelnemersonderzoek is dit aspect niet meegenomen.

Het bestuur onderkent de toegevoegde waarde van een dergelijk onderzoek en heeft het voornemen geformuleerd om in 2020 (eventueel in samenwerking met StiPP) uitvoering te geven aan een onderzoek dat meer inzicht moet bieden in deze aspecten van de risicohouding. Hiertoe is al een uitvoerende partij geselecteerd. Als gevolg van het intreden van de Coronacrisis is de uitvoering van het onderzoek uitgesteld en zal bepaald moeten worden of het onderzoek in de tweede helft van 2020 alsnog zal worden uitgevoerd.

Uitbesteding van werkzaamheden

Flexsecurity heeft – met uitzondering van de bestuurlijke werkzaamheden – alle uitvoerende taken van het fonds uitbesteed aan externe partijen. Dat stelt eisen aan de wijze waarop het fonds beslist over en toezicht houdt op de uitbesteding van werkzaamheden. In 2019 zijn er geen nieuwe uitbestedingen tot stand gekomen. Wel is – mede vanwege de komst van de nieuwe IORP II-regels – het uitbestedingsbeleid aangescherpt en is een beloningsbeleid vastgesteld dat ook toeziet op uitbestedingspartijen.

Eind 2018 eindigde de driejarige overeenkomst met de fiduciaire vermogensbeheerder Kempen Capital Management BV (KCM). Op basis van een onderzoek door een externe adviseur heeft in 2018 een uitgebreide evaluatie van de samenwerking plaatsgevonden. De conclusie was dat Flexsecurity de samenwerking met KCM vanaf 2019 wilde voortzetten, maar dat op een aantal aspecten een verbetering van de voorwaarden mogelijk zou moeten zijn. Partijen zijn in onderling overleg tot aanpassing van de voorwaarden gekomen en hebben met ingang van 1 juli 2019 een nieuwe overeenkomst met een duur van drie jaar ondertekend. Het verantwoordingsorgaan, dat een goedkeuringsrecht heeft ten aanzien van uitbesteding van vermogensbeheer en administratie, heeft de vereiste goedkeuring voor de overeenkomst gegeven.

Met bestaande uitbestedingspartijen CACEIS (voorheen: Kas-Bank) en Asset Care zijn in 2019 nieuwe uitbestedingsovereenkomsten gesloten en service level agreements vastgelegd. Hiermee zijn geen materiële wijzigingen van de samenwerking beoogd, maar zijn de afspraken geactualiseerd en in overeenstemming met de geldende regelgeving gebracht.

Als uitvloeisel van het in 2018 vastgestelde IT-beleid heeft in 2019 bij alle uitbestedingspartijen een inventarisatie plaatsgevonden van de wijze waarop de IT-inrichting is georganiseerd en of dit voldoet aan de standaarden zoals vastgelegd in het beleid van Flexsecurity.

Omdat voor een dergelijk onderzoek specifieke kennis vereist is, heeft het bestuur hiervoor de ondersteuning van een consultant ingeschakeld. De conclusie van de inventarisatie was dat de IT-inrichting van alle uitbestedingspartijen in beginsel voldoet. Wel zijn er verbeteringen bij sommige partijen mogelijk en vormt de vastlegging van de normen en eventuele incidenten in SLA's en rapportages een aandachtspunt bij alle partijen. In 2020 zullen de afspraken omtrent de toepassing van het IT-beleid nader worden vastgelegd.

Onderdeel van het uitbestedingsbeleid is een structurele monitoring en evaluatie van de uitbestedingspartijen. Voor dit doel gebruikt het bestuur een gestandaardiseerde evaluatiemethodiek die jaarlijks gebruikt wordt. De uitkomsten van de evaluaties worden gedeeld met de betrokken partijen. Ten aanzien van alle uitbestedingspartijen hebben in 2019 de jaarlijkse evaluaties plaatsgevonden, deze hebben geen aanleiding gegeven voor verdere bestuurlijke acties.

Innovatie van werkprocessen

Flexsecurity streeft naar een voortgaande verbetering en verhoging van de kostenefficiëntie van de administratieve uitvoering van de pensioenregeling. Vanwege de grote aantallen deelnemers en mutaties in de deelnemersbestanden, vormt de administratieve verwerking van het fonds een belangrijk aandachtspunt voor het bestuur. Hoewel de pensioenregelingen van Flexsecurity in de kern eenvoudig van opzet zijn, leiden de enorme aantallen mutaties soms tot complexe processen. Daarnaast is de constatering dat, gezien de aantallen, iedere denkbare en ondenkbare uitzondering zich in de praktijk zal voordoen, wat tot een doorlopende druk op de werkprocessen leidt. Uitvoeringsorganisatie AZL en Flexsecurity proberen gezamenlijk om de administratieve werkprocessen met behulp van alle nieuwe mogelijkheden in goede banen te leiden. Daarbij valt te denken aan optimaal gebruik van digitale communicatie, het beschikbaar stellen van informatie aan deelnemers via een digitaal portal en het zoveel mogelijk automatiseren of robotiseren van de te verrichten administratieve handelingen.

Om het belang van innovatie duidelijk te maken hebben partijen gezamenlijk structurele ruimte in het jaarlijkse budget ingeruimd voor het uitvoeren van innovatieve projecten en ontwikkeling van nieuwe werkwijzen. Dit moet uiteindelijk leiden tot een hogere efficiëntie, hogere klanttevredenheid en verlaging van uitvoeringskosten.

In 2019 is de innovatie met name ingezet voor de invoering van de automatische waardeoverdracht en het laten vervallen van hele kleine pensioenen en de overgang van de beleggingen van het Basispensioen naar de leeftijdsgroepen, die begin 2020 zijn beslag heeft gekregen. Verder zijn voorbereidingen getroffen voor de uitvoering van data-analyse en zijn de mogelijkheden onderzocht om handmatige werkprocessen rondom de nabestaandenpensioenen te automatiseren. Op het gebied van communicatie wordt de totstandkoming van een 'begrijpelijk pensioenreglement' met klantvriendelijk taalgebruik en navigatie als een innovatieproject beschouwd.

De constatering is dat de innovatie-inspanningen in 2019 versterkt zijn ten opzichte van 2018. Het bestuur ziet evenwel meer mogelijkheden om in samenwerking met AZL door middel van innovatie te komen tot verdere verbetering van de werkprocessen.

Toepassing en naleving AVG

In 2018 zijn de nieuwe Europese regels op het gebied van de bescherming van persoonsgegevens van kracht geworden. Deze regels zijn met name van belang voor de uitvoering van de deelnemersadministratie en de communicatie. Flexsecurity heeft een eigen privacybeleid en privacy statement. Het bestuur heeft een privacy officer aangesteld die waakt over de juiste hantering van de gegevensbescherming. Met AZL zijn procedures afgesproken in geval van incidenten of datalekken.

AZL heeft uitgebreid verslag gedaan aan het bestuur omtrent de naleving van de AVG in 2019, waarbij ingegaan wordt op alle relevante procedures en werkzaamheden. Aan de hand van de checklist van de Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen wordt verantwoording afgelegd over de wijze waarop AZL aan deze gedragslijn voldoet. Uit de rapportage worden de volgende gegevens met betrekking tot Flexsecurity duidelijk:

- In 2019 is 12 maal sprake geweest van een datalek, waarbij deelnemersgegevens voor onbevoegden zichtbaar zijn geworden. In alle gevallen betreft het individuele gevallen, waarbij de oorzaak veelal is te herleiden tot menselijke fouten in handmatige werkprocessen. De betreffende deelnemers zijn geïnformeerd en voor zover mogelijk zijn maatregelen getroffen om herhaling in de toekomst te voorkomen.
- Er is in 2019 één maal gevraagd om inzage in persoonsgegevens, aan welk verzoek is voldaan.
- Er is in 2019 één maal verzocht om het wissen van persoonsgegevens, waar vanwege het belang van het voeren van een correcte deelnemersadministratie niet aan kon worden voldaan.

In samenwerking met AZL wordt onderzocht hoe de kans op datalekken in de toekomst verder kan worden beperkt.

Beleidsvoornemens voor 2020

Het bestuur van Flexsecurity heeft, in overleg met het verantwoordingsorgaan, voor 2020 nieuwe beleidsvoornemens vastgesteld. Deze voornemens zijn vastgelegd in een beleidsplan, dat als onderlegger voor de bestuurlijke activiteiten en planning in het nieuwe jaar fungeert. Onderstaand worden de belangrijkste beleidsvoornemens van Flexsecurity voor 2020 opgesomd:

- Vaststellen definitieve inrichting houderschap en vervulling sleutelfuncties en benoemen functionarissen;
- Opstellen investment cases en beleidsbeschrijvingen op gebied van beleggingen;
- Implementeren nieuw strategisch beleggingsbeleid 2020-2022;
- Opstellen nieuw risk framework en herinrichten risicobeheercyclus;
- Opstellen van een begrijpelijk pensioenreglement
- Toepassen van data-analyse;
- Uitvoeren van structurele controles op correcte aanlevering van deelnemersgegevens;
- Ontwikkelen van een aparte pensioenregeling voor payrollwerknemers;
- Onderzoeken van toekomstscenario's voor de langere termijn.

Een deel van de voornemens is 'meegenomen' uit de niet-gerealiseerde voornemens van 2019. Andere voornemens vloeien voort uit gerealiseerde beleidsdoelstelling van 2019

Bij de realisatie van deze voornemens is veelal de advisering en/of goedkeuring van het verantwoordingsorgaan op diverse onderdelen noodzakelijk. Het bestuur heeft voor 2020 tevens een bestuurskalender opgesteld waarin de genoemde voornemens en alle reguliere onderdelen van de bestuurlijke cyclus zijn vastgelegd. Hiermee wordt de voortgang van de werkzaamheden bewaakt en wordt er duidelijkheid gegeven over de samenwerking tussen bestuur en verantwoordingsorgaan.

Beleggingen en rendementen

Risicohouding en doelstellingen

Het beleggingsbeleid is bij uitstek één van de drie onderdelen waarop Flexsecurity voor de deelnemers waarde kan toevoegen. Het fonds streeft naar een optimaal beleggingsbeleid voor alle (gewezen) deelnemers, dat rekening houdt met de kenmerken en wensen van die deelnemers. Het uitgangspunt voor het beleggingsbeleid wordt gevormd door de risicohouding. Flexsecurity heeft aan de hand van onderzoeken onder deelnemers vastgesteld hoe de risicohouding van de deelnemers zich verhoudt tot die van andere pensioenfondsen. De onderzoeken tonen aan dat de deelnemers van Flexsecurity overwegend minder risicobereid zijn dan deelnemers van andere pensioenfondsen. Gelet op dit gegeven zijn de uitgangspunten van het beleggingsbeleid ten behoeve van de deelnemers als volgt bepaald:

- Het risicodraagvlak van deelnemers is beperkt;
- Jongere deelnemers zijn bereid om meer risico te nemen dan oudere deelnemers;
- Het beleggingsbeleid van Flexsecurity is opgebouwd volgens de lifecycle-systematiek waarbij risico's stapsgewijs worden opgebouwd naarmate de pensioendatum nadert.

Op grond van deze uitgangspunten zijn de volgende beleggingsdoelstellingen bepaald:

- Het behalen van een maximaal reëel rendement op de lange termijn voor jongere deelnemers tegen een aanvaardbaar risico;
- Het realiseren van een stabiel beleggingsresultaat voor oudere deelnemers;
- Behouden van de uiteindelijke 'pensioenwaarde' ofwel het op de pensioendatum aan te kopen pensioen.

Het bestuur bepaalt welke risico's het fonds bereid is te nemen bij de realisatie van de doelstellingen, met inachtneming van de opbouw van het deelnemersbestand, de vereiste solvabiliteit en de beschikbare premie. De uitwerking van de beleggingsdoelstellingen naar deelgroepen vindt plaats binnen het specifieke beleggingsbeleid per pensioenregeling en per leeftijdsgroep. Vanwege het karakter van de pensioenregelingen (beschikbare premie) zijn de beleggingen ten behoeve van de deelnemers volledig voor risico van de deelnemers.

Naast de beleggingen voor rekening en risico van de deelnemers kent Flexsecurity ook beleggingen die voor risico van het fonds komen. Dit betreft de beleggingen ten behoeve van de instandhouding van het eigen vermogen en de beleggingen ten behoeve van de afdekking van het arbeidsongeschiktheidsrisico. De doelstellingen voor deze separate beleggingsportefeuilles zijn gericht op stabiliteit en voorspelbaarheid van de beleggingsresultaten.

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid heeft het pensioenfonds een externe, fiduciaire vermogensbeheerder aangesteld, zijnde Kempen Capital Management N.V. (hierna: "KCM"¹⁾), die het beleggingsbeleid uitvoert binnen de door het bestuur gestelde richtlijnen en kaders. De fiduciaire vermogensbeheerder rapporteert maandelijks aan het bestuur over de uitvoering van het beleggingsbeleid. De bewaarneming van de beleggingen is ondergebracht bij een custodian (CACEIS). Beleggingsadministrateur Asset Care is verantwoordelijk voor het maandelijks administreren en vaststellen van de waarden van de deelpartefeuilles van de beleggingen, de participatiewaarden van de verschillende leeftijdsgroepen binnen de pensioenregelingen en de beleggingsperformance van KCM.

Beleggingsbeleid

Bij het opstellen en uitvoeren van het beleggingsbeleid houdt Flexsecurity rekening met zogenaamde beleggingsovertuigingen. Deze overtuigingen geven aan welke principes het fonds hanteert bij de uitwerking van het beleggingsbeleid en de samenstelling van de beleggingsportefeuille. Voorbeelden van deze beleggingsprincipes zijn dat de portefeuille eenvoudig van opzet moet zijn, dat het nemen beleggingsrisico moet lonen, dat het spreiden over verschillende soorten beleggingen toegevoegde waarde heeft, dat er in beginsel passief belegd wordt (niet proberen de markt te verslaan) en dat maatschappelijk verantwoord beleggen belangrijk is.

¹⁾ Kempen Capital Management N.V. is een 100%-dochteronderneming van Kempen & Co N.V. Kempen & Co is eigendom van Van Lanschot Bankiers N.V.

Het is niet altijd mogelijk om bij alle beleggingsbeslissingen rekening te houden met alle beleggingsovertuigingen. Voorafgaand aan het doen van beleggingen wordt kritisch gekeken of de belegging voldoet aan de overtuigingen van het fonds. Uiteraard is kostenbewustzijn daarbij ook een belangrijke factor.

Beleggingen voor risico deelnemers

Het beleggingsbeleid van Flexsecurity is gericht op de lange(re) termijn, maar houdt ook rekening met de belangen van de deelnemers die op korte termijn het fonds verlaten als gevolg van afkoop, waardeoverdracht of pensionering. Per pensioenregeling (Basis- en Pluspensioen) en binnen het Pluspensioen per leeftijdsgroep wordt een verschillend beleggingsbeleid gevoerd dat rekening houdt met de specifieke kenmerken van de betreffende groep. Voor de deelnemers in het Basispensioen is dat een beleid dat gericht is op behoud van het ingelegde kapitaal, vanwege de overwegend korte termijn tot het moment van afkoop dan wel overdracht naar het Pluspensioen of een andere pensioenuitvoerder. Voor de deelnemers aan het Pluspensioen wordt een beleggingsbeleid gevoerd dat gekoppeld is aan de resterende duur tot de pensioendatum. In het Pluspensioen wordt voor jongere deelnemers relatief veel risico genomen in zowel zakelijke waarden (aandelen, onroerend goed) als in vastrentende waarden (bedrijfsobligaties, obligaties van opkomende landen). Naarmate de pensioenleeftijd nadert worden deze risico's afgebouwd en wordt ook het risico van renteveranderingen stapsgewijs verlaagd.

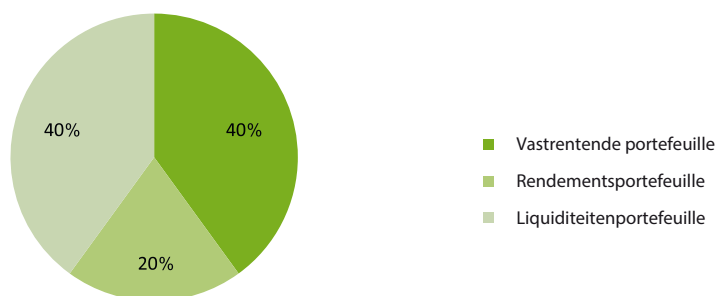
De implementatie van dit gedifferentieerde beleid gebeurt met behulp van vier deelportefeuilles. Voor iedere (leeftijds)groep wordt gebruik gemaakt van wisselende mixen van dezelfde vier deelportefeuilles:

- de vastrentende portefeuille is gericht op een stabiel rendement en wordt ingevuld met een combinatie van staatsobligaties, bedrijfsobligaties en hypotheekleningen;
- de rendementsportefeuille bevat alle overige beleggingsmogelijkheden die het verwachte langetermijnrendement van het fonds kunnen vergroten, zoals aandelen, onroerend goed en hoogrentende leningen;
- de matchingportefeuille is gericht op het beheersen van het renterisico en bestaat uit staatsobligaties, liquide middelen en LDI¹⁾-fondsen;
- de liquiditeitenportefeuille is gericht op behoud van kapitaal en belegt in liquiditeitenfondsen en kasgeld.

Voor het Basispensioen wordt in vaste verhoudingen – zoals vermeld in onderstaande tabel – belegd in de deelportefeuilles. Deze verhoudingen leiden tot een relatief defensieve beleggingsmix. Gezien de overwegend korte tijdschik van de beleggingen in deze pensioenregeling – deelnemers doen maximaal één jaar actief aan deze regeling mee, daarna wordt het pensioenkapitaal overgeheveld naar het Pluspensioen of wordt het vaak twee jaar later afgekocht – wordt risicomijdend belegd. Het belangrijkste doel is kapitaalbehoud, eventueel aangevuld met een bescheiden rendement.

1) *liability driven investment*

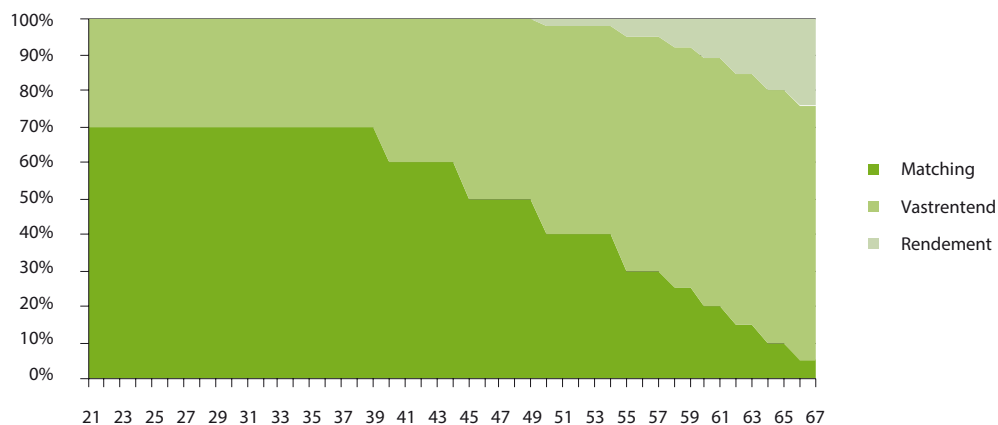
Verhouding deelportefeuilles Basispensioen

Bij het Pluspensioen zijn er per leeftijdsgroep van deelnemers verschillende beleggingsmixen; er worden tien leeftijdsgroepen onderscheiden die alle in andere, vaste verhoudingen in drie van de vier deelportefeuilles participeren. De leeftijdsgroepen zijn bepaald op basis van de tijdshorizon waarmee de pensioenkapitalen waarschijnlijk te gelde zullen worden gemaakt. Bij een lange tijdshorizon – van toepassing op de jongere deelnemers aan het Pluspensioen – wordt risicovoller belegd dan bij een korte horizon (van toepassing op oudere deelnemers).

Het verloop van de lifecycle over de tien leeftijdsgroepen van het Pluspensioen in 2019 is in de onderstaande grafiek weergegeven.

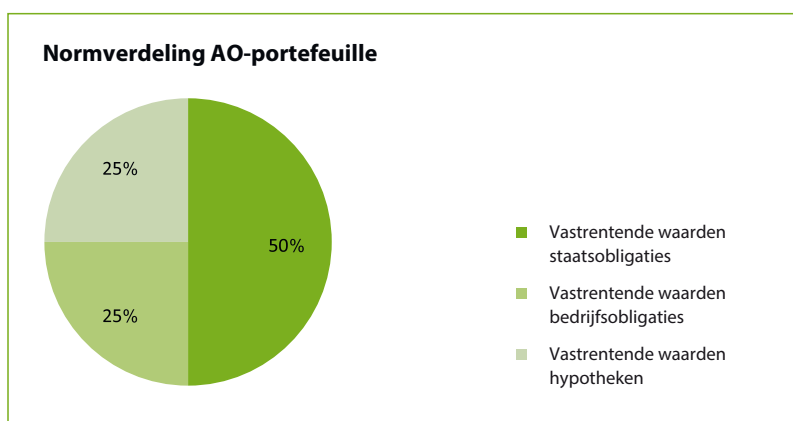
Lifecycle Pluspensioen

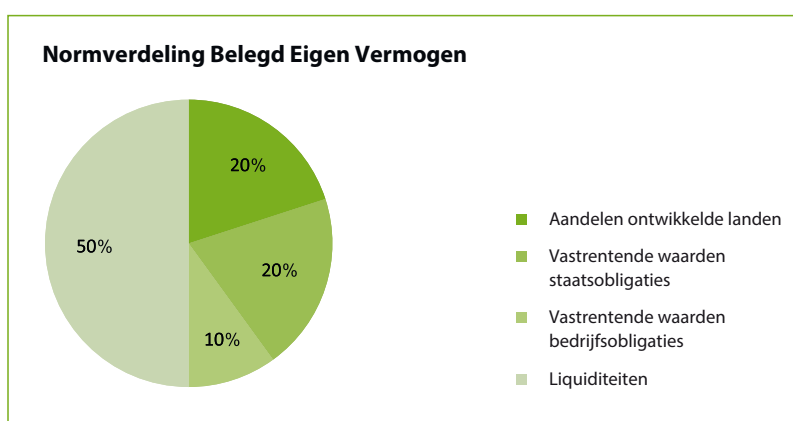
Met het oog op een variabele pensioenuitkering, zoals deze sinds de invoering van de Wet verbeterde premieregeling mogelijk is, is het voor deelnemers van 57 jaar en ouder mogelijk om te anticiperen op de aankoop van een variabele uitkering. Zij kunnen beleggen in het zogeheten 'beleggingsalternatief' van het fonds, wat betekent dat zij tot aan de pensioendatum een beleggingsmix houden die normaliter hoort bij de leeftijdsgroep 55-57 jaar.

Beleggingen voor risico fonds

Zoals hierboven vermeld, kent Flexsecurity sinds (medio) 2018 een AO-beleggingsdepot. De beleggingen in dit depot zijn erop gericht om hetzelfde 'rendement' te behalen als de tegenhanger van dit depot op de balans van Flexsecurity, de AO-voorziening. Deze beleggingen zijn zodoende voornamelijk gericht op de afdekking van het renterisico op de AO-verplichtingen van het fonds en kent de volgende samenstelling:

Tot slot kent Flexsecurity pensioen een belegd eigen vermogen. Omdat dit vermogen voor risico van het fonds wordt belegd, wordt dit geld niet vermengd met de vier deelpartefeuilles die voor risico van de deelnemers beleggen. Het eigen vermogen wordt – relatief defensief – conform de volgende verhoudingen belegd:

Zowel het beleggingsbeleid voor risico deelnemers als voor risico fonds is in 2019 niet gewijzigd. Met de overgang naar het nieuwe strategische beleid in begin 2020 wordt wel een aantal wijzigingen doorgevoerd.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Het beleid met betrekking tot het maatschappelijk verantwoord beleggen (het 'MVB'-beleid) van Flexsecurity ligt in het verlengde van de beleggingsdoelstellingen die het fonds heeft geformuleerd. Gegeven de wijzigende regelgeving, de wensen van de deelnemers en de toenemende aandacht voor maatschappelijk verantwoord beleggen heeft Flexsecurity een specifiek MVB-beleid geformuleerd.

Het MVB-beleid is gebaseerd op drie overtuigingen:

- Maatschappelijk verantwoord beleggen is een belangrijk uitgangspunt vanwege de maatschappelijke functie van pensioen en pensioenfondsen;
- Maatschappelijk verantwoord beleggen loont. Duurzame ontwikkeling en bedrijfsvoering kunnen een positieve invloed hebben op de rendement-risico verhouding;
- Een goed en stabiel rendement op de lange termijn vereist voldoende aandacht voor milieu, maatschappij en goed ondernemingsbestuur.

De doelstellingen met betrekking tot het MVB-beleid zijn:

- Verbetering/bestendiging van de rendement-risico verhouding op lange termijn;
- Beperking reputatierisico;
- Via gericht beleid een positief maatschappelijk rendement realiseren zonder negatieve gevolgen voor het financiële rendement.

Flexsecurity geeft op verschillende manieren uitvoering aan het MVB-beleid.

Integratie

In de beleggingsprocessen van het fonds – met name bij de selectie en monitoring van beleggingsfondsen – wordt het effect van ESG factoren op de beleggingsrisico's en het rendement expliciet meegewogen conform het gedefinieerde ESG beleid. Flexsecurity verwacht van de beleggingsfondsen dat zij een MVB-beleid hebben en toepassen dat niet materieel van het MVB-beleid van het fonds afwijkt en dat niet leidt tot te hoge risico's.

Uitsluiting

Het uitsluitingsbeleid van Flexsecurity voldoet aan de wettelijke verplichtingen en de aanvullende ESG-criteria van het fonds. Op grond van wettelijke bepalingen belegt het fonds niet in ondernemingen die zich bezighouden met de productie van clustermunitie. Daarnaast wil het fonds niet beleggen in ondernemingen die zich schuldig maken aan ernstige schendingen op het gebied van mensenrechten, arbeidsomstandigheden, milieu en ethiek. Deze zullen voor zover mogelijk worden uitgesloten. Het fonds past uitsluitingen toe, waarbij de ambitie tot uitsluiting (afhankelijk van de beschikbaarheid van uitvoeringsvormen en de daarmee gemoeide kosten) het uitgangspunt vormt.

Indien wordt geconstateerd dat door beleggingsfondsen namens het fonds wordt belegd in ondernemingen die niet voldoen aan deze criteria, zal het fonds overwegen of beleggingen in een ander fonds mogelijk een alternatief kunnen vormen dat beter tegemoet komt aan de doelstellingen van Flexsecurity.

Actief aandeelhouderschap (stemgedrag en engagement)

Flexsecurity heeft op hoofdlijnen een aantal uitgangspunten voor het stembeleid bepaald. Dit wil zeggen dat het pensioenfonds bij het stemmen goede governance (verantwoording en transparantie), mitigatie van klimaatrisico's en goede arbeidsomstandigheden belangrijk vindt. Als het sociale en milieukwesties betreft, ondersteunt Flexsecurity in het algemeen op standaarden gebaseerde ESG-voorstellen die voor aandeelhouders en belanghebbenden op de langetermijn waarde vergroten en tegelijkertijd de belangen van de onderneming en de maatschappij op een lijn brengen.

Daarnaast streeft Flexsecurity naar een constructieve dialoog ('engagement') met de bedrijven waarin zij belegt op het gebied van milieu, maatschappij en goed ondernemingsbestuur. Het belangrijkste doel van deze dialoog is om een bijdrage te leveren aan de plicht en reputatie van het fonds als pensioenuitvoerder die zich specifiek inzet voor ESG. Vanwege de omvang van het pensioenfonds voert Flexsecurity deze gesprekken niet zelf, maar worden deze door de fiduciaire vermogensbeheerder namens het pensioenfonds gevoerd.

Inzet van 'groene' obligaties

Het fonds heeft geen ambitie tot uitsluiting van landen in de Euro staatsobligatieportefeuille. Wel heeft het fonds de ambitie om binnen de allocatie naar staatsobligaties te beleggen in groene (staats)obligaties. Uitgangspunt hierbij is dat de risico/rendementsverhouding minimaal gelijkwaardig moet zijn aan die van 'reguliere' staatsobligaties.

Niet-genoteerd onroerend goed

Binnen de categorie niet-genoteerd onroerend goed is de ambitie van het fonds om de objecten waarin via beleggingsfondsen wordt geïnvesteerd energiezuinig te krijgen. Dit kan worden bereikt door het bouwen met milieubesparende maatregelen zoals zonne-energie, isolatie, zonnepanelen (voor warm water) en warmte-/koudeopslag in de grond. Een andere mogelijkheid is verbeteringen aanbrengen binnen bestaande bouw om deze te verduurzamen. Ten aanzien van de beleggingen in niet-genoteerd onroerend goed streeft het fonds naar inzet van beheerders die op duurzaamheidsgebied een outperformance ten opzichte van de peer group weten te realiseren.

Monitoring en evaluatie

De fiduciaire vermogensbeheerder draagt zorg voor de uitvoering van het MVB-beleid en rapporteert hierover per kwartaal aan het bestuur. Hierbij wordt inzicht gegeven in de uitgevoerde activiteiten, de effectiviteit daarvan, evenals de invloed op de beleggingskosten, -rendementen en risico's. Per jaar wordt bij de evaluatie van de beleggingscategorieën vastgesteld in hoeverre de gestelde doelen op MVB-gebied zijn gerealiseerd en welke aanpassingen er in het beleid en de toepassing ervan binnen de beleggingsportefeuille nodig zijn om de gestelde doelen te kunnen bereiken. Flexsecurity rapporteert jaarlijks over de realisatie van het MVB-beleid in een apart jaarverslag dat op de website wordt gepubliceerd.

Uit het in 2019 uitgevoerde deelnemersonderzoek is gebleken dat het draagvlak voor MVB onder de deelnemers is toegenomen. Er komen meer beleggingsfondsen in verschillende categorieën beschikbaar die toepassing van MVB mogelijk maken en de prijsstelling voor deze producten is de afgelopen jaren flink gedaald. Als gevolg hiervan wordt MVB steeds breder toepasbaar binnen de beleggingsportefeuille van Flexsecurity.

Bij de uitgevoerde Eigen Risico Beoordeling is aan de hand van stressscenario's geanalyseerd in hoeverre MVB-risico's de financiële positie kunnen beïnvloeden. Het onderzochte scenario is een verbijzonderd economisch scenario waarin de effecten van de energietransitie tot een afwaardering van beleggingen leiden. De conclusie was dat de effecten van de energietransitie in het onderzochte scenario vooralsnog geen ingrijpende gevolgen zouden hebben voor de deelnemers. Desondanks volgt het bestuur de ontwikkelingen op dit vlak nauwlettend.

In 2019 heeft binnen een aantal beleggingscategorieën een transitie plaatsgevonden naar een duurzamer beleggingsfonds waarbij ook andere factoren als kosten, rendementen en een aanpassing van de regio-allocatie een rol speelden.

De fondsbeheerders van opkomende landen in de regio Azië exclusief Japan en van ontwikkelde landen in de regio Japan respectievelijk zijn vervangen door twee passieve fondsen waarin een MVB-beleid wordt gehanteerd. Binnen de aandelen van wereldwijde opkomende landen is een MVB-leaders fonds geselecteerd dat de lat nog hoger legt op MVB-gebied. Er wordt bijvoorbeeld alleen belegd in de 50% best presterende bedrijven op het gebied van MVB waarbij ook specifieke eisen gesteld zijn aan bijvoorbeeld alcohol- of tabaksproducenten of bedrijven die geld verdienen met gokken.

In de categorie hoogrentende landen is een beleggingsfonds vervangen voor twee duurzame beleggingsfondsen. In de categorie bedrijfsobligaties is overgegaan naar een duurzaam beleggingsfonds bij dezelfde vermogensbeheerder. Het MVB-beleid van deze fondsen sluit beter aan bij het MVB-beleid van het pensioenfonds.

Als het gaat om het rendement van de MVB-beleggingen is de conclusie dat de fondsen in alle categorieën in lijn met de benchmarks hebben gepresteerd.

Marktentwikkelingen in 2019

De economische markten werden in 2019 wereldwijd ondersteund door de enorme aanpassingen in het door centrale banken gevoerde monetaire beleid en de sterke rentedaling die als gevolg hiervan in Europa optrad. In december 2018 gingen de aandelenkoersen nog fors onderuit als gevolg van de angst dat centrale banken met renteverhogingen de economische groei zouden smoren. Een snelle draai van renteverhogingen naar -verlagingen zorgde er echter voor dat 2019 uiteindelijk het beste jaar voor aandelenbeleggingen in de afgelopen twee decennia is geworden. Maar ook vrijwel alle andere categorieën, van staatsobligaties tot vastgoed, noteerden hoge rendementen.

De economische berichtgeving werd gedomineerd door de ontwikkelingen in de handelsoorlog tussen de VS en China en door de langverwachte Brexit. In de loop van het jaar legden de VS en China elkaar steeds meer en hogere invoertarieven op. Het conflict leek steeds verder te escaleren en breidde zich uit naar het blokkeren van overnames en Amerikaanse kritiek op de lage koers van de Chinese munt. In december kwam het bericht dat de onderhandelingen tot een "phase one" handelsovereenkomst hadden geleid. Hiermee leek sprake van enige ontspanning tussen de beide grootmachten. Brexit bleek in 2019 een dossier met weinig voortgang. Uiteindelijk leverden nieuwe verkiezingen in het VK een absolute meerderheid voor de Conservatieven. Hiermee kwam de weg vrij voor de aftreding van het VK per eind januari 2020, hoewel het sluiten van een nieuwe handelsovereenkomst binnen de resterende termijn tot eind 2020 een uitdaging zal worden.

De Europese Centrale Bank (ECB) kondigde in september een uitgebreid pakket aan maatregelen aan. Dat bevatte een renteverlaging van 0,1%-punt naar een niveau van -0,5% met de aankondiging dat de rente pas wordt verhoogd als de inflatie richting de doelstelling beweegt. Daarnaast werd een nieuw opkoopprogramma gestart ter grootte van € 20 miljard per maand zonder vastgestelde einddatum. Bovendien werden onder meer de kosten van de negatieve rente voor banken beperkt. In november nam Christine Lagarde het roer over van Mario Draghi. De verwachting is dat zij het ruime beleid van de ECB met negatieve rentes en het opkopen van obligaties nog geruime tijd zal voortzetten.

De Amerikaanse dollar steeg gedurende het jaar circa 2,4% versus de euro. Dit was het gevolg van de sterkere economie en hogere renteniveaus in de VS. Na een aanvankelijke verzwakking van het Britse pond in de eerste helft van het jaar, trad er in de tweede helft een herstel op. Per saldo steeg het Britse pond 5,3% ten opzichte van de euro. De Japanse yen steeg 3% ten opzichte van de euro.

Aandelen ontwikkelde markten

De wereldwijde aandelenindex sloot 2019 af met een positief rendement van maar liefst 28%. Dat maakte 2019 het beste jaar voor aandelen van de afgelopen twee decennia. Amerikaanse aandelen presteerden het best (+31%), op de voet gevolgd door Europese smallcapaandelen. Aandelen in het Verenigd Koninkrijk bleven achter.

De technologiesector was duidelijk de best presterende (+50%) sector, maar ook aandelen in de industriële sector en communicatiesector stegen sterk. De energiesector bleef, net als in 2018, flink achter (+14%) ondanks dat de olieprijs ruim 20% steeg in 2019.

Aandelen opkomende markten

Aandelen in opkomende markten bleven achter bij de ontwikkelde markten, maar noteerden nog steeds een positief rendement van 18%. Daarnaast stegen de valuta's van opkomende landen ten opzichte van de euro ook nog eens met zo'n 2,5%. Hiermee werd het verlies van 2018 meer dan goedgemaakt. De koersontwikkeling was in 2019 een goede weergave van de politieke en monetaire ontwikkelingen. In het eerste kwartaal van het jaar werden koersen ondersteund door de daling van de Amerikaanse rente. In het midden van het jaar daalden koersen te midden van de perikelen in de handelsoorlog, vooral in de export gedreven Aziatische markten. Bovendien was sprake van politieke onrust in een aantal opkomende markten, zoals Chili, Ecuador en Libanon. De ontspanning in de handelsoorlog zorgde niettemin voor een goed vierde kwartaal.

Vastrentende waarden

Vastrentende markten kenden een bijzonder jaar. Onder invloed van het beleid van centrale banken daalden de kapitaalmarkrentes aanzienlijk. In de eurozone daalde de rente tot historisch lage niveaus. De Duitse 10-jaarsrente liet een laagste punt van -0,72% zien in augustus, maar eindigde het jaar op -0,19%. Per saldo daalden renteniveaus aanzienlijk gedurende het jaar, waardoor op obligatieportefeuilles prima rendementen behaald werden. De Europese staatsleningenindex liet een rendement van +6,8% zien.

Kredietopslagen in zowel Europa als in de Verenigde Staten daalden door de zoektocht naar rendement door beleggers. Zowel in het investment grade-deel als het minder kredietwaardige high yield-deel van de obligatiemarkten, was deze trend waarneembaar.

Ook obligaties uit opkomende markten kenden een goed jaar. Kredietopslagen op zowel harde valuta obligaties als lokale valuta obligaties lieten een aanzienlijke daling zien over het jaar. Ook hier speelde de zoektocht naar rendement van beleggers een belangrijke rol.

De hypotheekmarkt kende een ander beeld dan de liquide vastrentende waarden. De hypotheekrente daalde slechts licht, waardoor de toename in waarde door het jaar heen veel minder was dan op liquide alternatieven. Dit zorgde voor een stabiel rendement dan op bijvoorbeeld staatsobligaties, met aan het einde van het jaar een vergelijkbaar resultaat.

Beleggingen in alternative credit (leningen met onderpand) leverden een lager rendement op dan bijvoorbeeld high yield. Dit was te herleiden tot het feit dat de spreads in de high yieldmarkt gedurende het jaar hard daalden. Omdat dit in alternative credit, waar bijvoorbeeld in Amerikaanse consumentenhypotheek wordt belegd, niet gebeurde, was het rendement op korte termijn lager.

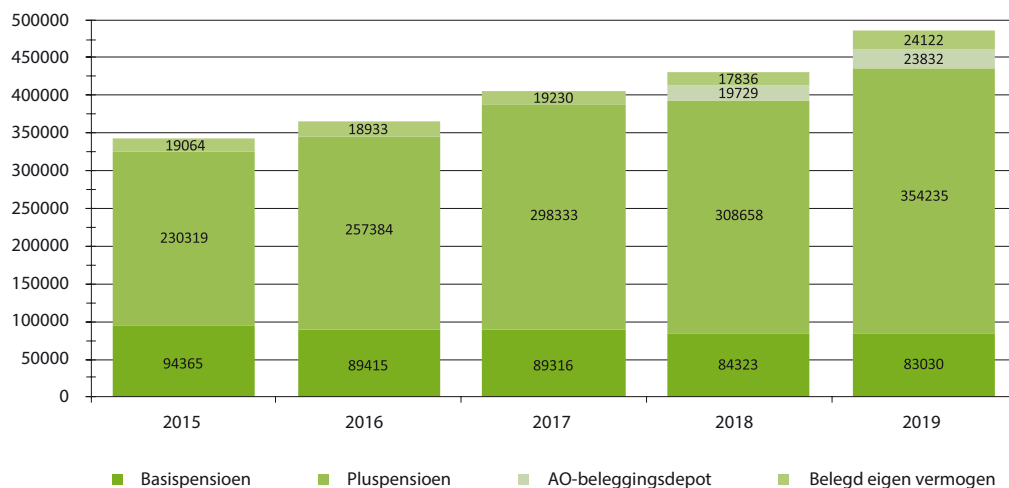
Onroerend goed

Ook voor beleggingen in onroerend goed was 2019 een goed jaar. Er werd geprofiteerd van de dalende rente, waardoor financieringskosten daalden en vastgoedobjecten in waarde stegen. Met name de beleggingen in Nederlandse woningen deden het uitstekend; de schaarste op de woningmarkt zorgt ervoor dat zowel huur- als verkoopprijzen in de lift zitten. In het winkelsegment waren de resultaten minder uitbundig vanwege de toenemende leegstand in winkelgebieden op mindere locaties en de concurrentie van digitaal winkelen.

Ontwikkeling belegd vermogen

De marktontwikkelingen en de hoge gerealiseerde rendementen in 2019 hebben tot gevolg gehad dat het totaal belegde vermogen van Flexsecurity aanzienlijk is toegenomen. Afgerond bedraagt de waarde van alle beleggingen per einde van het jaar € 485 miljoen, tegen € 431 miljoen eind 2018. De groei van het belegde vermogen werd in 2019 enigszins afgeremd door de afkoop van kleine pensioenen en de uitgevoerde automatische waardeoverdrachten, die samen goed waren voor een uitstroom van € 38 miljoen.

Ontwikkeling belegd vermogen 2015 - 2019

Uit de grafiek blijkt dat het volume van de bij het Pluspensioen behorende beleggingen jaarlijks blijft toenemen, terwijl die van het Basispensioen min of meer stabiel blijft. Het Pluspensioen groeit door de relatief hoge premie-inleg van deze regeling, de omvang van het Basispensioen daalt door de premiedaling en door de vele, kleine pensioenen die in deze regeling worden afgekocht en overgedragen. Ook worden bij overgang van deelname aan het Basispensioen naar het Pluspensioen de bij het Basispensioen opgebouwde pensioenkapitalen overgeheveld naar het Pluspensioen.

Sinds 2018 houdt het fonds voor de AO-voorziening een separaat beleggingsdepot aan. Net als het belegd eigen vermogen behoort dit AO-beleggingsdepot tot de beleggingen voor risico van het fonds. Eind 2019 bedroegen de beleggingen voor risico fonds bijna 10% van het totaal belegde vermogen van Flexsecurity.

Totaalrendement van het fonds

Omdat de beleggingen verdeeld zijn over meerdere groepen, is de vaststelling van een totaalrendement op fondsniveau voor Flexsecurity weinig relevant. Iedere deelnemer zal immers vooral geïnteresseerd zijn in het rendement dat in zijn regeling of leeftijdsgroep is gerealiseerd. Omdat in vergelijkingen met andere pensioenfondsen wel wordt gerefereerd aan dit cijfer, wordt het wel opgenomen in dit hoofdstuk. Het totaalrendement bedroeg in 2019 11,2% ten opzichte van -2,2% in 2018.

Rendementen per deelportefeuille

In de volgende tabel staan de behaalde rendementen van de vier verschillende deelportefeuilles waarin de (leeftijds)groepen een afwijkend aandeel hebben. Hierbij wordt opgemerkt dat de weergegeven rendementen netto zijn, wat betekent dat de beleggingskosten hierop al in mindering zijn gebracht. Voor een zuivere vergelijking met de benchmark moet dus rekening gehouden worden met deze kosten.

Rendementsportefeuille

De rendementsportefeuille leverde in 2018 een rendement van 20,4% op (2018: -6,1%), waarmee de portefeuille op totaalniveau vrijwel in lijn bleef met de benchmark. Binnen de rendementsportefeuille hebben alle beleggingscategorieën een positieve bijdrage geleverd aan het rendement, met uitzondering van de liquiditeiten en de valuta-afdekking.

Rendementsportefeuille

	Weging	Rendement Portefeuille	Rendement Benchmark	Relatief Rendement
Aandelen ontwikkeld Europa	29,9%	26,5%	26,3%	-0,2%
Aandelen ontwikkeld Noord-Amerika	14,9%	29,9%	32,4%	-2,5%
Aandelen opkomende landen	25,0%	20,4%	20,6%	-0,2%
Onroerend goed genoteerd	1,7%	24,7%	24,2%	0,5%
Onroerend goed niet-genoteerd	21,2%	11,6%	11,6%	0,0%
Vastrentende waarden hoogrentende landen	5,1%	17,3%	16,4%	0,8%
Liquiditeiten en valuta-afdekking	2,2%	-1,6%	-1,3%	-0,3%
Totaal	100,0%	20,4%	20,6%	-0,2%

Een opvallende underperformance ten opzichte van de benchmark is te vinden in de categorie 'Aandelen ontwikkeld Noord-Amerika'. Een deel van de aandelenbeleggingen in Europa en Noord-Amerika wordt beheerd op basis van een 'value-aanpak', hetgeen inhoudt dat met name aandelen met een aantrekkelijk waarderingsniveau worden geselecteerd. Deze aanpak blijkt in 2019, overigens net als in voorgaande jaren, tot lagere resultaten te hebben geleid dan de marktgewogen index. Dit was vooral in Noord-Amerika, maar deels ook in Europa aan de orde. Gelet op dit teleurstellende resultaat zal in 2020 nader geëvalueerd worden of in de toekomst nog een vervolg zal worden gegeven aan beleggingen met een 'value-aanpak'.

De categorie 'niet-genoteerd onroerend goed' liet een rendement zien van +11,6%, wat vooral te danken was aan de goede rendementen in de woningsector in Nederland. Gedurende het jaar heeft Flexsecurity afscheid genomen van een deel van de beleggingen in winkels, waarvan het rendement een stuk lager lag en waarvan de toekomstperspectieven minder gunstig worden beschouwd. Hoogrentende vastrentende waarden – ofwel beleggingen in schulden van opkomende landen - behaalden een rendement van 17,3% en presteerde daarmee beter dan de benchmark. De Amerikaanse dollar is in 2019 licht in waarde gestegen ten opzichte van de euro, waardoor beleggingen in deze valuta's in waarde stegen. Doordat het valutarisico door Flexsecurity grotendeels wordt afgedekt, werd deze waardestijging grotendeels teniet gedaan. Hierdoor heeft de valuta-afdekking negatief bijgedragen aan het totaalresultaat. In het nieuwe strategische beleggingsbeleid is de valuta-afdekking geen automatisme meer, maar wordt deze aangepast aan de marktomstandigheden.

De voor 2019 gemaakte beleidskeuze om de weging van Amerikaanse aandelen te verlagen ten gunste van opkomende markten en Europa bleek, gezien de hogere rendementen in de VS, een negatieve uitwerking te hebben gehad. Een analyse van de beleidskeuzes omtrent regio-allocatie heeft uitgewezen dat er over de afgelopen jaren geen meerwaarde is gerealiseerd met deze keuzes. Om die reden worden dergelijke keuzes omtrent de regiokeuze in het nieuwe strategische beleid vanaf 2020 niet meer toegepast.

Vastrentende portefeuille

De totale vastrentende portefeuille behaalde een rendement van 4,9% (2018: 0,5%) tegenover een benchmarkrendement van 5,0%. Binnen de vastrentende portefeuille rendeerden alle beleggingscategorieën redelijk in lijn met de benchmark (na kosten).

Vastrentende portefeuille

	Weging	Rendement Portefeuille	Rendement Benchmark	Relatief Rendement
Staatsobligaties	54,2%	3,6%	3,9%	-0,3%
Bedrijfsobligaties	20,1%	6,2%	6,3%	-0,1%
Hypotheke	15,6%	7,8%	7,8%	0,0%
Direct lending	4,8%	10,4%	10,8%	-0,4%
Liquiditeiten	5,3%	0,0%	-0,4%	0,4%
Totaal	100,0%	4,9%	5,0%	-0,1%

De weging naar staatsobligaties lag in 2019 onder de strategische norm van 60%. Deze onderweging droeg vanwege de dalende rente negatief bij aan het resultaat van de portefeuille ten opzichte van de benchmark. De rendementen voor hypotheke en direct lending waren uitstekend te noemen, waarmee de hogere beheerkosten van deze categorieën in 2019 gerechtvaardigd werden.

Matchingportefeuille

Door de sterk gedaalde rente behaalde de (relatief kleine) matchingportefeuille een rendement van 22,1%. Dat was beter dan de benchmark van de matchingportefeuille (na kosten) die een rendement van 20,7% haalde. In 2018, toen de rente minder sterk daalde, was het resultaat van de matchingportefeuille 4,9%.

Matchingportefeuille

	Weging	Rendement Portefeuille	Rendement Benchmark	Relatief Rendement
Vastrentend	87,3%	22,4%	20,8%	1,6%
Liquiditeiten	12,7%	-0,3%	0,0%	-0,3%
Totaal	100,0%	22,1%	20,8%	1,4%

De outperformance in de matchingportefeuille was te danken aan de overweging naar de lange rente, die in 2019 harder daalde dan de rente met kortere looptijden.

Liquiditeitenportefeuille

De liquiditeitenportefeuille van Flexsecurity wordt uitsluitend gebruikt voor het Basispensioen. Mede vanwege de 'opkoopacties' van de ECB is de korte rente al enkele jaren negatief, wat betekent dat er betaald moet worden om geld gedurende korte tijd uit te lenen. Als gevolg hiervan behaalde de liquiditeitenportefeuille, net als in 2018, een rendement van -0,7% tegenover een benchmarkrendement van -0,4%. Bij deze categorie spelen ook de kosten een belangrijke rol bij de bepaling van het rendement.

Liquiditeitenportefeuille

	Weging	Rendement Portefeuille	Rendement Benchmark	Relatief Rendement
Liquiditeiten	100,0%	-0,7%	-0,4%	-0,3%
Totaal	100,0%	-0,7%	-0,4%	-0,3%

Belegd eigen vermogen

De beleggingen in het belegd eigen vermogen rendeerden in 2019 met 6,5% (2018: -1,6%) tegenover een benchmark van 6,7%.

Belegd eigen vermogen	Weging	Rendement Portefeuille	Rendement Benchmark	Relatief Rendement
Staatsobligaties	19,3%	4,1%	4,4%	-0,3%
Bedrijfsobligaties	9,9%	6,0%	6,3%	-0,3%
Aandelen ontwikkelde landen	21,0%	29,3%	28,9%	0,4%
Liquiditeiten	49,9%	-0,7%	-0,4%	-0,3%
Totaal	100,0%	6,5%	6,7%	-0,2%

Het belegd eigen vermogen wordt relatief defensief belegd. Met name de grote allocatie naar liquiditeiten heeft er in 2019 toe geleid dat er een fors verschil is ontstaan tussen de rendementen van de beleggingen voor risico deelnemers en de beleggingen van het eigen vermogen, die veel minder hard in waarde stegen. Als gevolg hiervan is de dekkingsgraad van het fonds, die met name bepaald wordt door de relatieve omvang van het eigen vermogen, in 2019 verlaagd. In het nieuwe beleggingsbeleid zal het eigen vermogen meer in lijn belegd worden met de beleggingen voor risico deelnemers.

AO-portefeuille

De AO-portefeuille bestaat volledig uit vastrentende waarden en heeft als doel om de renteontwikkeling van de verplichtingen die het fonds heeft vanwege arbeidsongeschiktheid zo goed mogelijk te volgen. In 2019 bedroeg het rendement als gevolg van de rentedaling 6,5%. Dat was echter niet voldoende om de benchmark (die bepaald wordt door de verplichtingen van het fonds) bij te houden, want die steeg met 7,4%.

AO-portefeuille	Weging	Rendement Portefeuille	Rendement Benchmark	Relatief Rendement
Staatsobligaties	48,4%	6,3%	N.v.t.	N.v.t.
Bedrijfsobligaties	21,6%	6,3%	N.v.t.	N.v.t.
Hypotheke	23,3%	8,6%	N.v.t.	N.v.t.
Liquiditeiten	6,7%	-0,8%	N.v.t.	N.v.t.
Totaal	100,0%	6,5%	7,4%	-0,9%

In de AO-portefeuille zijn geen benchmarks per categorie van toepassing omdat de ontwikkeling van de verplichtingen op AO-gebied de benchmark voor het geheel vormt. De rente is daarbij de bepalende factor. Per kwartaal wordt de portefeuille aangepast aan de ontwikkeling van de AO-verplichtingen. Mede vanwege de grote instroom van nieuwe gevallen bleek de portefeuille in 2019 structureel 'achter te lopen' bij de verplichtingen. Met name halverwege 2019, toen de rente sterk daalde, werd dit effect duidelijk. Om die problematiek te ondervangen is besloten om met ingang van 2020 in de verplichtingen een voorschot te nemen op de verwachte toename van de verplichtingen gedurende het kwartaal. De verwachting is dat de ontwikkeling van de portefeuille hiermee dichterbij de benchmark zal komen te liggen.

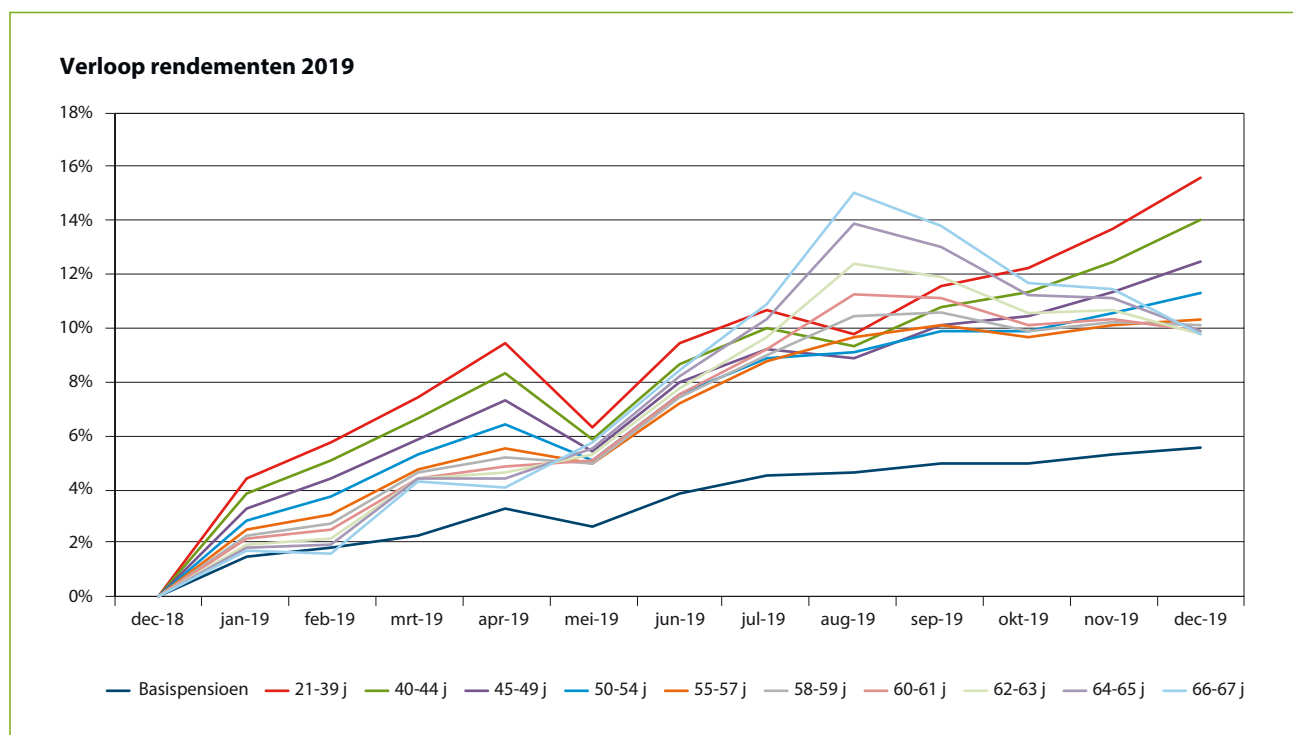
Algemeen beeld

De in 2019 behaalde beleggingsrendementen liggen in vrijwel alle beleggingscategorieën vele malen hoger dan de langetermijnaannames die in de ALM-studie van Flexsecurity gebruikt zijn en hoger dan de verwachtingen die aan het begin van 2019 waren vastgelegd in het beleggingsplan. In 2018 was echter het tegenovergestelde beeld te zien. De gerealiseerde rendementen geven geen aanleiding om de aannames voor de lange termijn te herzien. Wel is op basis van de evaluatie van het beleggingsbeleid in 2019 besloten tot een aantal aanpassingen, die in het nieuwe strategische beleid vanaf 2020 zijn doorgevoerd.

Rendementen per leeftijdsgroep

Op basis van de rendementen die in de deelportefeuilles zijn behaald en de beleggingsmix die per regeling en leeftijdsgroep wordt gehanteerd, worden de rendementen per leeftijdsgroep vastgesteld. In 2019 was voor alle groepen sprake van een zeer positief resultaat.

In onderstaande grafiek is het verloop van de rendementen in 2019 per leeftijdsgroep weergegeven.

Uit de grafiek kan worden afgeleid dat de rendementen een grillig verloop kenden. Het jaar begon met een forse stijging van de aandelenkoersen, waarvan met name de jonge leeftijdsgroepen profiteerden. Vanaf mei zakten de aandelenkoersen wat in, waarna een sterke daling van de Europese rente inzette, hetgeen in augustus leidde tot een laagterecord in de rente. De oudere leeftijdsgroepen met een hoog percentage renteafdekking zagen in die maanden de rendementen fors stijgen. Na augustus wonnen de beurzen weer aan vertrouwen en klom de rente langzaam uit het dal. Daardoor daalden de rendementen van de oudere leeftijdsgroepen en herstelden de rendementen van de jongeren weer. Uiteindelijk eindigden alle leeftijdsgroepen van 55 jaar en ouder op een vrijwel vergelijkbaar jaarrendement van rond de 10%. Het basispensioen kent met een risicomijdend beleggingsbeleid gericht op kapitaalbehoud een stabiel verloop met een fors lager eindresultaat.

Onderstaande tabel geeft de rendementen van 2019 en de gemiddelde jaarrendementen voor de perioden 2017-2019 en 2015-2019 weer.

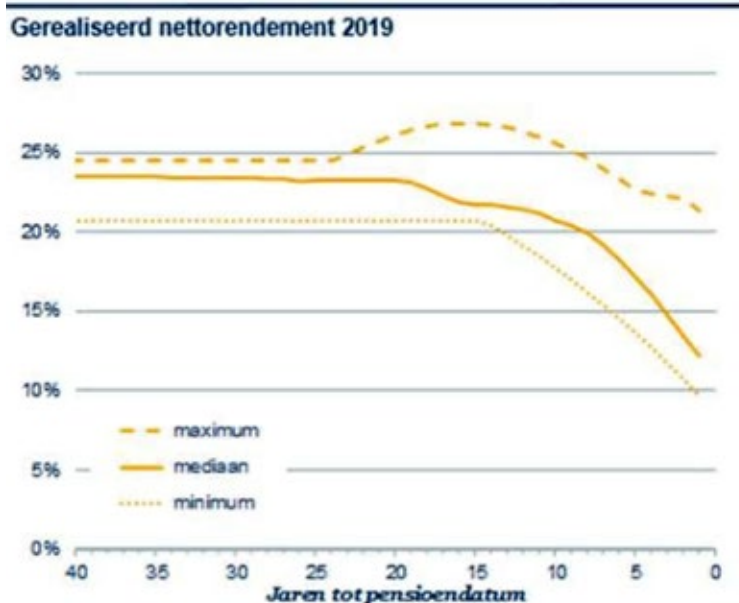
	2019	2017-2019	2015-2019
Basispensioen	5,54%	2,44%	2,29%
21-39	15,60%	7,71%	7,00%
40-44	14,04%	6,87%	6,37%
45-49	12,48%	6,04%	5,74%
50-54	11,31%	5,36%	5,35%
55-57	10,32%	4,74%	4,90%
58-59	10,09%	4,53%	4,62%
60-61	9,86%	4,31%	4,37%
62-63	9,80%	4,15%	4,11%
64-65	9,91%	4,05%	3,88%
66-67	9,82%	3,88%	3,61%

Uit de vergelijking wordt duidelijk dat de beleggingsresultaten in 2019 uitzonderlijk te noemen waren. De gemiddelde jaarrendementen over de afgelopen drie en vijf jaren lagen een stuk lager dan de rendementen in 2019. Verder wordt duidelijk dat over alle perioden het nemen van risico blijkt te hebben geloond; de jongste leeftijdsgroepen hebben de hoogste rendementen gerealiseerd. Hierbij moet wel aangetekend worden dat er sprake is van een momentopname. In maart 2020 daalden de rendementen en participatiewaarden van de jongere leeftijdsgroepen weer fors, terwijl die van de oudste groepen juist weer stegen.

Benchmarking van beleggingsresultaten

Los van de vergelijking met de benchmarks die Flexsecurity zelf per beleggingscategorie hanteert, is het ook interessant om de resultaten te vergelijken met die van andere pensioenuitvoerders. Zoals eerder aangegeven is een vergelijking met totaalrendementen van andere pensioenfondsen daarvoor weinig relevant, gezien de afwijkende opzet van het pensioenfonds.

Adviesbureau Lane Clark & Peacock publiceert jaarlijks een onderzoek naar kosten, rendement en risico in collectieve DC-producten. Hoewel de hierin gemaakte vergelijking zich toespitst op commerciële aanbieders van beschikbare premieregelingen, biedt het onderzoek interessant vergelijkingsmateriaal voor Flexsecurity. Aan de hand van de resultaten van de verschillende lifecycles die door pensioenuitvoerders worden aangeboden, geeft het onderzoek een inzicht in de beleggingsresultaten die in 2019 voor verschillende leeftijdsgroepen zijn gerealiseerd.

(Bron: Lane Clark & Peacock, rapport Lifecycle pensioen 2020)

Als we de realisatie van Flexsecurity in 2019 vergelijken met deze cijfers, dan is de conclusie dat de resultaten ver achterblijven bij die van de commerciële aanbieders. In de jongste leeftijdsgroepen is het verschil met de mediaan ongeveer 8%-punt. Naarmate het aantal jaren tot de pensioendatum daalt, wordt het verschil tussen de mediaan en Flexsecurity kleiner. In 2018 lag de performance van Flexsecurity in lijn met die van de marktpartijen.

Eerdere analyses van de verschillen tussen de lifecycle van Flexsecurity en andere aanbieders hebben uitgewezen dat het verschil in rendement te herleiden is tot drie factoren:

- De weging naar de rendementsportefeuille voor jongere deelnemers is bij Flexsecurity kleiner, om de waardeontwikkeling niet al te volatiel te maken met het oog op afkopen van kleine pensioenen.
- Binnen de rendementsportefeuille heeft Flexsecurity minder beleggingen in aandelen en meer in andere categorieën opgenomen, zoals vastrentend en niet-genoteerd onroerend goed. Dat maakt de resultaten stabiel, maar zorgt er tevens voor dat in jaren met hoge aandelenrendementen de portefeuille van Flexsecurity achterblijft.
- Flexsecurity dekt – in tegenstelling tot commerciële partijen – het valutarisico op de US dollar af. In 2019 leidde deze afdekking tot een negatief resultaat en aanzienlijke kosten vanwege het renteverval tussen de Eurozone en de VS.

Mede op grond van deze bevindingen is in het nieuwe strategische beleggingsbeleid een aantal aanpassingen doorgevoerd (zie volgende paragraaf) waardoor het verschil tussen Flexsecurity en de commerciële partijen verkleind wordt.

Vooruitblik 2020 en gevolgen Coronacrisis

Zoals elders in dit bestuursverslag is aangegeven, is op basis van de in 2018 verrichte ALM-studie in het begin van 2020 een nieuw strategisch beleggingsbeleid geïmplementeerd. In dit beleid is het aparte beleggingsbeleid voor het Basispensioen beëindigd en wordt voor alle deelnemers belegd conform de systematiek van de leeftijdsgroepen. Voor de jongere leeftijdsgroepen wordt een iets hoger risico in zakelijke waarden genomen. De afdekking van het valutarisico is beëindigd en de liquiditeitenportefeuille is als gevolg van de aanpassingen komen te vervallen. Het beleggingsbeleid voor het belegd eigen vermogen is meer in lijn gebracht met de risicokenmerken van de beleggingen voor risico deelnemers. Met deze aanpassingen voert Flexsecurity een beleggingsbeleid uit dat gericht is op de lange termijn en het behoud van de pensioenbestemming van de belegde gelden voor de deelnemers van beide pensioenregelingen.

Op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen is de tendens dat pensioenfondsen geacht worden om meer te communiceren over dit onderwerp met de deelnemers en dat in kaart wordt gebracht wat bestaande en opkomende maatschappelijke risico's zijn. Dit zal ertoe leiden dat MVB-risico's (bijvoorbeeld het effect van klimaatverandering) in toekomstige ALM-studies en risico-inschattingen nadrukkelijker meegenomen zullen worden. Flexsecurity vervolgt in 2020 de weg die in 2019 ingeslagen is met het in kaart brengen van MVB-risico's en de verbetering van de communicatie over MVB naar zijn deelnemers. Verder richt het fonds zich in 2020 op beleidsvorming en vastlegging van de rol als actief aandeelhouder en de betrokkenheid met de vermogensbeheerders in lijn met de herziende Shareholder Rights Directive-richtlijn (SRD II).

De Coronacrisis heeft weinig directe gevolgen gehad voor de deelnemers van Flexsecurity. De daling van de aandelenkoersen in maart / april 2020 leidde tot een forse vermindering van de participatiewaarden van de jongere leeftijdsgroepen, maar herstel trad al snel daarna in. De oudere leeftijdsgroepen die beperkt beleggen in zakelijke waarden werden nauwelijks geraakt door de dalende aandelenkoersen, maar werden als gevolg van de afdekking van het renterisico wel beschermd tegen de gelijktijdig dalende rente. Als gevolg daarvan konden de deelnemers die in maart / april een pensioen aankochten, een vrijwel zelfde pensioenuitkering aankopen als in de maanden daarvoor.

De dekkingsgraad van Flexsecurity is niet geraakt door de ontwikkelingen van de Coronacrisis. De geringe omvang van de beleggingen voor risico fonds en het risicomijdende beleggingsbeleid dat hierin wordt toegepast hebben als resultaat dat de dekkingsgraad stabiel is gebleven. Welke gevolgen de Coronacrisis en de daaruit voortvloeiende verwachte economische neergang op de langere termijn zullen hebben voor de deelnemers en het fonds, is nog ongewis.

Uitvoeringskosten

Kostenbewustzijn is één van de belangrijkste onderdelen van de strategie van Flexsecurity. Het fonds voert een pensioenregeling uit voor deelnemers die meestal een beperkte premie-inleg hebben. De kosten die gemaakt worden voor de uitvoering van de pensioenregeling worden onttrokken aan deze premies en aan het belegde vermogen. Daardoor bestaat er een direct verband tussen het kostenniveau en het uiteindelijke pensioenresultaat. Dat wil echter niet zeggen dat het bestuur altijd streeft naar een minimalisering van de kosten. Het bestuur probeert altijd een afweging te maken tussen de kosten en de kwaliteit van de uitvoering. Als het bestuur een hoger kostenniveau acceptabel vindt om te komen tot betere dienstverlening, betere informatievoorziening of hogere beleggingsrendementen, dan kan er bewust gekozen worden voor de hogere kosten die daarmee gemoeid zijn. Het bestuur toetst vervolgens kritisch en doorlopend of de veronderstelde meerwaarde vervolgens ook gerealiseerd wordt. Is dat niet het geval, dan worden de keuzes bijgesteld. Het bestuur ziet het als haar taak om een strakke kostenbeheersing na te streven en bij iedere beleidsbeslissing de kosten nadrukkelijk mee te wegen.

Sinds een aantal jaren worden de uitvoeringskosten van pensioenfondsen op een uniforme manier in jaarverslagen gepresenteerd. Dat maakt een vergelijking van het kostenniveau met andere fondsen mogelijk. In die vergelijkingen komt Flexsecurity stevast als één van de pensioenfondsen met de laagste kosten voor pensioenbeheer per deelnemer uit de bus. Dat is een heuglijk feit, maar tegelijkertijd zit de zorg van het bestuur in de relatieve hoogte van diezelfde kosten. Als de kosten voor pensioenbeheer worden uitgedrukt in de procentuele hoogte van deze kosten ten opzichte van de betaalde premies is het beeld namelijk een stuk minder positief. Door de over het algemeen lage pensioenpremies en de grote aantallen (gewezen) deelnemers is er bij Flexsecurity procentueel gezien sprake van een fors kostenniveau dat hoger ligt dan bij het gemiddelde pensioenfonds. Deze constatering geldt vooral voor het Basispensioen. Het bestuur probeert om dit kostenpercentage kritisch te bewaken en streeft ernaar om de uitvoeringskosten – voor zover mogelijk – in de hand te houden door efficiënte werkprocessen en het vermijden van onnodige werkzaamheden. In de volgende paragrafen wordt aangegeven hoe de uitvoeringskosten van Flexsecurity zich in 2019 in absolute en relatieve zin hebben ontwikkeld. Alle kosten in dit hoofdstuk worden vermeld in duizenden euro's, tenzij anders aangegeven.

Kosten voor pensioenbeheer

De kosten voor pensioenbeheer bestaan hoofdzakelijk uit de kosten die het fonds maakt voor administratie en communicatie. In de berekening van de kostendekkende premie is (bovenop de kosten voor de premie-inleg in de pensioenkapitalen van de deelnemers) een procentuele opslag opgenomen voor de kosten van pensioenbeheer. Deze kosten worden daarmee gefinancierd vanuit de door de werkgever en deelnemers verschuldigde pensioenpremies. De kosten voor pensioenbeheer bepalen daarmee dus voor een deel de hoogte van de geheven premies.

De kosten van het pensioenbeheer bedroegen in 2019 € 3.309 (2018: € 3.162). Het grootste deel van deze kosten wordt bepaald door de kosten die uitvoeringsorganisatie AZL in rekening brengt voor alle administratieve en communicatieprocessen. Daarnaast zijn hierin opgenomen de kosten die ten behoeve van Flexsecurity gemaakt zijn op het pensioenbureau van Randstad Groep Nederland, de kostenvergoedingen voor de bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan plus alle 'verplichte' kosten zoals de wettelijk verplichte bijdragen voor De Nederlandsche Bank, de AFM en het Pensioenregister, de inhuur van de accountant en de certificerende actuaris. Onderstaande tabel geeft een inzicht in de samenstelling en ontwikkeling van de kosten voor pensioenbeheer.

Kosten pensioenbeheer (in € 1.000)

	2019	2018
Kosten administratieve uitvoering en communicatie	2.783	2.623
Bestuurskosten	91	73
Kosten toezichthouders (AFM / DNB)	56	53
Kosten accountant en actuaris	126	183
Overige kosten (o.m. Pensioenregister en visitatiecie.)	253	230
Totaal	3.309	3.162

Er is sprake van een kostenstijging van 4,6% ten opzichte van 2018. Met uitzondering van de kosten voor accountant en actuaris is sprake van een stijging op alle onderdelen. De stijging van de kosten van de pensioenadministratie is met name te herleiden tot de introductie van de automatische waardeoverdracht. In 2019 werden door uitvoeringsorganisatie AZL zowel het volledige jaar tussentijdse afkopen van kleine pensioenen als automatische waardeoverdrachten van kleine pensioenen uitgevoerd. Dat zorgde voor een – tevoren ingecalculerde – kostenstijging. De bestuurskosten zijn gestegen vanwege een wisseling in het bestuur, waarbij een bestuurslid in dienst van de werkgever vervangen werd door een extern bestuurslid namens de werkgever. In de bestuurskosten zijn ook de vergoedingen voor de leden van het verantwoordingsorgaan opgenomen. De kosten voor accountant en actuaris zijn ten opzichte van 2018 gedaald doordat er in 2018 eenmalig hoge kosten waren gemaakt in verband met de risicoverzekering voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid die sinds 2018 in eigen beheer wordt uitgevoerd.

Een specifiek aspect van de pensioenbeheerkosten betreft de kosten van het externe toezicht. Als financiële instelling staat Flexsecurity onder toezicht van twee externe partijen, te weten De Nederlandsche Bank en de Autoriteit Financiële Markten. Aan beide toezichthouders is Flexsecurity een jaarlijkse toezichtbijdrage verschuldigd, die door de betreffende toezichthouder op basis van de geldende wet- en regelgeving wordt bepaald. Deze bijdragen hebben zich de afgelopen vijf jaren bij Flexsecurity als volgt ontwikkeld:

Kosten extern toezicht

In €	2019	2018	2017	2016	2015
DNB	€ 22.945	€ 19.786	€ 18.846	€ 18.582	€ 16.080
AFM	€ 32.886	€ 32.945	€ 31.932	€ 28.412	€ 27.291

De stijging van de toezichtskosten van DNB bedroeg 16% ten opzichte van het jaar ervoor, de kosten van de AFM bleven stabiel. De weergegeven kosten hebben uitsluitend betrekking op de directe toezichtskosten. Naast deze directe kosten worden er ook indirecte toezichtskosten gemaakt, bijvoorbeeld de kosten die gemaakt moeten worden om aan rapportageverplichtingen te kunnen voldoen of voorgeschreven onderzoeken uit te voeren. Deze kosten worden verantwoord onder de algemene bestuurskosten.

De inhuur van externe adviseurs (verantwoord onder de 'overige kosten') had in 2019 betrekking op ondersteuning bij de ALM-analyse, het opstellen van een nieuw communicatiebeleid, de toetsing van het IT-beleid, het opstellen van de Eigen Risico Beoordeling en het uitvoeren van interne audits op de administratieve processen.

Flexsecurity had eind 2019 61.967 actieve deelnemers. Het fonds kent geen gepensioneerden. Dat betekent dat de kosten voor pensioenbeheer in 2019 € 53,40 per actieve deelnemer bedroegen (2018: € 47,32). Dat is een stijging van 12,8% , die vooral het gevolg is van de daling van het aantal actieve deelnemers.

Worden alle deelnemers, dus zowel actieve als gewezen deelnemers betrokken in de vergelijking (gemiddeld 249.445 personen), dan bedroegen de kosten van pensioenbeheer in 2019 gemiddeld € 13,27 per deelnemer (2018: € 10,62). Dat is een forse stijging, maar ook die stijging laat zich vooral verklaren uit de aanzienlijke afname van het aantal gewezen deelnemers als gevolg van automatische waardeoverdrachten en het laten vervallen van hele kleine pensioenen.

Zoals eerder aangegeven, zijn de pensioenbeheerkosten van Flexsecurity per deelnemer als relatief laag te beschouwen in vergelijking met andere pensioenfondsen. Ten opzichte van de geheven premie is het kostenbeslag echter aanzienlijk en vormt het een voortdurende bron van aandacht voor het bestuur. Als we de kosten voor pensioenbeheer uitdrukken als een percentage van de ontvangen premie (waaruit de pensioenbeheerkosten worden gefinancierd), dan bedraagt het percentage voor kosten pensioenbeheer 5,62% (2018: 5,45%). Dat is hoger dan de gebruikelijke percentages bij de meeste pensioenfondsen, die meestal rond de 3% liggen. De discrepantie met de lage kosten per deelnemer laat zich verklaren vanuit de relatief lage premies die per deelnemer worden ingelegd.

Helaas is de dalende trend van de pensioenbeheerkosten in 2019 niet voortgezet. Dat kan enerzijds worden toegeschreven aan de extra uitgaven die moesten worden gedaan om de samenloop van de laatste tussentijdse afkopen van kleine pensioenen en de eerste automatische waardeoverdrachten te organiseren. Anderzijds blijken de kosten voor compliance en governance steeds zwaarder te drukken op het fonds. In 2020 zullen de aanstelling van sleutelfunctiehouders en de uitvoering van de sleutelfuncties naar verwachting tot een structurele kostenstijging van meer dan € 100.000 leiden. Het bestuur streeft doorlopend naar verhoging van de efficiëntie in de werkprocessen en slaagt er over het algemeen redelijk in om deze kosten te beheersen. Tegelijkertijd is de constatering dat de kosten die benodigd zijn om te kunnen voldoen aan eisen voor instandhouding van een pensioenfonds, doorlopend stijgen. Deze ontwikkeling is één van de redenen om de houdbaarheid van de instandhouding van het pensioenfonds op de langere termijn in 2020 nader te onderzoeken.

Kosten van vermogensbeheer

De kosten van het vermogensbeheer worden verantwoord in de jaarrekening. De vermogensbeheerkosten die in de jaarrekening vermeld worden, zijn de zogenaamde 'out-of-pocket-kosten', ofwel de kosten die Flexsecurity feitelijk direct betaalt aan de partijen die betrokken zijn bij het vermogensbeheer, zoals de fiduciaire vermogensbeheerder, de beleggingsadministrateur en de custodian. Deze kosten worden verrekend in de participatiewaardes (ofwel de beleggingsrendementen) die het fonds maandelijks vaststelt.

Naast deze zichtbare kosten zijn er ook meer 'verborgen' kosten. Dit zijn de vermogensbeheerkosten die direct verrekend worden met de waarde van de beleggingen van de beleggingsfondsen waarin Flexsecurity participeert. Deze kosten zijn niet zichtbaar in de jaarrekening, maar vormen in feite wel de grootste post als het om kosten van het vermogensbeheer van het pensioenfonds gaat. Vermogensbeheerder KCM en Flexsecurity spannen zich voortdurend in om deze kosten zo objectief mogelijk 'boven water' te krijgen.

Het betreft met name de transactiekosten die voortkomen uit aan- en verkopen van beleggingen binnen beleggingsfondsen. Deze kosten worden zo nauwkeurig mogelijk ingeschat. Bij het maken van deze schattingen zijn de kosten per transactie en de 'omloopsnelheden' binnen de beleggingsfondsen als maatstaf gebruikt – onder de aanname dat de toe- en uittredingskosten van

een beleggingsfonds kostendekkend zijn voor de bijbehorende transacties binnen het beleggingsfonds. Als de beheerder van het beleggingsfonds wel een opgave van de transactiekosten van het fonds doet, is uiteraard deze opgave gehanteerd.

Als maatstaf voor de beheerkosten is de ongoing charges figure (OCF) van de beleggingsfondsen waarin belegd wordt, gebruikt. De OCF bevat de beheervergoeding plus de administratiekosten, accountantskosten, bewaarkosten en overige relevante kosten van het beleggingsfonds. Beleggingsfondsen publiceren de OCF in hun jaarverslagen. Aangezien het boekjaar van beleggingsfondsen per fonds verschilt en de jaarverslagen niet altijd tijdig voor de afronding van het jaarwerk van Flexsecurity beschikbaar zijn, is de meest recent gepubliceerde OCF van het betreffende beleggingsfonds gebruikt. Als een beleggingsfonds geen OCF, maar het minder omvattende kengetal van de TER (total expense ratio) rapporteert, dan is deze maatstaf gebruikt.

Voor de vermelde de performancegerelateerde kosten is de werkelijk gerekende prestatiebonus over het voorliggende kalenderjaar – voor zover van toepassing – gerapporteerd. Zogenaamde ‘performance fees’ worden door Flexsecurity zoveel mogelijk vermeden, aangezien deze niet stroken met het beloningsbeleid van het fonds.

De schatting van de vermogensbeheerkosten over 2019 is opgenomen in onderstaande tabel:

Geschatte kosten van vermogensbeheer (in € 1.000)

Beleggingscategorie	Beheer- kosten	Performance gerelateerde -kosten	Transactie- kosten	Totaal
Vastgoed	176	-	3	179
Aandelen	189	-	240	429
Vastrentende waarden	489	57	88	634
Overige beleggingen	42	-	4	46
Kosten overlaybeleggingen	8	-	11	19
Totale kosten toe te wijzen aan categorieën	904	57	346	1.307
Kosten vermogensbeheer pensioenfondsen en bestuursbureau	-	-	-	-
Kosten fiduciair beheer	956	-	-	956
Bewaarloon	72	-	-	72
Advieskosten vermogensbeheer	-	-	-	-
Overige kosten	182	-	-	182
Totaal overige vermogensbeheerkosten	1.210	-	-	1.210
Totale kosten vermogensbeheer	2.114	57	346	2.517
In basispunten van het gemiddeld belegde vermogen	46	1	8	55

De totale vermogensbeheerkosten (inclusief transactiekosten) van Flexsecurity in 2019 worden geschat op 55 basispunten (0,55%) van

het gemiddelde belegde vermogen. Dit vertegenwoordigt een bedrag van € 2,5 miljoen. In deze kosten zijn de kortingen die KCM van de individuele vermogensbeheerders ontvangt en doorgeeft aan Flexsecurity, meegenomen.

De vermogensbeheerkosten zijn afhankelijk van de beleidskeuzes van Flexsecurity en gerelateerd aan onder meer het risicoprofiel van Flexsecurity en de hieruit voortvloeiende beleggingsmix. Ten opzichte van 2018 zijn de relatieve vermogensbeheerkosten licht gestegen (2018: 52 basispunten). De stijging ten opzichte van 2018 is volledig te herleiden tot hogere transactiekosten en hogere performancegerelateerde kosten, die bij elkaar stegen van 5 naar 9 basispunten. De beheerkosten zijn juist met 1 basispunt gedaald ten opzichte van 2018.

Met ingang van 1 juli 2019 is de vergoeding voor de diensten van de fiduciaire vermogensbeheerder neerwaarts aangepast, mede in verband met de groei van het belegde vermogen. Aan de andere kant heeft de opnemings van direct lending als relatief dure beleggingscategorie met hogere beheervergoedingen en een performancegerelateerde beloning in 2019 geleid tot een stijging van de beheerkosten.

In de vermelde 'overige kosten' zijn de kosten opgenomen die gemaakt worden voor het voeren van de beleggingsadministratie en voor de administratiewerkzaamheden die door Asset Care gedaan worden. Ook deze kosten worden bewust gemaakt: Flexsecurity hecht er belang aan dat een andere partij dan de fiduciaire vermogensbeheerder of de administratieve uitvoerder – onafhankelijk – de beleggingsadministratie voert, zodat er doorlopend countervailing power is op dit cruciale deel van het pensioenbeheer van het fonds. Asset Care stelt zelfstandig de unit- en participatiewaarden vast en controleert de werkzaamheden die de fiduciaire vermogensbeheerder en de administratieve uitvoerder verrichten. Ook controleert Asset Care de performancerapportages van de fiduciaire vermogensbeheerder.

Voor het 'bewaarloon' geldt een soortgelijke afweging. De bewaring van de beleggingen van Flexsecurity is sinds enkele jaren ondergebracht bij CACEIS (voorheen: Kas-Bank). Het bestuur heeft er bewust voor gekozen om de bewaring van de effecten onder te brengen bij een andere partij dan de vermogensbeheerder. Het bestuur acht de daarmee gemoeide kosten verantwoord met het oog op het hanteren van een adequate functiescheiding en het mitigeren van risico's.

Benchmarking van uitvoeringskosten

Ten behoeve van benchmarking van de uitvoeringskosten versus resultaten participeert Flexsecurity in de zogeheten IBI Benchmark van het Institutioneel Benchmarking Instituut (IBI). In deze benchmark worden door Nederlandse pensioenfondsen de aan de toezichthouders gerapporteerde gegevens over de kosten van pensioenuitvoering en vermogensbeheer – op vrijwillige basis – met elkaar vergeleken. Aan de IBI Benchmark 2019 over het verslagjaar 2018 deden 24 pensioenfondsen mee, waaronder Flexsecurity. Vijf van deze fondsen hadden een belegd vermogen dat, net als dat van Flexsecurity, kleiner is dan € 1 miljard. Deze 'peer group' is relevant voor de vergelijking van de vermogensbeheerkosten. Voor de vergelijking van de pensioenbeheerkosten is gekeken naar een groep van eveneens vijf ondernemingspensioenfondsen met een aantal deelnemers hoger dan 10.000.

Het trekken van conclusies op basis van deze benchmark dient met voorbehoud te worden gedaan: per saldo worden namelijk de resultaten op het (geaggregeerde) niveau van de pensioenfondsen als geheel met elkaar vergeleken. Aangezien Flexsecurity een verschillend beleggingsbeleid hanteert voor de twee pensioenregelingen en bij het Pluspensioen uitgaat van een lifecycle-aanpak met leeftijdsgroepen en vier deelpartefeuilles, is de analyse op totaalniveau zoals IBI Benchmarking die levert, voor Flexsecurity niet altijd even relevant.

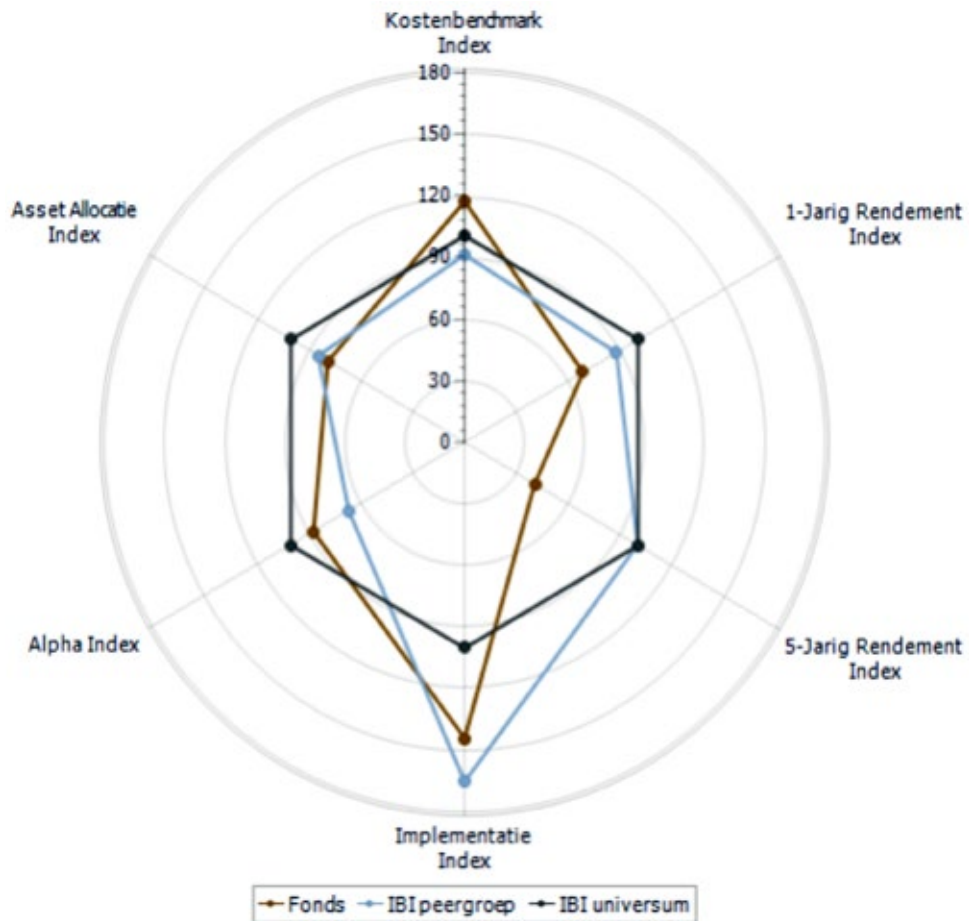
Vergelijking vermogensbeheerkosten

De IBI Benchmark laat zien over jaar 2018 (informatie over 2019 is nog niet beschikbaar) dat Flexsecurity in 2018 dat jaar een lager beleggingsrendement haalde dan de qua omvang vergelijkbare pensioenfondsen. Flexsecurity behaalde een totaalrendement van -2,2%, terwijl de vergelijkbare fondsen een rendement van -1,4% behaalden. Flexsecurity deed het in 2018 qua beleggingsresultaat met name slechter omdat het fonds het renterisico in veel mindere mate afdekt dan de andere fondsen. In 2018 was sprake van een daling van de rente, hetgeen tot positieve rendementen leidt bij afdekking van dit risico. Flexsecurity dekt weliswaar renterisico af, maar doet dat vooral voor oudere deelnemers die een relatief klein aandeel in het totale belegde vermogen vertegenwoordigen.

Ook op basis van een vijfjarige vergelijking blijken de rendementen van Flexsecurity ook lager te liggen die van de fondsen in de peergroep. Flexsecurity behaalde een gemiddeld rendement van 4,5% ten opzichte van 6,8% voor de peergroep. Ook voor dit verschil is de afdekking van renterisico de bepalende factor. De dalende rente van de afgelopen jaren heeft sterk bijgedragen aan de hogere rendementen van fondsen die het renterisico afdekken.

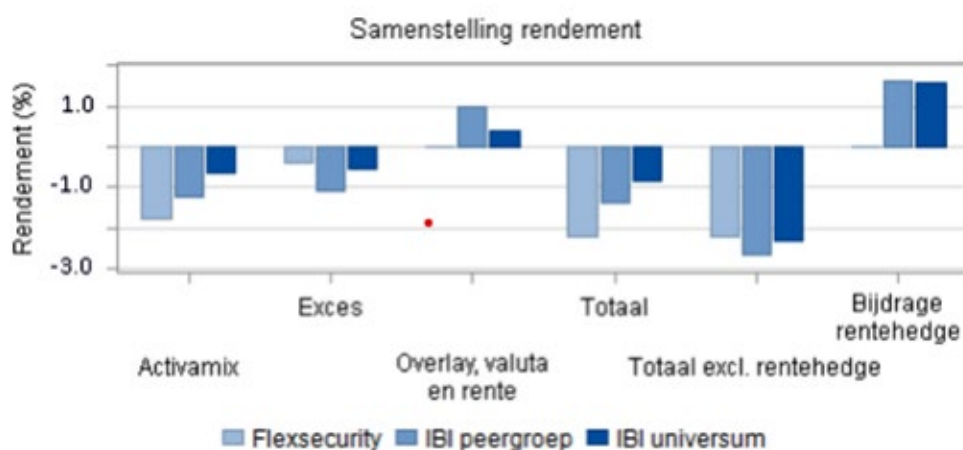
De IBI Benchmark meet de kosten die gemaakt zijn om de beleggingsrendementen te realiseren. Afgezien van transactiekosten bedroegen deze kosten voor Flexsecurity in 2018 0,47% (47 basispunten) van het gemiddeld belegde vermogen. Bij vergelijkbare pensioenfondsen bedroegen deze kosten volgens de IBI Benchmark 38 basispunten. Het voor Flexsecurity nadelige verschil wordt feitelijk in zijn geheel veroorzaakt door de 'overige beheerskosten'. Dit zijn de kosten die bewust door Flexsecurity gemaakt worden ten behoeve van het onafhankelijk van de vermogensbeheerder voeren van een beleggingsadministratie en uitvoeren van controlewerkzaamheden. De kosten die Flexsecurity per beleggingscategorie maakt, liggen op een vergelijkbaar niveau als die van de andere pensioenfondsen.

De IBI Benchmark vat de diverse aspecten van het vermogensbeheer samen in onderstaande grafiek, die een relatie tracht te leggen tussen het gevoerde beleggingsbeleid, de resultaten en de kosten ervan.

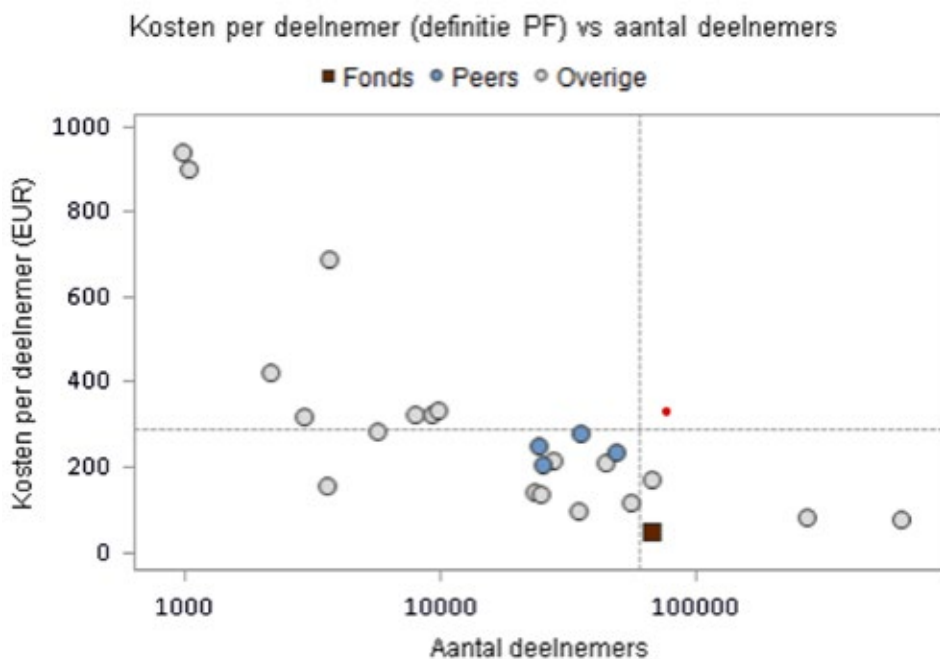
Uit de resultaten van Flexsecurity ('Fonds') wordt duidelijk dat ten opzichte van de IBI peergroep en het IBI-universum (bestaande uit alle fondsen die meedoen aan de IBI Benchmark) bij Flexsecurity sprake is van licht hogere vermogensbeheerkosten, en dat op zowel 1-jaars als 5-jaarsbasis sprake is van een lager rendement.

Zoals uit onderstaande tabel duidelijk wordt, is het lagere rendement in 2018 met name te herleiden tot het feit dat Flexsecurity op fondsniveau slechts zeer beperkt gebruik maakt van afdekking van renterisico. Dat was, met de rentedalingen van de afgelopen jaren, een belangrijke rendementsbron bij de traditionele pensioenfondsen waarmee in de IBI-benchmark vergeleken wordt.

Vergelijking pensioenbeheerkosten

Ten aanzien van de kosten van pensioenbeheer toont de IBI Benchmark, net als in eerdere jaren, aan dat de kosten bij Flexsecurity per deelnemer veel lager liggen dan die van andere pensioenfondsen. In 2018 bedroegen deze kosten bij Flexsecurity per actieve deelnemer € 47,- (afgerond) en € 11,- (eveneens afgerond) per deelnemer indien ook de gewezen deelnemers worden meegenomen in de berekening. Bij de andere fondsen zijn deze bedragen duidelijk veel hoger: € 202,- respectievelijk € 125,-. In onderstaande grafiek wordt de vergelijking met andere fondsen in de peergroep en het universum duidelijk gemaakt:

Flexsecurity is gezien zijn karakteristieken – heel veel deelnemers met relatief (zeer) kleine pensioenen in relatief eenvoudige pensioenregelingen – anders dan veel andere fondsen. Directe vergelijking met andere fondsen is derhalve – net als bij de vermogensbeheerkosten – altijd lastig. Het bestuur onderschrijft de wens om door middel van 'benchmarking' de prestaties ten aanzien van de uitvoeringskosten te kunnen vergelijken met andere pensioenfondsen. Anderzijds stelt het zich voortdurend de vraag of de beschikbare benchmarks voldoende specifiek zijn om een verantwoorde vergelijking mogelijk te maken.

Oordeel van het bestuur over ontwikkeling van de uitvoeringskosten

Een onderdeel van de visie van Flexsecurity is dat alle inspanningen kostenbewust worden uitgevoerd. Het bestuur is van mening dat er altijd een zorgvuldige afweging moet plaatsvinden van de kosten die gemaakt worden. Kostenbeheersing vormt een wezenlijk uitgangspunt van de strategie van het fonds.

Bij de kosten die betrekking hebben op het pensioenbeheer kiest Flexsecurity er bewust voor om op korte termijn (extra) kosten te maken waardoor op de langere termijn (veel) hogere kosten kunnen worden vermeden. Het investeren in efficiënte processen voor de uitvoering van automatische waardeoverdrachten en de digitalisering van de deelnemerscommunicatie zijn daar voorbeelden van. De kosten die gemaakt worden voor een optimalisering van de administratie en verdere innovatie in de werkprocessen zijn noodzakelijk om de pensioenbeheerkosten op de lange termijn beheersbaar te houden. In het licht van deze inspanningen vindt het bestuur de ontwikkeling van de kosten van pensioenbeheer verantwoord.

In 2019 is sprake geweest van een lichte stijging van de kosten van pensioenbeheer, die door het bestuur als acceptabel wordt gezien. De voorziene daling van het aantal (gewezen) deelnemers zal in de komende jaren naar verwachting een verlagend effect hebben op de totale administratiekosten, maar een verhogend effect op de kosten per (gewezen) deelnemer. Naast de kosten voor de administratieve uitvoering en communicatie blijkt het aandeel van de bestuurskosten in de totale pensioenbeheerkosten steeds verder te stijgen. Deze ontwikkeling lijkt onomkeerbaar en dwingt het fonds om kritisch te blijven kijken naar alle bestedingen op dit terrein.

Het bestuur laat zich niet leiden door het feit dat de kosten van Flexsecurity per deelnemer tot de laagste van alle pensioenfondsen in Nederland behoren. De ontwikkeling van de relatieve kosten ten opzichte van de premie zal ook de komende jaren een belangrijk aandachtspunt voor het bestuur vormen.

Ten aanzien van de kosten voor vermogensbeheer is het bestuur enigszins teleurgesteld in de ontwikkeling van het kostenpercentage ten opzichte van 2018. Het bestuur had ingezet op een beperkte daling van de kosten, maar uiteindelijk is er sprake van een stijging van 0,52% naar 0,55%. De gestegen omvang van het belegd vermogen en de verbeterde tariefvoorwaarden die met de fiduciaire vermogensbeheerder zijn overeengekomen, hadden moeten bijdragen aan een verlaging van de relatieve kosten. De redenen dat de kosten desondanks gestegen zijn, zijn te herleiden tot relatief hoge beheerkosten voor de categorie 'direct lending' en een stijging van de transactiekosten. Dit is een belangrijke constatering die door het bestuur meegenomen zal worden bij toekomstige besluiten omtrent het beheer van de beleggingsportefeuille.

Los van de richting waarin de kosten voor vermogensbeheer zich ontwikkelen, constateert het bestuur dat het niveau van de kosten hoog is en blijft ten opzichte van andere pensioenfondsen van vergelijkbare omvang. Het bestuur hecht eraan te benadrukken dat dit verschil mede wordt veroorzaakt door de kosten die gemaakt worden voor de complexe administratieve processen tussen de fiduciaire vermogensbeheerder en de administratieve uitvoerder. Bij een 'traditioneel' pensioenfonds zijn deze kosten niet aan de orde, wat vergelijkingen met dergelijke pensioenfondsen lastig maakt.

Het is voor Flexsecurity moeilijk om conform de bepalingen van de Code Pensioenfondsen inzichtelijk te maken wat de relatie tussen vermogensbeheerkosten en rendement op langere termijn is. Uit de IBI-benchmark wordt duidelijk dat de rendementen en kosten per beleggingscategorie vergelijkbaar zijn met die van andere pensioenfondsen. De wezenlijke verschillen worden veroorzaakt door de bij Flexsecurity lagere afdekking van renterisico en de hogere kosten voor de administratieve processen. Deze beide factoren zijn echter inherent aan het beleggingsbeleid van het fonds. Op grond van de vergelijking van rendementen en kosten per beleggingscategorie stemmen de prestaties van Flexsecurity overeen met die van vergelijkbare fondsen.

Risicobeheersing

Het beheersen van risico's is het doorlopend proberen om het onvoorspelbare voorspelbaar te maken. Om vervolgens te bepalen op welke wijze de gevolgen van onvoorspelbare ontwikkelingen het beste beheerst kunnen worden. Daarmee is risicobeheersing nooit een absolute wetenschap, ongeacht de hoeveelheid rekensommen en modellen die gebruikt worden om risico's beter inzichtelijk en meetbaar te maken. Het bestuur heeft als taak om, op basis van de beschikbare kennis en inzichten, de risicobeheersing zodanig vorm te geven dat de realisatie van de doelstellingen van het fonds zo min mogelijk bedreigd kan worden. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de wijze waarop Flexsecurity dat doet en welke vorderingen en ontwikkelingen zich in 2019 hebben voorgedaan.

In 2019 heeft Flexsecurity ook de eerste Eigen Risico Beoordeling (ERB) uitgevoerd. De ERB is een nieuwe verplichting op grond van de IORP II regels. Het bestuur heeft besloten om de ERB proactief aan te pakken en te gebruiken om een goed vertrekpunt te hebben voor een vernieuwde aanpak van de risicobeheersing in 2020. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de conclusies die het bestuur uit de ERB heeft getrokken.

Uitgangspunten van integraal risicomanagement

Het bestuur stelt voor alle activiteiten en werkzaamheden van het fonds beleid vast, waarbij de risicohouding van de belanghebbenden het vertrekpunt vormt. Het pensioenfonds stelt vast welke mate van onzekerheid als gewenst of acceptabel wordt beschouwd en welke risico's bewust worden opgezocht of aanvaard. Dat geldt voor risico's op beleggingsgebied, maar ook op andere terreinen. Risico's nemen kan zowel positieve als negatieve gevolgen hebben, voor het fonds en voor de deelnemers. Een belangrijke taak van het bestuur is om mogelijke risico's zo volledig mogelijk in beeld te brengen en vast te stellen welke risico's gewenst, acceptabel of niet acceptabel zijn. Vervolgens wordt vastgesteld welke maatregelen getroffen kunnen worden om risico's te beheersen en wat de verwachte effecten van deze maatregelen zijn. Het bestuur monitort de risico's doorlopend, stelt vast of de beheersingsmaatregelen effectief zijn en bepaalt welke aanpassingen in beleid en uitvoering noodzakelijk zijn om de risicobeheersing te optimaliseren.

Om doorlopend de risico's inzichtelijk te maken en zoveel als mogelijk te beheersen hanteert het pensioenfonds een systeem van integraal risicomanagement. Hiermee kan het bestuur op een efficiënte en effectieve wijze met onzekerheden en de hieraan verbonden risico's en kansen omgaan. Bij integraal risicomanagement wordt zowel aandacht besteed aan financiële risico's als aan niet-financiële risico's.

Het belangrijkste uitgangspunt voor het integraal risicomanagement wordt gevormd door de missie, visie en strategie van het pensioenfonds. Deze dienen als uitgangspunt bij het formuleren van de doelstellingen op het gebied van strategie, operatie, rapportage, compliance en vermogensbeheer. Risico's zijn voor Flexsecurity alleen relevant als zij een materiële invloed uitoefenen op het realiseren van de doelstellingen die het fonds bepaald heeft.

Bij het uitvoeren van de risicobeheersing is de risicobereidheid van groot belang. De risicobereidheid geeft aan in welke mate Flexsecurity bereid is op om geaggregeerd niveau risico's te accepteren bij het nastreven van de strategische doelstellingen. De risicobereidheid bepaalt daarmee de grenzen waarbinnen de strategie van het fonds uitgevoerd kan worden. De integrale risicomanagementaanpak richt zich op alle denkbare financiële en niet-financiële risico's die kunnen bijdragen aan de doelstellingen van het fonds, en daarmee die van de belanghebbenden, of die doelstellingen juist in gevaar kunnen brengen.

Gelet op de specifieke kenmerken van het pensioenfonds (beleggingen grotendeels voor risico van de deelnemers, geen verstrekking van pensioenuitkeringen) zijn de financiële risico's die het fonds als stichting zelf loopt, gering. Anders dan bij traditionele pensioenfondsden die moeten trachten om aanspraken en uitkeringen te waarborgen, speelt het risicobeheer in dat opzicht een beperkte rol. Flexsecurity kent dan ook relatief gezien kleine buffers om risico's op te vangen, omdat het fonds zelf een beperkt (beleggings)risico loopt. Vanuit een breder risicoperspectief acht het bestuur het echter van groot belang dat de risico's die op het bord van de deelnemer liggen, minstens zo zorgvuldig worden bewaakt als de risico's die het fonds loopt. Daarom wordt bij de bepaling

van het beleggingsbeleid zorgvuldig gekeken welke risico's (mede op basis van onderzoek onder deelnemers) als gewenst worden beschouwd, welke beleggingen daarbij passend zijn en wordt doorlopend getoetst of de doelstellingen behaald kunnen worden.

Financiële risicobereidheid

In financiële termen is de risicobereidheid als volgt geformuleerd:

- De uitvoeringskosten mogen niet meer dan 10% van het premievolume bedragen;
- De kosten voor de risicodekkingen voor arbeidsongeschiktheid en overlijden mogen niet meer dan 15% van het premievolume bedragen;
- De beleggingskosten moeten marktconform zijn;
- In het Basispensioen is het behoud van de ingelegde premies met een beperkt risico het uitgangspunt;
- In het Pluspensioen is de inkoop van een 'acceptabel' pensioen op pensioendatum tegen gepaste risico's het uitgangspunt.

Binnen het beleggingsbeleid vertaalt de risicohouding zich in een specifieke risicobereidheid per afgebakende groep deelnemers, die afhankelijk is van de kenmerken van de betreffende doelgroep.

Niet-financiële risicobereidheid

De risicobereidheid in niet-financiële termen is als volgt omschreven:

- Complexiteit in de administratieve uitvoering van de regeling wordt zoveel als mogelijk beperkt door administratieve processen uit te voeren op basis van 'straight through processing' (STP). Hierdoor zijn uitzonderingen op de gestandaardiseerde werkprocessen beperkt of niet mogelijk, waardoor de kans op fouten verkleind wordt;
- Het volledig mitigeren van operationele risico's in de uitvoering is (te) kostbaar en daarom accepteert het pensioenfonds een beperkt (rest)risico;
- Regelgeving is tot zekere hoogte beïnvloedbaar; Flexsecurity treedt indien nodig en mogelijk actief in overleg met de regelgever en de toezichthouders over verplichtingen die voor het fonds onuitvoerbaar zijn of waarvan de kosten onevenredig hoog zijn. Dit hangt samen met de veelal beperkte hoogte van de pensioenkapitalen, het streven naar beheersing van uitvoeringskosten en de doelstelling om de premie zoveel als mogelijk ten goede te laten komen aan de pensioenopbouw van de deelnemers;
- Flexsecurity streeft naar een herkenbaar en betrouwbaar imago. Fouten in de pensioenuitvoering horen daar niet bij.

Bij de niet-financiële risico's is het lastig om vast te stellen welke impact bepaalde risico's kunnen hebben. Risico's die betrekking hebben op het imago van het fonds of risico's die bepaald worden door ontwikkelingen in de omgeving (denk aan veranderende wet- en regelgeving) zijn moeilijk in cijfers uit te drukken, maar kunnen veelal grotere gevolgen hebben dan de direct meetbare gevolgen van financiële risico's. De vaststelling van de niet-financiële risicobereidheid vindt dan ook meestal plaats op basis van een subjectieve inschatting van de kans en impact van het risico.

Systematiek van risicoanalyse

De basis van de systematiek van risicoanalyse en -beheersing wordt gevormd door een gestructureerde weergave van de risico's die door het bestuur als relevant worden beschouwd voor Flexsecurity en zijn belanghebbenden. Deze risico's zijn zo concreet mogelijk omschreven.

Voor wat betreft de kansen op het manifesteren van de risico's hanteert Flexsecurity een indeling die gebaseerd is op de periode waarbinnen het risico zich redelijkerwijs zou kunnen voordoen. Die kansen worden op een vijfpuntschaal gerangschikt van 'zeer onwaarschijnlijk' tot 'zeer waarschijnlijk'.

Na de bepaling van de kans wordt de impact van het risico vastgesteld. Met deze inschatting wordt getracht de (financiële) consequenties van het risico tot uitdrukking te brengen, waarbij wederom een verdeling in vijf klassen wordt aangehouden. Deze

indeling varieert van 'minimaal' tot 'maximaal'. Een score van maximaal impliceert dat de impact van het risico zodanig kan zijn dat de activiteiten van het fonds niet kunnen worden voortgezet.

Het product van kans en impact bepaalt het uiteindelijke risicoprofiel. Daarvoor worden vier verschillende kwalificaties gehanteerd:

Risicoprofiel:		
1-3	acceptabel	Vercht normale bestuurlijke aandacht
4-5	toelaatbaar	Risico acceptabel, maar bewaking vereist
6-10	behoeft aandacht	Risico zorgwekkend, verdere beheersing vereist
>10	zorgelijk	Risico onacceptabel, directe beheersing nodig

Het doel van de risicoanalyse is om per risico de (mogelijke) beheersmaatregelen te benoemen, te bepalen hoe effectief deze zijn om het risico te beheersen, om uiteindelijk vast te stellen welke gevolgen het netto risico kan hebben voor het fonds. De risico's zijn verdeeld onder de bestuursleden op basis van hun expertisegebied. In een periodiek proces bespreken en toetsen de bestuursleden de geïdentificeerde risico's op basis van een analyse waarin de kansen op en de mogelijke impact van risico's worden geschat, mede gelet op de getroffen beheersingsmaatregelen.

Flexsecurity onderkent in totaal 29 relevante risico's. Hierbij is een verdeling van de risico's gemaakt naar drie hoofdcategorieën:

1. Financiële risico's voor risico deelnemer (11 stuks);
2. Financiële risico's voor risico fonds (6 stuks);
3. Niet-financiële risico's (12 stuks).

Bestuurlijk proces van risicobeheersing

Het proces van integraal risicomanagement is een doorlopend bestuurlijk proces. Vanwege de wisselende omstandigheden waarin het pensioenfonds zich bevindt, is het van belang dat de risico's periodiek worden beoordeeld en dat wordt vastgesteld of de beheersingsmaatregelen nog steeds effectief zijn. Ook is het relevant om mogelijke nieuwe risico's te signaleren en in te schatten. Daarnaast verdient de inzet van mogelijke nieuwe of alternatieve beheersmaatregelen doorlopende aandacht.

Om het integraal risicomanagement organisatorisch te kunnen borgen, heeft het bestuur een vaste werkwijze vastgesteld voor een periodieke bespreking van de risico's. Het bestuur heeft binnen het totaal van de 29 vastgelegde risico's de risico's benoemd die voor het fonds van het grootste belang zijn. Dit betreft de zeven risico's die in dit hoofdstuk nader beschreven worden. Deze zeven belangrijkste risico's worden vier maal per jaar door het bestuur besproken en gewaardeerd. Als er nieuwe inzichten zijn of als er mogelijke nieuwe beheersmaatregelen aan de orde zijn, dan worden de effecten hiervan meegenomen in het model en worden op grond hiervan mogelijke besluiten genomen en acties ingezet.

De overige 22 onderkende risico's worden in beginsel één maal per jaar besproken. Ieder bestuurslid is op basis van de binnen het bestuur afgesproken verdeling van aandachtsgebieden primair verantwoordelijk voor de daarbij behorende risico's. Het betreffende bestuurslid bereidt ten behoeve van de jaarlijkse bespreking in de bestuursvergadering deze risico's voor, waarna plenaire bespreking en eventuele besluitvorming plaatsvindt. Dergelijke sessies vinden vier maal per jaar plaats, waarmee jaarlijks de gehele cyclus doorlopen wordt.

Naast de periodieke monitoring van de risico's vindt bij besluitvorming een expliciete afweging van de relevante risico's plaats. Indien de besluitvorming onderwerpen betreft waarbij het verantwoordingsorgaan een adviserende of goedkeurende rol heeft, wordt de invloed van het voorgenomen besluit op de relevante risico's toegelicht bij de voorlegging aan het verantwoordingsorgaan.

De zeven belangrijkste risico's krijgen permanente aandacht

De 'top-7' van belangrijkste risico's voor Flexsecurity is vastgesteld op basis van de inschattingen van de netto-impact die de risico's kunnen hebben en mate waarin beheersingsmaatregelen effectief zijn. Voor een aanzienlijk deel betreft dit niet-financiële risico's die voor het bestuur moeilijk beheersbaar zijn en veelal als 'omgevingsrisico's' kunnen worden aangemerkt. Een deel van deze risico's wordt met de kwalificatie 'zorgelijk' bestempeld. Het bestuur tracht doorlopend om maatregelen te treffen om tot een betere beheersing te komen. Onderstaand wordt de stand van zaken voor de zeven belangrijkste risico's weergegeven op basis van de situatie eind 2019.

Risico 1: Vervallen verplichtstelling / beëindiging uitvoeringsovereenkomst

Dit is het risico dat continuïteit van Flexsecurity in gevaar komt door het wegvallen van nieuwe premies, waardoor het fonds in een 'afwikkelscenario' terecht zou komen. Dat kan meerdere oorzaken hebben, zoals de situatie dat de verplichtstelling voor bedrijfstakpensioenfondsen StiPP komt te vervallen met als gevolg dat ook het bestaansrecht van Flexsecurity in gevaar zou kunnen komen. Of de situatie dat de uitvoeringsovereenkomst met de werkgever niet voortgezet zou worden. Beide situaties zouden naar de mening van het bestuur tot een ernstige bedreiging voor de continuïteit van het pensioenfonds kunnen leiden.

Het bestuur constateert dat het risico van het eindigen van de verplichtstelling op de korte termijn om meerdere redenen niet als opportuun hoeft te worden beschouwd. Cao-partijen zijn druk doende met mogelijke aanpassingen in de pensioenregeling, zoals het verkorten van de wachttermijn en het verbeteren of volledig afschaffen van het Basispensioen. Ook in het kader van de besprekingen rond het Pensioenakkoord is duidelijk dat partijen alles in het werk zullen stellen dat nodig is om het instrument van de verplichtstelling in stand te houden. Er zijn geen signalen dat dit niet haalbaar zou zijn.

Binnen de invloedssfeer van Flexsecurity zelf is de constatering dat in 2019 weer enige zekerheid is verkregen over de nabije toekomst door het sluiten van een nieuwe uitvoeringsovereenkomst. De overeenkomst met de werkgever Randstad Groep Nederland is eind 2019 verlengd voor een termijn van twee jaar en loopt derhalve eind 2021 weer af. Deze termijn is door partijen bewust gekozen, met het oog op de vele mogelijke wijzigingen die op die termijn aan de orde kunnen zijn. Binnen die termijn zal het risico zich niet manifesteren, op een langere termijn is het risico nog altijd aan de orde.

De grootste bedreiging voor het voortbestaan van de uitvoeringsovereenkomst en daarmee indirect voor het voortbestaan van het fonds wordt gevormd door het stijgende premieniveau van het Pluspensioen. Hoewel de doelstelling van Flexsecurity nooit geweest is om een lagere premiestelling te hanteren dan het bedrijfstakpensioenfonds, is in het verleden gebleken dat de uitvoering van de verplichtgestelde pensioenregelingen door Flexsecurity tegen een lager kostenniveau kan worden gerealiseerd dan door StiPP. De kosten van de aanvullende dekking van het arbeidsongeschiktheidsrisico blijken sinds 2018 echter zodanig te ontwikkelen dat de totale premielast voor het Pluspensioen inmiddels gelijk is aan de doorsneepremie van StiPP.

Zoals op andere plaatsen in dit bestuursverslag kan worden gelezen, is de risicobeheersing ten aanzien van (de kosten van) het arbeidsongeschiktheidsrisico minimaal. Flexsecurity is afhankelijk van de welwillendheid van andere partijen om dit risico beter te beheersen. Mocht het fonds in een scenario terecht komen waarin de regeling ongewijzigd blijft en de kosten van arbeidsongeschiktheid verder blijven toenemen, dan zal het premieniveau van Flexsecurity dat van StiPP ontstijgen. Het is geen vreemde gedachte om de vraag te stellen hoe aantrekkelijk Flexsecurity nog is als pensioenuitvoerder wanneer dit scenario zich zou voltrekken. De stap naar een gesloten fonds zonder premie-instroom is in dat geval klein, met alle nadelige gevolgen voor de deelnemers van dien.

Tot en met 2021 zal dit risico niet aan de orde zijn. Gezien de ontwikkelingen binnen en buiten het fonds is er echter voldoende aanleiding om te veronderstellen dat op grond van de omschreven omstandigheden het risico van een mogelijke beëindiging van de uitvoeringsovereenkomst zeer goed denkbaar is, met een maximale impact voor het fonds. Daarom hanteert het bestuur ten aanzien van dit risico inmiddels de kwalificatie 'zorgelijk'.

Risico 2: Geen premie wel recht

Dit betreft het risico dat de aanmelding van deelnemers en betaling van verschuldigde premies niet of onvolledig plaatsvinden, waarna er in de (verre) toekomst mogelijk wel pensioenclaims worden ingediend bij het fonds. Deelnemers hebben op de grond van de Pensioenwet het recht om bij het pensioenfonds pensioenopbouw over het verleden te claimen indien zij onterecht in het verleden geen pensioen blijken te hebben opgebouwd.

Ondanks een verregaande mate van automatisering van de 'toetredingsregels' voor de pensioenregeling in de administratieve systemen van de werkgever, blijft dit risico voor Flexsecurity relevant. De regels rondom toetreding tot Basis- en Pluspensioen zijn vrij complex en houden ook rekening met elders opgebouwd arbeidsverleden en pensioendeelname. Daardoor is het onmogelijk om alle mogelijke situaties van recht op pensioendeelname door middel van automatisering te ondervangen. In de praktijk blijkt met name een te late toetreding tot het Pluspensioen de grootste uitdaging. In voorkomende gevallen waarin ten onrechte geen pensioen blijkt te zijn toegekend, is de werkgever verantwoordelijk om alsnog de verschuldigde premies af te dragen, inclusief een compensatie voor eventueel gemist rendement. Het bestuur ziet dit echter niet als een beheersingsmaatregel en streeft daarom naar een betere controle op de juiste aanmelding.

In 2019 zijn concrete stappen gezet om dit risico te verkleinen. In de administratie van de werkgever zijn verbeteringen aangebracht in de 'telsystematiek' waarmee de verplichting tot deelname aan de pensioenregeling wordt geadministreerd. Daarnaast zijn er door Flexsecurity zelf controles ingesteld waarmee mogelijke fouten in de aanmelding door de werkgever kunnen worden gesignaleerd. Beide verbeteringen zijn met ingang van 2020 in gebruik genomen en moeten hun toegevoegde waarde dus nog bewijzen.

Los van deze maatregelen is de verwachting dat op sectorniveau de verwachte verkorting van de wachttermijn en de mogelijke uniformering van de pensioenregelingen de kans op fouten in de toekomst aanzienlijk zullen verkleinen. Met eenvoudiger regelingen zal de kans op fouten afnemen.

Ondanks de positieve ontwikkelingen en vooruitzichten op dit dossier hanteert het bestuur vooralsnog de kwalificatie 'behoeft aandacht'. Dat zou in de loop van 2020 mogelijk aangepast kunnen worden naar 'toelaatbaar'.

Risico 3: IT-risico

Het IT-risico betreft het risico dat de informatievoorziening onvoldoende continuïteit heeft, evenals het risico dat de IT-processen onvoldoende integer of onvoldoende beveiligd zijn. Deze risico's worden meegenomen in de selectie, aansturing en beoordeling van externe uitvoerders. Ten aanzien van vitale taken worden met de externe uitvoerders afspraken gemaakt inzake beveiliging van gegevens, bedrijfszekerheid, back-up-procedures en uitwijkmogelijkheden.

Op het terrein van IT-risico is de afgelopen jaren de nodige actie ondernomen. In 2018 heeft het bestuur een eigen IT-beleid vastgesteld. In 2019 is met externe ondersteuning een inventarisatie bij de uitbestedingspartijen uitgevoerd in hoeverre hun IT-beleid en de uitvoering daarvan conformeren aan de uitgangspunten van het pensioenfonds. Aan de hand van zogenaamde fit- /gap- analyses is gezamenlijk met de uitbestedingspartijen vastgesteld welke lacunes er zijn tussen het door Flexsecurity vereiste niveau en de mogelijkheden van de uitbestedingspartij. Die lacunes blijken in de praktijk beperkt te zijn. Wel is de conclusie dat de vastlegging en de afspraken en de rapportages verbeterd kunnen worden.

Omdat de potentiële impact van IT-risico's alleen maar groter wordt, behoudt het IT-risico ondanks de genomen maatregelen en de betere beheersing nog altijd de kwalificatie 'behoeft aandacht'.

Risico 4: Verzekeringstechnisch risico

Dit is het risico dat de voorzieningen voor arbeidsongeschiktheid of nabestaandenpensioen op enig moment niet toereikend zijn, met als gevolg een financieel nadeel voor het fonds. Dit risico is met name van belang geworden sinds Flexsecurity sinds 2018 het risico van arbeidsongeschiktheid in eigen beheer heeft genomen. Het risico ziet zowel toe op de gehanteerde risicopremies als op de grondslagen die gehanteerd worden om de voorziening vast te stellen.

Zoals toegelicht in de voorgaande hoofdstukken is in 2018 en 2019 gebleken dat zowel de gehanteerde premies als de grondslagen voor arbeidsongeschiktheid niet toereikend zijn. Het fonds heeft diverse beheersmaatregelen getroffen, zoals een verhoging van de premie voor het arbeidsongeschiktheidsrisico en het nemen van maatregelen die zich richten op het realiseren van uitstroom uit arbeidsongeschiktheid door het stimuleren van herbeoordelingen. Deze maatregelen blijken onvoldoende effectief. Als gevolg hiervan is de premiestelling voor het arbeidsongeschiktheidsrisico verder verhoogd en zijn de grondslagen aangepast. De kansen op revalidatie zijn verlaagd en de sterftekansen zijn verhoogd, hetgeen het fonds € 3,3 miljoen heeft gekost.

Paradoxaal genoeg is als gevolg van deze maatregelen het directe verzekeringstechnische risico verlaagd, maar komt de uitvoering van de pensioenregeling als geheel hierdoor in gevaar. Zie daarvoor de toelichting bij het eerste risico in dit hoofdstuk.

Vanwege de sterk toegenomen instroom van arbeidsongeschikten vanaf medio 2019 en de onzekerheid over de toekomstige ontwikkeling van de revalidatiekansen en de financiële impact die dit kan hebben, heeft het bestuur de beoordeling van het verzekeringstechnisch risico naar 'zorgelijk' gebracht.

Risico 5: Uitvoeringskosten in relatie tot pensioenkapitaal

De uitvoeringskosten van Flexsecurity behoren (gerekend per deelnemer) al jaren tot de laagste van alle pensioenfondsen in Nederland. Tegelijkertijd moet worden geconstateerd dat de uitvoeringskosten van Flexsecurity relatief hoog zijn in verhouding tot het premievolume. Het risico is dat hierdoor onvoldoende draagvlak onder belanghebbenden kan ontstaan of dat hierop commentaar van toezichthouders of andere betrokkenen wordt geleverd, met als gevolg dat het bestaansrecht van Flexsecurity mogelijk in gevaar komt.

De uitvoeringskosten als percentage van de geheven premie zijn in 2019 licht gestegen ten opzichte van 2018 van 5,45% naar 5,62%. Voor de langere termijn verwacht het bestuur dat de automatische waardeoverdracht van kleine pensioenen er toe zal leiden dat kosten voor pensioenuitvoering zullen dalen, met name als ook de kleine pensioenen uit het verleden zijn overgedragen.

Daar staat tegenover dat de kosten voor besturing van het fonds en het voldoen aan nieuwe verplichtingen naar verwachting alleen maar zullen stijgen. De toevoeging van de sleutelfunctiehouders zal, in termen van procentueel kostenbeslag gesproken, de uitvoeringskosten vanaf 2020 met circa 0,20%-punt doen toenemen. Het risico bestaat dat de winst die aan de uitvoeringskant wordt geboekt met meer efficiëntie en innovatie, aan de besturingskant weer teniet wordt gedaan.

Het bestuur streeft naar een relatief kostenpercentage van minder dan 5%. Zolang dat niveau niet gerealiseerd is, behoudt dit risico de ongewijzigde kwalificatie van 'behoeft aandacht'. Het bestuur zal zich ook de komende jaren inspannen om de 'regeldruk' voor Flexsecurity zoveel als mogelijk te beperken en nieuwe verplichtingen zo efficiënt mogelijk vorm te geven, rekening houdend met de kenmerken van de deelnemerspopulatie en gebruik makend van alle beschikbare middelen en technieken. De kwalificatie van dit risico is 'behoeft aandacht'.

Risico 6: Veranderende wet- en regelgeving

Dit betreft het risico dat het fonds of de deelnemers financieel of ander nadeel ondervinden vanwege veranderende wet- en regelgeving dan wel uit het niet (kunnen) voldoen aan verplichtingen uit overeenkomsten. Het bestuur tracht dit risico te beheersen door vroegtijdige betrokken te zijn bij komst van nieuwe wetten en regels en het onderhouden van goede relaties met regelgevende, uitvoerende en toezichthoudende partijen binnen de pensioensector. Daarnaast wordt twee maal per jaar een controle uitgevoerd of het fonds 'compliant' is met alle van toepassing zijnde en komende regelgeving.

In 2019 zijn er nieuwe regels ingevoerd die relevantie hebben voor het fonds (automatische waardeoverdracht, IORP II), maar was er geen sprake van komende regelgeving waarop geanticipeerd moest worden of waarop invloed uitgeoefend kon worden. Wel is duidelijk dat er grote veranderingen op stapel staan, maar het is nog onduidelijk wanneer die veranderingen aan de orde zijn en welke gevolgen die voor het fonds gaan hebben. Naast de concretisering van het Pensioenakkoord zijn de mogelijke totstandkoming van een aangepaste pensioenregeling voor de uitzendsector en de instelling van een aparte pensioenregeling voor payrollwerknemers de belangrijkste ontwikkelingen. Het bestuur zal deze ontwikkelingen nauwgezet volgen en, waar mogelijk, trachten om de uiteindelijke vormgeving van regels te beïnvloeden in het belang van het fonds en de deelnemers.

Om Flexsecurity in de pensioenlobby nadrukkelijker op de kaart te kunnen zetten, heeft het bestuur eind 2019 om lid te worden van de Pensioenfederatie. Het bestuur verwacht dat door middel van dit lidmaatschap en participatie in commissies en werkgroepen, de belangen van pensioenfondsen als uitvoerders van beschikbare premieregelingen beter kunnen worden behartigd.

Het risico van veranderende wet- en regelgeving wordt door het bestuur onveranderd als 'toelaatbaar' beoordeeld.

Risico 7: Bestuursrisico

Dit is het risico dat door de samenstelling van of het rooster van aftreden van het bestuur de bestuurlijke continuïteit onvoldoende geborgd is. Flexsecurity heeft een klein bestuur, bestaande uit vier personen. Dat zorgt voor een slagvaardige en praktisch ingestelde aansturing van het fonds. Het nadeel is echter dat een vertrek van een bestuurslid op korte termijn ingrijpende gevolgen kan hebben voor de bestuurbaarheid van het fonds. Impliciet geldt hetzelfde overigens voor het verantwoordingsorgaan, dat ook uit vier leden bestaat.

Het vertrek van één van de bestuursleden halverwege 2019 was een test voor de beheersing van dit risico. Het bleek mogelijk om op relatief korte termijn een capabel bestuurslid te vinden dat naadloos kon worden ingezet op de ontstane vacature. Ook in het verantwoordingsorgaan bleek een vacature, zij het na enige tijd, adequaat te kunnen worden ingevuld.

De verplichting om de sleutelfuncties binnen de organisatie van het pensioenfonds te borgen heeft in 2019 tot de vraag geleid of de omvang van het bestuur om die reden zou moeten worden vergroot. Daarmee zou tegelijkertijd het bestuursrisico kunnen worden verkleind. Het bestuur heeft er uiteindelijk voor gekozen om de sleutelfuncties op een andere wijze in te vullen en de bestuurlijke bezetting te handhaven. Het bestuur hecht meer aan de slagvaardigheid van een klein bestuur en ziet, naast de hogere kosten van deze oplossing, als risico dat de vervangbaarheid van bestuursleden zal verminderen wanneer bestuursleden tevens als sleutelfunctiehouders optreden.

In het voorjaar van 2020 werd aan de hand van de Coronacrisis duidelijk dat vanwege de combinatie van een klein bestuur en aanvullende eisen ten aanzien van besluitvorming, het fonds mogelijk kwetsbaar kan zijn voor het tijdelijk uitvallen van bestuursleden. Om dit risico enigszins te ondervangen zal in 2020 een statutenwijziging worden doorgevoerd die het in crisissituaties mogelijk moet maken om ook met een gedecimeerd bestuur rechtsgeldige besluiten te kunnen nemen.

Het bestuur is zich bewust van het bestuursrisico, maar beschouwt het risico met de genomen maatregelen als 'toelaatbaar'.

Overige risico's

Voor de andere 22 onderkende risico's geldt dat er gedurende het verslagjaar geen grote wijzigingen zijn geweest. Deze risico's zijn samengevat in de onderstaande tabel. Voor 21 van de risico's geldt dat deze worden ingeschat met de kwalificaties 'toelaatbaar' of 'acceptabel'. Alleen het risico van de kostendekkendheid van de doorsneepremie komt met de kwalificatie 'behoeft aandacht' minder positief uit de bus. Onderstaand worden de risico's per hoofdcategorie kort besproken.

8	RISICO EVENWICHTIGE BELANGENAFWEGING	Niet-financiële risico's	onwaarschijnlijk	klein	toelaatbaar
9	INTEGRITEITSRISICO	Niet-financiële risico's	onwaarschijnlijk	klein	toelaatbaar
10	UITBESTEDINGSRISICO	Niet-financiële risico's	zeer onwaarschijnlijk	middelmatig	acceptabel
11	OPERATIONEEL RISICO	Niet-financiële risico's	onwaarschijnlijk	klein	toelaatbaar
12	COMMUNICATIERISICO	Niet-financiële risico's	mogelijk	minimaal	acceptabel
13	MANAGEMENT-INFORMATIERISICO	Niet-financiële risico's	mogelijk	minimaal	acceptabel
14	CRISISCOMMUNICATIERISICO	Niet-financiële risico's	mogelijk	minimaal	acceptabel
15	BELEGGINGSBELEIDRISICO	Financiële risico's deelnemers	mogelijk	minimaal	acceptabel
16	RENTERISICO (voor in te kopen uitkeringen)	Financiële risico's deelnemers	onwaarschijnlijk	klein	toelaatbaar
17	CURVERISICO	Financiële risico's deelnemers	mogelijk	minimaal	acceptabel
18	AANDELENPRIJSRISICO	Financiële risico's deelnemers	onwaarschijnlijk	klein	toelaatbaar
19	VALUTARISICO	Financiële risico's deelnemers	onwaarschijnlijk	klein	toelaatbaar
20	KREDIETRISICO	Financiële risico's deelnemers	onwaarschijnlijk	klein	toelaatbaar
21	LEVERAGERISICO	Financiële risico's deelnemers	zeer onwaarschijnlijk	minimaal	acceptabel
22	ONDERPANDRISICO	Financiële risico's deelnemers	zeer onwaarschijnlijk	klein	acceptabel
23	MARKTLIQUIDITEITSRISICO	Financiële risico's fonds	zeer onwaarschijnlijk	klein	acceptabel
24	INFLATIERISICO	Financiële risico's deelnemers	waarschijnlijk	minimaal	toelaatbaar
25	BEWAARNEMINGSRISICO	Financiële risico's fonds	zeer onwaarschijnlijk	klein	acceptabel
26	TEGENPARTIJRISICO	Financiële risico's fonds	zeer onwaarschijnlijk	middelmatig	acceptabel
27	DOORSNEEPREMIERISICO (KOSTENDEKKENDHEID PREMIE)	Financiële risico's fonds	waarschijnlijk	middelmatig	zorgelijk
28	INCASSORISICO	Financiële risico's fonds	zeer onwaarschijnlijk	minimaal	acceptabel
29	RISICO OP NIET-MELDEN ARBEIDSONGESCHIKTHEID	Financiële risico's deelnemers	zeer onwaarschijnlijk	klein	acceptabel

Niet-financiële risico's

In deze categorie vinden we met name bestuurlijke risico's en het communicatierisico. Het nieuwe strategische communicatiebeleid moet ertoe bijdragen dat de communicatie met de deelnemers in de toekomst verder verbeterd. Ook ten aanzien van het uitbestedingsrisico zijn in 2019 belangrijke stappen gezet, waarbij ook de inzet van de sleutelfuncties naar verwachting een

toegevoegde waarde kan gaan leveren. Het bestuur geeft aandacht aan de evenwichtige belangenafweging door een expliciete onderbouwing van de relevante afwegingen in bestuursdocumenten en besluiten van het bestuur. Door de inzet van een actieve compliance officer is gekozen voor een nadrukkelijker aandacht voor integriteitsrisico's. De ingezette maatregelen hebben niet direct geleid tot een bijstelling van de risico-inschattingen, maar geven aan dat het bestuur bewust is van de noodzaak om doorlopend te zoeken naar mogelijkheden om de niet-financiële risico's tegen aanvaardbare kosten beter te beheersen. Er hebben zich in 2019 geen incidenten of ontwikkelingen voorgedaan die aanleiding geven om te veronderstellen dat de getroffen maatregelen niet effectief zouden zijn. Ook ten tijde van de Coronacrisis in begin 2020 zijn er geen constatering gedaan dat risico's niet doelmatig beheerst zouden worden.

Financiële risico's voor deelnemers

Dit betreft voornamelijk de beleggingsrisico's die deelnemers lopen als gevolg van het door Flexsecurity gevoerde beleggingsbeleid. Binnen dit beleggingsbeleid worden verschillende groepen deelnemers onderscheiden, waarvoor per groep verschillende risico's worden gezocht of juist vermeden. De indeling van de groepen is afhankelijk van de pensioenregeling waarin men opbouwt (Basispensioen of Pluspensioen) en het aantal jaren dat men te gaan heeft tot de reglementaire pensioenleeftijd. Onderstaand worden de beheersmaatregelen benoemd die Flexsecurity heeft getroffen om de gewenste risico's te kunnen nemen en de ongewenste risico's te kunnen vermijden:

- De risico's binnen het beleggingsbeleid worden periodiek vastgesteld door het uitvoeren van een ALM-studie, waarin de pensioenresultaten van representatieve maatmensen als uitgangspunten worden genomen. In 2018 is de meest recente ALM-studie uitgevoerd;
- Het fonds stelt op basis van de uitkomsten van de ALM-studie een strategisch beleggingsbeleid voor de langere termijn (drie jaar) vast, waarin de risicohouding als uitgangspunt geldt. In 2019 is een nieuw strategisch beleggingsbeleid opgesteld dat in begin 2020 is geïmplementeerd;
- De beleggingsmandaten zijn vastgelegd in jaarlijks vast te stellen richtlijnen voor de fiduciaire vermogensbeheerder, met daarin opgenomen eisen ten aanzien van de kredietwaardigheid van tegenpartijen die in de verschillende beleggingsfondsen mogen worden opgenomen;
- De beleggingsportefeuilles voor het Basis- en het Pluspensioen zijn, gelet op de verschillende doelstellingen, separaat vastgesteld, inclusief de vastgestelde bandbreedtes die concentratierisico's tegengaan;
- Voor zowel het Basispensioen als de verschillende leeftijdsgroepen binnen het Pluspensioen zijn 'risicobudgetten' vastgesteld die aangeven welke mate van risico ten opzichte van de kapitaalwaarde maximaal mag worden genomen;
- Tevens zijn restricties opgenomen ten aanzien van de hoeveelheid renterisico die per categorie door het fonds verantwoord wordt geacht. Deze hoeveelheid renterisico wordt afgedekt met behulp van vastrentende waarden en rentederivaten;
- Maandelijks wordt de berekening van de waarden van de participaties in de beleggingsdepots en de performance van de vermogensbeheerder uitgevoerd door een onafhankelijke partij, zodat de kans op het berekenen en publiceren van de verkeerde participatiewaarden gemitigeerd is;
- Maandelijks rapporteert de vermogensbeheerder door middel van beleggingsrapportages het fonds op het gebied van de samenstelling van de beleggingsportefeuilles, de beleggingsrendementen en de risico's die er gemoeid zijn met het beleggen van het vermogen. Deze rapportages worden uitgebreid met het bestuur besproken.

De kwalificatie van de financiële risico's voor de deelnemers is in 2019 ongewijzigd gebleven, aangezien zich geen ingrijpende wijzigingen in het beleggingsbeleid hebben voorgedaan.

Met ingang van 2020 is het afwijkende beleggingsbeleid voor het Basispensioen beëindigd en zijn alle pensioenkapitalen ondergebracht in de tien leeftijdsgroepen. In maart en april van 2020 vormde de Coronacrisis een goede test voor de effectiviteit van de risicobeheersing van de beleggingsportefeuille. De participatiewaarden van de leeftijdsgroepen vertoonden het verwachte

gedrag en de verliezen bleven binnen de maximale grenzen die per leeftijdsgroep zijn gesteld. Daarmee werd de effectiviteit van de beheersing van de financiële risico's voor de deelnemers aangetoond.

Financiële risico's voor het fonds

Met de noodzaak om het risico van de voorziening voor premievrijstelling voor arbeidsongeschikten in eigen beheer te nemen, heeft Flexsecurity in 2018 een extra financieel risico toegevoegd voor het fonds. Om dit risico te beheersen zijn er de laatste jaren verschillende beheersingsmaatregelen getroffen:

- De premiestelling voor de financiering van het arbeidsongeschiktheidsrisico is verhoogd;
- De beleggingen ten behoeve van deze voorziening zijn ondergebracht in een separaat beleggingsdepot, waarvan de hoogte van het vermogen in beginsel gelijk is aan de hoogte van de verplichtingen;
- Binnen dit beleggingsdepot wordt uitsluitend belegd in vastrentende waarden van hoge kwaliteit, waarmee de rentegevoeligheid van de verplichtingen volledig wordt nagebootst. Als gevolg hiervan wordt getracht het rente-, curve- en kredietrisico te minimaliseren;
- In- en uitstroom van arbeidsongeschikten wordt op maandbasis nauwkeurig gevolgd;
- Per kwartaal wordt vastgesteld hoe de verplichtingen zich hebben ontwikkeld en of aanpassing van de beleggingen noodzakelijk is;
- Voor de vaststelling van de voorziening worden prudente grondslagen gehanteerd die periodiek getoetst worden;
- Het fonds voert een actief beleid ten aanzien van herbeoordeling om uitstroom te stimuleren.

Zoals eerder uiteengezet in dit hoofdstuk blijken de genomen maatregelen in 2019 onvoldoende te zijn geweest om het risico adequaat te beheersen. Daarmee heeft de ontwikkeling van dit risico ingrijpende gevolgen voor de kostendekkendheid van de geheven premie.

Het tweede grote financiële risico voor het fonds wordt veroorzaakt door de leeftijdsontwikkeling in het Pluspensioen. Sinds 2017 is sprake van een geleidelijke maar structurele stijging van de gemiddelde leeftijd van de deelnemers van het Pluspensioen. Doordat deelnemers in het Pluspensioen een leeftijdsafhankelijke inleg ontvangen maar de geheven premie op doorsneebasis wordt vastgesteld, leidt veroudering van de deelnemerspopulatie tot het risico dat de geheven premie ontoereikend kan blijken. Gezien de hoge mutatiegraad binnen Flexsecurity kan deze ontwikkeling onvoorspelbaar en sneller dan verwacht verlopen.

De ontwikkeling van de kosten van arbeidsongeschiktheid en de veroudering van het deelnemersbestand zijn twee bepalende factoren voor de kostendekkendheid van de doorsneepremie in het Pluspensioen. Beide zijn door het bestuur niet beïnvloedbaar en vormen daarmee een belangrijk financieel risico. Om die reden wordt dit risico met de kwalificatie 'zorgelijk' bestempeld.

Conclusies Eigen Risico Beoordeling

De vaststelling van een Eigen Risico Beoordeling (ERB) is één van de nieuwe verplichtingen die voortvloeit uit de IORPII regelgeving. Hoewel de ERB in beginsel slechts eens per drie jaar hoeft te worden uitgevoerd, heeft het bestuur er bewust voor gekozen om de ERB zo snel mogelijk, dus in 2019, uit te voeren. Het bestuur ziet de ERB namelijk als een goede basis voor de herijking van de risicobeheersing, een onderwerp dat al langer op de agenda van het bestuur staat. De uitdaging was dat er ook bij externe adviseurs op dat moment nog nauwelijks praktijkervaring was opgedaan met de uitvoering van de ERB en dat voor Flexsecurity als 'atypisch' pensioenfonds mogelijk andere risicoscenario's en afwegingen aan de orde zijn dan bij een traditioneel pensioenfonds.

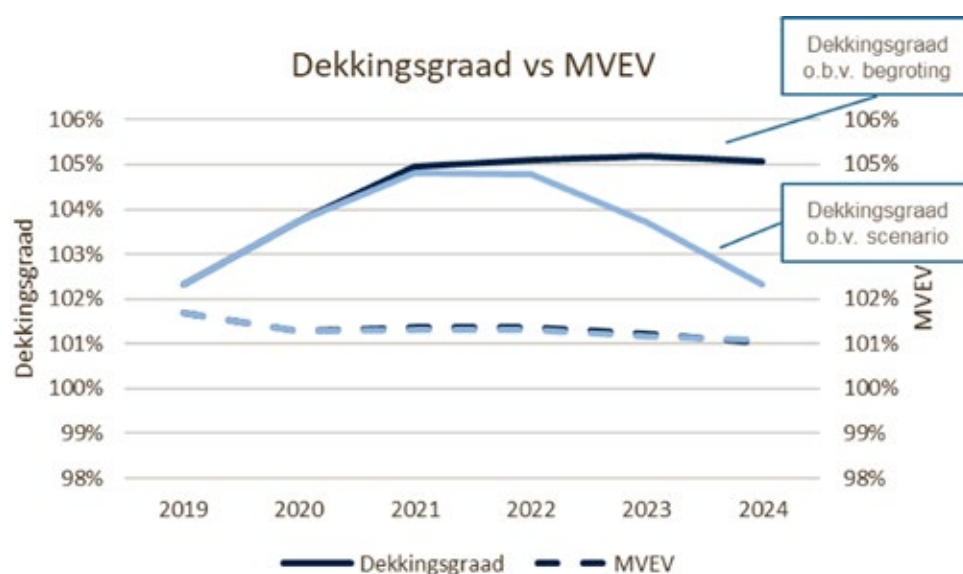
De ERB is vormgegeven als een separaat en op zichzelf staand document waarin aan de hand van verschillende scenario's de kwetsbaarheid van het fonds voor wijzigingen in de omgeving wordt onderzocht. Daarnaast wordt in de ERB de effectiviteit van de beheersmaatregelen getoetst.

In het kader van het ERB-proces zijn er op basis van het risicoprofiel van het fonds door het bestuur vier specifieke scenario's voor Flexsecurity geformuleerd. Deze scenario's hebben betrekking op strategische, financiële, economische en ESG-aspecten. De scenario's zijn met name ontleend aan de 'top-7 risico's' van het fonds, waarbij risico's in samenhang zijn gecombineerd. De scenario's zijn gekwantificeerd en doorgerekend om de effecten ervan te kunnen vaststellen. Het bestuur constateert dat de resultaten van deze scenarioberekeningen een verhelderend en soms confronterend inzicht bieden.

Voor Flexsecurity zijn er bij de inschatting van risico's twee relevante perspectieven. Allereerst is er het fondsperspectief, waarbij met name de kostendekkendheid van de geheven premie, de toereikendheid van de buffers en de ontwikkeling van het eigen vermogen van belang zijn. Daarnaast is er het deelnemersperspectief, waarbij met name de uiteindelijk aan te kopen pensioenuitkeringen en de kapitaalwaarden van belang zijn.

Vanuit het fondsperspectief zijn een strategisch en een financieel scenario doorgerekend. In het strategisch scenario zijn de effecten onderzocht wanneer de uitvoeringsovereenkomst vanuit de werkgever wordt beëindigd in combinatie met verhoogde eisen vanuit wet- en regelgeving leidende tot hogere uitvoeringskosten. In dat geval zal de financiële positie van Flexsecurity langzaam worden uitgehold, waardoor de dekkinggraad langzaam maar zeker onder het minimum vereis vermogen daalt.

In het financieel scenario zijn vanuit het fondsperspectief de effecten doorgerekend van het vervallen van de verplichtstelling, een onvoldedige aanlevering van mutaties door de werkgever en een verdubbeling van de instroom van arbeidsongeschikte deelnemers. In dit scenario neemt de vermogenspositie versneld af en komt Flexsecurity eerder in een situatie van dekkingstekort, zoals uit onderstaande grafiek duidelijk wordt.

De belangrijkste vraag met het oog op de toekomstbestendigheid van Flexsecurity is op welke wijze de regeling ook in de toekomst betaalbaar blijft. Een cruciale factor in de premiestelling bij Flexsecurity is de bijdrage voor het arbeidsongeschiktheidsrisico. Onder de huidige afspraken over de hoogte van de doorsneepremie neemt de benodigde risicopremie voor arbeidsongeschiktheid een steeds groter aandeel in, afhankelijk van de nieuwe instroom aan arbeidsongeschikten. Daarnaast moet het eigen vermogen van Flexsecurity worden aangesproken wanneer de veronderstelde revalidatiekansen niet worden gerealiseerd. Dit is op de lange termijn niet houdbaar zonder ingrijpmaatregelen.

Vanuit deelnemersperspectief zijn een economisch en ESG-scenario doorgerekend. In het economisch scenario is het effect van tegenvallende beleggingsrendementen en gedurig lage rentestanden doorgerekend, waardoor de deelnemers minder pensioen kunnen inkopen. Het ESG-scenario is een verbijzonderd economisch scenario waarin de effecten van de energietransitie tot een afwaardering van assets leiden. Uit beide analyses blijken negatieve effecten op het pensioen van de deelnemers. De uitkomsten zullen door het bestuur worden meegenomen bij de komende ALM-studies en bij de vaststelling van strategisch beleggingsbeleid, waarop eventueel tot bijstelling van de gehanteerde lifecycle kan worden besloten. Belangrijkste afweging daarbij is dat een lager risicoprofiel veelal ook minder beleggingsrendement betekent, wat de beleggingsdoelstellingen in gevaar kan brengen.

Hoewel het altijd lastig is om onzekere scenario's op realiteitsgehalte te kunnen schatten, maakt de ERB voor het bestuur vooral duidelijk dat risico's in veel gevallen onderling verbonden zijn en daarmee tot een 'domino-effect' kunnen leiden. De toetsing van de beheersmaatregelen maakte duidelijk dat het fonds voor de beheersing van enkele cruciale risico's sterk afhankelijk is van externe partijen.

Naar aanleiding van de conclusies van de ERB besloot het bestuur om de stakeholders van het fonds, waaronder de werkgever en de ondernemingsraad, actief te betrekken bij de gesignaleerde problematiek. Een eerste stap is inmiddels gezet door de premiestelling voor 2020 zodanig vorm te geven dat de kosten voor de arbeidsongeschiktheidsdekking beter inzichtelijk worden gemaakt. In samenwerking met het verantwoordingsorgaan en de werkgever zal het bestuur de komende tijd de mogelijkheden in kaart brengen om de arbeidsongeschiktheidsdekking te beperken tot het (kosten)niveau dat in de sector gebruikelijk is.

Risico's als gevolg van de Coronacrisis

In maart en april 2020 was als gevolg van het Coronavirus op zeer korte termijn sprake van een ingrijpende wijziging van de omstandigheden. Aandelenrendementen kelderden, renteniveaus daalden en de liquiditeit in de beleggingsmarkten liep sterk terug. Het economische leven kwam binnen enkele weken vrijwel tot stilstand en op het moment van schrijven van dit jaarverslag was nog volstrekt onduidelijk welke gevolgen deze ontwikkelingen voor de langere termijn zullen hebben.

Voor veel pensioenfondsen leidde de Coronacrisis tot een plotse daling van de dekkingsgraden en in bepaalde sectoren onzekerheid omtrent de continuïteit van de aangesloten ondernemingen.

Vanwege het bijzondere karakter van het fonds is bij Flexsecurity geen sprake van een daling van de dekkingsgraad. De participatiewaarden van de jonge deelnemers zijn in maart 2020 flink gedaald, maar daarna ook weer snel hersteld. De participatiewaarden van oudere deelnemers zijn vrijwel gelijk gebleven en deelnemers die in april 2020 met pensioen gingen, konden nog vrijwel hetzelfde pensioen aankopen als twee maanden daarvoor. De beleggingssystematiek heeft zijn werk dus goed gedaan.

De belangrijkste zorg als gevolg van de Coronacrisis zit voor het bestuur in de verwachte economische neergang en de gevolgen die dat kan hebben voor de omvang van de deelnemerspopulatie. Hoewel in de eerste weken vooral flexwerkers direct werkloos raakten, was dit bij de deelnemers van Flexsecurity niet aan de orde. Aangezien de aangesloten werkgevers besloten hadden om gebruik te maken van de steunmaatregelen van de overheid (de "NOW-regeling") bleven het aantal actieve deelnemers en de afgedragen premies in de eerste maanden stabiel. Daarnaast zijn de deelnemers in het Pluspensioen (dat in 2019 goed was voor bijna 75% van het premievolume) gebruikelijk werkzaam op basis van arbeidsovereenkomsten voor bepaalde of onbepaalde tijd die niet op korte termijn kunnen worden beëindigd. Het is echter ongewis hoe de verwachte economische neergang op een langere termijn het fonds kan raken. Met name in het Basispensioen ligt een verdere daling van het aantal deelnemers in de lijn der verwachting. In hoeverre ook het premievolume in Pluspensioen zal worden geraakt als gevolg van de neergang, is lastig te voorspellen. Dit zal mede afhangen van de diepte van het economische dal en de snelheid van een mogelijk herstel. Zaken waar Flexsecurity weinig invloed op kan uitoefenen.

Indien er in de tweede helft van 2020 of daarna sprake zou zijn van een aanzienlijke daling van de premie-inkomsten, is het risico dat de kostendekkendheid van de geheven premie verder in het geding zal komen. De uitvoeringskosten van Flexsecurity zijn grotendeels ‘vast’ van aard en op korte termijn niet of nauwelijks beïnvloedbaar. Dat betekent dat de verhouding tussen kosten en geheven premie verder zal verslechteren. Het bestuur volgt de ontwikkelingen op de voet en heeft de mogelijke bezuinigingsmaatregelen in kaart gebracht.

Anders dan bij sommige bedrijfstakpensioenfondsen wordt het risico van wanbetaling of faillissementen van aangesloten werkgevers als nihil ingeschat. De aangesloten werkgevers en de achterliggende organisatie beschikken over voldoende financiële middelen om ook in geval van een serieuze verslechtering van de marktomstandigheden de continuïteit te kunnen garanderen.

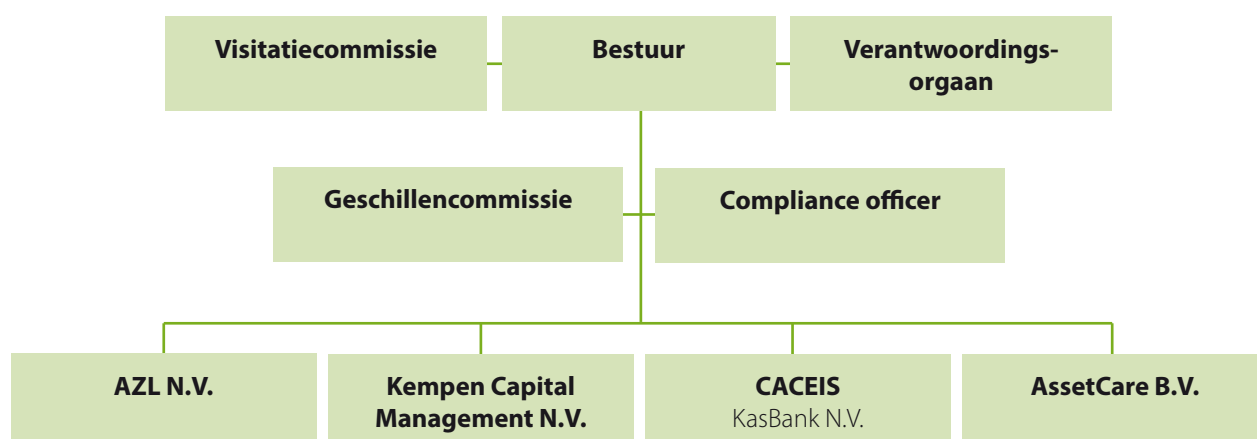
Tot slot werd als gevolg van de Coronacrisis ook het bestuursrisico aan de orde gesteld. Hoewel er geen sprake was van problemen met de besturing van het fonds, maakte de situatie duidelijk dat het wenselijk is om meer aandacht te besteden aan noodprocedures om de continuïteit van de besluitvorming te kunnen garanderen. Ook het crisisplan zal, naar aanleiding van de ervaringen, aangescherpt en verduidelijkt worden.

Besturing van het fonds

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de bestuurlijke inrichting van Flexsecurity, de relatie met het verantwoordingsorgaan en de interne en externe toezichthouders. Ook wordt stilgestaan bij het onderwerp compliance en wordt verantwoording afgelegd over de naleving van de Code Pensioenfondsen.

Organogram

In onderstaand organogram zijn de bestuurlijke opzet van het fonds en de uitbestedingspartijen van het pensioenfonds weergegeven.

Bestuur

Het bestuur van Flexsecurity is paritair samengesteld en bestaat uit twee deelnemersvertegenwoordigers en twee werkgeversvertegenwoordigers. De samenstelling van het bestuur is per 1 juli 2019 gewijzigd. Op die datum trad de plaatsvervangend voorzitter, de heer Ronald Ganzeboom af vanwege de beëindiging van zijn dienstverband met de werkgever. Vanaf dezelfde dag is hij opgevolgd door mevrouw Marianne Hamerslag, die door de werkgever is voorgedragen en door DNB in juni 2019 is goedgekeurd voor de functie van plaatsvervangend voorzitter. Op 31 december 2019 was het bestuur als volgt samengesteld:

Bestuursleden namens werkgever

	<i>Functie</i>	<i>Datum toetreden</i>	<i>Datum aftreden</i>
Raimond Schikhof	Voorzitter	1 januari 2015	30 juni 2022
Marianne Hamerslag	Plv. voorzitter	1 juli 2019	30 juni 2021

Bestuursleden namens deelnemers

	<i>Functie</i>	<i>Datum toetreden</i>	<i>Datum aftreden</i>
Edmund Hammen	Secretaris	1 augustus 2011	31 december 2021
Marion Verheul	Plv. secretaris	1 januari 2015	31 december 2022

Om te voorkomen dat alle bestuursleden gelijktijdig aftreden hanteert het bestuur een rooster van aftreden op basis van de in de tabellen vermelde data van aftreden. Herbenoeming is voor alle bestuursleden mogelijk.

Het bestuur vertegenwoordigt het pensioenfonds en draagt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de pensioenregelingen en het daarbij behorende pensioen- en beleggingsbeleid. Bestuurlijke besluitvorming vereist dat een meerderheid van de bestuursleden

haar stem uitbrengt en dat ten minste de helft van de uitgebrachte stemmen instemt. Voor bepaalde besluiten kan daarnaast voorafgaand advies of goedkeuring van het verantwoordingsorgaan vereist zijn.

Het bestuur van Flexsecurity vergaderde in 2019 in totaal tien keer en heeft twee workshops inzake de ERB en twee workshops voor de vaststelling van het communicatiebeleid uitgevoerd. Er hebben vier overlegvergaderingen plaatsgevonden met het verantwoordingsorgaan en er is een gezamenlijke studiedag georganiseerd waarin het nieuwe strategische beleggingsbeleid door bestuur en verantwoordingsorgaan zijn besproken. Daarnaast heeft het bestuur intensief contact onderhouden met de verschillende uitbestedingspartijen, waarbij regelmatig werkbezoeken worden afgelegd.

Het bestuur heeft in eigen kring een zelfevaluatie uitgevoerd, waarbij het accent heeft gelegen op de verdeling van de bestuurstaken en de kennisgebieden. In de tweede helft van 2019 is – mede naar aanleiding van het aantreden van mevrouw Hamerslag als nieuw bestuurslid – het geschiktheids- en opleidingsplan aangepast aan de nieuwe situatie.

Verantwoordingsorgaan

Flexsecurity heeft een verantwoordingsorgaan waaraan het bestuur verantwoording aflegt over het gevoerde en het te voeren beleid. Het orgaan bestaat uit twee leden namens de werkgever en twee leden namens de deelnemers. De leden staan vermeld in de tabel.

Leden verantwoordingsorgaan namens werkgever

	<i>Functie</i>	<i>Datum toetreden</i>	<i>Datum aftreden</i>
Hans van Slooten	Voorzitter	1 januari 2018	1 januari 2022
Swen Laarveld	Lid	11 april 2017	1 januari 2023

Leden verantwoordingsorgaan namens deelnemers

	<i>Functie</i>	<i>Datum toetreden</i>	<i>Datum aftreden</i>
Monique van Dalen-Krommenhoek	Secretaris	23 maart 2017	23 maart 2021
Esther Gotink	Lid	1 juli 2019	1 juli 2023

Het verantwoordingsorgaan van Flexsecurity heeft naast de wettelijke adviesrechten ook een aantal goedkeuringsrechten met betrekking tot bepaalde besluiten van het bestuur. Deze goedkeuringsrechten hebben betrekking op:

- Het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst (met de werkgever);
- Het strategische beleggingsbeleid;
- De vaststelling van de premie;
- Uitbesteding van het vermogensbeheer;
- Uitbesteding van de pensioenadministratie.

Vanwege deze goedkeuringsrechten kwalificeren de leden van het verantwoordingsorgaan als medebeleidsbepalers van het pensioenfonds en worden zij, net als bestuursleden, door De Nederlandsche Bank getoetst op geschiktheid en betrouwbaarheid.

Met ingang van 1 januari 2019 was er een vacature binnen het verantwoordingsorgaan vanwege het aflopen van de zittingstermijn van een lid namens de deelnemers, Irène Nauta. Daarom is in maart 2018 een verkiezing onder de actieve deelnemers van het fonds gehouden ten behoeve van de voordracht van een lid namens de deelnemers in het verantwoordingsorgaan. Esther Gotink was de winnares van deze verkiezing. Zij nam in 2018 en het eerste half jaar van 2019 als aspirant-lid deel aan de vergaderingen van het verantwoordingsorgaan en werd na goedkeuring door De Nederlandsche Bank met ingang van 1 juli 2019 benoemd tot lid van het verantwoordingsorgaan. De leden van het verantwoordingsorgaan vallen net als het bestuur onder de werking van het geschiktheids- en opleidingsplan van het fonds.

Het verantwoordingsorgaan brengt in een eigen verslag uit dat deel uitmaakt van dit jaarverslag en waarin wordt ingegaan op de activiteiten in 2019. Tevens geeft het verantwoordingsorgaan een oordeel over het handelen van het bestuur aan de hand van het bestuursverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst.

Visitatiecommissie

Ten behoeve van het interne toezicht heeft Flexsecurity een visitatiecommissie ingesteld. Het bestuur heeft Visitatie Commissie Pensioenfondsen (VCP) aangesteld als partner voor de bemensing van deze commissie. In het najaar van 2019 en begin 2020 heeft deze commissie haar jaarlijkse visitatie uitgevoerd, door de in tabel vermelde personen. De resultaten hiervan zijn elders in dit verslag opgenomen.

Leden Visitatiecommissie

	<i>Functie</i>
Berry Debrauwer	Voorzitter
Annemiek Vollenbroek	Lid
Hans Nuyens	Lid

De leden van de visitatiecommissie worden benoemd op voordracht van het verantwoordingsorgaan. In vergelijking tot vorig jaar is er één nieuw lid in de visitatiecommissie, te weten Annemiek Vollenbroek. Zij is de opvolger van Selma Smit die haar werkzaamheden ten behoeve van VCP heeft beëindigd.

Om te borgen dat er voldoende aandacht wordt besteed aan de aanbevelingen die jaarlijks door de visitatiecommissie aan het bestuur worden gedaan, worden deze aanbevelingen door het bestuur verwerkt in een overzicht, waarin wordt bijgehouden welke opvolging aan de aanbevelingen is gegeven. Dit overzicht wordt halverwege het jaar door het bestuur besproken met de voorzitter van de visitatiecommissie, waardoor de commissie een tussentijds inzicht krijgt in de vorderingen.

Geschillencommissie

Het fonds heeft een klachten- en geschillenregeling en een commissie die door deelnemers kan worden ingeschakeld voor de beoordeling van geschillen met het pensioenfonds. De commissie bestaat uit drie leden, te weten een onafhankelijke voorzitter en twee leden die afkomstig zijn uit de beide geledingen van het verantwoordingsorgaan.

Leden Geschillencommissie

	<i>Functie</i>
Dieuwke Visser	Voorzitter
Hans van Slooten	Lid namens de werkgever
Monique van Dalen-Krommenhoek	Lid namens de deelnemers

De geschillencommissie is door het bestuur gemandateerd tot het doen van bindende uitspraken.

In beginsel worden klachten van deelnemers behandeld door de administratieve uitvoerder van het fonds. Als deze afhandeling niet naar tevredenheid heeft plaatsgevonden of als er sprake is van een geschil waarbij belanghebbenden zich in hun rechtspositie geschaad menen, dan kunnen belanghebbenden zich wenden tot de Geschillencommissie. De Geschillencommissie stelt een nader onderzoek naar de feiten in en past daarbij het beginsel van hoor en wederhoor toe. De geschillencommissie is tevens bevoegd om klachten of geschillen te behandelen die betrekking hebben op de verwerking van persoonsgegevens. Indien een belanghebbende zich niet kan vinden in de uitspraak van de Geschillencommissie, dan kan de belanghebbende zich wenden tot de Ombudsman Pensioenen. Flexsecurity conformeert in voorkomende gevallen aan het oordeel van de Ombudsman.

Tijdens het verslagjaar is helaas gebleken dat voor deelnemers soms onduidelijk is welke procedure er in geval van klachten of geschillen van toepassing is en tot welke instantie zij zich kunnen wenden. De klachten- en geschillenprocedure is eenvoudig te vinden op de website van het fonds en werpt geen drempels op voor de toegang, maar desondanks blijkt dat belanghebbenden niet altijd het juiste loket weten te vinden. Naar aanleiding van de signalen die het bestuur hierover in het verslagjaar ontving zijn door het bestuur nadere afspraken gemaakt met de administratieve uitvoerder over de behandeling van klachten en geschillen. Afgesproken is dat bij de behandeling van klachten en de melding van geschillen duidelijk zal worden vermeld wat een mogelijke volgende stap in de procedure kan zijn.

De Geschillencommissie heeft in 2019 geen geschillen behandeld. De afhandeling van klachten door de administratieve uitvoerder is – gezien de aantallen deelnemers – een doorlopend proces. Dit betreft enkele tientallen klachten per jaar. Het bestuur wordt aan de hand van rapportages op de hoogte gehouden over de aard en de afhandeling van de klachten. Indien noodzakelijk wordt het bestuur door de administratieve uitvoerder betrokken bij de behandeling van klachten.

Compliance

In het verslagjaar is door het bestuur wederom onverminderd aandacht en tijd besteed aan het onderwerp compliance, ofwel het voldoen aan wet- en regelgeving. De komst van de nieuwe regels in het kader van IORP II en de toenemende trend naar formalisering in pensioenland maken het voor een relatief klein fonds als Flexsecurity steeds uitdagender om te blijven voldoen aan de eisen op het gebied van compliance. Dat betreft niet zozeer het werkelijk voldoen aan alle toepasselijke regelgeving, maar vooral het kunnen aantonen en vastleggen dat eraan voldaan wordt. Het inzichtelijk maken van het verloop van de bestuurlijke processen aan diverse intern en extern betrokken partijen maakt het besturen van een pensioenfonds een opgave waarin veel om de documentering en vastlegging draait. Daarnaast wordt de scheiding van verschillende functies binnen het bestuur c.q. binnen het fonds een onderwerp dat steeds meer aandacht vraagt. De komst van de sleutelfunctionarissen op grond van de IORP II regels zal deze trend naar verwachting verder versterken.

Het bestuur heeft een compliance officer aangesteld die toeziet op de naleving van de toepasselijke regelgeving. De voornaamste taak van de compliance officer is het onafhankelijk toezichthouden op de naleving van de gedragscode van het fonds. Daarnaast heeft de compliance officer een taak ter zake het creëren van bewustzijn ten aanzien van compliance, bijvoorbeeld met betrekking tot (schijnbare) belangenverstrengeling en fraude.

De rol van de compliance officer wordt uitgevoerd door het externe gespecialiseerde bureau Partner in Compliance. Danny Smit, partner van dit compliancebureau, is de compliance officer van het fonds. Tevens bekleedt hij de rol van 'privacy officer' in het kader van zaken die te maken hebben met de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG).

Het bestuur heeft in 2019 samen met het verantwoordingsorgaan een zogenaamde 'awareness-sessie' op het gebied van integriteit georganiseerd. Hierbij zijn onder leiding van de compliance officer alle fondsdocumenten die betrekking hebben op het thema 'integriteit' doorgesproken en geactualiseerd. Sessies als deze en het gebruik van instrumenten zoals een compliancekalender en compliancerapportages hebben als doel om het bewustzijn van de bewaking van integriteit binnen het pensioenfonds te versterken.

Flexsecurity heeft een interne gedragscode, waarmee wordt beoogd te voldoen aan de eisen die de Autoriteit Financiële Markten (AFM) hanteert bij haar effecten typisch gedragstoezicht bij pensioenfondsen. Alle bestuursleden, leden van het verantwoordingsorgaan en andere betrokkenen, de zogeheten verbonden personen, hebben – aan de compliance officer van het fonds – schriftelijk verklaard in 2019 conform de geldende gedragsregels te hebben gehandeld. De compliance officer heeft geen onregelmatigheden geconstateerd en heeft in zijn jaarlijkse verslag hierover gerapporteerd.

Extern toezicht

Flexsecurity heeft te maken met twee externe toezichthouders, te weten De Nederlandsche Bank (DNB) en de Autoriteit Financiële Markten (AFM). Met DNB is in januari 2019 het jaarlijkse relatiegesprek gevoerd en is gecorrespondeerd over de benoemingen van de nieuwe leden van het bestuur en het verantwoordingsorgaan. In de loop van 2019 is er verder meermalen contact geweest over het door DNB uitgevoerde onderzoek naar de vaststelling van de risicohouding in beschikbare premieregelingen. Na de bekendmaking van het oordeel hierover heeft aanvullend en naar tevredenheid van bestuur en toezichthouder enige uitwisseling van standpunten plaatsgevonden. Eind 2019 heeft Flexsecurity in het kader van de automatische waardeoverdracht aan DNB uitstel verzocht en verkregen voor de uitvoering van de laatste waardeoverdrachten die betrekking hadden op kleine pensioenen die waren ontstaan in 2018. Tot slot is er in 2019 contact geweest over de voorgenomen invulling van de sleutelfuncties, een onderwerp waarover het gesprek in 2020 is vervolgd.

Door DNB zijn in 2019 aan Flexsecurity geen dwangsommen of boetes opgelegd. Ook zijn er geen directe aanwijzingen gegeven. Er is geen bewindvoerder aangesteld en de bevoegdheidsuitoefening van organen van het pensioenfonds is niet gebonden geweest aan toestemming van de toezichthouder.

De contacten met de AFM waren in 2019 minder talrijk. Flexsecurity heeft meegewerkt aan een onderzoek over de uitvoering van de Wet verbeterde premieregeling. Ook door de AFM zijn in 2019 geen boetes of andere toezichtmaatregelen opgelegd aan het fonds.

Naleving AVG

In 2018 zijn de nieuwe Europese regels op het gebied van de bescherming van persoonsgegevens van kracht geworden. Deze regels zijn met name van belang voor de uitvoering van de deelnemersadministratie en de communicatie. Flexsecurity heeft een eigen privacybeleid en privacystatement vastgesteld. Het bestuur heeft een privacy officer aangesteld die waakt over de juiste hantering van de gegevensbescherming.

De naleving van de AVG vindt met name plaats bij de administratieve uitvoerder AZL, die hierover jaarlijks verslag uitbrengt aan de hand van de Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen. Flexsecurity is in 2019 12 maal geconfronteerd met een datalek, waarbij deelnemergegevens voor onbevoegden zichtbaar zijn geworden. Er is één maal gevraagd om inzage in persoonsgegevens en er is één maal verzocht om het wissen van persoonsgegevens. Meer over de naleving van de AVG is te lezen in het hoofdstuk 'Beleid en uitvoering'.

Naleving Code Pensioenfondsen

Sinds 2014 is de Code Pensioenfondsen van kracht. Deze vorm van (wettelijk ondersteunde) zelfregulering binnen de pensioensector bevat normen voor 'goed pensioenfondsbestuur'. Het streven van de pensioensector is om door middel van de Code de kwaliteit van het pensioenfondsbestuur inzichtelijk te maken en vast te stellen waar mogelijke lacunes zitten. De Code geeft invulling aan de drie functies van 'goed pensioenfondsbestuur', te weten: besturen, toezicht houden en verantwoording afleggen over wat het pensioenfonds gepland en gerealiseerd heeft. Daarbij is van belang dat er een goede scheiding van verantwoordelijkheden is met een systeem van controle en evenwicht tussen de functies ('checks and balances'). Randvoorwaarde hierbij is dat het pensioenfonds integer en transparant handelt. De Code is gebaseerd op het 'pas-toe-of-leg-uit-beginsel'. Het pensioenfonds wordt geacht aan te kunnen geven of en zo ja, waarom het fonds bepaalde keuzes heeft gemaakt die afwijken van de Code.

Sinds 2018 is de opzet van de Code Pensioenfondsen veranderd. De Code kent sindsdien 65 normen, gerubriceerd in acht categorieën. In deze paragraaf wordt ingegaan op de wijze waarop Flexsecurity de Code Pensioenfondsen in 2019 heeft toegepast, ten aanzien van welke onderwerpen uit de Code er sprake is van afwijkingen en welke argumentatie het bestuur hierbij heeft. Ook worden specifiek de normen genoemd waarover verplicht dient te worden gerapporteerd. De weergave in dit bestuursverslag is een samenvatting van de volledige beschrijving van de naleving van de Code Pensioenfondsen die per norm is onderbouwd en die jaarlijks door het bestuur wordt vastgesteld.

Onderdeel 1: vertrouwen waarmaken

Het bestuur is van mening dat Flexsecurity aan alle negen genoemde normen in dit onderdeel in 2019 heeft voldaan. Eind 2018 was de constatering dat er ten aanzien van een aantal punten verbetering mogelijk was. Concrete actiepunten die in dit kader werden genoemd waren het uitvoeren van een nieuw deelnemersonderzoek, het opstellen van een Eigen Risico Beoordeling en het opstellen van een jaarlijks beleidsplan. Al deze zaken zijn in 2019 ook daadwerkelijk gerealiseerd, waarmee het bestuur meent de gewenste voortgang te hebben gerealiseerd.

Onderdeel 2: verantwoordelijkheid nemen

Dit onderdeel kent vijf normen. Eind 2018 was de constatering dat aan één van deze normen niet volledig werd voldaan. Dat betrof norm 13 betreffende het beloningsbeleid van uitbestedingspartijen. Het bestuur had daarom voor 2019 als actiepunt de vaststelling van een beloningsbeleid geagendeerd, dat ook toeziet op de uitbestedingspartijen van het fonds. Dit beloningsbeleid is in 2019 vastgesteld. Op basis hiervan worden de uitbestedingspartijen in het kader van de jaarlijkse evaluaties structureel bevraagd op hun beloningsbeleid en wordt vastgesteld in hoeverre dit beleid past binnen de kaders van het fonds. Hiermee wordt volledig voldaan aan de normen in dit onderdeel.

Onderdeel 3: integer handelen

Het bestuur is van mening dat aan alle acht normen in dit onderdeel werd en wordt voldaan. Een aandachtspunt dat eind 2018 werd geconstateerd is echter nog steeds de vastlegging hiervan. In de statuten van Flexsecurity is (anders dan de Code als norm stelt) niet expliciet vastgelegd dat het lidmaatschap van een fondsorgaan niet verenigbaar is met dat van een ander orgaan binnen het fonds of van de visitatiecommissie (norm 19). Die omissie zou in 2019 rechtgezet moeten worden met een statutenwijziging. Deze statutenwijziging heeft echter vertraging opgelopen vanwege de onduidelijkheid omtrent de invulling van de sleutelfuncties in het kader van IORP II. Het bestuur verwacht de benodigde statutenwijziging alsnog medio 2020 te laten passeren bij de notaris, waarmee ook dit punt volledig zal zijn geadresseerd.

Onderdeel 4: kwaliteit nastreven

Ook dit onderdeel omvat acht normen, waaraan in 2019 volledig werd voldaan. Zowel het bestuur als het verantwoordingsorgaan heeft de zelfevaluatie in eigen kring zonder externe ondersteuning uitgevoerd.

Onderdeel 5: zorgvuldig benoemen

Ten aanzien van deze negen normen zijn er net als in 2018 twee afwijkingen te constateren. De belangrijkste afwijking betreft norm 33, die bepaalt dat in zowel het bestuur als het verantwoordingsorgaan tenminste één vrouw en één man en zowel leden van boven als onder de 40 jaar zitting hebben. Voor Flexsecurity geldt dat zowel het bestuur als het verantwoordingsorgaan voor 50% uit vrouwen bestaat, dus aan die norm wordt meer dan voldaan. Helaas hadden op basis van de situatie ultimo 2019 in beide organen geen leden onder de veertig jaar (meer) zitting. In het bestuur werd dat veroorzaakt doordat het jongste bestuurslid in 2019 zijn veertigste verjaardag vierde. In het verantwoordingsorgaan is het jongste lid 42 jaar oud.

In het bestuur heeft zich in 2019 één vacature voorgedaan, die is ingevuld met een vrouwelijke kandidaat ouder dan 40 jaar. In de profielschets is de voordragende partij (de werkgever) nadrukkelijk verzocht om rekening te houden met het diversiteitsstreven, hetgeen derhalve deels gelukt is. Het bestuur vond het streven tot benoeming van een jonge deelnemer niet dermate zwaarwegend dat de voorgedragen kandidaat om die reden zou moeten worden afgewezen. In het verantwoordingsorgaan is in 2019 ook een vacature ingevuld, eveneens door een vrouwelijke kandidaat ouder dan 40 jaar. De verkiezing die voor de kandidaatstelling voor deze vacature is georganiseerd, heeft al in 2018 plaatsgevonden.

Begin 2020 heeft het bestuur een stappenplan diversiteit vastgesteld waarin concreet benoemd wordt welke acties worden ondernomen om te bevorderen dat de diversiteit binnen de fondsorganen optimaal tot zijn recht komt

De tweede afwijking in dit onderdeel betreft norm 40, die aangeeft dat de statuten van het pensioenfonds een schorsingsprocedure voor moeten kennen. Aan deze norm wordt ten aanzien van het verantwoordingsorgaan niet voldaan. Dit zou in 2019 met de voorgenomen statutenwijziging worden opgelost, maar zoals aangegeven bij onderdeel 3 is de statutenwijziging uitgesteld naar medio 2020.

Onderdeel 6: gepast belonen

Dit onderdeel betreft vijf normen met betrekking tot het voeren van een verantwoord en beheerst beloningsbeleid, gericht op kwaliteit, continuïteit en consistentie. Het bestuur van Flexsecurity is van mening dat het pensioenfonds volledig aan deze normen voldoet.

Onderdeel 7: toezicht houden en inspraak waarborgen

Het bestuur is van mening dat in 2019 volledig is voldaan aan de twaalf normen uit dit onderdeel. Voor de naleving van norm 47 betreffende de wijze waarop het intern toezicht de Code Pensioenfondsen betreft bij de uitoefening van zijn taak, wordt verwezen naar het oordeel van de visitatiecommissie elders in dit jaarverslag.

Onderdeel 8: transparantie bevorderen

Ook aan de acht normen in dit laatste onderdeel werd in 2019 voldaan. Het bestuur is van mening dat er volledig voldaan wordt aan norm 58 inzake het inzicht in de missie, visie en strategie van het fonds. Deze zaken komen duidelijk naar voren in dit bestuursverslag. Ook de naleving van norm 62 (vastleggen en beschikbaar stellen van overwegingen omtrent verantwoord beleggen) staat buiten kijf; op de website van het fonds is één en ander duidelijk terug te vinden. Ook aan de norm 64 (rapporteren over naleving gedragscode en Code Pensioenfondsen) wordt door middel van dit bestuursverslag voldaan.

Tot slot is er norm 65 over een toegankelijke en adequate klachten- en geschillenprocedure. Deze procedure is aanwezig en is ook duidelijk terug te vinden op de website van het fonds. Desondanks is gebleken dat voor sommige deelnemers met een klacht onduidelijk is tot welke partij zij zich moeten wenden als er sprake is van een verschil van inzicht. Daarom heeft het bestuur zich voorgenomen om in 2020 in samenwerking met de uitvoeringsorganisatie AZL te komen tot een duidelijker voorlichting en gericht doorgeleiden van klachten en geschillen naar de bevoegde partij.

De Code Pensioenfondsen geeft tot slot aan dat in het bestuursverslag over een aantal specifieke onderwerpen gerapporteerd moet worden. Informatie over de kosten van de uitvoering van de pensioenregeling is te vinden in het hoofdstuk 'Uitvoeringskosten'. Over de naleving van de gedragscode en de afhandeling van klachten en geschillen wordt in dit hoofdstuk verslag gedaan.

Uitvoeringsovereenkomst

Flexsecurity werkt aan de hand van één met de werkgever afgesloten uitvoeringsovereenkomst. In deze overeenkomst is vastgelegd dat Flexsecurity de pensioenovereenkomsten tussen de werknemers en de werkgever uitvoert. De werkgever in dezen is Randstad Groep Nederland bv – een onderdeel van de Randstad Groep waarin bijna alle Nederlandse werkmaatschappijen zijn ondergebracht.

In de uitvoeringsovereenkomst is expliciet vastgelegd dat de financiële verplichtingen van de werkgever niet verder strekken dan de tijdige betaling van de pensioenpremies, maar dat er in geen geval sprake kan zijn van premiekorting of teruggave van premies aan de werkgever. Flexsecurity is zelf verantwoordelijk voor zijn financiële positie en kan hierbij nimmer terugvallen op de werkgever.

In de uitvoeringsovereenkomst zijn daarnaast bepalingen opgenomen voor werknemers van de werkgever ten aanzien van lidmaatschappen van het bestuur en het verantwoordingsorgaan van het fonds. Ook is bepaald hoe het fonds zich in beginsel opstelt ten aanzien van collectieve waardeoverdrachten, mocht de werkgever bijvoorbeeld overnames doen. Het fonds werkt in principe mee aan collectieve waardeoverdrachten indien bij de verwerving van pensioenkapitaal voor de nieuwe deelnemers geen verslechtering ontstaat van de financiële positie van het fonds.

De huidige uitvoeringsovereenkomst kent een looptijd van twee jaar, voor de jaren 2020 en 2021.

Actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn)

De actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn) van het fonds wordt periodiek aangepast. De laatste aanpassing dateert van 27 december 2019. In de abtn wordt voornamelijk de financiële systematiek van de pensioenregeling beschreven. Verder worden de belangrijkste kenmerken van het reglement, het beleggingsbeleid en de maatregelen ter zake risicobeheersing uitgebreid beschreven.

Als uitvoerder van zuivere beschikbare-premieregelingen zonder ingegane pensioenen hoeft Flexsecurity geen haalbaarheidstoets uit te voeren.

Risico's als gevolg van de Coronacrisis

In maart en april 2020 was als gevolg van het Coronavirus op zeer korte termijn sprake van een ingrijpende wijziging van de omstandigheden. Aandelenrendementen kelderden, renteniveaus daalden en de liquiditeit in de beleggingsmarkten liep sterk terug. Het economische leven kwam binnen enkele weken vrijwel tot stilstand en op het moment van schrijven van dit jaarverslag was nog volstrekt onduidelijk welke gevolgen deze ontwikkelingen voor de langere termijn zullen hebben. Voor veel pensioenfondsen leidde de Coronacrisis tot een plotse daling van de dekkingsgraden en in bepaalde sectoren onzekerheid omtrent de continuïteit van de aangesloten ondernemingen.

Vanwege het bijzondere karakter van het fonds is bij Flexsecurity geen sprake van een daling van de dekkingsgraad. De participatiewaarden van de jonge deelnemers zijn in maart 2020 flink gedaald, maar daarna ook weer snel hersteld. De participatiewaarden van oudere deelnemers zijn vrijwel gelijk gebleven en deelnemers die in april 2020 met pensioen gingen, konden nog vrijwel hetzelfde pensioen aankopen als twee maanden daarvoor. De beleggingssystematiek heeft zijn werk dus goed gedaan.

De belangrijkste zorg als gevolg van de Coronacrisis zit voor het bestuur in de verwachte economische neergang en de gevolgen die dat kan hebben voor de omvang van de deelnemerspopulatie. Hoewel in de eerste weken vooral flexwerkers direct werkloos raakten, was dit bij de deelnemers van Flexsecurity niet aan de orde. Aangezien de aangesloten werkgevers besloten hadden om gebruik te maken van de steunmaatregelen van de overheid (de "NOW-regeling") bleven het aantal actieve deelnemers en de afgedragen premies in de eerste maanden stabiel. Daarnaast zijn de deelnemers in het Pluspensioen (dat in 2019 goed was voor bijna 75% van het premievolume) gebruikelijk werkzaam op basis van arbeidsovereenkomsten voor bepaalde of onbepaalde tijd die niet op korte termijn kunnen worden beëindigd. Het is echter ongewis hoe de verwachte economische neergang op een langere termijn het fonds kan raken. Met name in het Basispensioen ligt een verdere daling van het aantal deelnemers in de lijn der verwachting. In hoeverre ook het premievolume in Pluspensioen zal worden geraakt als gevolg van de neergang, is lastig te voorspellen. Dit zal mede afhangen van de diepte van het economische dal en de snelheid van een mogelijk herstel. Zaken waar Flexsecurity weinig invloed op kan uitoefenen.

Indien er in de tweede helft van 2020 of daarna sprake zou zijn van een aanzienlijke daling van de premie-inkomsten, is het risico dat de kostendekkendheid van de geheven premie verder in het geding zal komen. De uitvoeringskosten van Flexsecurity zijn grotendeels 'vast' van aard en op korte termijn niet of nauwelijks beïnvloedbaar. Dat betekent dat de verhouding tussen kosten en geheven premie verder zal verslechteren. Het bestuur volgt de ontwikkelingen op de voet en heeft de mogelijke bezuinigingsmaatregelen in kaart gebracht.

Anders dan bij sommige bedrijfstakpensioenfondsen wordt het risico van wanbetaling of faillissementen van aangesloten werkgevers als nihil ingeschat. De aangesloten werkgevers en de achterliggende organisatie beschikken over voldoende financiële middelen om ook in geval van een serieuze verslechtering van de marktomstandigheden de continuïteit te kunnen garanderen.

Tot slot werd als gevolg van de Coronacrisis ook het bestuursrisico aan de orde gesteld. Hoewel er geen sprake was van problemen met de besturing van het fonds, maakte de situatie duidelijk dat het wenselijk is om meer aandacht te besteden aan noodprocedures om de continuïteit van de besluitvorming te kunnen garanderen. Ook het crisisplan zal, naar aanleiding van de ervaringen, aangescherpt en verduidelijkt worden.

Verantwoording en toezicht

Rapportage van de visitatiecommissie

Samenvatting van het visitatierapport

De taak van de visitatiecommissie (hierna VC) bestaat uit het toezicht houden op het beleid van het bestuur van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity (hierna het fonds, of SPF), op de algemene gang van zaken in het fonds en het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Er zijn geen onderwerpen door het bestuur en het Verantwoordingsorgaan (hierna VO) benoemd die in deze visitatie extra aandacht zouden behoeven.

De VC heeft het jaar 2019 onderzocht. De VC volgt bij het uitvoeren van haar rol de toezichtcode van de Vereniging Intern Toezichthouders Pensioensector (hierna VITP). De VC legt jaarlijks haar bevindingen vast in een rapport en legt verantwoording af aan het VO, aan het bestuur en aan de werkgever. Onderstaand worden per aandachtsgebied van de visitatie de belangrijkste elementen van de oordeelsvorming van de VC en daaruit eventueel voortvloeiende aanbevelingen vermeld.

Het functioneren van de governance

De VC constateert een constructieve samenwerking tussen bestuur en verantwoordingsorgaan. Gezien de veranderde samenstelling van het bestuur, de benoeming van sleutelfunctiehouders en andere activiteiten beveelt de VC aan om nogmaals na te gaan of het huidige bestuursmodel passend is.

Het functioneren van het bestuur

Het bestuur heeft voldoende aandacht voor de voor het fonds relevante agendapunten. De VC ziet wel dat het bestuur daarbij tegen de grenzen van de bestuurlijke capaciteit aanloopt. Dit maakt het bestuur kwetsbaar. De VC ziet dat het bestuur zich daar bewust van is, maar vindt dat het bestuur meer aandacht kan besteden aan de vraag welke maatregelen getroffen kunnen worden om de bestuurlijke kwetsbaarheid te verminderen.

Het beleid van het bestuur

De huidige missie, visie en strategie zijn goed vastgelegd en komen in de verschillende beleidsdocumenten duidelijk terug wat naar de mening van de VC tot een consistent geheel leidt. Wel zou in de door het bestuur geformuleerde missie naar voren moeten komen waarom Flexsecurity beter in staat is om de belangen van haar stakeholders te behartigen dan andere pensioenuitvoerders die de regeling zouden kunnen uitvoeren.

Het bestuur heeft in 2018 besloten het arbeidsongeschiktheidsrisico in eigen beheer uit te voeren, hetgeen heeft geleid tot een toename van de risico's en extra tijdsbeslag. De VC beveelt het bestuur aan de vraag te stellen of het de opdracht van de werkgever kan accepteren om de arbeidsongeschiktheidsverzekering uit te voeren, rekening houdend met de belangen van de verschillende stakeholders.

Algemene gang van zaken in het fonds

De uitbestede activiteiten worden nauwgezet gecontroleerd door overeenkomsten en rapportages. Binnen het fonds bestaat de behoefte om de uitgebreide vermogensbeheerrapportages te stroomlijnen. De aanlevering van persoonsgegevens van de deelnemers aan het fonds moet in overleg met de werkgever worden verbeterd. De VC is van mening dat het bestuur in grote lijnen "in control is".

Adequate risicobeheersing

Het fonds besteedt ruime aandacht aan risicomanagement. In het kader van de invoering van IORP II is ook al een Eigen Risico Beoordeling uitgevoerd. Opvallend was het aantal incidenten dat zich voordeed in 2019 in het domein van uitbestedingsrisico's. Het bestuur heeft daarin overigens adequaat geacteerd.

Evenwichtige belangenafweging

Het gehele bestuur handelt in het belang van het fonds als geheel en bij de beslissingen wordt altijd rekening gehouden met de belangen van de verschillende stakeholders. Ook stelt het bestuur het VO in staat om hierover te kunnen oordelen door de juiste informatie te verstrekken.

Communicatie

De VC beveelt aan om het concept-communicatiebeleidsplan aan te scherpen ten aanzien van het gewenste ambitieniveau van het communicatiebeleid, de effectiviteit van de middelen om de bekendheid te vergroten en ten aanzien van de kernboodschap die het fonds wil overbrengen.

Sterk punt vindt de VC het zoeken naar betrokkenheid van de werkgever bij de pensioencommunicatie.

Naleving Code Pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen wordt op een correcte manier nageleefd. De diversiteit voor vrouwen en mannen in bestuur en VO is in orde. Een punt van aandacht vormt de diversiteit in leeftijden voor personen onder de 40 jaar in bovengenoemde bestuursorganen.

Cultuur en gedrag

De samenwerking binnen het bestuur is goed en efficiënt, alle leden zijn constructief en kritisch t.o.v. elkaar en er is in bestuursvergaderingen geen sprake van "group think".

Opvolging van eerdere aanbevelingen van het interne toezicht

De aanbevelingen uit de vorige visitatie zijn slechts deels opgevolgd, hetgeen in belangrijke mate door tijdsgebrek en andere prioriteiten is veroorzaakt. De VC vertrouwt erop dat het bestuur de nog openstaande aanbevelingen in 2020 voortvarend oppakt.

De visitatiecommissie:

de heer H.J.J. Debrauwer (voorzitter)
de heer J.C.F.M. Nuyens
mevrouw A.J.E.M. Vollenbroek

6 maart 2020

Reactie van het bestuur op de rapportage van de visitatiecommissie

Het bestuur spreekt zijn waardering uit voor het doorlopen visitatieproces en de uitkomsten ervan. De aanpak en bevindingen van de visitatie werden door zowel het bestuur als het verantwoordingsorgaan als gedegen ervaren en de aanbevelingen zijn onderbouwd en weloverwogen. Het bestuur onderschrijft een groot deel van de aanbevelingen, die betrekking hebben op de toekomstige ontwikkeling van het fonds en de veranderingen die mogelijk nodig zullen zijn om te kunnen voldoen aan de doelstellingen en wensen van de stakeholders. Het bestuur ziet de gedane aanbevelingen als een belangrijke aanzet voor een discussie omtrent de toekomstige ontwikkeling van het fonds.

Verder zal het bestuur zich in 2020 richten op de opvolging van de meer praktische aanbevelingen, waarbij ook de nog openstaande aanbevelingen uit 2019 niet zullen worden vergeten. Aan de hand van het halfjaarlijkse overleg tussen de voorzitter van de visitatiecommissie en de voorzitter van het bestuur zal inzicht worden verschaft in de vorderingen.

Het bestuur bedankt de visitatiecommissie voor haar betrokkenheid bij en haar inzet voor het fonds en zal in overleg met het verantwoordingsorgaan de visitatiecommissie uitnodigen om in het najaar van 2020 een nieuwe visitatie uit te voeren.

Oordeel verantwoordingsorgaan

Inleiding

Het bestuur legt jaarlijks verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan (VO) over het beleid en de manier waarop het beleid is uitgevoerd, waarna het VO de bevoegdheid heeft een oordeel te geven over het handelen van het bestuur.

Het VO van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity is medebeleidsbepalend, wat betekent dat het niet alleen adviseert maar ook goedkeuringsrechten heeft bij bestuursbesluiten over het beleggingsbeleid, de uitvoeringsovereenkomst met de werkgever, de premiestelling en de uitbesteding van het vermogensbeheer en de pensioenadministratie.

Om een goede afweging te kunnen maken en een oordeel te geven, is het VO regelmatig mondeling geïnformeerd door het bestuur en heeft het inzage gekregen in vergadernotulen, premiedashboards, conceptbeleidsplannen, onderzoeksvoorstellen, beleggingsrapportages, het jaarverslag, de jaarrekening, de actuariële certificering en het accountantsverslag.

Samenstelling

Het verantwoordingsorgaan is samengesteld uit vier vertegenwoordigers, twee namens de werkgever en twee namens de deelnemers van het fonds. Omdat Flexsecurity zelf geen pensioenuitkeringen doet, is er geen zetel namens gepensioneerden. Dit laat onverlet dat de leden van het VO zich zonder meer inspannen voor alle stakeholders binnen het fonds, wat evenzeer geldt voor de grote groep gewezen deelnemers.

Het VO werkt volgens een rooster van aftreden om de continuïteit te borgen. In januari is Swen Laarveld herbenoemd als lid van het verantwoordingsorgaan namens de werkgever voor een periode van vier jaar. Hij is de vicevoorzitter van het VO. Zijn herbenoeming is goedgekeurd door De Nederlandsche Bank (DNB). Esther Gotink woonde in de eerste helft van 2019 alle vergaderingen bij als aspirant-lid namens de deelnemers en is per 1 juli met goedkeuring van DNB benoemd tot volwaardig lid van het VO. Zij is tevens de plaatsvervangend secretaris. Sinds het vertrek van Irène Nauta heeft Monique van Dalen als lid namens de deelnemers haar zetel overgenomen in de geschillencommissie.

Bijeenkomsten

Het bestuur en het verantwoordingsorgaan zijn in 2019 vier keer bij elkaar gekomen, waarbij het VO voorafgaand eigen overleg heeft gevoerd om zijn visies en standpunten te bepalen. Tijdens de vergaderingen met het bestuur zijn alle aangelegenheden aan de orde gesteld waarover het bestuur of het VO overleg wenselijk vindt. In oktober was er tevens samen met het bestuur een strategiedag (zie volgende paragraaf), waarop het verantwoordingsorgaan geen afzonderlijk vooroverleg had. Het VO heeft in januari 2020 een bijeenkomst gehad met de visitatiecommissie betreffende het verslagjaar 2019. De geschillencommissie is niet bij elkaar gekomen, aangezien er aan de commissie geen geschillen zijn voorgelegd. Beide VO-leden namens de deelnemers hebben in 2019 alle kennissessies voor verantwoordingsorganen bijgewoond die de Pensioenfederatie organiseert.

Strategiedag

Samen met het bestuur heeft in oktober 2019 een strategiedag plaatsgevonden. Deze was met name gericht op de stappen die nodig zijn voor de totstandkoming van een strategisch beleggingsbeleid voor de periode 2020-2022. Het bestuur heeft eind 2018 met consultants van Sprenkels & Verschuren een zogenoemde Asset Liability Management studie uitgevoerd. Deze ALM-studie werkt met scenario's die inzicht moeten geven in de toekomstige ontwikkelingen van een pensioenfonds. Zo kan worden vastgesteld welke beleggingen daar het beste bij passen.

Het bestuur en het VO hebben – in samenspraak met de fiduciair manager KCM en een adviseur van NN als ‘luis in de pels’ voor het nodige tegengeluid – gekeken naar en gediscussieerd over de inrichting van de strategische portefeuille en de gevolgen van eventuele aanpassingen, een herijking van de investment beliefs (beleggingsprincipes) en het al dan niet afdekken van het valutarisico. Dit alles heeft het bestuur vertaald naar een strategisch beleggingsbeleid dat in 2020 de goedkeuring kreeg van het verantwoordingsorgaan.

Tijdens de strategiedag is ook gekeken naar de realisatie van de beleidsvoornemens voor 2019 en heeft het bestuur een voorzet gegeven voor de beleidsthema’s voor het nieuwe verslagjaar. Dit resulteerde in 2020 in de vaststelling van een nieuw beleidsplan.

Het VO dankt het bestuur voor de zorgvuldige organisatie van de strategiedag, waardoor het zich goed meegenomen voelt in alle stappen die hebben geleid naar een nieuwe strategische portefeuille.

Zelfevaluatie

De Code pensioenfondsen schrijft voor dat het bestuur jaarlijks een zelfevaluatie organiseert en driejaarlijks onder begeleiding van een externe partij. Voor het VO is vastgelegd dat de zelfevaluatie plaatsvindt “met enige regelmaat” (norm 30). Dit is een open norm, die het VO invult met het streven elke twee jaar een formele reflectie te organiseren. Omdat die in 2018 plaatsvond, is er dit jaar geen zelfevaluatie geweest.

Wel heeft het VO de gewenste veranderingen van de laatste zelfevaluatie in gang gezet. Zo is aan het bestuur gevraagd te onderzoeken hoe de deelnemersvertegenwoordiging in het VO kan worden geoptimaliseerd en heeft de bestuurlijke ondersteuning gezorgd voor een duidelijker scheiding in stukken ter goedkeuring en stukken ter advies. Dit helpt het VO in de dialoog met het bestuur en in de beoordeling van voorstellen die worden voorgelegd. Op het gebied van inhoudelijke kennis volgt het VO inmiddels de verdeling van deskundigheidsgebieden in vier clusters die het bestuur maakte om de eigen geschiktheid te borgen. Voor elk cluster is een VO-lid namens de werkgever en een VO-lid namens de deelnemers het aanspreekpunt voor de pensioenorganisatie. Dit helpt in de borging van het kennisniveau voor (een goede beoordeling van) de evenwichtige belangenafweging. De clusters zijn vastgelegd in het geschiktheids- en opleidingsplan 2019 waarmee het VO akkoord ging.

Intern toezicht

Jaarlijks verzorgt een visitatiecommissie (VC) het intern toezicht op het fondsbeleid; de commissie kijkt of het bestuur de risico’s goed beheerst en de belangen evenwichtig afweegt. Eén lid van deze commissie is in het afgelopen verslagjaar vervangen. Daartoe heeft het verantwoordingsorgaan de profielschets goedgekeurd en de uiteindelijke (bindende) voordracht gedaan. De visitatie heeft eind 2019 plaatsgevonden. De Visitatiecommissie constateert dat de oordeelsvorming van het VO constructief en kritisch is en dat de nodige verbeterpunten zijn doorgevoerd. Daarbij doet ze een aantal nieuwe aanbevelingen, welke zijn besproken in het eerste kwartaal van 2020. Het VO dankt de visitatiecommissie voor haar zorgvuldige werk en aanbevelingen, die de governance van zowel het bestuur als het VO naar een hoger plan zullen tillen. Het verantwoordingsorgaan neemt de aanbevelingen ter harte en streeft naar de volledige opvolging ervan in het nieuwe verslagjaar.

Advies en goedkeuring

Het VO heeft in 2019 de volgende advies- en goedkeuringsaanvragen en stukken ter kennisgeving behandeld:

- Aanpassing ABTN 2019 / positief advies
- Aanpassing statuten 2019 / positief advies
- Nieuwe uitbestedingsovereenkomst KCM / goedkeuring
- Onderzoek eigen uitvoering variabele pensioenuitkeringen / kennisneming
- Deelnemersonderzoek 2019 / kennisneming met advies (zie: Oordeel)
- Mogelijkheden voor data-analyse / kennisneming
- Ontwikkeling AO / kennisneming met advies (zie: Oordeel)
- Definitief visitatierapport 2019 / kennisneming

- Jaarrapportage naleving gedragscode 2019 / positief advies
- Geschiktheids- en opleidingsplan 2019 / positief advies
- Communicatiebeleidsplan 2020-2022 / kennisneming met advies (zie: Oordeel).
- Aanpassing strategisch beleggingsbeleid / geen goedkeuring (zie: Oordeel).
- Profiel en benoeming lid voor visitatiecommissie / goedkeuring
- Pensioenreglement 2019 Basispensioen en Pluspensioen / goedkeuring
- Vaststelling beloningsbeleid / positief advies
- Afsluiten nieuwe uitvoeringsovereenkomst / goedkeuring
- Premiestelling 2020 / goedkeuring
- Jaarverslag en jaarrekening 2019 / kennisneming met advies (zie: Oordeel)

Oordeel

Diverse ontwikkelingen in de interne organisatie van Flexsecurity Pensioen hebben het afgelopen jaar een flinke wissel getrokken op het bestuur. Het overdragen van het Randstad-pensioenfonds naar een APF en het vertrek van de adjunct-directeur pensioenzaken, tevens bestuurslid namens de werkgever, zorgden voor extra druk op het compacte team dat zich inzet voor Flexsecurity. Hoewel enkele dossiers als gevolg daarvan enige vertraging opliepen, is het verantwoordingsorgaan van mening dat alle bestuurlijke processen in goede orde zijn verlopen. Het VO wil de bestuursleden en de bestuurlijke ondersteuning door AZL danken voor de wijze waarop ze hun tijd en capaciteiten hebben aangewend om de continuïteit van de organisatie te waarborgen. De VO-leden willen Marianne Hamerslag welkom heten als nieuw bestuurslid, tevens vicevoorzitter, en hebben er alle vertrouwen in dat zij het pensioenfonds op adequate wijze helpt besturen.

Op het gebied van landelijke en Europese wetgeving is veel werk verzet in de waardeoverdracht van kleine pensioenen en het invullen van de sleutelfuncties en opstellen van een eigenrisicobeoordeling (ERB). Daarnaast zijn heronderhandelingen en een uiteindelijke contractvernieuwing met de fiduciair manager succesvol verlopen en is verder doorgepakt in de totstandkoming van een nieuw meerjarenbeleid voor de communicatie, waarbij het VO heeft verzocht om te kijken of gebruik kan worden gemaakt van de modellen die de Randstad-ondernemingen toepassen in hun communicatie; het gaat immers om dezelfde doelgroepen. Dit advies volgt mede na het deelnemersonderzoek 2019, waarbij timing (zomervakantie) en taal (complex) mogelijk debet waren aan een lage respons.

Het VO is tevreden met de open en heldere wijze waarop het alle bestuurlijke overwegingen heeft kunnen volgen die in 2020 leidden tot een nieuw strategisch beleggingsplan. Het voelde zich minder goed meegenomen in de uitleg voor het oprekken van de bandbreedtes in het strategisch beleid van 2019, reden waarom het geen goedkeuring wilde geven aan deze aanpassing.

Evenals het bestuur heeft het VO de nodige zorgen over de ontwikkeling van het AO-dossier, waarover in dit bestuursverslag al uitvoerig is geschreven. Het VO wil daarom ook naar de toekomst toe goed op de hoogte blijven, zodat het de juiste beoordeling kan geven op dit onderwerp.

Algemeen is het verantwoordingsorgaan van mening dat het bestuur het afgelopen verslagjaar een enorme inspanning heeft verricht om de vele uitdagingen van het pensioenfonds op te pakken. Het bestuur neemt het VO serieus en is transparant in zijn werkwijze en besluitvorming. Het VO hoopt dat het bestuur blijft streven naar tijdige aanlevering van de vergaderstukken, zodat de VO-leden zich goed kunnen voorbereiden op het overleg en de bestuursbesluiten kunnen begrijpen en doorgronden.

Het verantwoordingsorgaan van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity is, gelet op bovenstaande bevindingen, van oordeel dat het bestuur in 2019 zijn taken op adequate wijze heeft uitgevoerd en de belangen evenwichtig heeft afgewogen. Het VO dankt het bestuur voor de constructieve en plezierige samenwerking in het afgelopen jaar.

Diemen, 29 juni 2020

Het verantwoordingsorgaan

Hans van Slooten (wg), voorzitter

Monique van Dalen-Krommenhoek (dn), secretaris

Swen Laarveld (wg), plv. voorzitter

Esther Gotink (dn), plv. secretaris

Reactie van het bestuur op de rapportage van het verantwoordingsorgaan

Het bestuur heeft met genoegen kennis genomen van het verslag en het oordeel van het verantwoordingsorgaan over het verslagjaar. Het bestuur herkent zich in de bestuurlijke uitdagingen die het fonds in 2019 heeft gekend en erkent dat sommige onderwerpen daardoor niet de aandacht hebben gekregen die zij verdienden. Met een bestuur op sterkte en adequate ondersteuning is de verwachting dat het verantwoordingsorgaan het komende jaar voldoende tijd kan worden geboden voor de te behandelen onderwerpen, zodat de beleidsvoornemens tijdig kunnen worden gerealiseerd.

Het bestuur ziet het verantwoordingsorgaan als een kritische, maar constructieve partner in de besturing van het fonds. Daarbij is het voor het bestuur soms lastig om de juiste grenzen te trekken tussen informeren, consulteren en het betrekken in besluitvorming van het verantwoordingsorgaan. Het bestuur is van mening dat de aanpassing van de bandbreedtes in het strategisch beleggingsbeleid in 2019 een voorbeeld is waar dit beter had gekund. Het bestuur is blij met de slagvaardigheid van het verantwoordingsorgaan, dat soms op korte termijn geacht wordt om zich complexe onderwerpen en afwegingen eigen te maken. Een goede planning van de bestuurlijke activiteiten en de besluitvorming hieromtrent moet helpen om dit proces verder te verbeteren.

Het bestuur bedankt het verantwoordingsorgaan voor het oordeel dat het bestuur de belangen van de deelnemers naar vermogen behartigt en zijn taken in het verslagjaar op adequate wijze heeft uitgevoerd. Het bestuur bedankt het VO ook voor de heldere verslaglegging, die een goed inzicht geeft in de veelheid aan vraagstukken die aan de orde zijn geweest en nog komen.

Het verantwoordingsorgaan en het bestuur delen de zorg omtrent de ontwikkeling van de lasten die samenhangen met arbeidsongeschiktheid en de invloed die dit dossier heeft op de toekomstige ontwikkeling van het fonds. Het is duidelijk dat er maatregelen genomen moeten worden om de belangen van de verschillende doelgroepen binnen het fonds in balans te houden. Het bestuur wil zich samen met het verantwoordingsorgaan dan ook sterk maken om de externe stakeholders te overtuigen van de noodzaak van het treffen van maatregelen.

Het bestuur bedankt het verantwoordingsorgaan voor de prettige samenwerking en kijkt ernaar uit om in de komende tijd samen met het verantwoordingsorgaan te werken aan de verdere ontwikkeling van het pensioenfonds.

Gebeurtenissen na balansdatum

Zoals toegelicht in het bestuursverslag en in de jaarrekening heeft na de verslagdatum in het eerste half jaar van 2020 de Coronacrisis de nodige gevolgen gehad op de economische ontwikkelingen en daarmee op de ontwikkelingen binnen Flexsecurity en het toekomstperspectief van het fonds. Anders dan bij de meeste pensioenfondsen heeft de Coronacrisis geen noemenswaardige invloed gehad op de ontwikkeling van de dekkingsgraad. Wel zijn de pensioenkapitalen van de vooral de jongere (gewezen) deelnemers met name in de maand maart geraakt door de ontwikkelingen. Omdat de gerealiseerde beleggingsrendementen direct effect hebben op de hoogte van de participatiewaarden zijn de pensioenkapitalen van de meeste (gewezen) deelnemers in maart flink gedaald. De hoogte van het pensioenkapitaal is immers het product van het aantal participaties dat een deelnemer bezit, en van de participatiewaarde. De participatiewaarde wordt maandelijks vastgesteld.

Naast de ontwikkeling van de participatiewaarden leidt de invloed van de Coronacrisis ook tot het risico dat het premievolume van het fonds in 2020 lager kan uitvallen dan oorspronkelijk voorzien. Dit effect is onder andere afhankelijk van het tempo van het economisch herstel en de invloed van steunmaatregelen vanuit de overheid. Het bestuur volgt de ontwikkeling ter zake op de voet en grijpt waar mogelijk in om de gevolgen van een dergelijke terugval te ondervangen.

Ondertekening

Dit jaarverslag is vastgesteld op 29 juni 2020 en ondertekend te Diemen op 29 juni 2020.

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity,

Raimond Schikhof, voorzitter

Edmund Hammen, secretaris

Marianne Hamerslag, plaatsvervangend voorzitter

Marion Verheul, plaatsvervangend secretaris

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2019	2018
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Aandelen	5.057	3.359
Vastrentende waarden	29.256	25.058
Overige beleggingen	13.641	9.148
	47.954	37.565
Beleggingen voor risico deelnemers [2]		
Onroerende zaken	41.259	36.235
Zakelijke waarden	130.748	116.907
Vastrentende waarden	219.428	199.151
Derivaten	298	0
Overige beleggingen	45.532	40.798
	437.265	393.091
Vorderingen en overlopende activa [3]	11.578	7.580
Liquide middelen [4]	5.148	4.738
Totaal activa	501.945	442.974

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2019	2018
Stichtingskapitaal en reserves [5]		
Stichtingskapitaal	0	0
Algemene reserve	13.238	9.974
	13.238	9.974
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [6]	0	0
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [7]	447.807	399.396
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds [8]	27.055	21.044
Overige technische voorziening voor risico fonds [9]	11.872	10.511
Kortlopende schulden en overlopende passiva [10]	1.973	2.049
Totaal passiva	501.945	442.974

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2019	2018
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [11]		
Directe beleggingsopbrengsten	188	36
Indirecte beleggingsopbrengsten	2.522	-115
Kosten van vermogensbeheer	-104	-61
	2.606	-140
Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers [12]		
Directe beleggingsopbrengsten	5.683	4.632
Indirecte beleggingsopbrengsten	39.548	-12.424
Kosten van vermogensbeheer	-946	-1.138
	44.285	-8.930
Premiebijdragen van werkgever en deelnemers [13]	58.812	58.069
Saldo van overdrachten van rechten [14]	-22.002	-11.891
Pensioenuitkeringen en afkopen [15]	-21.796	-25.112
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [16]	-48.411	-3.568
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fondsen [17]	-6.011	-18.875
Mutatie overige technische voorziening voor risico fondsen [18]	-1.361	-164
Mutatie overige voorzieningen [19]	0	15.898
Herverzekering [20]		
Premies herverzekering	-1.439	-1.694
Overlijdensverzekering arbeidsongeschikten	-489	0
Resultaatdeling	1.352	503
	-576	-1.191

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2019	2018
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [21]	-3.309	-3.162
Overige baten en lasten [22]	1.027	468
Saldo van baten en lasten	3.264	1.402
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	3.264	1.402
	3.264	1.402

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2019	2018
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	58.825	57.785
Uitkeringen uit herverzekering	-51	2.609
Overgenomen pensioenverplichtingen	4.250	2.573
Overige	1.019	531
	64.043	63.498
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen en afkopen	-22.116	-25.758
Overgedragen pensioenverplichtingen	-28.410	-12.951
Premies herverzekering	-1.928	-1.694
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-3.888	-3.436
Overige	0	-9
	-56.342	-43.848
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	5.873	4.668
Verkopen en aflossingen beleggingen	148.688	111.066
	154.561	115.734
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-161.291	-147.272
Directe kosten van vermogensbeheer	-1.050	-1.199
	-162.341	-148.471

	2019	2018
Overige balansposten		
Ontvangsten		
Overige voorzieningen	0	15.898
	0	15.898
Uitgaven		
Rechten uit herverzekering / VPV Herverzekering	489	-2.898
	489	-2.898
Mutatie liquide middelen	410	-87
Saldo liquide middelen 1 januari	4.738	4.825
Saldo liquide middelen 31 december	5.148	4.738

Algemene informatie

Juridische structuur

Naam en vestigingsplaats

Flexsecurity is gevestigd onder de statutaire naam Stichting Pensioenfonds Flexsecurity te Amsterdam. Het bezoekadres van het fonds is Diemermere 25, 1112 TC in Diemen. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 34111370.

Activiteiten

De activiteiten van Flexsecurity zijn gestart per 1 januari 1999 en zijn gericht op het verstrekken van uitkeringen aan deelnemers, gewezen deelnemers en hun nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden.

Flexsecurity voert twee pensioenregelingen op basis van beschikbare premie uit, te weten de Basispensioenregeling en de Pluspensioenregeling. De eerste regeling is van toepassing op deelnemers die op basis van de Cao langer dan 26 weken, maar korter dan 78 weken werkzaam zijn, de tweede regeling is voor deelnemers die langer dan 78 weken werkzaam zijn.

Aard van de pensioenregelingen

Medewerkers van de bij het pensioenfonds aangesloten werkmaatschappijen van 21 jaar of ouder, die ten minste 26 weken hebben gewerkt op basis van een uitzendovereenkomst, nemen deel aan één van de pensioenregelingen. De pensioenregelingen zijn vastgelegd in de Cao voor Uitzendkrachten en zijn verplicht. De premies worden belegd in participaties in het gesepareerde beleggingsdepot van Flexsecurity. Ter bevordering van het inzicht is dit gesepareerde beleggingsdepot in de balans uitgesplitst naar de afzonderlijke componenten.

Op de pensioendatum wordt het opgebouwde kapitaal aangewend voor de aankoop van een ouderdomspensioen of een combinatie van ouderdoms- en nabestaandenpensioen bij een verzekeraar naar keuze. In geval van overlijden vóór de pensioendatum wordt 100% van het opgebouwde pensioenkapitaal uitgekeerd aan de nabestaanden. Voor dit bedrag dient een nabestaandenpensioen en/of een (half)wezenpensioen te worden aangekocht. De pensioenregelingen hebben een unit-linkedbasis waarbij de hoogte van de uitkeringen, zowel bij pensionering als bij vroegtijdig overlijden, gebaseerd is op de waarde van de door de deelnemer gehouden units op het moment van pensionering c.q. vroegtijdig overlijden.

De Basispensioenregeling wordt gefinancierd aan de hand van een premie op het brutoloon, geheel betaald door de werkgever. Voor de storting in het pensioenkapitaal geldt een vaste premie gebaseerd op een pensioengrondslag, zijnde het bruto loon na aftrek van een franchise. De premie voor de Pluspensioenregeling is gebaseerd op een pensioengrondslag, zijnde het bruto loon na aftrek van een franchise. De premie voor het Pluspensioen wordt voor 1/3 gedragen door de deelnemers en voor 2/3 door de werkgever. Er wordt een doorsneepremie gehanteerd, maar voor de storting in het pensioenkapitaal geldt een leeftijdsafhankelijke staffel. Tevens voorziet de Pluspensioenregeling in premievrije voortzetting in geval van arbeidsongeschiktheid en in een overlijdensverzekering.

Per 1 januari 2004 is de pensioenregeling van het bedrijfstakpensioenfonds StiPP door de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verplicht gesteld. De gevolgen van deze verplichtstelling zijn voor de aangesloten ondernemingen van Flexsecurity maar beperkt relevant, aangezien Flexsecurity gebruik maakt van een door StiPP verleende vrijstelling. De pensioenregelingen van Flexsecurity zijn gelijkwaardig aan die van StiPP.

Uitvoering van de pensioenregelingen

De pensioenregelingen worden geadmistreerd en uitgevoerd bij AZL in Heerlen en voorzien in zowel ouderdomspensioen als nabestaandenpensioen. Risicoverzekeringen betreffende nabestaandenpensioen en premievrije voortzetting bij arbeidsongeschiktheid (beide alleen van toepassing in de Pluspensioenregeling) waren tot en met 2017 herverzekerd bij Nationale-Nederlanden Levensverzekeringsmaatschappij. Vanaf 2018 is de nabestaandenpensioenverzekering ondergebracht bij ElipsLife; de premievrije voortzetting bij arbeidsongeschiktheid is niet langer herverzekerd, maar in eigen beheer van het fonds.

Voorts worden alle secretariaatshandelingen ten behoeve van het pensioenfonds uitgevoerd door AZL. Het vermogensbeheer is ondergebracht bij Kempen Capital Management N.V.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW – voor zover verplicht gesteld door de Pensioenwet – en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ), uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving. De jaarrekening is opgesteld in euro's.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op reële waarde. De overige activa en passiva worden gewaardeerd op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans, de staat van baten en lasten en het kasstroomoverzicht zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Vergelijking met voorgaand jaar

In 2019 zijn de ervaringssterfte en de revalideringskansen gewijzigd. Tevens is de opslag overlijdensrisico aangepast en is de kostenvoorziening herijkt. Dit alles heeft een effect van -0,7% op de actuele dekkingsgraad en € 3,1 miljoen op de technische voorziening voor risico fonds.

Schattingen en veronderstellingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt het bestuur van het pensioenfonds zich verschillende oordelen en maakt schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

Opname van actief, verplichting, baat of last

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Vreemde valuta

Functionele valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. De functionele valuta van het fonds is de euro. De euro is ook de presentatievaluta in deze jaarrekening.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

Beleggingen

Vastgoedbeleggingen

(Indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd op de per balansdatum geldende marktwaarde. Beursgenoteerde beleggingen in vastgoed worden gewaardeerd tegen de beurskoers per balansdatum, de niet-beursgenoteerde fondsbeleggingen in vastgoed worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde. Ongerealiseerde waardeinstijgingen worden via de staat van baten en lasten verwerkt.

Aandelen

Aandelen en participaties in beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op marktwaarde per balansdatum. Voor beursgenoteerde aandelen en beleggingsinstellingen geschiedt dit tegen de per balansdatum geldende beurskoersen. Niet-beursgenoteerde fondsbeleggingen in aandelen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde. Ongerealiseerde waardeinstijgingen worden via de staat van baten en lasten verwerkt.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in vastrentende waarden, zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoersen inclusief opgelopen interest. Indien vastrentende waarden niet-beursgenoteerd zijn, vindt waardebepaling plaats op basis van de geschatte toekomstige netto kasstromen (rente en aflossingen) die uit de beleggingen zullen voortvloeien, contant gemaakt tegen de geldende marktrente en rekening houdend met het risicoprofiel en de looptijd. Participaties in niet-beursgenoteerde fondsbeleggingen in vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Financiële derivaten

Financiële derivaten worden in de jaarrekening opgenomen tegen marktwaarde. Indien geen marktwaarde beschikbaar is, wordt de waarde bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen. Indien een derivatenpositie (inclusief opgelopen rente) negatief is, wordt het bedrag onder de schulden verantwoord.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd op marktwaarde. Indien geen marktwaarde beschikbaar is, wordt de waarde bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen. Deposito's worden gewaardeerd tegen kostprijs.

Herverzekeringen

Herverzekeringspremies

Herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie. Vorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Als de ontvangst van de vordering is uitgesteld op grond van een verlengde overeengekomen betalingstermijn, dan wordt de reële waarde bepaald aan de hand van de contante waarde van de

verwachte ontvangsten en worden er op basis van de effectieve rente-rente-inkomsten ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

Vorderingen en overlopende activa worden onderscheiden van vorderingen in verband met beleggingstransacties. Vorderingen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit direct opvraagbare kas- en banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Het stichtingskapitaal en de reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

Minimaal vereist eigen vermogen

Aangezien Flexsecurity pensioenverplichtingen voor risico fonds kent, moet het fonds hier ook rekening mee houden in het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV). Het MVEV bestaat uit een aantal componenten:

Het beleggingsrisico is van toepassing op het onderdeel premievrijstellingsrisico van de regeling en op het eigen vermogen van de stichting. Het fonds berekent het beleggingsrisico over de volledige schadevoorziening. De voorziening voor risico deelnemers is niet voor risico van het fonds en wordt derhalve niet betrokken in de benodigde minimale buffer voor het beleggingsrisico. Het beleggingsrisico wordt vastgesteld als 4% procent van het bedrag van de bruto technische voorzieningen vermenigvuldigd met de verhouding tussen de bruto technische voorzieningen onder aftrek van de overdrachten uit hoofde van verzekering en de bruto technische voorzieningen aan het eind van het afgelopen boekjaar. Dit verhoudingsgetal is ten minste 85%.

De buffer voor beheerslasten is gelijk aan 25% van de uitvoeringskosten van het fonds in het verslagjaar.

De buffer voor overlijdensrisico wordt vastgesteld op basis van het overlijdensrisicokapitaal, vermenigvuldigd met 3%. Aangezien het fonds voor dit risico volledig verzekerd is, mag de buffer met 50% naar beneden bijgesteld worden. Voor de bepaling van het overlijdensrisicokapitaal wordt rekening gehouden met partnerfrequenties. Flexsecurity maakt hiervoor gebruik van de partnerfrequentie GM/V 85-90.

De buffer voor het arbeidsongeschiktheidsrisico is de laatste component van het MVEV. Hierbij is rekening gehouden met de situatie sinds ultimo 2017 waarin het gehele arbeidsongeschiktheidsrisico door Flexsecurity in eigen beheer gedragen wordt.

Vereist eigen vermogen

Het vereist eigen vermogen (VEV) van het fonds is berekend conform het standaardmodel van De Nederlandsche Bank en is alleen van toepassing op de beleggingen voor risico van het fonds.

In tegenstelling tot voorgaande jaren is de berekening van het VEV gebaseerd op de beleggingen in het Belegd Eigen Vermogen en de voorziening arbeidsongeschiktheidsrisico van het fonds, zijnde de beleggingen voor risico fonds. Ook in afwijking van vorig jaar is voor de berekeningen van het renterisico en het kredietrisico gebruik gemaakt van de exacte methodiek, gebaseerd op de kasstromen en cashpositie van de beleggingsfondsen waarin belegd wordt.

Indien het vereist eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen, wordt het vereist eigen vermogen gelijkgesteld aan het minimaal vereist eigen vermogen.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen risico deelnemers

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten.

Wanneer verplichtingen naar verwachting door een derde zullen worden vergoed, wordt deze vergoeding als een actief in de balans opgenomen indien het waarschijnlijk is dat deze vergoeding zal worden ontvangen bij de afwikkeling van de verplichting.

Het betreft de verplichtingen uit hoofde van de beschikbare-premieregelingen voor deelnemers. Het beleggingsrisico ligt bij de deelnemers. De voorziening voor rekening en risico deelnemers is gewaardeerd volgens dezelfde grondslagen die gelden voor de waardering van de corresponderende beleggingen voor risico deelnemers.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

Flexsecurity heeft het gehele premievrijstellingsrisico in eigen beheer en houdt zodoende een voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds aan. Deze voorziening is opgebouwd uit twee componenten. Voor reeds arbeidsongeschikte deelnemers houdt het fonds een voorziening aan ter hoogte van de contante waarde van de vrijgestelde pensioenpremies, welke bestaat uit de vrijgestelde staffelpremies vermeerderd met de vrijgestelde overlijdensrisicopremies. Deze overlijdensrisicopremies zijn geraamd als een opslag van 12,5% op de vrijgestelde staffelpremies. Voor zieke deelnemers houdt het fonds een voorziening aan ter hoogte van twee jaar de risicopremie voor arbeidsongeschiktheid. Deze risicopremie is geschat op basis van de daadwerkelijke schadelast van het fonds in de afgelopen vijf jaar.

De contante waarde van de toekomstige premies is bepaald op basis van de actuariële grondslagen van het fonds. Het fonds houdt bij de vaststelling van de voorziening rekening met revalideringskansen. Deze zijn gebaseerd op de door het Verbond van Verzekeraars gepubliceerde kansen uit september 2006, aangepast op basis van de ervaringscijfers inzake revalidatie in de jaren 2016 tot en met 2019.

Overige voorzieningen

Voorziening toekomstige uitvoeringskosten

Ten behoeve van toekomstige uitvoeringskosten is er een voorziening gevormd om mogelijke doorlopende uitvoeringskosten te financieren in geval Flexsecurity geen actieve pensioenregelingen meer kent en dientengevolge geen premies meer ontvangt. De omvang van deze voorziening bedraagt 2,5% van de som van technische voorzieningen pensioenverplichtingen voor risico deelnemers en voor risico fonds.

Grondslagen voor bepaling resultaat

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Mede omdat Flexsecurity alleen zuivere premiepensioenregelingen uitvoert, zijn de baten en lasten alle gewaardeerd op actuele waarde. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen

Onder premiebijdragen wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van eventuele kortingen. Dit betreft de premiebijdragen van werkgevers en deelnemers als ook premies uit hoofde van premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben, zowel voor wat betreft die van de werkgever als die van de deelnemers, en worden gewaardeerde tegen actuele waarde.

Beleggingsresultaten risico deelnemers en risico pensioenfonds**Indirecte beleggingsopbrengsten**

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten verstaan. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Indirecte beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden in dit verband rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten verstaan. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling. Directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer vallen de beheerkosten die de vermogensbeheerders, waaronder de fiduciaire vermogensbeheerder, bij Flexsecurity in rekening brengen, evenals de transactiekosten, bewaarloon en de overige administratieve kosten van beleggingen.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen en dergelijke.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers, dan wel aan verzekeraars, uitgekeerde bedragen en zijn toegerekend aan het verslagjaar waarin zij uitgekeerd zijn ten behoeve van de aankoop van levenslange uitkeringen.

[Dit betreft de uitbetaling van de pensioenkapitalen bij expiratie – door ouderdom of overlijden – direct aan de deelnemers of nabestaanden (in geval van kapitalen onder de afkoopgrenzen) of aan verzekeraars die naar keuze van de deelnemers of nabestaanden de pensioenuitkeringen gaan verzorgen (in geval van kapitalen boven de afkoopgrenzen).]

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers betreft de wijziging in de waarde van de technische voorziening voor risico deelnemers.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

De mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds betreft de wijziging in de waarde van de technische voorziening voor risico fonds.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdracht van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Afkoop van pensioenen

De post afkoop van pensioenen bevat het saldo van bedragen uit hoofde van ineens uitgekeerde kleine pensioenkapitalen die in het kader van de wettelijke mogelijkheden hieromtrent in het verslagjaar uitgekeerd zijn aan gewezen deelnemers.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht is de directe methode gehanteerd. Hierbij worden alle ontvangsten en uitgaven als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

Actuele dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad

De actuele dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de bezittingen en de verplichtingen van het fonds. De beleidsdekkingsgraad is het twaalfmaands voortschrijdend gemiddelde van de actuele dekkingsgraden.

Reële dekkingsgraad

Ultimo 2019 kent Flexsecurity beschikbare premieregelingen en een schadevoorziening. Hoewel er geen toeslag kan plaatsvinden in deze regelingen, moet bij de bepaling van de reële dekkingsgraad van het fonds rekening gehouden worden met een toeslag op basis van een prijsindexcijfer. Conform wetgeving is zodoende voor de berekening van de contante waarde van de toekomstige indexatie ten behoeve van de reële dekkingsgraad is een rekenrente van 6,75% gehanteerd. De reële dekkingsgraad is als volgt vastgesteld: $\text{beleidsdekkingsgraad} / \text{benodigde beleidsdekkingsgraad bij volledige toeslagverlening}$.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa**[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds**

Categorie	Stand ultimo 2018	Aankopen/ Verstrekk- ingen	Verkopen	Waarde- ontwik- keling	Stand ultimo 2019
Zakelijke waarden					
Aandelen beleggingsfondsen	3.359	698	0	1.000	5.057
Vastrentende waarden					
Vastrentende beleggingsfondsen	25.058	7.201	-4.587	1.584	29.256
Overige beleggingen					
Liquiditeiten beleggingsfondsen	9.148	5.186	-631	-62	13.641
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	37.565	13.085	-5.218	2.522	47.954

Er wordt niet direct belegd in aangesloten ondernemingen.

Methodiek bepaling marktwaarde

Level 1: Directe marktwaardering: beursnotering in een actieve markt (waarop geen prijsaanpassingen worden uitgevoerd).

Level 2: Afgeleide marktwaardering: geen directe beursnotering maar andere uit de markt waarneembare data danwel een prijs gebaseerd op een transactie in een niet actieve markt met niet-significante prijsaanpassing (gebaseerd op aannames en schattingen).

Level 3: Modellen en technieken: marktwaardebepaling niet gebaseerd op marktdata, maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden.

	Level 1	Level 2	Level 3	Stand ultimo 2019
Zakelijke waarden				
Aandelen beleggingsfondsen	0	5.057	0	5.057
Vastrentende waarden				
Vastrentende beleggingsfondsen	0	23.700	5.556	29.256
Derivaten	0	0	0	0
Overige beleggingen				
Liquiditeiten beleggingsfondsen	0	13.641	0	13.641
Totaal belegd vermogen	0	42.398	5.556	47.954

[2] Beleggingen voor risico deelnemers

Categorie	Stand ultimo 2018	Aankopen/ Verstrekingen	Verkopen	Waarde- ontwik- keling	Stand ultimo 2019
Onroerende zaken					
Vastgoed beleggingsfondsen	36.235	6.519	-5.066	3.571	41.259
Zakelijke waarden					
Aandelen beleggingsfondsen	116.907	36.617	-50.208	27.432	130.748
Vastrentende waarden					
Staatsobligaties	84.288	21.020	-11.964	1.511	94.855
Vastrentende beleggingsfondsen	85.161	58.075	-59.048	7.707	91.895
Hypothecaire leningen	29.702	1.885	-588	1.679	32.678
	199.151	80.980	-71.600	10.897	219.428
Derivaten					
Valutaderivaten	0	0	0	298	298
Overige beleggingen					
Liquiditeiten beleggingsfondsen	40.798	24.090	-19.125	-231	45.532
Totaal beleggingen voor risico deelnemers activa zijde	393.091	148.206	-145.999	41.967	437.265
Derivaten (passiva zijde)					
Valutaderivaten	-110	110	0	0	0
Totaal beleggingen voor risico deelnemers passiva zijde	-110	110	0	0	0
Totaal beleggingen voor risico deelnemers	392.981	148.316	-145.999	41.967	437.265

Er wordt niet direct belegd in aangesloten ondernemingen.

Het uitlenen van effecten geschiedt slechts in enkele beleggingsfondsen. Het risico dat het fonds hierbij loopt is, gezien de zekerheden die ten aanzien van het uitlenen van effecten gesteld worden, minimaal.

Het afdekken van het renterisico op de pensioenen vindt plaats met behulp van obligaties en LDI-beleggingsfondsen. Binnen de LDI-beleggingsfondsen wordt gebruikt gemaakt van rentederivaten. Deze staan niet op naam van het pensioenfonds, maar zijn onderdeel van de portefeuille van het beleggingsfonds waarin belegd wordt. Op naam van Flexsecurity staan valutaderivaten: deze zijn ter afdekking van het valutarisico op de Amerikaanse dollar en het Britse pond; ten behoeve hiervan wordt 'door' de beleggingsfondsen waarin Flexsecurity belegt 'heen gekeken'. De waarde van de valutaderivaten is derhalve zichtbaar op de balans van het pensioenfonds en het resultaat van de valuta-afdekking is opgenomen in de staat van baten en lasten.

Accrued interest

Accrued interest is opgenomen in de waardering van de beleggingen en dus niet separaat als vordering. Het bedrag aan accrued interest is ultimo 2019 € 693 voor beleggingen voor risico deelnemers. Voor risico fonds wordt uitsluitend in beleggingsfondsen belegd en hierbij is dus geen sprake van accrued interest.

Methodiek bepaling marktwaarde

Level 1: Directe marktwaardering: beursnotering in een actieve markt (waarop geen prijsaanpassingen worden uitgevoerd).

Level 2: Afgeleide marktwaardering: geen directe beursnotering maar andere uit de markt waarneembare data danwel een prijs gebaseerd op een transactie in een niet actieve markt met niet-significante prijsaanpassing (gebaseerd op aannames en schattingen).

Level 3: Modellen en technieken: marktwaardebepaling niet gebaseerd op marktdata, maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden.

	Level 1	Level 2	Level 3	Stand ultimo 2019
Onroerende zaken				
Vastgoed beleggingsfondsen	0	2.985	38.274	41.259
Zakelijke waarden				
Aandelen beleggingsfondsen	0	130.748	0	130.748
Vastrentende waarden				
Staatsobligaties	94.855	0	0	94.855
Vastrentende beleggingsfondsen	0	49.233	42.662	91.895
Hypothecaire leningen	0	32.678	0	32.678
	94.855	81.911	42.662	219.428
Derivaten				
Valutaderivaten	0	298	0	298
Overige beleggingen				
Liquiditeiten beleggingsfondsen	0	45.532	0	45.532
Totaal belegd vermogen voor risico deelnemers	94.855	261.474	80.936	437.265

	2019	2018
[3] Vorderingen en overlopende activa		
Nog te ontvangen premie van werkgever en deelnemers	4.415	4.427
Nog door te storten onttrekkingen	5.142	2.533
Vooruitbetaalde bedragen en nog te ontvangen bedragen	5	7
Te vorderen technische winstdeling op herverzekeraar	2.016	613
Totaal vorderingen en overlopende activa	11.578	7.580
De vordering met betrekking tot de te vorderen technische winstdeling heeft deels (1.855) een looptijd langer dan een jaar. Deze komt tot uitkering na afloop van de contractperiode (na 2020, dus in 2021). In geval er meer premie voor de overlijdensrisicoverzekering betaald is dan er schade is, deelt Flexsecurity in de winst, te weten 90% hiervan. Tot en met 2019 is er sprake van een technisch resultaat van € 2,061 miljoen, waarvan Flexsecurity recht heeft op € 1,855 miljoen. De andere vorderingen en overlopende activa hebben een looptijd van korter dan één jaar.		
[4] Liquide middelen		
ING Bank N.V.	5.148	4.738
De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds. Op de rekening van de ING Bank is een kredietfaciliteit afgegeven van € 2.000.000. Hiervan wordt ultimo 2019 geen gebruik gemaakt.		
Totaal activa	501.945	442.974

Passiva**[5] Stichtingskapitaal en reserves**

	2019	2018
Stichtingskapitaal	0	0
Algemene reserve		
Stand per 1 januari	9.974	8.572
Saldobestemming boekjaar	3.264	1.402
Stand per 31 december	13.238	9.974
Totaal eigen vermogen	13.238	9.974

De algemene reserve is bedoeld als buffer om te voorzien in mogelijke financiële tekorten van het fonds.

Flexsecurity past de regelgeving van het Financieel Toetsingskader (FTK) toe. Bij bepaling van het zogeheten minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) wordt rekening gehouden met de uitvoeringskosten van het fonds en met de overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico's die het fonds formeel loopt – en die Flexsecurity deels herverzekerd heeft. Het MVEV is gelijk aan € 9.003 (2018: € 7.232). Het berekende vereist eigen vermogen (VEV) is lager, maar dient conform het FTK minimaal op het niveau van het MVEV te liggen. Daarom is het VEV ook € 9.003.

Eigen vermogen	13.238	9.974
Minimaal vereist eigen vermogen (MVEV)	9.003	7.232
Vereist eigen vermogen (VEV)	9.003	7.232
Solvabiliteitsbuffer	4.235	4.374

De som van het vereist eigen vermogen en de solvabiliteitsbuffer is gelijk aan de omvang van de algemene reserves van het pensioenfonds per einde van genoemde jaren.

Dekkingsgraad	102,7%	102,3%
Beleidsdekkingsgraad	102,4%	102,5%
Reële dekkingsgraad	100,7%	101,2%

	2019	2018
Technische voorzieningen		
[6] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Stand per 1 januari	0	15.898
Vrijval herverzekeringsdeel	0	-15.898
Stand per 31 december	0	0
Vanaf begin 2018 is het herverzekeringsdeel technische voorzieningen nihil: Flexsecurity heeft deze voorziening in eigen beheer genomen, de verzekeraar heeft de schadereserve afgekocht.		
[7] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Stand per 1 januari	399.396	395.828
Mutatie boekjaar:		
– Premie	47.179	48.092
– Premie arbeidsongeschikten	1.121	1.072
– Rendement	44.283	-8.931
– Overdracht in	745	1.059
– Overdracht in (automatisch i.v.m. klein pensioen)	5.663	0
– Overdracht uit	-3.696	-3.760
– Overdracht uit (i.v.m. klein pensioen)	-17.976	0
– Afkopen	-21.145	-28.877
– Afkopen en uitkeringen bij pensionering	-6.708	-4.938
– Sterfte	-681	-488
– Vervallen hele kleine pensioenen	-319	0
– Overige mutaties	-55	339
Stand per 31 december	447.807¹⁾	399.396²⁾

1) De voorziening voor risico deelnemers is niet één op één gelijk met de waarde van beleggingen voor risico deelnemers. Het verschil zit in de onderdelen 'VPV risico deelnemers nog te beleggen' ad 5.369, de 'VPV risico deelnemers overige verplichtingen' ad 5.142 en het cashfonds bij Kempen Capital Management ad 31, die alle zijn opgenomen in de totale voorziening voor risico deelnemers.

2) De voorziening voor risico deelnemers is niet één op één gelijk met de waarde van beleggingen voor risico deelnemers. Het verschil zit in de onderdelen 'VPV risico deelnemers nog te beleggen' ad 3.859, de 'VPV risico deelnemers overige verplichtingen' ad 2.533, het cashfonds bij Kempen Capital Management ad 19 en het verschil in beleggingswaarde tussen Assetcare en de AZL-administratie ad 4, die alle zijn opgenomen in de totale voorziening voor risico deelnemers.

136

[10] Kortlopende schulden en overlopende passiva

Negatieve derivaten	0	110
Belastingen en sociale premies	541	875
Schulden aan herverzekeraar	489	225
Schulden uit hoofde van uitvoerings- en administratiekosten	133	488
Vooruitontvangen bedragen	810	351

1.973
2.049

Alle kortlopende schulden en overlopende passiva hebben een looptijd van korter dan één jaar.

Totaal passiva
501.945
442.974

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden

De bestuursleden die in dienst zijn van de werkgever ontvangen geen beloning voor de door hen verrichte bestuurswerkzaamheden. De overige bestuursleden ontvangen een vaste vergoeding die jaarlijks wordt geïndexeerd. In 2019 was deze vergoeding vastgesteld op € 25.548,- excl. btw per jaar. De indexatie van de vergoeding bedroeg 2,19%.

De leden namens de deelnemers van het verantwoordingsorgaan ontvangen vacatiegeld per vergadering. De leden namens de werkgever van het verantwoordingsorgaan ontvangen geen vacatiegelden. Over boekjaar 2019 is in totaal € 90.900,- aan vaste vergoedingen en vacatiegelden uitgekeerd. In 2018 was dit € 72.896,-. Deze stijging is te herleiden tot de vervanging van een bestuurslid in dienst van de werkgever door een bestuurslid dat niet in dienst van de werkgever is gedurende het verslagjaar.

Personeel

Gedurende het boekjaar 2019 had Stichting Pensioenfonds Flexsecurity geen personeelsleden in dienst.

De pensioenuitvoering wordt voor een deel gedaan door het pensioenbureau van Randstad Groep Nederland B.V. Van de personeels- en huisvestingskosten van dit pensioenbureau wordt 25% doorbelast aan Flexsecurity.

Baten en lasten	2019	2018
[11] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten		
Zakelijke waarden	221	85
Banken	-33	-49
Totaal directe beleggingsopbrengsten	188	36
Indirecte beleggingsopbrengsten		
Zakelijke waarden	1.000	-186
Vastrentende waarden	1.584	119
Overige beleggingen	-62	-48
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	2.522	-115
Kosten van vermogensbeheer		
Beleggingsadviseur	-80	-44
Bewaarloon	-8	-7
Beheerloon	-16	-10
Totaal kosten vermogensbeheer	-104	-61
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	2.606	-140

[12] Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers**Directe beleggingsopbrengsten**

Onroerende zaken	1.120	1.187
Zakelijke waarden	1.824	1.326
Vastrentende waarden	2.773	2.125
Overige	-34	-6

Totaal directe beleggingsopbrengsten

5.683	4.632
--------------	--------------

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onroerende zaken	3.571	3.287
Zakelijke waarden	27.455	-12.320
Vastrentende waarden	11.010	-345
Derivaten	-2.257	-2.820
Overige beleggingen	-231	-226

Totaal indirecte beleggingsopbrengsten

39.548	-12.424
---------------	----------------

Kosten van vermogensbeheer

Beheerloon	-166	-148
Bewaarloon	-64	-66
Beleggingsadviseur	-716	-924

Totaal kosten vermogensbeheer

-946	-1.138
-------------	---------------

De kosten vermogensbeheer die hier gepresenteerd worden, wijken af van de vermogensbeheerkosten zoals verwerkt in het bestuursverslag, omdat in de jaarrekening uitsluitend de kosten worden verwerkt die hebben geleid tot directe betalingen aan de partijen die zich bezighouden met het vermogensbeheer. De overige vermogensbeheerkosten die verwerkt zijn in de beleggingsresultaten worden toegelicht in het bestuursverslag.

De transactiekosten van de beleggingen die direct in rekening zijn gebracht bij Flexsecurity, zijn nihil. Transactiekosten worden verrekend met aan- en verkoopprijzen. Voor een schatting van de verrekende transactiekosten wordt verwezen naar het bestuursverslag.

De kosten vermogensbeheer zijn niet toegerekend aan de verschillende beleggingscategorieën, omdat het kosten betreft die op alle categorieën van toepassing zijn: fiduciair vermogensbeheerder KCM, beleggingsadministrateur AssetCare en custodian CACEIS verrichten diensten voor alle beleggingen van het fonds. De kosten die zij in rekening brengen bij Flexsecurity, zijn op basis van functionele werkzaamheden opgesteld en worden niet per beleggingscategorie berekend of verdeeld.

Totaal beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers

[13] Premiebijdragen van werkgever en deelnemers

Premiebijdragen Basispensioenregeling (door werkgever)

Premiebijdragen Pluspensioenregeling (door werkgever en deelnemers)

Overige premies voor risico deelnemers

Totale premiebijdragen

De premiebijdragen zijn enkel voor risico deelnemers. De premiebijdrage voor de Basispensioenregeling bedraagt 2,6% (in 2018 2,6%) van de pensioengrondslag, zijnde het brutoloon. Deze premie wordt geheel betaald door de werkgever. De premiebijdrage voor de Pluspensioenregeling bedroeg 11,7% in 2019 (in 2018 11,4%) van de pensioengrondslag, zijnde het brutoloon minus een franchise van € 6,64 per uur (2018: € 6,43). Hiervan wordt 1/3 betaald door de werknemer (deelnemer). De werkgever betaalt 2/3.

De feitelijke premie van Flexsecurity pensioen is gelijk aan de ingelegde premies: Flexsecurity voert enkel beschikbarepremieregelingen uit. De kostendekkende premie bestaat uit de in de pensioenkapitalen van deelnemers gestorte premies plus de kosten voor de aanvullende risicoverzekeringen, de uitvoeringskosten en een solvabiliteitstoeslag. De kostendekkende premie bedroeg in 2019 € 54.265 (2018: € 55.032). Er is sprake van een premieoverschot: de feitelijke premie is hoger dan de kostendekkende premie: € 58.812 vs. € 54.265, een overschot van € 4.547.

De kostendekkende premie is als volgt opgebouwd:

- Premiestortingen risico deelnemer
- Herverzekeringspremies
- Directe kosten
- Solvabiliteitsopslag

[illegible]

	2019	2018
[14] Saldo van overdrachten en rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen regulier	746	1.059
Overgenomen pensioenverplichtingen kleine pensioenen	5.663	0
Overgedragen pensioenverplichtingen regulier	-10.435	-12.950
Overgedragen pensioenverplichtingen kleine pensioenen	-17.976	0
	-22.002	-11.891
In 2019 heeft Flexsecurity voor het eerst zowel inkomende als uitgaande automatische waardeoverdrachten van kleine pensioenen verwerkt. Deze overdrachten hadden betrekking op kleine pensioenen die in 2018 en 2019 waren opgebouwd.		
[15] Pensioenuitkeringen en afkopen		
Overlijdensuitkeringen	-177	-181
Afkoopsommen	-21.619	-24.926
Overige uitkeringen	0	-5
	-21.796	-25.112
[16] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Premie	-47.179	-48.092
Premie arbeidsongeschikten	-1.121	-1.072
Rendement	-44.283	8.931
Overdracht in	-745	-1.059
Overdracht in (automatisch i.v.m. klein pensioen)	-5.663	0
Overdracht uit	3.696	3.760
Overdracht uit (automatisch i.v.m. klein pensioen)	17.976	0
Afkopen	21.145	28.877
Afkopen en uitkeringen bij pensionering	6.708	4.938
Sterfte	681	488
Vervallen hele kleine pensioenen	319	0
Overige mutaties	55	-339
	-48.411	-3.568
De post 'vervallen hele kleine pensioenen' heeft betrekking op pensioenen met een hoogte van minder dan € 2 per jaar die als gevolg van een wetswijziging in 2019 eenmalig kwamen te vervallen.		

	2019	2018
[17] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds		
Vaststelling schadevoorziening	-5.807	-18.820
Opname uitlooprisico	-204	-55
	-6.011	-18.875
[18] Mutatie overige technische voorziening voor risico fonds		
Dit betreft de mutatie van de voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten		
Herijking kostenvoorziening	-1.260	125
Vrijval voor kosten over uitkeringen/afkopen	1.078	913
Toevoeging aan kostenvoorziening vanuit premie	-1.179	-1.202
	-1.361	-164
[19] Mutatie overige voorzieningen		
Vrijval herverzekerde voorziening	0	15.898
[20] Herverzekering		
Premies herverzekering	-1.439	-1.694
Overlijdensverzekering arbeidsongeschikten	-489	0
Resultaatdeling	1.352	503
	-576	-1.191
[21] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratiekosten AZL	-2.588	-2.383
Accountant:		
– Onafhankelijke accountant controle jaarrekening en DNB-jaarstaten	-71	-61
– Onafhankelijke accountant fiscale advisering	0	0
– Onafhankelijke accountant andere niet-controlediensten	0	0
Actuaris	-55	-122
Doorbelaste kosten Randstad Groep Nederland B.V.	-195	-240
De Nederlandsche Bank	-23	-20
Autoriteit Financiële Markten	-33	-33
Bestuurskosten	-91	-73
Opleidingskosten	-5	-13
Overige algemene kosten	-248	-217
	-3.309	-3.162

[22] Overige baten en lasten

Vervallen hele kleine pensioenen

Overig

Het sterfteresultaat betreft de vrijval van pensioenkapitalen van overleden deelnemers die geen nabestaanden hebben. Deze kapitalen vervallen aan het fonds.

Saldo van baten en lasten

2019	2018
681	488
319	0
27	-20
1.027	468
3.264	1.402

Risicobeheer

Beleid

Voor risicobeheer heeft het bestuur de beschikking over de volgende beleidsinstrumenten:

- Beleggingsbeleid;
- Financieringsbeleid;
- Premiebeleid;
- Herverzekeringsbeleid;
- Risicobeleid ten aanzien van uitbesteding.

Welke beleidsinstrumenten het bestuur op welke manier zal hanteren, wordt bepaald op basis van analyses van de te verwachten toekomstige ontwikkelingen van de verplichtingen en de ontwikkelingen op de financiële markten. Op basis van de uitkomsten van deze analyses stelt het bestuur jaarlijks beleggingsrichtlijnen vast waarop het door het fonds uit te voeren beleggingsbeleid wordt gebaseerd. De beleggingsrichtlijnen zetten uiteen binnen welke grenzen en normen het beleggingsbeleid moet worden uitgevoerd, en richten zich op het beheersen van de belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid maakt Kempen Capital Management gebruik van verschillende financiële instrumenten.

Het uitvoeren van transacties in financiële instrumenten kan ertoe leiden dat Flexsecurity risico's verkrijgt of overdraagt aan een andere partij. Hierbij moet vooral gedacht worden aan risico's die samenhangen met veranderingen in beurskoersen, rentetarieven, wisselkoersen, debiteurenkwaliteit en liquiditeit. In het kader van de beperking van deze risico's kunnen derivaten en andere instrumenten aangewend worden om deze risico's te beperken.

Risicobeheersing

Hieronder wordt nader ingegaan op de wijze waarop Flexsecurity de aan beleggingen en financiële instrumenten gerelateerde risico's beheerst. De in de tabellen opgenomen cijfers ter zake de beleggingen betreffen optellingen van de beleggingen voor risico pensioenfonds en de beleggingen voor risico deelnemers op balansdatum.

Marktrisico

Marktrisico is het risico dat de waarde van een financieel instrument zal fluctueren als gevolg van veranderingen in marktprijzen. Flexsecurity pensioen tracht deze risico's te beperken door de beleggingsportefeuille te diversifiëren over verschillende categorieën.

Renterisico

Renterisico is het risico dat de waarden van beleggingen en financiële instrumenten zullen fluctueren als gevolg van veranderingen in de marktwaarde. Anders dan bij traditionele pensioenregelingen met een toegezegde aanspraak speelt de verhouding tussen de rentegevoeligheid van de bezittingen en de rentegevoeligheid van de verplichtingen van de stichting geen rol. Wel speelt de rente een rol als het gaat op de 'koopkracht' van het pensioenkapitaal van de deelnemers: staat de rente hoog op het moment van pensioeningang, dan kan de deelnemer een grotere periodieke pensioenuitkering ontvangen dan in geval de rente laag staat. Dit is de reden waarom Flexsecurity bij het Pluspensioen wel rekening houdt met renteontwikkelingen. De oudere leeftijdsgroepen hebben een groter aandeel van rentegerelateerde beleggingsinstrumenten (vastrentende waarden) in portefeuille waardoor er een directe koppeling is gemaakt met de koopkracht van het pensioenkapitaal.

Valutarisico

Valutarisico is het risico dat de waarde van een financieel instrument zal fluctueren als gevolg van veranderingen in valutawisselkoersen. Het valutarisico dat Flexsecurity loopt, houdt in hoofdzaak verband met beleggingen waarvan de koers niet in euro genoteerd is. Deze risico's worden beperkt doordat schommelingen in de valutawisselkoersen binnen de beleggingsfondsen stelselmatig worden afgedekt door de vermogensbeheerder. Als "door de beleggingsfondsen" waarin Flexsecurity belegt, "heen"

gekeken wordt, kan de tabel 'Beleggingen verdeeld naar valuta's' worden opgesteld ten aanzien van de valuta waarin de beleggingen gedaan zijn. Meer dan driekwart van de beleggingen wordt gedaan in eurogenoteerde instrumenten. De relatief hoge bedragen die onder 'overige valuta' vermeld staan, zijn te verklaren door de beleggingen die in de opkomende landen geschieden - voornamelijk in aandelen en vastrentende waarden (hoogrentende leningen).

Beleggingen verdeeld naar valuta's x € 1.000	Vastgoed- beleg- gingen	Aandelen	Vastren- tende waarden	Derivaten	Overige beleg- gingen	Totaal
Euro	38.558	28.481	239.564	34.116	57.263	397.983
Britse Pond	152	14.600	-	-11.304	-	3.448
Hongkong dollar	171	9.766	-	-	1.910	11.847
Japanse yen	350	3.090	-	-	-	3.440
Amerikaanse dollar	1.636	33.406	4.565	-22.514	-	17.092
Canadese dollar	87	1.513	-	-	-	1.600
Australische dollar	109	782	-	-	-	891
Overige valuta	195	44.168	4.555	-	-	48.917
Stand per 31-12-2019	41.259	135.805	248.684	298	59.173	485.219

Beleggingen verdeeld naar valuta's x € 1.000	Vastgoed- beleg- gingen	Aandelen	Vastren- tende waarden	Derivaten	Overige beleg- gingen	Totaal
Euro	34.885	17.833	211.533	34.989	54.175	353.416
Britse Pond	69	13.563	126	-	-	13.758
Hongkong dollar	113	12.236	-	-	-586	11.763
Japanse yen	174	3.718	-	-2.825	-	1.067
Amerikaanse dollar	798	28.418	3.247	-32.274	-	189
Canadese dollar	42	1.350	-	-	-	1.392
Australische dollar	70	-	-	-	-	70
Overige valuta	82	43.148	5.660	-	-	48.890
Stand per 31-12-2018	36.235	120.266	220.566	-110	53.590	430.546

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico dat voortvloeit uit het feit dat een specifieke tegenpartij tegenover Flexsecurity niet in staat is aan zijn verplichtingen uit hoofde van contracten betreffende financiële instrumenten te voldoen. Door de beleggingen in vastrentende waarden (mede via deelname in beleggingsfondsen) te spreiden over een groot aantal debiteuren, wordt het kredietrisico aanzienlijk beperkt. Voorts geldt de eis van een minimale debiteurenkwaliteit, hetgeen in casu betekent dat de debiteur in de regel minimaal een AA-rating dient te bezitten. Beleggingen in leningen met een lagere kredietwaardigheid zijn tot een percentage van 15% van de vastrentende waarden toegestaan. Op deze wijze worden risico's ten aanzien van de kredietwaardigheid beperkt.

Flexsecurity gaat ervan uit dat het nauwelijks kredietrisico loopt over de staatsobligaties die gewaardeerd zijn met een AAA-rating. Op basis van deze aannames is het maximale kredietrisico 40% van de omvang van de portefeuille vastrentende waarden.

Kredietwaardigheid vastrentende waarden x € 1.000	vastrentende waarden
AAA	76.661
AA	95.029
A	22.120
BBB	35.259
BB	4.010
B	-
Geen rating of lager	15.605
Stand per 31-12-2019	248.684

Kredietwaardigheid vastrentende waarden x € 1.000	vastrentende waarden
AAA	75.414
AA	81.417
A	22.025
BBB	30.381
BB	2.255
B	1.784
Geen rating of lager	7.291
Stand per 31-12-2018	220.566

De tabel waarin de verdeling naar kredietwaardigheid van de tegenpartijen van de vastrentende waarden per einde 2019 is opgenomen, bevestigt deze aanname: 77,9% van de vastrentende waarden heeft een credit rating van A of hoger, 69,0% van AA of hoger.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat een fonds niet de mogelijkheid heeft om de financiële middelen te verkrijgen die benodigd zijn om aan bepaalde verplichtingen te kunnen voldoen. Het liquiditeitsrisico dat het pensioenfonds loopt is zeer beperkt aangezien er geen beleggingen plaatsvinden in incurante effecten. De meeste beleggingen van het fonds vinden plaats in beleggingsfondsen waarvoor een dagelijkse waardebepaling wordt gedaan. Deze beleggingen kunnen, binnen zekere restricties, op dagbasis volledig te gelde worden gemaakt.

Daarnaast geschiedt een deel van de beleggingen in vastgoedfondsen van CBRE en Altera, en zijn er beleggingen in hypotheekfondsen van Aegon AM en ASR. Hoewel deze beleggingen niet op dagbasis verkocht kunnen worden, zijn de participaties in deze beleggingsfondsen goed verkoopbaar binnen een termijn van drie maanden tot een jaar. Gegeven de omvang van deze beleggingen zal het in de praktijk niet onoverkomelijk zijn kopers te vinden.

Kasstroomrisico

Kasstroomrisico is het risico dat toekomstige kasstromen verbonden aan een monetair instrument zullen fluctueren in omvang. Dit risico wordt beheerst door een zo nauwkeurig mogelijke afstemming van de feitelijke kasstromen aan de benodigde situatie.

Concentratierisico

Grote posten kunnen leiden tot concentratierisico. In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van leningen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden, is sprake van een cumulatief concentratierisico. Voor de beleggingsfondsen waarin Flexsecurity belegt, gelden interne richtlijnen ten aanzien van concentratie; binnen deze fondsen wordt daardoor het concentratierisico actief gemanaged.

Als wederom door alle beleggingsfondsen "heen" wordt "gekeken", dan is onderstaande tabel voor wat betreft de regiospreiding op te stellen. Een ruime meerderheid van de beleggingen is in de Europese Unie, al worden de cijfers ietwat vertekend door de waarden van de (valuta)derivaten.

Beleggingen verdeeld naar regio's x € 1.000	Vastgoed- beleg- gingen	Aandelen	Vastren- tende waarden	Derivaten	Overige beleg- gingen	Totaal
Azië	-	40.931	1.745	-	-	42.676
Centraal en Zuid-Amerika	-	4.252	1.413	-	-	5.664
Europese Unie	41.259	48.748	240.525	14	59.173	389.719
Europa non-EU	-	8.908	-	-	-	8.908
Noord-Amerika	-	29.083	4.573	-14	-	33.643
Pacific	-	818	-	-	-	818
Overige/niet gedefinieerd	-	3.065	428	298	-	3.791
Stand per 31-12-2019	41.259	135.805	248.684	298	59.173	485.219

Beleggingen verdeeld naar regio's x € 1.000	Vastgoed- beleg- gingen	Aandelen	Vastren- tende waarden	Derivaten	Overige beleg- gingen	Totaal
Azië	-	37.560	-	-2.825	-	34.736
Centraal en Zuid-Amerika	-	2.692	-	-	-	2.692
Europese Unie	36.235	43.529	220.391	34.989	53.590	388.734
Europa non-EU	-	6.915	-	-	-	6.915
Noord-Amerika	-	28.099	176	-32.274	-	-4.000
Pacific	-	-	-	-	-	-
Overige/niet gedefinieerd	-	1.470	-1	-	-	1.469
Stand per 31-12-2018	36.235	120.266	220.566	-110	53.590	430.546

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door Flexsecurity beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op meerdere gebieden, zoals de administratieve organisatie, de interne controles, procedures en processen, en kwaliteit van de geautomatiseerde systemen. Een en ander wordt getoetst aan de hand van ISAE-3402-rapporten; rapporten waarover de twee belangrijkste bij de uitvoering betrokken uitbestedingspartijen van Flexsecurity, AZL, Asset Care en Kempen Capital Management, beschikken.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar. Iets wat nadrukkelijk tot uiting komt in de waardeontwikkeling van de beleggingen.

Gebeurtenissen na balansdatum

In maart en april 2020 was als gevolg van het Coronavirus op zeer korte termijn sprake van een ingrijpende wijziging van de omstandigheden. Aandelenrendementen kelderden, renteniveaus daalden en de liquiditeit in de beleggingsmarkten liep sterk terug. Het economische leven kwam binnen enkele weken vrijwel tot stilstand en op het moment van schrijven van dit jaarverslag was nog volstrekt onduidelijk welke gevolgen deze ontwikkelingen voor de langere termijn zullen hebben. Voor veel pensioenfondsen leidde de Coronacrisis tot een plotse daling van de dekkingsgraden en in bepaalde sectoren onzekerheid omtrent de continuïteit van de aangesloten ondernemingen.

Vanwege het bijzondere karakter van het fonds is bij Flexsecurity geen sprake van een daling van de dekkingsgraad. De participatiewaarden van de jonge deelnemers zijn in maart 2020 flink gedaald, maar daarna ook weer snel hersteld. De participatiewaarden van oudere deelnemers zijn vrijwel gelijk gebleven en deelnemers die in april 2020 met pensioen gingen, konden nog vrijwel hetzelfde pensioen aankopen als twee maanden daarvoor. De beleggingssystematiek heeft zijn werk dus goed gedaan.

De belangrijkste zorg als gevolg van de Coronacrisis zit voor het bestuur in de verwachte economische neergang en de gevolgen die dat kan hebben voor de omvang van de deelnemerspopulatie. Hoewel in de eerste weken vooral flexwerkers direct werkloos raakten, was dit bij de deelnemers van Flexsecurity niet aan de orde. Aangezien de aangesloten werkgevers besloten hadden om gebruik te maken van de steunmaatregelen van de overheid (de "NOW-regeling") bleven het aantal actieve deelnemers en de afgedragen premies in de eerste maanden stabiel. Daarnaast zijn de deelnemers in het Pluspensioen (dat in 2019 goed was voor bijna 75% van het premievolume) gebruikelijk werkzaam op basis van arbeidsovereenkomsten voor bepaalde of onbepaalde tijd die niet op korte termijn kunnen worden beëindigd. Het is echter ongewis hoe de verwachte economische neergang op een langere termijn het fonds kan raken. Met name in het Basispensioen ligt een verdere daling van het aantal deelnemers in de lijn der verwachting. In hoeverre ook het premievolume in Pluspensioen zal worden geraakt als gevolg van de neergang, is lastig te voorspellen. Dit zal mede afhangen van de diepte van het economische dal en de snelheid van een mogelijk herstel. Zaken waar Flexsecurity weinig invloed op kan uitoefenen.

Indien er in de tweede helft van 2020 of daarna sprake zou zijn van een aanzienlijke daling van de premie-inkomsten, is het risico dat de kostendekkendheid van de geheven premie verder in het geding zal komen. De uitvoeringskosten van Flexsecurity zijn grotendeels 'vast' van aard en op korte termijn niet of nauwelijks beïnvloedbaar. Dat betekent dat de verhouding tussen kosten en geheven premie verder zal verslechteren. Het bestuur volgt de ontwikkelingen op de voet en heeft de mogelijke bezuinigingsmaatregelen in kaart gebracht.

Anders dan bij sommige bedrijfstakpensioenfondsen wordt het risico van wanbetaling of faillissementen van aangesloten werkgevers als nihil ingeschat. De aangesloten werkgevers en de achterliggende organisatie beschikken over voldoende financiële middelen om ook in geval van een serieuze verslechtering van de marktomstandigheden de continuïteit te kunnen garanderen.

Tot slot werd als gevolg van de Coronacrisis ook het bestuursrisico aan de orde gesteld. Hoewel er geen sprake was van problemen met de besturing van het fonds, maakte de situatie duidelijk dat het wenselijk is om meer aandacht te besteden aan noodprocedures om de continuïteit van de besluitvorming te kunnen garanderen. Ook het crisisplan zal, naar aanleiding van de ervaringen, aangescherpt en verduidelijkt worden.

Overige gegevens

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Flexsecurity te Amsterdam is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2019.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 1.623.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 108.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendeekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening goed.

In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Coronacrisis, zoals die door het pensioenfonds in het jaarverslag zijn toegelicht.

Amstelveen, 29 juni 2020

drs. H. Zaghdoudi AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity

Verklaring over de jaarrekening 2019

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de stichting op 31 december 2019 en van het saldo van baten en lasten over 2019 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019 van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity te Diemen gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2019;
- de staat van baten en lasten over 2019; en
- de toelichting met de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Benadrukking van de onzekerheid in verband met de effecten van het coronavirus (Covid-19)

Wij wijzen op de toelichting in 'Gebeurtenissen na balansdatum' als onderdeel van de jaarrekening waarin het bestuur de mogelijke invloed en gevolgen van het coronavirus (Covid-19) op de stichting en op de omgeving waarin de stichting opereert alsmede de genomen en geplande maatregelen om met deze gebeurtenissen en omstandigheden om te gaan heeft beschreven. In deze toelichting is ook beschreven dat er nog steeds onzekerheden bestaan en dat het daarom op dit moment redelijkerwijs niet goed mogelijk is om de toekomstige effecten in te schatten. Ons oordeel is niet aangepast met betrekking tot de aangelegenheid.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Bestuursverslag;
- Verantwoording en toezicht;
- Overige gegevens;
- Personalía Flexsecurity.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze doelstellingen zijn een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of van fouten en een controleverklaring uit te brengen waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van materieel belang ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 29 juni 2020

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. H.C. van der Rijst RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2019 van Stichting Pensioenfonds Flexsecurity

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Personalia Flexsecurity

Naar de stand van zaken per 1 juni 2020

Bestuur

<i>Naam</i>	<i>Functie</i>	<i>Geleding</i>	<i>Functie buiten bestuur</i>	<i>Organisatie</i>	<i>Leeftijd</i>
Raimond Schikhof	Voorzitter	Werkgever	Directeur Pensioenzaken	Randstad Groep Nederland	54
Edmund Hammen	Secretaris	Deelnemers	Business Manager	Nationale-Nederlanden	40
Marianne Hamerslag	Plv. voorzitter	Werkgever	Executive director Business development	Aegon Asset Management	48
Marion Verheul	Plv. secretaris	Deelnemers	Zelfstandig adviseur vermogensbeheer	ICC Consultancy	50

Verantwoordingsorgaan

<i>Naam</i>	<i>Functie</i>	<i>Geleding</i>	<i>Functie buiten bestuur</i>	<i>Organisatie</i>	<i>Leeftijd</i>
Hans van Slooten	Voorzitter	Werkgever	Chief financial officer	Randstad Groep Nederland	53
Monique van Dalen-Krommenhoek	Secretaris	Deelnemers	Senior medewerker bedrijfsvoering	Nedvang	46
Swen Laarveld	Lid	Werkgever	Manager Arbeidsverhoudingen	Randstad Groep Nederland	42
Esther Gotink	Lid	Deelnemers	Zelfstandig ondernemer in boardroom consultancy en training	Morpho Training & Assesment	47

Overzicht nevenfuncties bestuursleden

Raimond Schikhof

1. Directeur Pensioenzaken Randstad Groep Nederland bv
2. Directeur Stichting Pensioenfonds Randstad
3. Fractie-assistent VVD Gemeente Oostzaan
4. Lid Rekenkamercommissie Gemeente Oostzaan
5. Secretaris Stichting West Coast Challenge
6. Docent Stichting Pensioen Opleidingen
7. Extern deskundige Pensioencommissie Stichting Pensioenfonds Medisch Specialisten

Edmund Hammen

1. Business Manager Nationale-Nederlanden Levensverzekeringsmaatschappij N.V.
2. Eigenaar Hammen Consultancy; uit dien hoofde bestuurder bij Flexsecurity

Marianne Hamerslag

1. Executive director Business Development Aegon Asset Management B.V.

Marion Verheul

1. Eigenaar Investment Communication Consultancy B.V.; uit dien hoofde beleggingsadviseur bij:
 - a. Bpf Slagers,
 - b. Bpf Schoonmaak,
 - c. Hagee Stichting,
 - d. Randstad Holding nv inzake Vedior-pensioenen
2. Bestuurslid Bpf Koopvaardij en portefeuillehouder beleggingen
3. Lid van de Raad van Toezicht van VLEP (psf. voor de vleeswarenindustrie)

Overzicht nevenfuncties (aspirant-)leden verantwoordingsorgaan

Hans van Slooten

1. Chief financial officer Randstad Groep Nederland bv

Monique van Dalen-Krommenhoek

1. Senior medewerker bedrijfsvoering Nedvang
2. Secretaris Maserati Club Holland

Swen Laarveld

1. Manager Arbeidsverhoudingen Randstad Groep Nederland bv
2. Voorzitter raad van toezicht Ante, Met talent vooruit!
3. Lid raad van toezicht Omroep Flevoland

Esther Gotink

1. Eigenaar bureau Morpho Training & Assessment
2. Bibliotheekassistent & trainer digitale geletterdheid, Idea bibliotheekengroep
3. Freelance copywriter en vertaler